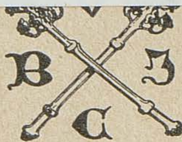

Biblioteka Jagiellońska
stdr0004201

B J
C

Ex Libris ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

Antoni Janu-

kiewicz P. M.

~~[illegible]~~

probadobrego Piora

atramentu Czarnego. —

probadobrego atramentu

Czarn

Conventus

Datnoviensis. —

~~[illegible]~~

24x

NAUKA
DLA
NOWYCH
SPOWIEDNIKOW
Z
WŁOSKIEGO JĘZYKA NA POLSKI
WYTŁOMACZONA
PRZEZ
X. PAWŁA XAWEREGO
BRZOSTOWSKIEGO
PISARZA WIELKIEGO W. X. L. KANONIKA
KATEDRALNEGO WILENSKIEGO.

CZĘSC DRUGA.

W WILNIE
w Drukarni J. K. M. y Rzeczypospolity
Scholarum Piarum.
Roku Pańskiego 1766.

Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci ..... quæ non profuerunt manentibus in eis. *Hebr. ult. v. 9.*

Za naukami rozmaitemi y obcemi nie unoście ſię ..... ktòre nie pomogły tym, co ſię niemi bawili.

REGESTR ROZDZIAŁOW.

RO-

KONIEC REGESTRU.

CENSURA.

Summa cum animi mei voluptate legi Librum, titulo *Nauka dla nowych Spowiednikow* inſignitum, Italico idiomate primum editum, nunc autem in Polonicum idioma translatum, ab Illuſtriſſimo ac Reverendiſſimo Comite PAULO XAVERIO BRZOSTOWSKI, M. D. L. Notario, Canonico Cathedrali Vilnenſi, teſtorque me nihil in eo orthodoxæ fidei diſſonum reperiſſe, morum autem integerrimam Romanæ Eccleſiæ doctrinam, & totam quidem, tanta brevitate, claritate, ſinceritate ac œconomia comprehenſam animadverti, ut novellos Confeſſores, quorum gratia ſcriptus eſt, emeritoſque, qui morales Theologos aut ſermonis, aut prolixitatis ratione faſtidiunt, ad legendum alliciat, allicien-

ciendo delectet, delectando instruat, instructos, idoneos Sacramenti Pœnitentiæ salutaresque reddat Ministros. Quapropter cum ob rerum utilitatem, tum ob elegantiam & perspicuitatem patrii sermonis, in quo laus Interpretis non postrema est, utilem dignumque censeo prelo donari, si ita Illustrissimo, Excellentissimo ac Reverendissimo Domino Loci Ordinario, Cujus jussibus obtemperans alteram hanc Libri Partem examinandam susceperam, placuerit. Dabam Vilnæ in Ædibus nostris Sanctæ Mariæ in Arenis Nonis Januarii 1766. Anno.

Fr. Felix Towianski
Exprov. Litvan. Minor.
Conven. Illmi Excell. ac
Reverendiss. D. Loci Ordinarii Theologus.

APPROBATIO.

Illustrissimi, Excellentissimi ac Reverendissimi Domini D. IGNATII JACOBI e Supremis Ducibus Roxolani sMASSALSKI, *Episcopi Vilnensis.*

IMPRIMATVR.

Actum Vilnæ Octava Die Januarii 1766.

IGNATIVS *Eppus.*

NAU-

NAUKA DLA NOWYCH SPOWIEDNIKOW.

CZĘSC DRUGA.

ROZDZIAŁ I.

O przypadkach między Małżeńſtwem.

I.

W żadney inſzey obyczaiow materyi błąd Spowiedniczy nie ieſt tak ſkodliwy, jak w przypadkach małżeńſkich, ktòre ſą bardzo częſte y zawiłe. Z tych opiſzę tu niektòre zwyczaynieyſze. I. Jesli kto ma pewną wiadomość, iż iego ſlub ieſt nieważny, dla jakichkolwiek prze-

przeszkod, czy to przyrodzonych, czyli też Kościelnych. II. Jeśli kto powątpiwa o takiey nieważności. III. Jeśli bardziey sądzi być nieważnym, niżli ważnym. IV. Jeśli przeciwnie bardziey sądzi ważnym niż nieważnym, lecz w obudwoch tych przypadkach niema pewności. V. W przypadku pewney nieważności, ta może być wiedziana od oboyga małżonkow, albo też tylko od jednego; także może być publiczna wszystkim, albo też potaiemna. Na resztę, mogą być rożne wątpliwości względem przeszkod, ktore nie psuią istoty y ważności małżeństwa, lecz tylko używania jego przeszkadzaią, *quo ad debitum matrimoniale*, także co do posagu y rozwodu. Także, iakim sposobem stwierdzić nieważne małżeństwo; y czy we wszystkich przypadkach iednostaynym postępować sposobem, y co czynić ma spowiednik, kiedy rzecz idzie *de impotentia*, o czym wszystkim krotko się tu a wyraznie mówić będzie, używaiąc, przez wzgląd na materyą, ięzyka Łacinskiego, żeby czasem niedoskonałemu Czytelnikowi niesprawić zgorszenia.

2. „ Et primum, si nullitas matrimonii comperta sit, utque de ea publice con-

ſtet. Confeſſarius rem totam ableget ad Judicem Eccleſiaſticum, ad quem perti-net; nec ſe immiſceat, niſi in pœnitente monendo, ut per thori ſeparationem ſece-dat a conjuge, ad evitandum periculum peccati & ſcandalum, donec judicium de nullitate abſolutum fuerit, ipſumque ma-trimonium publica auctoritate pronuntie-tur nullum, & diſſolvatur, vel iterum le-gitime celebretur, idque diligenter cave-at Confeſſarius, ne ſe ingerat in his, vel ſimilibus caſibus, in quibus Curia manum appoſuit, vel brevi fortaſſe apponet, velu-ti ſi res ad aures Judicis devenit, & in-quiſitio inſtat, vel cœpta eſt; ſed cæteris dimiſſis, incumbat unice dirigendo pœni-tenti circa ejus conſcientiam, & forum a-nimæ tantum: quod ſi nullitas matrimo-nii occulta ſit, aliter ſe geret, ut infra notabitur, agendo de caſibus Sacræ Pœ-nitentiariæ. "

3. „ II. Si dubium ſit de nullitate, id-que ſupervenerit poſt matrimonium bona fide celebratum; v. g. ſi dubitetur, an con-ſenſus legitime præſtitus ſit, vel an ali-quod impedimentum dirimens ſubſit, ut cum alter conjugatorum ante matrimo-nium copulam habuit, ex qua naſci po-

tuerit

tuerit impedimentum affinitatis; ſed dubitatur, an copula talis fuerit, ut revera impedimentum produxerit juxta doctrinam, quam tradunt ſcribentes de hac materia: vel dubium eſt, an inter coniuges intercedat conſanguinitas aliqua in gradu prohibito: his in caſibus Confeſſarius pœnitenti injungat, ut diligentiam adhibeat negotio proportionatam ad veritatem inveniendam, qua comperta judicetur pro matrimonii valore, vel nullitate: interim vero abſtineat a petendo debito; quamvis illud reddere poſſit, & debeat coniugi exiſtenti in bona fide; quod ſi poſt adhibitam ſufficientem diligentiam, res adhuc dubia ſit, ipſum eximat ab omni ſcrupulo; conſulat dubium practice deponere, eique permittat plenum uſum matrimonii, petendo, & reddendo: *Sanch. lib. 2. de Matrim. diſp. 41. num. 4.*

4. 5. Si vero dubium anteceſſerit matrimonium, atque illud celebratum fuit cum tali dubio, non ex parte utriusque conjugis, ſed alterius tantum, quod quidem dubium vinci non potuit per diligentiam adhibitam, ut ſupponitur; ſi impedimentum ſit tale, in quo S. Pœnitentiaria, juxta ſuum ſtylum diſpenſare ſoleat, vel Dataria

taria, moneatur pœnitens, ut petat dispensationem: Si autem dubitetur de legitimitate consensus, is debite renovetur a conjugibus: in aliis vero casibus, quibus per hominis providentiam succurri non potest, ut si dubium sit, an primus coniux defunctus fuerit, durante dubio, pœnitens debitum reddat consorti, qui est in bona fide, non tamen ipse petat; quamvis si impedimentum sit facti, ut v. g. si dubitetur de consanguinitate, vel affinitate in gradu prohibito; de quo certitudo haberi non potest post debitam rei discussionem, Auctores non pauci *rel. a Dian. Coord. tom. 2. tract. 6. resol.* 132., quos ipse sequitur, tenent, non obstante tali dubio matrimonium celebrari licite posse, & conjuges eo plene uti, quia factum in dubio non praesumitur, sed est probandum, excepto casu; in quo dubitet de morte prioris conjugis; in quo propter eandem rationem praesumptio est in favorem primi matrimonii contra secundum, *arg. cap. Dominus de sec. nupt.* ubi decernitur in hoc themate, reddendum quidem esse debitum postulanti, sed nullatenus exigendum."

5. „Verum si non pœnitens dubitet, sed alter coniux, cujus dubitatio Confessario

ma-

manifeſtetur a pœnitente conſilii cauſa; Confeſſarius indulgeat ipſi, ut propter ejus bonam fidem, quæ ſupponitur, libere petat, & reddat, ſi velit, quamvis non teneatur, conjugi dubitanti. *Boſſ. in Moral. part.* 2. *num.* 1978. Nec objicias, reddentem in hoc caſu cooperari peccato alterius coniugis nullum jus habentis ad petendum, durante tali dubio, reſpondetur enim, id imputandum non eſſe crimini in reddente, qui eſt in plena poſſeſſione ſui matrimonii, & poteſt eo uti, petendo, & reddendo, cum uterque actus ſit vere matrimonialis, *Sanch. l. c. diſput.* 42. *num.* 1. præſertim ſi ſemper petere grave eſſet, & ideo matrimonium fieret onerosum, propter quam cauſam, in facto compertam, concedunt non parvi nominis Theologi, conjugi habenti manifeſtum impedimentum (impediens ſcilicet) ut poſſit aliquando expreſſe petere. *Averſa de Matrim. qu.* 21. *ſect.* 7. Verumtamen ſi indicia nullitatis matrimonii talia ſint, e. g. eſſent circumſtantiæ incidentis dubii, ut conjux, qui eſt in bona fide, prudenter dubitare deberet de valore, tunc & ipſe abſtinere tenebitur a petendo, donec diligentiam adhibuerit ad vincendum dubium, *Averſa*

quæſt.

quæst. 21. *sect.* 2. Sed ſi uterque conjux dubitet, & matrimonium fuit initum cum tali dubio, non eis permitti poteſt quilibet uſus matrimonii, ſive petendo, ſive reddendo, ſed ſeparandi ſunt quo ad thorum, donec dubium excuſſerint, vel remedium adhibuerint. At e converſo ſi dubium ſupervenerit coniugio celebrato, utrinque cum bona fide, quod vinci non potuit per diligentiam, ipſis licitus eſt plenus uſus eiusdem, ac ſi nunquam dubitaverint. *Sanch. lib.* 2. *diſp.* 41. *num.* 47.

6. „ Tertius caſus eſt, cum de nullitate matrimonii ſubeſt opinio vere probabilis, vel econtra de eius valore non habetur abſoluta certitudo, ſed tantum prudens quædam probabilitas, & diſcreta credulitas, qua in re notandum eſt, cenſuram propoſitionis damnatæ ab Innocentio Papa XI. *Non eſt licitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore &c.* non afficere hunc caſum, *Cardenas diſſert.* 2. *cap.* 8. *n.* 517. ut conſideranti patebit. "

7. „ Igitur dicendum primo. ſi matrimonium ab initio initum fuerit bona fide, & opinio nullitatis ſuperveniat in altero conjugum, illum poſſe, immo teneri debi-

tum reddere petenti, qui exiſtimat matrimonium eſſe validum, quæ eſt deciſio *Caſ. Inquiſitioni. de ſent. exc.* qui quidem textus, etſi dicat tantum poſſe reddere, DD. tamen ampliant, ut teneatur. *Sanch. lib.* 2. *diſp.* 44. *num.* 3. etſi reddens exiſtimet probabilius matrimonium eſſe nullum, ſi nullitas certa non ſit. *Laym. lib.* 1. *tract.* 1. *c.* 5. *num.* 21. *Bonac. de Matrim. q.* 4. *par.* 5. *num.* 14. "

8. II. „Quamvis ad ſenſum Textus allegati, & iuxta opinionem plurimorum Theologorum, qui habet opinionem de nullitate matrimonii, non poſſit petere debitum, idque videatur deciſum in Textu allato, tamen non eſt omnino improbanda contraria doctrina, quam tradit laudatus. *Layman. l. c. n.* 24. qui Textum explicat de eo, qui ab initio contraxerat mala fide, nulla ſubinde adhibita diligentia ad eam purgandam, vel etiam ea præſtita, non potuit dubium vincere, in quo caſu deeſt titulus, & poſſeſſio legitima matrimonii. "

9. III. „ Aſſerimus, quod ſi in uno coniugum ſit opinio probabilis in utramq; partem, valoris ſcilicet, & nullitatis matrimonii inter has pugnantes ſententias, ſi ipſe ab initio habuit bonam fidem,

non

non potest privari iure certo possessionis sui matrimonii propter rationes incertas sicque potest petere. *Bonac. l. c. n.* 13. & *Boss. in moral. part.* 2. *n.* 1993."

10. IV. „ Si uterque Coniux ab initio fuit in bona fide, etsi superveniant rationes probabiles hinc inde, pro valore & nullitate, non tamen certae: existimamus posse utrumque licite petere & reddere; *Bonac. l. c. Boss. l. c. n.* 1990. Et casus esse potest, cum prior coniux putaretur probabiliter mortuus, & aeque probabiliter, immo & probabilius putaretur superstes, nulla de alterutro statu habita certitudine, ubi notandum est, id procedere praecise in terminis positis, non autem pro casu, in quo ageretur de matrimonio contrahendo cum sola probabilitate mortis, pro quo exigitur certitudo, nec inspectio haec spectat ad Confessarium, cum res tota in facti contingentia deferri debeat ad Ordinarium, cuius est cognoscere per legitimas probationes de statu libero volentium nubere, si de eo dubitari contingat."

11. „ Ampliant aliqui doctrinam hanc etiam ad casum, quo ambo coniuges matrimonium contraxerunt dubia fide, &

deinde non ſine gravi ratione, adhuc tamen non omnino certa, putarent priorem coniugem eſſe mortuum; ajunt enim in hoc caſu propter opinionem vere probabilem ſupervenientem, matrimonii poſſeſſionem, ab initio illegitimam, fieri legalem, ac ſi ab initio fuiſſet talis, *Boſſ. l.c. n.* 1996. quod quidem primo aſpectu durum eſt, quia ſi talis celebratio matrimonii cum ſola probabilitate mortis primi coniugis, & a fortiori cum dubio, illicita fuit, conſequens eſt, ut illicitus ſit ejus uſus: verum dici poteſt, longe diverſam eſſe rationem de matrimonio contrahendo, pro quo ſacri Canones exigunt in noſtra hypoteſi omnimodam certitudinem de morte prioris coniugis. *c. In præſentia, de ſponſal. & mat. c. Dominus de ſec. nupt.* ac de eius uſu, poſtquam contractum eſt, & quidem dicendum durante dubio, cum quo illud initum fuit, omnem eius uſum eſſe prohibitum, quia nemini licet operari cum conſcientia practice dubia. Sed poſtquam dubium excuſſum fuerit, & iudicium ſuccedit vere probabile, & prudens de valore matrimonii, nulla videtur obſtare ratio, vel apertus textus, qui eius uſum prohibeat, ut conſideranti patebit: ſi

ſi enim aliquando licet operari ex conſcientia vere probabili, quod nemo negat; is ſane caſus talis eſt, in quo ut ſupponimus nulla ſubeſt contraria opinio probabilior, nec æque probabilis de vita primi coniugis, ſed merum dubium, quod & vincitur per iudicium certo probabile de eius morte: & alias ex oppoſita rigidiori ſententia, miſeri conſortes quaſi conſtituuntur in ſtatu lacrymabili damnationis, cum enim ex una parte rebus ſtantibus, matrimonium ſolvi non poſſit quoad vinculum ſine certitudine mortis prioris conjugis, *Boſſ. l. c. n.* 1997. *Laym. de Matr. p.* 3. *c.* 3. *n.* 2., ſi eis interdicatur uſus conjugalis, gravi periculo incontinentiæ exponuntur, ad quod evitandum non eſt præſumendum ius naturale illum interdicere, quando adſunt tales rationes & conjecturæ, ut rationabiliter & prudenter, ac prudentis judicio propter eas reputetur matrimonium valuiſſe ab initio, ac valere. Addit *Boſſ. l. c.* Eccleſiam in hoc caſu non eſſe prohibituram uſum talis conjugii, ſi ei conſtaret de probabilitate mortis, & dubietas mortis primi coniugis non poſſet vinci, nec probari eam vivere, vel vixiſſe, tempore contractus. Inſuper etſi Eccleſia

id vetaret, quis non videat majorem certitudinem requiri ex parte Ecclesiæ, & Fori externi ad judiciorum publicam auctoritatem servandam, quam ex parte conjugis, vel viri prudentis, quorum judicium privatum est, ut bene notant *Sylvester*, *Canisius*, *& alii relati a Wagnarech. cap. in præsentia*, *de sponsal. & matrimon. not.* 6. Quid autem exigatur ad hoc judicium vere probabile formandum, prudentis arbitrio relinquendum est, qui omnibus ponderatis consideret, an vere talis sit. Vide Canonistas *in cap. in præsentia cit.*"

12. „ Ad quartum quæsitum responsio patet ex dictis: verum generaliter advertimus, doctrinas allatas non procedere nisi in casibus, in quibus debita diligentia adhibita sit ad veritatem rei comperiendam, cui cedit præsumptio, non obstante bona fide, quæ ab initio habita sit, ut omnes docent, & nisi in casibus, in quibus dubium ob aliquod motivum practice deponatur."

13. „ In quinto casu, si nullitas matrimonii certa omnino fuerit, sed ipsam prorsus ignorant ambo conjuges, qui ideo permanent in bona fide legitimi matrimonii, ut contingere facile potest in impedimen-

tis

tis de iure Ecclesiastico, vide quæ diximus *part.* 1. *c.* 8. At si ignorantia non sit invincibilis, sive nullitas ipsa publica sit, sive occulta, vel ignoretur ab utroque conjuge, vel ab altero tantum, si ea, ut diximus, certa sit, conjuges omnino separandi sunt, ubi nullitas publica est, quoad thorum, atque etiam quoad habitationem, ita saltem, ut amoveatur scandalum inde secuturum, & periculum proximum peccandi: Si autem sit occulta, saltem quoad thorum: nec facile admittendum, ut ipsi cohabitent tanquam frater & soror, quod non præsumitur in facto bene credere posse, non solum inter personas vegetioris ætatis, sed nec etiam in provectioribus; quidquid sit de theorica, quam nonnulli Auctores adnotant, & alias solicite studendum est mediis pro matrimonio validando, de quibus *Filliuc. tr.* 10. *n.* 341. An vero ad evitanda maxima scandala & pericula possit ab eo, qui novit impedimentum, reddi debitum conjugi petenti, & bona fide existimanti matrimonium esse validum, a quo tamen semper vetitum est petere, dicendum est non posse, *per Text. apert. in c. Literas, de restit. spoliat. & c. Inquisitioni, de sent. excom.*. quamquam aliqui

liqui DD. antiqui & Auctores id permittant, *rel. a Diana Coord. tom. 2. tr. 6. resp.* 176. quos ipse rejicit, & nos pariter reprobamus. *Vid. Sanch de Matr. lib. 2. disp.* 39. Verum in hoc gravissimo & rarissimo casu, si impedimentum sit tale, ut in eo Sedes Apostolica dispensare possit, & consueverit, videndus est *Textus in d. c. Literas. de rest. spoliat. §. opinioni.* ex quo fortasse aliquis existimabit, in impedimentis, juris humani id non esse illicitum ex praesumpta dispensatione Ecclesiae, vel rationabili Epikeja, juxta dicenda infra num. 31."

14. „ At quid agendum, si unus conjugum alteri serio manifestet se non praestitisse consensum, quando matrimonium celebravit, vel cum alio impedimento dirimente contraxisse? Dicimus alterum conjugem non teneri ei credere, nisi talia afferat motiva, quae veritatem demonstrent, quaeve ideo ipse debet audire, & expendere, & si talia non sint, ut eis prudenter credendum sit, potest libere uti matrimonio, petendo & reddendo, *Boss. num.* 2015. quamvis ad reddendum non teneatur, nisi certo constet de valore matrimonii, saltem donec consors debite non se retra-

retractet, & primas exceptiones elidat: quod si ipse propter dictum alterius prudenter dubitet, vel dubitare debeat de dicto valore, non licet ei petere, nec reddere ante adhibitam diligentiam, ut supra notatum est. Si vero tertius quidam attestetur impedimentum, nec ipsi credendum erit, si unus testis fuerit, quamvis juratus, sed si persona sit fide digna, dubitandum erit, & ante petitionem debiti, dubium vincendum, si fieri possit. *Vid. Engel. in Colleg. Juris lib.* 4. *tit.* 22. qui refert casum matrimonialem implicatissimum de muliere, quæ desponsata fuerat quatuor viris, ex quibus tres erant superstites, eumque resolvit variis doctrinis, ad hanc materiam illustrandam accommodatis."

15. „Nunc aliqua quæsita discutienda sunt: Et primo de usu conjugali, prout est merus usus facti, id caveat Confessarius, ne conjuges facile damnet peccati mortalis, si taliter utantur, ut proles concipi, & nasci possit; sicuti e converso mortalis culpa est, quotiescunque ex tali usu proles nequeat nasci, vel concipi, qua in re abhorret sacerdotalis animus ad particularia descendere, adeoque Confessarium

monemus, ne interroget ultra, quam praecise & praecisissime opus est ad peccati speciem intelligendam, ut alibi saepius dictum est; & id quidem modestis & honestis verbis: nunquam quaerat de modo, quo tale vel tale quid actum sit; nec enim prudenti Sacerdoti deesse potest alia ratio inquirendi peccati speciem, quin tales pudendos modos exploret; neque eum pigeat in hac interrogandi honestate scrupulosum esse, vel ut melius dicam, prudentem; ne contaminator potius sit, quam Confessor, inquit *Angel. V. interrogat. n.* 1. praestat enim minus perfecte intelligere peccatum poenitentis, quam illi vel sibi aliquod scandalum creare. *Coninch. de Sacr. disput.* 7. *dub.* 7. *n.* 56. Sed de hac cautela vide quae dicta sunt *c.* 7. *n.* 1. *part.* 1. ac specialius de universa ratione tractandae hujus materiae, lege D. Franciscum Salesium *Introduct. par.* 3. *c:* 39. qui insigni & prope Divina prudentia eam exqlicat, nec tamen dicit, quod dicere non vult, & minus decet, & totum dicit, quod opus est dictu."

16. „ Verum ad rem hanc uno verbo declarandam, compendii causa, audi *Cajetanum in Summ. V. usus matrimonii: Infiniti sunt modi, quos humana delectatio adinvenit*

venit, at si salvus sit principalis matrimonii finis, prolis scilicet generandæ, reliqua Confessarius prætermittat; non enim peccant conjuges, inquit *Layman. part. 3. de Matrim. c. 1. n. 1.* mortaliter, si intra vas naturale modo aut situ indebito conjugii actum exercere aggrediantur, nisi subsit probabile periculum pollutionis. Sed & nos addimus: Quod cum venialia peccata voluntarie committenda non sint, & ea vel maxime, quæ ad mortalia & proxime accedunt & conducunt, ut hic matrimonii usus conjugibus honestatem thalami nuptialis commendet, ne quid scilicet imprudenter fiat, juxta illud Apostoli: *honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus. Heb.* 13. ipse autem castigato ubique sermone hujus honestatis exemplum laudabile præbeat, ut vere dici possit, eloquia ejus, *eloquia casta; argentum igne examinatum, purgatum septuplum: Psalm.* 11."

17. „Jam nunc dicendum de impedimentis, quatenus usum solum conjugii tangunt, qua in re certum est, primo, ea quæ sunt dirimentia, tollere omnino jus utendi, vel usum juris, quod irritant matrimonium, ex quo, quatenus est legitime initum, u-

nice insurgit hoc jus. II. Inter impedimenta impedientia tantum aliqua sunt, quæ prohibent merum, usum facti, nihil tangendo usum juris, eo ferme modo, quo in certis casibus lex, reservato jure dominii, & proprietatis pupillo v. g. vel minori, ipsis interdicit administrationem bonorum: alia vero & ipsum jus utendi feriunt, quia privant sic impeditos jure petendi debitum. Primi generis sunt: votum simplex castitatis: secundi autem generis sunt incestus in certis gradibus, superveniens matrimonio, & cognatio spiritualis orta inter conjuges constante matrimonio: Sed nota, prohibitiones istas non afficere redditionem ejusdem debiti, quæ semper licita est, & in casu voti simplicis castitatis, etiam præcepta, non ita in casibus incestus & cognationis. Verum pro communiori praxi adverte, incestum supervenientem matrimonio non præstare impedimentum, nisi consumatus sit in sua specie juxta communem doctrinam in hac materia; cujus rei in facti contingentia meminisse juvabit, ad tollendos scrupulos, & perplexitates, sicuti neque impedit, si contingerit cum persona conjuncta conjugi ultra secundum gradum. Votum itidem

dem caſtitatis, ſi non ſit caſtitatis abſolutæ, non ſemper præſtat impedimentum, ut ſi quis voverit alienam non tangere, non ideo prohibetur accedere ad ſuam. De cognatione vero ſpirituali, quæ ſupervenit matrimonio, præterquam quod raro contingit, ſentiunt aliqui nullum præſtare impedimentum, *Laym. de Matrim. part.* 4. *c.* 8. *n.* 8. & certum eſt non præſtare impedimentum, ſi conjux prolem conjugis ſuæ baptizet, vel tanquam patrinus ſuſcipiat in Sacramento Baptiſmi, aut Confirmationis propter neceſſitatem. Inſuper ignorantia juris, aut facti, excuſat ab incurſu hujus impedimenti cognationis, *cap. Si vir. de cognat ſpir.* quod & ſentiunt nonnulli D D. de inceſtu, per *Text. in cap.* 1. *de eo, qui cogn. conſang.* ſed de his redibit ſermo *cap.* 10. *§. de diſpen. matrim. & cap. ultim.* "

18. „ De mutuo debito, quod habent conjuges, cum multa ſuperius dicta ſint, id reliquum eſt pro praxi, ut adnotetur, quod ſicuti in aliis quibuſcunque juſtitiæ debitis, impotentia phiſica, vel moralis excuſat a ſolutione, aut ſimpliciter, aut ad certum tempus, ita & in debito matrimoniali: *D. Thomas ſupplem. quæſt.* 64.

per

per tot. ponit causas hujusmodi excusationis, puta si conjux reddere nequeat salva incolumitate personae, vel salva honestate, vel ex praecedenti voto, in quod uterque consenserit cum renunciatione iuris petendi. Item *Diana Coord. num.* 2. *tract.* 6. *res.* 179. docet nullum esse peccatum negare debitum, si nimis crebro, immoderate exigatur, de quo tamen non potest statui certa regula propter diversam conditionem personarum, vel si petatur tantum precibus & blanditiis, quod intelligendum est cum grano salis propter lubricum carnis, ait *S. Thomas*, ne aliqua detur occasio peccati. *Bonac. quaest.* 4. *punct.* 1. 3. *&* 6. alias addit causas negandi, eo quod petatur ab eo, qui infectus est morbo Gallico, vel cum periculo abortus; non tamen admitti potest negatio debiti ex eo motivo, ne proles multiplicetur, licet id concedat *Aversa quaest.* 21. *sect.* 7. *& alii*: saepissime enim imminet inde periculum incontinentiae in conjuge petente, & gravium discordiarum. Verum si ex motivo prolis non multiplicandae inciderunt conjuges in ea crimina, quae sacra Scriptura damnat in impio Onan filio Judae. *Gen.* 38. quem Dominus per-

percussit eo, quod rem detestabilem faceret, de his & similibus, si Confessario videbitur opus esse interrogare pœnitentem propter circumstantias casuum, & personarum, id meminerit, quod dictum fuit superius, & postquam rogaverit, an aliquid actum sit contra sanctum matrimonium, vel ab uxore, an in omnibus obediat marito, quod & rogandum est vultu composito, & sermone gravi, sistat gradum, nec ulterius progrediatur. *Recte ne agitur circa te & virum tuum*, inquit Eliseus ad Sunamitidem. 4. *Regum* 6. quae respondit: *Recte*, sicque tota res expedita fuit, cito & bene: de hac materia vide casus singulares apud *Dian. de matrim.* "

19. „ Circa divortium, id est separationem coniugum quo ad thorum, vel etiam quoad cohabitationem ad certum tempus, vel incertum quam auctoritate Ecclesiastica posse institui ex multis causis patet ex definitione *sacr. Concil. Trident. sess.* 24. *can.* 8., notandum, quod si divortium publicum sit, quale necesse est esse id, quod tollit cohabitationem, nunquam institui posse sine auctoritate Judicis Ecclesiastici; ideoque Confessarius abstineat ab hujusmodi causa adulterji notorji, vel

ſaltem certi, & indubitati, licet divortium inſtitui licere propria auctoritate ſentiat, *Bonac. de matr. quæſt. 4. part, 5. n.* 10. cum aliis, quod in praxi non admittimus, ſi fiat ſeparatio quoad habitationem, propter ſcandalum, ut bene *Layman. part.* 3. *cap.* 7. *num.* 9. Si vero divortium occultum ſit, & quoad thorum tantum, & debitum coniugale, poteſt Confeſſarius ex legitima cauſa, puta adulterii, vel alia a jure approbata, illud conſulere. In cauſa autem matrimonii dubii debet illud imperare, donec dubium purgatum fuerit, & eo magis ſi matrimonium ſit nullum, donec revalidetur. De divortio voluntario, quod fit ex mutuo conſenſu conjugum, ſi id ſit ſine obligatione voti, & quoad thorum tantum, nihil ad Confesſarium, cum res ſit voluntatis, & poſſit inſtitui & deſtitui pro libito: quod ſi votum edatur continentiæ reciprocum, cautus ſit Confeſſarius in eo approbando, nec illud probet ſine longa rei diſcuſſione propter periculum, ne practice male cedat, & generaliter in hac ſpecie divortii, quæ maximi eſt momenti, & graviſſimas trahit ſequelas, atque pericula, non properet Confeſſarius in ſententia dicenda, niſi

nisi post diligentissimum examen facti, & ponderatas causas & circumstantias: qui enim *festinus est pedibus, offendet. Prover.* 19. & si fortasse junior, vel minus expertus sit, peritiorem consulat, ac seniorem, *cætas enim prolixior loquitur, & multitudo annorum docet sapientiam. Job.* 32. 7. "

20. " Subinde de dote asserimus, primo, quod constante matrimonio, ejus ususfructus pertinet ad maritum, illo autem soluto, restituenda est in totum, vel pro parte, si proles deficiat, patri uxoris, qui eam dedit, juxta varia locorum statuta, & pacta dotalia, quæ attendi debent magis quam jus commune: sed si dos adventitia fuerit, restituenda erit hæredibus testamentariis, vel ab intestato defunctæ uxoris, vel in certis casibus maritus superstes eam lucrabitur. *Laym. lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 23. *n.* 6. scilicet quando deficiunt propinqui. "

21. II. „ Si maritus dotem dilapidet, potest uxor cautionem petere a Judice, vel restitutionem, atque etiam si maritus vergat ad inopiam, ita ut dos periclitetur, etsi id contingat sine culpa mariti, *Bonac. de Contract. disp.* 3. *quæst.* 11. *part.* 4. vel uxor petet administrationem dotis per se

ipſam, vel per tertium, fide & facultatibus idoneum, ad familiam ſuſtentandam, *cap. veſtras, de donat. inter vir. & uxor.*"

22. III. „In caſu, quo maritus injuſte dotem diſſipet, vel verſetur in periculo decoctionis, non eſt prohibenda mulier prudens, ne occulte accipiat, vel compenſet in bonis mariti quidquid opus habet pro conſervatione dotis, dummodo in eventum reſtitutionis ejusdem in ſortem imputet, quidquid acceperit, vel compenſaverit. *Bonac. l. c. n.* 7. quod quidem intelligi debet de ſorte tantum, vel capitali, quia in fructibus non eſt locus compenſationi, niſi quatenus ex ipſis ſuſtentari debeant onera matrimonii, ſcilicet ut ipſa uxor alatur, & tota familia cum pleno jure pertineant ad maritum."

23. IV. „Si mulier adultera fuerit, ideoque maritus velit divortium facere, prout de jure poteſt, ipſa amittit dotem, quæ poſt mortem matris adulteræ tranſit in dominium filiorum, ſi qui ſint, *Laym. l. c. n.* 7. iisdem filiis remanentibus apud conſortem innocentem expenſis alterius conjugis, qui cauſam dedit divortio: Verum ſuper his omnibus conſulantur Auctores. *Laym. de Matrim. p.* 3. *c.* 6. *n.* 19."

24.

24. V. „ De bonis paraphernis, sive extradotalibus, mulier habet dominium, & administrationem liberam, ac de ijs plenum jus disponendi pro libito inter vivos & mortis causa.

25. VI. „ Uxori etiam sine consensu mariti licet facere eleemosinas moderatas ex bonis communibus familiæ, quæ sunt proportionatæ proprio statui, si tamen lites & contentiones non insurgant cum marito. Insuper ipsi permissum est aliquas donationes remuneratorias facere personis benemeritis, & domesticis, atque in casu gravis necessitatis potest, immo debet, convenientes eleemosinas elargiri, ad quas maritus teneretur, nunquam tamen licent ei donationes superfluæ. "

26. VII. „ Si mulier quæ transit ad secundas nuptias, & habet filios pauperes prioris mariti, vel patrem aut matrem, vel fratrem vel sororem indigentes, illis aliquid elargiatur inscio marito, & quantum præcise indigent ad quotidianas necessitates, & sine gravi incommodo familiæ, non abnuat Confessarius, potest enim vel præsumi consensus mariti, vel uxor id poterit compensare alia via, vel etiam id debet facere ex quadam honestate, ca-

veat tamen, ne laxet habenas hac in re, in qua caro & ſanguis ſæpe neſciunt habere modum; & quidem quantum ad bona, quæ pervenerunt ex primo matrimonio, & ut mulier ea donet ſecundo marito, vel maritus ſecundæ uxori in damnum filiorum prioris matrimonii contra *Text. in l. Fœminæ, C. de ſec, nup.* Confeſſarius conſulat DD,. quorum aliqui tenent, conjugem divitem poſſe ex dictis bonis tantum donare conſorti pauperi, quantum ſufficit ad illum ſuſtentandum poſt ejus mortem, & notant, Textum allatum, & alios ſimiles, qui videntur editi in odium ſecundi matrimonii, non obligare in conſcientia, niſi poſt ſententiam Judicis. *Layman. l. c. n.* 10. & 11.

27. VIII. „ Si uxor ſine ſcientia mariti peculiares habeat ſibi aliquas pecunias ad providendum neceſſitatibus filiorum, & familiæ, & decentiæ eorum ſtatus, ne cogatur moleſta eſſe marito in illis petendis, non ei id interdicendum a Confeſſario; ſi tamen non ſit exceſſus, nec aliqua ſubſit acceptio perſonarum, habita ratione ætatis, neceſſitatis, & dictæ decentiæ; hæc enim eſt prudens, & non improbanda œconomia, quæ intra ſuos limites repre-
hen-

hendi non poteſt in matrefamilias, quam ſociam Dominus dedit viro, non ancillam, atque in ea fecit adjutorium ſimile ſibi. *Gen.* 2. "

28. „ Nunc demum pro variis caſibus, qui incidere poſſunt ante, vel poſt celebrationem matrimonii, hæc adnota.

29. „ Primo: Martimonium initum poſt ſponſalia legitime celebrata cum alio tertio, & ſi illegitime id factum ſit contra fidem priorum ſponſalium, nihilominus validum eſſe, nec ex vi priorum ſponſalium, per ſe loquendo, eius uſum prohiberi; ſed ſi altera pars damnum aliquod exinde paſſa ſit, eſſe reficiendum, maxime ſi mulier ſub promiſſione matrimoni inducta fuerit ad copulam, quo in caſu cum aliud præſtari nequeat, ipſa dotanda erit, vel res tranſigenda. An autem obligatio priorum ſponſalium prorſus extincta ſit per ſubſequens coniugium, vel ſuſpenſa tantum, *vide Bonac. quæſt.* 1. *punct.* 4. *n.* 1. "

30. „ Secundo ſi alter ſponſorum Confeſſario manifeſtet impedimentum dirimens occultum ſub ipſo temporis articulo, in quo matrimonium eſt proxime celebrandum, iamque in id omnia ſint parata v.g. copulam interceſſiſſe cum fratre, vel ſoro-

re, vel matre alterius, vel alio cognato intra secundum gradum, puta cum consobrina, vel patruele, ex qua ortum sit impedimentum affinitatis, nec aliunde nuptiæ possunt commode differri; vel ex dilatione gravissimæ insurgerent suspiciones, murmurationes & scandala, cum nequeat tradi generalis regula pro omnibus casibus, in quorum singulis diversissimæ occurrere possunt inspectiones, Confessarius advertat, quid prudenter agi possit in tali angustia, curetque, ut omni meliori modo rem hanc difficillimam sapienter componat. "

31. „ Aliquorum sententia est, Episcopum in hoc casu dispensare posse in dicto impedimento, *Bonac. de matrim. qu.* 3, *punct.* 15. *n:* 6. *Boss. in Moral. part.* 1. *n.* 1206. Et suadent, ut poenitens emittat votum castitatis ad tempus, vg. ad mensem, pro cuius dispensatione habeatur recursus ad Episcopum vel Ordinarium, qui simul dispenset in impedimento: at persuasio hæc facilior est dictu, quam factu; quid enim si Episcopus, ad quem recurritur, nolit sequi sententiam illam, quam & aliqui impugnant? *Garz. de Benef. part.* 11. *cap.* 5. *n.* 345. Insuper quæ spes erit, ut

ut puella ſimplex & timida pluribus interrogationibus conſanguineorum & amicorum, hoc medio tempore, fatigata, rem non aperiat, vel occaſionem præbeat de ea vehementer ſuſpicandi? Tale remedium ſane videtur ſpeculativum, & ideale, & in praxi periculoſum, eo magis, quod cum in omnibus fere Caſiſtarum libris legatur, fortaſſe id aliquis legiſſe potuit, & prudenter declarare. Verum etſi Ordinarius velit, & poſſit diſpenſare, non ſemper ita expeditus recurſus eſſe poterit, ut ſcandala imminentia tollantur. Fortaſſe conſultius diceretur, quodſi adeſſet ignorantia invincibilis impedimenti, in hoc extremo caſu relinquendi eſſent in bona fide, ſicque celebrari matrimonium, quod docuit *Card. de Lugo de pœn. diſp.* 22. *ſect.* 22. *&* 24. qua de re &, nos egimus *cap.* 8. *primæ partis.* At neque hoc eſt remedium univerſale, & quidem ſi ſubſit mala fides, erit etiam prorſus inutile."

32. „ Placuit aliis, quod ſi impedimentum ſit iuris humani, ut eſt in caſu ſupra poſito, data hac graviſſima neceſſitate, ipſa lex ceſſet, adeoque ſine prævia diſpenſatione celebrari poſſit matrimoni-

 um,

um, quia lex humana non obligat in tanto periculo, & ita sentiunt *Pax Jordan. to. 2. lib. 9. n. 202. Pignatell. to. 3. consult.* 33. *per tot.* quae doctrina cum cohaereat principiis, quae traduntur in materia de legibus, etsi durior, vel audacior prima facie appareat, non tamen reprobari potest, ut improbabilis, & male tuta in praxi, si vere periculum subsit gravissimum infamiae, vel scandalorum, quod Confessarius pro sua prudentia accuratissime expendet, id inter caetera advertens, an res sit inter personas ad arma nutritas, & in vindictam pronas, unde graves rixae vel homicidia timeri possint, quo in casu doctrina tradita fortius urget, ita tamen, ut quantocius fieri poterit, obtineatur dispensatio legitima a sac. Poenitentiaria, sicque salva sit legibus & Ecclesiae reverentia, & scandali monstruositas evitetur, sicuti optime notat *citat. Pignatell.* "

33. „ Tertio de impedimentis dirimentibus, quae innotescunt post initum matrimonium dicetur *infra cap.* 14. cum de dispensationibus matrimonii: atque etiam quae sit ratio servanda pro revalidandis matrimoniis nullis. Verum cum frequentiores casus, qui contingunt in hac mate-

te-

teria; ſint in ſpecie affinitatis ex copula illicita, & impedimenti criminis, videat Confeſſarius, & ſtudioſe inquirat, an revera ſubſint talia impedimenta, quorum utrumque ſuas habet ſpeciales inſpectiones, ne forte trepidet timore, ubi non eſt timor. "

34. „ Tandem quænam agendi ratio ſequenda ſit, cum coniuges vel alter illorum allegant impotentiam cóëundi, dicendum breviter primo, inquirendum eſſe, an talis impotentia anteceſſerit matrimonium, & ſit perpetua, etiam relate ad hunc numero coniugem, hæc enim ſola eſſe poteſt impedimentum dirimens. Nota cum *Bonac. loc, infra cit.* impotentiam oriri poſſe ex tribus cauſis, quarum una eſt maleficium factum ad impediendum congreſſum maritalem, aliæ vero ſunt naturales. "

35. II. „ Non cito credat Confeſſarius coniugi alleganti impotentiam, & multo minus ſtatim pronunciet ex hoc capite matrimonium eſſe nullum; nec etiam pro foro animæ propter erroris periculum, niſi evidentiſſime conſtet de tali impotentia, quod raro continget, ſed modeſte rem audiat, & brevibus, iiſque diſcretis verbis,

 & ho-

& honestis exquirat, quae necessaria sunt ad eam intelligendam; neque enim decet ipsum talia longo sermone, & minutius perscrutari, quae non sine pudore audienda, vel dicenda sunt, etsi impotentia, si habeat causam naturalem, magis pertineat ad Medicos vel Obstetrices. Memor igitur sit castitatis Sacerdotalis, & hujusmodi casus paucis absolvat. "

36. III. „ Si impotentia sit evidens vel ex facto ipso, vel ex iudicio peritorum, & nulla sit spes eius vincendae aut tollendae; imperet thori separationem ad evitandum peccati periculum, nec enim licet huiusmodi coniugibus debitum petere, vel reddere, nec delectare se tangendo, osculando &c. *Bonac. de matrim. quaest. 3. punct. 13. n. 20.* IV. Si dubitetur de impotentia etiamsi illam fateatur uterque coniux, & sit spes eius vincendae, permissum est ex auctoritate Ecclesiae & Canonum statuto coniugibus per triennium experiri, an consumare valeant matrimonium; in quo statu & toto triennii tempore, quod incipit a die attentatae copulae, vel a decreto iudicis, si sit res ad forum contentiosum deducta, licitum est eis conari ad copulam, etsi per accidens pollui contingat.

gat. *V. Bonac. l. c. & Laym. part. 4. cap.* 11. qui bene advertit post elapsum triennium, si impotentia duraverit, separandos esse huiusmodi coniuges quo ad thorum, nisi fraternae societatis vinculo constricti inter se vivere & habitare consentiant, interim abstinentes ab omni carnali actu, iuxta *c. Laudabilem. & c. Consultationi, de frigid, & malef.* quae res an in praxi expediat pro foro animae, prudens Confessarius considerabit iuxta dicta superius. In hac materia videnda est Bulla Benedicti XIV. *Satis vobis.* data die 17. Novembris 1741. in qua condemnantur matrimonia secreta ob multa inconvenientia, quae sequuntur, aut sequi possuut. Quodsi urgenti ac legitima causa aliquod matrimonium secreto sit contrahendum, tradit Episcopis sapientissimas regulas, quae observandae erunt in concedendis dispensationibus. "

ROZDZIAŁ II.

O różnych przypadkach w osobach Duchownych.

37. Nayprzod, może się zdarzyć Duchowny *Beneficiatus*, który nie odmawia Brewiarza. II. Kapłan exkommu-

munikowany albo *irregularis:* albo też, co nie będąc Kapłanem odprawował Mszą, słuchał spowiedzi, y insze sprawował Sakramenta, albo też kilka Mszy odprawował. III. *Beneficiatus intrusus*, na prz. Pleban bez prawney kollacyi. IV. Taki, co się ordynował za zmyslonym tytulem *sine præstimonio & sine patrimonio*, albo też za bezprawnym lub zmyslonym listem dymissoryalnym; albo też brał *ordines* od takiego Biskupa, który go święcić nie' mogł; lub iakim inszym sposobem przeciwko SS. Kanonom. V. Ten, ktòry z urzędu swego sprawował iaki Sakrament, koniecznie do zbawienia potrzebny, bez nalezytey intencyi. VI. *Beneficiatus* w swoim *beneficium* według obowiązku nie rezyduiący: w ktòrych to wszystkich przypadkach iak się ma sprawić Spowiednik, obaczemy.

38. W pierwszym przypadku uwazać trzeba, iż przez sześć pierwszych miesięcy po obięciu *beneficium*, nie iest obowiązany *beneficiatus* do restytucyi, kiedy opuszcza Brewiarz, chociaż grzeszy śmiertelnie; co też niektòrzy y do tych ściągaią, ktòrzy odmawiaią Pacierze Kapłańskie bez żadney attencyi. *Engel. Coll. l. 3. t. 41.*

t. 41. *n.* 28. lecz po wyiściu ſześciu mieſięcy od dnia obięcia *beneficium*, opuſzczaiący pacierze Kapłańſkie całe, albo ich część, obowiązany ieſt do reſtytucyi w proporcyą przychodow, tym ſpoſobem: ieżeli *beneficiatus* nie ma inſzych powinności, na prz. Mſzy, uſług Kościelnych, iałmużn &c. powinien uczynić reſtytucyą całey intraty na ten dzień przypadaiący, według założoney taxy od S. Piuſa V. *Conſt. Ex proximo* 138. to ieſt: za *Matutinum* y *Laudes* połowę przychodu dziennego, a drugą połowę za inſze *hory*, licząc za każdą ſzoſtą część przychodow; lecz ieżli całey *hory* nieopuści, tylko część iey, wolny ieſt od takowey reſtytucyi. *Baſſæus V. Horæ Canon. n.* 7. co ſię tylko rozumieć ma o *Horach* mnieyſzych; bo ponieważ część ſzoſta *Matutini* rowna ſię każdey inſzey Horze, iako całe *Matutinum* rowna ſię wſzyſtkim *Horom*, ieſt wielkie podobieńſtwo, iż opuſzczaiący ſzoſtą część *Matutini*, powinien taką uczynić reſtytucyą, iaka za całą *Horę* należy. *Filiuc. tract.* 23. *c.* 10. *n.* 319.

39. Lecz iezli *Beneficiatus* ma inſze powinności procz Brewiarza, iako to: Pleban, Altaryſta &c. czy powinien zupeł-

ną

ną czynić reſtytucyą, albo nie, rożnie rożni o tym trzymaią. *Tolet. l.* 2. *c.* 12. Mnie ſię zdaie, że można tu iść za zdaniem łagodnieyſzym, iż za pacierze Kapłańſkie powinna liczyć ſię iedna tylko część dochodow według niektórych trzecia, a według inſzych czwarta: owſzem ieżliby Altarya była taka, którey dochody nie przewyżſzaią zwykłey iałmużny na Mſze, ſą którzy trzymaią, iż nie tylko nie maſz obowiązku reſtytucyi, lecz nawet ani odprawowania Brewiarza. *Diana Coord. tom.* 3. *tr.* 6. *res.* 6. na co ia iednak nie zezwalam. Inſi trzymaią, iż Pleban nie ieſt obowiązany do żadney reſtytucyi. *Baſſœus l.* 3. *n.* 10. na co zezwolić można, gdzie dochody Plebańſkie ſą bardzo ſzczupłe, gdyż pomieniona Konſtytucya ogolnie mówi o wſzyſtkich, iakiekolwiek *beneficia* Kościelne dzierżących, nie wyłączaiąc Plebanow, *Layman. de benef. l.* 4. *tr.* 2. *cap.* 5. ktòry dodaie, iż ieżeli *beneficiatus* nie ma większych dochodow nad ſłuſzną zapłatę za ſwoie prace, nie ma obowiązku reſtytucyi za opuſzczenie Brewiarza. Kto ma *beneficium* tak ſzczupłe, iż ledwo trzecią część doſtarcza zwykłey penſyi Klerickiey, powiadam, iż chociaż

ciaż obowiązany ieſt do Brewiarza, iednak można y z nim łagodniey poſtąpić co do reſtytucyi, przynamniey ieżli go odmawiał przez znaczną część roku; owſzem niektórzy go od niey wcale uwalniaią. *Diana Coord. tom.* 3. *tr.* 6. *reſ.* 7. czego ia nie chwalę. Lecz iezli cały dochod na rożne muſi wydawać penſye, na owczas pewnie obowiązany nie ieſt do reſtytucyi, bo nic nie bierze. Dla dwuch lub trzech dni opuſzczonych w roku, można przebaczyć reſtytucyą; co że ieſt we zwyczaiu, swiadczy *Filiuc. tr.* 23. *n.* 317. chociaż *de iure* tegoby nie należało. Jeżli kto ma wiele beneficiow, powinien uczynić reſtytucyą z wſzyſtkich: a ieżliby to było bardzo trudno albo niemożno, trzeba ſię udać do S. Penitencyaryi po rezolucyą.

40. Podobnym ſpoſobem, kto ma penſyą Klerycką, powinien każdego dnia odmowić *Officium parvum B. V. M.* ieżli z inſzey przyczyny nie ieſt obowiązany do wielkiego. *Diana Coord. tom.* 3. *tr.* 6, *res.* 130. *n.* 11. a opuſzczaiąc ie powinien nadgrodzić podobnym ſpoſobem; iako ſię wyżey mowiło *de beneficiatis*, według teyże Konſtytucyi *ex proximo*. Co ſię wſzy-

ſtko

ſtko rozumieć ma, ieżli to ſię ſtało bez ſprawiedliwey przeſzkody, y ieżli takowe opuſzczenie grzech śmiertelny pociągneło. Ta reſtytucya czynić ſię powinna na ubogie, albo na fabrykę Kościelną, albo też można tyle Mſzy odprawić za duſze w czyſcu. *Suarez & Filiuc. rel. a Diana tom. 6. tr. 8. reſp.* 58. W tey materyi ſą naſtępuiące propozycye potępione od Alexandra VII. 20. *Reſtitutio a Pio V. impoſita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conſcientia ante ſententiam declaratoriam iudicis, eo quod ſit pœna.* 33. *Reſtitutio fructuum ob omiſſionem horarum ſuppleri poteſt per quaſcunque eleemoſynas, quas antea Beneficiarius de fructibus ſui beneficii fecerit.* 34. *In die Palmarum recitans officium Paſchale, ſatisfacit præcepto.* 35. *Unico officio poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto pro die præſenti & craſtino. Qui non poteſt recitare Matutinum & Laudes, poteſt autem reliquas horas, ad nihil tenetur, quia maior pars trahit ad ſe minorem.* Innocenty XI. potępił. n. 54.

41. W drugim przypadku, kiedy Kapłan exkommunikowany, albo *irregularis*, albo kiedy nie będąc Kapłanem odprawował Mſze, ſłuchał ſpowiedzi &c. Naprzod, ie-

ieżli ieſt *excommunicatio reſervata*, nie można nic więcey czynić, iak tylko odesłać go do zwierzchności, a tym czaſem nakazać mu, żeby nie celebrował, y Sakramentow nie adminiſtrował. Toż ſamo ieżliby był *irregularis*, chyba że przyczyna ieſt tayna, żeby nie uczynić zgorſzenia, może celebrować y inſze odbywać powinności Kapłańſkie, tyle tylko, ile potrzeba do uniknienia zgorſzenia. *Layman l.* 3. *tr.* 3. *c.* 12. *n.* 6. uczyniwſzy naprzod powinną pokutę za grzech ſwoy a tym czaſem iak nayprędzey ſtarać ſię o rozgrzeſzenie czyli dyſpenſę. Powiedziałem, *zgorſzenie*, co brać trzeba w wyrozumieniu właściwym; bo ieżliby to było tylko podziwienie, ktore prędko w niepamięć idzie, nie ſłuży to zdanie. Lecz *quo ad irregularitatem incurſam ob procuratum abortum*. ponieważ częſtokroć wątpliwość bywa, *utrum fœtus fuerit animatus, vel non*, można iść za zdaniem Dyany *part.* 4. *tr.* 2. *res.* 16. że *maſculus ante dies* 40. *fœmina ante dies* 80. *non animatur* a zatym *nec incurritur irregularitas*, *ſi ante hoc tempus procuretur abortus*. chociaż zawſze beſpiecznieyſza ieſt ſtarać ſię o dyſpenſę. *Hald. V. Irregularitas n.* 10. Ten

D co

co celebrował, albo ſpowiadał nie będąc Kapłanem, bez wątpienia wpada w wielkie świętokradztwo, co każdy donieść powinien zwierzchności, kto o tym wie, procz ſpowiedzi, iednak *de iure* w żadną nie wpada exkommunikę, a zatym może bydź rozgrzeſzony od kazdego Spowiednika, chyba że razem z tą ſwawolą będzie złączona herezya. Takowi świętokradzcy oddawani bywaią do ſądu świeckiego y karani śmiercią. O Kapłanie, ktòryby na dzień kilka Mſzy odprawował, zdanie ieſt niektòrych, iż zaciąga *irregularitatem*, co ſię nie prawdzi: chyba że ten wyſtępek będzie iawny. *Theſaur. de pœn. part.* 2. *c.* 5. Lecz co do grzechu, może bydź rozgrzeſzony od każdego Spowiednika.

42. Co do III. ieżeli kto nieprawnie otrzymał *beneficium*, bez dołożenia ſię zwierzchności, albo też dla iakiey przeſzkody Kanoniczney, na prz. dla exkommuniki, w którey na ow czas zoſtawał, a według inſzych nawet *propter occultam irregularitatem*: ten powinien albo opuścic *beneficium*, albo według prawności ſtarać ſię o iego prezentę czyli inweſtyturę, czy też o znieſienie exkommunjki albo o dy-

ſpen-

ſpenſę *in irregularitate.* Sakramenta od niego ſprawowane y inſze iakiekolwiek iuryzdyczne uczynki ważne ſą, ieźli powſzechnie go miano za poſtanowionego prawnie. Co do Konfeſſyonału, ieźli bez cięſzkiego zgorſzenia lub niebeſpieczeńſtwa nie może wyiawić ſwego wyſtępku, iako to nayczęściey zdarza ſię, można mu dozwolić ſprawować funkcye ſwoie, aż będzie potwierdzony, albo taiemnie od S. Penitencyaryi, albo inſzym iakimkolwiek ſpoſobem.

43. Ale tu wynika pytanie: iezeli taki przez trzy lata *bona fide* ſpokoynie bez żadnego zapozwania na *beneficium* wyſiedzi, czy przez to ſamo pożyſzcze ſobie prawo, według reguły 36. Kancellaryi Apoſtolſkiey *de triennali poſſeſſore?* odpowiadam, iż jeżli przy wſtępie na to *beneficium* nie ieſt popełniona *ſymonia*, albo chociażby popełniona była, lecz *beneficiatus* o niey nie wiedział, kiedy na prz. uczyniona jeſt od kogo trzeciego, na ów czas *beneficiatus* otrzymuie prawo, podług przerzeczoney reguły. *Layman de juſt. tr.* 1. *n.* 16. Jeżli zaś *beneficium* otrzymał *mala fide*, na prz. wiedząc, że był exkommunikowany albo *irregularis*, albo że otrzymał *Bullas*

ſubreptitie, albo iakim inſzym nagannym ſpoſobem, chociażby co do prawności był wolny, co do ſumnienia iednak powinien to *beneficium* opuścić, albo ſię ſtarać o poſtwierdzenie. *Id. ibid.* Trzyletni zaś poſſeſſor *bona fide* ſtaje ſię prawnym, I. Byleby był ſpoſobnym do *beneficium* według Kanonow, jako to: nie laik, ani *ſpurius*. II. Jeżeli to *beneficium* nie jeſt *in corpore juris reſervatum*, jako taż reguła opiewa.

44. W IV. przypadku, jeżli ſię kto święcił *per ſaltum*, albo też *ad falſum titulum*, lub za zmyſlonym liſtem dymiſſoryalnym, albo też od cudzego Biſkupa, lub od takiego, co był *ſuſpendowany*, taką tu daję rezolucyą, zachowując obſzernieyſze niżey do mòwienia mieyſce, gdzie o Bullach Papieſkich, *quo ad ordines ſacros*, mówić ſię będzie. I. Kto ſię święcił *per ſaltum*, zoſtaje *ſuſpenſus* tym ſpoſobem, że ani *ordinem ſuſceptum* ſprawować, *Layman de ord. c.* 10. *n.* 9. ani inſzych brać nie może bez dyſpenſy od ſwego Biſkupa. *Bonacina de cenſuris tit.* 3. *diſp.* 3. *quæſt.* 1. *part.* 2. który może ją dać tylko temu, który nie ſprawował *ordinem ſuſceptum per ſaltum* [*idem loc. cit.*] gdyż inaczey popadłby *in irregularitatem* [*id. ibid.*] Lecz jeżli

żli ten przypadek jeſt tajemny, trzeba ſię udać do S. Penitencyaryi, która rozgrzeſza, dyſpenſuje y pozwala wziąć ſkrycie *ordinem intermiſſum extra tempora*, od jakiegokolwiek Biſkupa *ſine dimiſſorialibus*.

45. II. Ten, co ſię święci *ad titulum falſum*, albo *fiduciarum*, albo *fictum*, albo że dla ſzczupłości jego wyżyć nie można, niech będą jakiekolwiek różnych zdania, *Curia Romana* takich ſuſpendować zwykła. *Marc. Leo in prax. fol.* 438. co potwierdziła *Sacra Congregatio Concilii* jeżli *ordinandus* poſtąpił *mala fide*. Czytay *Fagnan. in c. Cum ſecundum, de præbend.n.*66. *& ſeqq.* Jaki zaś ten powinien być *titulus*, naucza *Bonacina loc. cit. p*, 8. y *Filliuc. tr.* 17. *c.* 5. *n.* 8. ktòry to dodaje, iż chociażby kto zoſtał uwolniony od takowey ſuſpenſy, a miał ſię jeſzcze daley święcić, powinien koniecznie mieć *titulum verum & convenientem*, y to dodawać zwykła S. Penitencyarya w dyſpenſach ſwoſwoich, owſzem bez tego nawet *ſuſceptum ordinem* ſprawować nie dozwala.

46. III. Kto ſię święci *ſine legitimis dimiſſorialibus*, na prz. od Kapituły *ſede vacante*, procz pozwolonych *in jure* przypadkow, lub od tego, kto *loco Capituli* ſpra-

wuje jurysdykcyą, *Concil. Trident. ſeſſ.* 23. *c.* 10. a przyimuje *ordines majores*, zoſtaje ſuſpendowany *ipſo facto* do woli przyſzłego Biſkupa, *id. ſeſſ.* 7. *cap.* 10. jeżli zaś bierze tylko *ordines minores*, może *privari privilegiis Clericalibus*, oſobliwie *in cauſis criminalibus*. Kto ſię święci bez dymiſſyoryow ſwego Biſkupa, jeſt *ipſo jure ſuſpenſus* przez Konſtytucyą Piuſa II. *Cum ex Sacrorum*. A jeżli *ultramontanus*, to jeſt: Polak, Niemiec, Francuz, Hiſzpan, Portugalczyk święci ſię we Włoſzech bez dymiſſoryow tak od Nuncyuſza ſwego, jako tez *a Vicario urbis* approbowanych, wpada jeſzcze w drugą ſuſpenſę przez Bullę Urbana VIII. o ktòrey niżey mówić będziemy, bez nadziei dyſpenſy. Y to ſię jeſzcze dodaje, iż chociaż czaſem za oſobliwſzym reſkryptem Papieſkim nie potrzeba dymiſſoryow, potrzeba jednak *rekommendacyi* y świadectwa zdolności. Właſny Biſkup co do święcenia jeſt ten, w którego Dyecezyi kto ſię rodził, albo mieſzka, albo *beneficium* otrzymuje. *Conſtit. Innocent. XII. Speculatores.*

47. IV. Nawet kto ſię święci od właſnego Biſkupa, lecz w cudzey Dyecezyi, bez pozwolenia wyraźnego *Loci Ordinarii*

al-

albo Papieża ieſt ſuſpendowany *ipſo jure* według dekretu *Conc. Trident. ſeſſ.* 6. *cap.* 5. Także kto ſię święci zoſtaiąc w exkommunice więkſzey, lub też od Biſkupa w niey będącego, czyli też ſuſpendowanego. *Bonacina tom.* 3. *diſp.* 3. *qu.* 1. *part.* 10. *Filliucius tr.* 17. *n.* 81. Ale czy zaciąga ſuſpenſę, kto ſię ordynuie nie maiąc lat doſtatecznych, *extra tempora, & non obſervatis interſtitiis*, o tym niżey.

48. W V. przypadku, ieżliby kto chrzcił albo ſpowiadał bez intencyi, a przeto nie ważnie, chociaż to ieſt przypadek rzadki, y podobno Boſka opatrzność ſprawuie, żeby ſię nigdy nie zdarzał, mowię naprzod, co do ſpowiedzi, ieżeli Penitenci o tym wiedzą, mogą łatwo to naprawić, powtorzeniem takich ſpowiedzi, iako powinni. Lecz ieżli nie wiedzą, zoſtaią *indirecte* rozgrzeſzeni y od tych grzechow ſpowiadaiąc ſię inſzemu Kapłanowi, z obowiązkiem powtorzenia owych ſpowiedzi, kiedy ſię o tym dowiedzą. Lecz co do chrztu, ponieważ w tym ieſt więkſza trudność, oſoba przeſtępna powinna ſię ſtarać temu zabieżeć, chociażby z niebeſpieczeńſtwem ſwoiey ſławy a nawet y życia. Jeżli oſob takim ſpoſobem chrzczo-

nych ieſt mało, łatwiey temu poradzjć; lecz ieśli wiele, iabym obowiązał takiego donieść to Biſkupowi na ſpowiedzi, ktoryby temu radzić powinien na wizycie, lub inſzym ſpoſobem. A ieżliby ten Biſkupowi ſpowiadać ſię nie chciał, przynaymniey powinienby mu to donieść autentycznie, inaczey nie byłby ſpoſobny do wzięcia rozgrzeſzenia.

49. Co do VI. kiedy *beneficiatus* nie ſiedzi w ſwoiey rezydencyi, ponieważ to ieſt interes wielkiey wagi, oſobliwie w Plebanach *curam animarum* maiących powinien Spowiednik w tym punkcie nie być pobłażaiącym. Naprzod trzeba pilnie uważać przyczyny, dla których penitent nie rezyduie przy plebanji ſwoiey, które na ſpowiedzi wierniey wykładane bydź muſzą, niż gdzie indziey: niechże Spowiednik roztrząſie, czy te przyczyny ſą ważne, czy od zwierzchności approbowane, y czy ta dyſpenſa nie ieſt otrzymana *ſubreptitie* albo *ad male narrata*, dla czego wiedzieć powinien Spowiednik przyczyny, dla których Kanony pozwalaią nie rezydować. Niech tedy Spowiednik przekłada, iż zmyſlone przyczyny nie będą ulgą na ſumnieniu, *cum Deo corda pateant*, *cuius*

opus non fraudulenter agere tenentur. Conc. Trid. ſeſſ. 23. *cap.* 1. y że dyſpenſa nie pomoże, kiedy Parafianie ztąd krzywdę maią.

50. Koncylium Trydentſkie *loc. cit.* procz grzechu śmiertelnego rozne naznacza kary *contra beneficiatos non reſidentes.* Co do Plebanow, ci nie mogą od Kościoła ſwego oddalać ſię nad dwa mieſiące, y to za pozwoleniem Biſkupa, bo inaczey *pro rata temporis abſentiæ non faciunt fructus ſuos. Id. ibid.* ktòre bez żadnego ſądu na ubogie lub na Kościoł wrocić powinni. Niektòrzy jednak łagodzą to zdanie, jeźli nieprzytomność wielkiey ſzkody nie uczyniła, y jeżli był inſzy Kapłan zoſtawiouy, *Laym. l.* 4. *tr.* 2. *c.* 6. *n.* 6. czego podobno trzebaby więkſzych dowodow. Biſkup dla ſłuſzney przyczyny, a nawet dla przyſtoyney rożrywki, może nie być przytomny dwa lub trzy mieſiące ogulnie lub przerywaiąc, bez żadnego pozwolenia. *Filliuc. tr.* 41. *n.* 29. Pleban, jako ſię powiedziało, nie dłużey nad dwa mieſiące; lecz czy ma proſić na to u Biſkupa o pozwolenie, albo nje, ponieważ wyraznego w tym prawa niemaſz, zoſtawuie ſię do zwyczaiu dyecezyi. *Barboſa*

de Paroch. p. 1. *c.* 8. *n.* 52. uważaiąc iednak wyrazenie *Conc. Trid.* przyznać trzeba, że na jeden nawet tydzien, potrzeba ſtarać ſię o pozwolenie od Biſkupa. *Fagnan. cap. relatum de Cler, non reſid. n.* 32. *&* 49. nawet dla ſłuſzney przyczyny: *quia graviter offendunt. Id. ibid.* S. Filip Neryuſz we wſzyſtkich inſzych materyach ludzki y łagodny, w tey jednak tak był oſtry że nie chciał nawet ſłuchać ſpowiedzi tych Prałatow, ktòrzy maiąc obowiązek rezydowania przy *beneficium*, w Rzymie ſię bez ſłuſzney bawili przyczyny; a nie wybaczał nawet ſamym Kardynałom.

51. Czy Pleban może mieſzkać w mieſcie, maiąc Plebanią o dwie lub trzy czwierci mile? Odpowiadam, że nie, chociażby do niey jezdził bardzo częſto. *Bonac. diſp.* 5. *de oblig. Benef. p.* 1. *n.* 4. Czy może mieſzkać za granicą parafii ſwoiey o czwierć mile? Chociaż niektòrzy pozwalaią, lecz ſłuſzniey ſię nie pozwala. *Baſſæus V. Reſid. num.* 10. Czy może na mieyſcu ſwoim chować Wikarego, tak, żeby ſam w cale ſię nie wdawał? Odpow. nie, według Kanonu *fin.* 21. *q.* 2. *Præcipimus, ne conductitiis Presbyteris Eccleſiæ comittantur.* Czy Plebani wolni ſą od rezydencyi będąc

dąc zabawni usługami jakiego Xiążęcia, lub właśney Oyczyzny, albo też swoiego Biskupa? Odp. nie. *Pignatelli tom.* 1. *consult.* 353. *Bassæus V. Residentia*, owszem to trzeba mieć na pamięci, że ani Biskup ani Pleban nie może się absentować y przez czas krotki, jeżliby to było ze szkodą trzody; owszem dzień jeden albo y godzina może być grzechem śmiertelnym. *Passerim. de stat. hom. tom.* 1. *quest.* 185. *art.* 5. *n.* 102. iako naprz. jeżeliby konaiący potrzebował Kapłana. Przeto decyzya iest *Sacræ Congregationis Concilii*, że Biskupi y Kapłani podczas powietrza siedzieć powinni przy Kościołach swoich *Pignatil. tom.* 4. *consult.* 17. chociażby mogli na mieyscu swoim zostawić Wikarych, lecz nie mogą dla Kanonu wzwyż pomienionego.

52. Przy dokończeniu tey materyi, uważać potrzeba, iż ta rezydencya nie względem ciała tylko być powinna, ale względem starania, *secundum virtutem* jako Aniołowie *sunt in loco secundum operationem* gdyż SS. Kanony nakazuiąc rezydencyą, chcieli żeby pracowano nie prożnowano. *Conc. Aquilegen.* 1. *tit. de resid. tom.* 9. *Concilior. pag.* 898. S. Tomasz *in Joan.*

lect.

lect. 9. powiedział, iż *fuga animi ſufficit ad conſtituendum mercenarium*, a wyraźniey S. Grzegorz *homil.* 14. *in Evang.* nazwał tego naiemnikiem, *qui locum paſtoris tenet, ſed lucra animarum non querit*, ktòra przeſtroga ieſt bardzo potrzebna do rządow duchownych należącym; co ſię ściąga oraz do przełożonych Zakonnych, y iakichkolwiek inſzych zgromadzeniow, ktòrzy procz tego maią obowiązek poſłuſzeńſtwa przepiſom ſwoim. *Paſſerinus de ſtat. hom. tom.* 1. *qu.* 185. *Quaranta in Sum. Bull. V. Reſidentia*, który też przywodzi nie ktòre Konſtytucye Papieſkie w tey materyi, o których niżey mowić będziemy, z przydatkiem tego, co ſię tu opuściło o Kanonikach y inſzych do rezydencyi obowiązanych.

ROZDZIAŁ III.
O inſzych przypadkach oſob Duchownych.

53. Unikaiąc zamieſzania, inſze przypadki do tego oſobnego Rozdziału odłożyłem; a te ſą: I. Jeżli kto ma wiele beneficiow. II. Jeżeli dochody rozpraſza przeciwko SS. Kanonom. III. Jeżeli na ſzkodę Kościelną zbiąr ſwoy chce ko-

komu oddać za życia, albo zapiſać przy śmierci, gdzie tego niemaſz zwyczaiu. IV. Co czynić w przypadku *ſimonii* czyli świętokupſtwa, czy to *ad ordines* czy *ad beneficia.* V. Jak poſtąpić z duchownym handlami ſię bawiącym. VI. Czy można pozwolić święcić ſię temu, co jeſt wezwyczaiony do nieczyſtości. VII. Jak poſtąpić z takim, co maiąc *ordines maiores*, poiął Zonę, chociaż nie ważnie, y żyie znią, albo inſzym ſpoſobem w nieczyſtości życie prowadzi.

54. A *naprzod* co do mnogości *beneficiow*, jeſt to materya pełna wielkiey trudności, gdyż częſtokroć przyczyny nie ſą prawdziwe, dla ktòrych uproſzona ieſt dyſpenſa, y trudno ieſt naznaczyć, ktòre z tych *beneficiow* przed Bogiem ieſt nie wyſtarczaiące do przyſtoynego życia, żeby to jedno zatrzymawſzy, inſze rezygnować, o czym gdy ſię częſto radzono ſławnego Marcina Navarra. świadczy on o ſobie, iż nigdy odpowiedzieć niechciał, *Miſcell.* 62. *de Orat.* Uwużaiąc zaś, iż to czaſow teraznieyſzych bardzo weſzło w zwyczay, nic mowić nie śmiem, zwłaſzcza ieżli nie ſą *beneficia curata*, albo inſzym iakim ſpoſobem do rezydencyi obo-

wię-

wiązuiące, ftofuiąc fię do gloffy *in cap. Gratia, de refcript. in 6. Et aliter dicendo, totus mundus damnatur. Filliuc. tr. 4. c. 7. n. 4. Cardinal. in cap. cum jam dudum, de prebend.* Nie ktòre iednak ogulne przeftrogi tu położę.

55. Mowię tedy *naprzod*, że wtey materyi Spowiednik nie powinien być pobłażaiącym, ponieważ *Conc. Trid. feſs.* 24. *cap.* 17. żowię tę mnogość beneficiow *perverfionem ordinis Ecclefiaftici, & impiam cupiditatem.* II. Zdrugiey ftrony nie powinien też być zbyt oftrym, gdzie fą prawne dyfpenfy, a intraty też nie prawnie nie rozprafzaią fię. III. Jakie zaś *beneficium* wyftarczać powinno do przyftoynego życia, według ftanu y kondycyi każdego, trzeba brać miarę zdrugich ofob tegoż ftanu y kondycyi, przyftoynych y oraz bogoboynych; albo też fpytać fię penitenta; ieżliby przez iakikolwiek obowiązek, ofobie rownego ftanu y kondycyi, mufiał dać *congruam*, coby naznaczył? niech że fię tym y fam kontentuie. W czym iednak uważać trzeba cenę naywyżfzą, frednią y naymnieyfzą, iako w kuplach być zwykło, maiąc baczność oraz na przyimowanie gości, na iałmużny

&c.

&c. IV. Osobom uczonym, wysokiego urodzenia, y zasłużonym pozwalaią się większe intraty. *c. de multa, de præbend.* V. Ponieważ Innocenty XII. Kardynałom synowcom panuiącego Papieża nie pozwala większych dochodow z dobr Duchownych nad 12. tysięcy szkudow Rzymskich, podobno nie można iść teraz za tych nauką, ktòrzy Kardynałowi z imienia Xiążęcego pozwalali szkudow tysięcy 60. VI. Biskupa naymnieysza *congrua* iest szkudow 1000. a Plebana prostego szkudow 100.

56. Roztrząsaią tę materyą Navarrus *de orat. miscel.* 61. y Bossius *moralium part.* 3. *tit.* 7. §. 1. który idąc za powszechnym Teologow zdaniem, tak twierdzi: iż maiący wiele beneficiow nawet za dyspensą Papieską, ieżeli przewyższaiące *iustam congruam* dochody nie obraca na Kościoł lub na uczynki miłosierne, zostaie w grzechu śmiertelnym, a zatym nie może być rozgrzeszony. Dodaie zaś *Diana Coord. tom.* 5. *tr.* 2. *res.* 172. iż ieżli iedno *beneficium* iest wystarczaiące, żadną miarą więcey ich trzymać nie godzi się, chociażby dochody zbywaiące *in causas pias* były wydawane. Mòwi tenże, iż to iest rzecz bardzo niebespieczna, y że pilne

oko

oko na to każdemu mieć należy. Lecz ci Teologowie, ktòrzy trzymaią, iż wielość *beneficiorum ſimplicium*, do ktòrych nie ieſt przywiązana *cura animarum*, zakazuie ſię tylko przez Kanony, łatwiey uchodzą trudności. *Gonzalez in c. de multa, de præbend.* To też uważać potrzeba, iż nauka przeciwna wielości beneficiow ściąga ſię y ſtoſuie ſię do retencyi od Papieża otrzymanych. *Pax Jordan. de re benef. tom.* 2. *lib.* 10. *tit.* 28. *n.* 47. chociaż w inſtrumencie Papieſkim na retencyą będą te *beneficia* wyrażone, gdyż to nie wielości dozwala, lecz tylko ſię kładzie dla tego, żeby łaſka otrzymana tym inſtrumentum z Kancellaryi Rzymſkiey wydanym nie była *obtenta ſubreptitie*, to ieſt: podchwycona ſztuką, czegoby łatwo było prawnie dowodzić. *Text. in cap. Non poteſt.* §. *fin. de præbend. in* 6. Gdyż Papież pozwalaiąc takowe retencye niechce pozwolić wielości *beneficiorum* chyba przez ten wzgląd, iż rozumie, że te wſzyſtkie *beneficia* ledwo wyſtarczaią *ad conſtituendam congruam*, co ieżeli ſię nie prawdzi, taki nie ieſt beſpieczny na ſumnieniu, nie można mu dać rozgrzeſzenia, aż będzie rezygnował. *Pax Jordan. loc. cit.*

cit. n. 48. & *Navarr. de orat. miſcell.* 16, & 65. chyba że komu Papież wſzyſtkie te razem, a nie przez retentę konferować będzie, gdyż na ow czas *ſupponitur tacita diſpenſatio. Id. loc. cit. n.* 49. A zaś Gonzalez *ad* 8. *Reg. Canc. Reg.* 15. tak mowi: *Bene equidem ſcio, quod iſta ſententia pluribus Eccleſiaſtica beneficia deglutientibus non placebit, & quod ſtatim dicent, quod ſervatur communiter contrarium; ſed ad hoc reſpondeo: quod quilibet bene ſibi conſulat;* bo iak mowi *Barboſa alleg.* 62. *n.* 8. *Talis conſuetudo retinendi plura beneficia, quam congrua ſuſtentatio requirit, non excuſat a pœnis æternis, ſed a temporalibus tantum*, zwłaſzcza idąc za zdaniem tych Teologow, którzy trzymaią, iż wielość beneficiow zakazana ieſt prawem przyrodzonym, przeciwko zdaniu Kanoniſtow, ktòrym ſię widzi, iż tylko zakazana ieſt przez Kanony, przynaymniey beneficiow *curam animarum* nie maiących, gdyz Papież od prawa Kanonicznego dyſpenſować może, od przyrodzonego nie może.

57. Co do II. przypadku, kiedy kto wydaie dochody koſcielne nie podług kanonow: chociaż ia trzymam, iż ten, co bierze, nie ieſt obowiązany do reſtytucyi,

iednak to nie ieſt bez grzechu; na prz. gra zbyteczna nad zamiar uczciwey rozrywki; huczne polowanie y wydatki tak na ludzie, iakoteż na pſy; bankiety zbyteczne, nad to, niż wyciąga przyzwoitość; podarunki krewnym tego nie potrzebuiącym, lub inſzym oſobom, ſzczegulnie dla pokazania wſpaniałego humoru, lub inſzych przyczyn, które nie maią *actum virtutis & meriti* na prz. kuglarzom, trefnikom y tym podobnym, zbytki w memblach, w poiazdach, w koniach, w ſługach, w ſtołach, które nagania *Conc. Trid. ſeſs.* 25. *de reform. cap.* 1. we wſzyſtkich ogulnie duchownych oſobach, nawet w Biſkupach y Kardynałach, na co wſzyſtko rozpraſzać dochody Kościelne, grzech ieſt śmiertelny, jako też y zbierać łakomie, anie wydawać, co ſię zoſtaie; *ad uſus pios*; co nie tylko o trzymaiących *beneficia*, lecz oraz o biorących penſye rozumieć ſię ma, gdyż takowe penſye uſtanowione ſą ſzczegulnie przez wzgląd Kościoła, y z dobr Kościelnych, z dziedzictwa Chryſtuſowego, które nie może obracać ſię na używanie niegodziwe, ani nawet na oboiętne. Czytay Paſſerin. *de ſtat. hom. tom.* 1. *qu.* 185. *art.* 7. *per tot*, który *art.* 8. *n.* 229. do-

dodaie, iż dla tychże przyczyn nie ieſt wolno duchownym zapiſywać teſtamentem zbiorow Kościelnych, obracaiąc ie *in uſus profanos*, nie tylko że SS. Kanony tego zakazuią, lecz nawet przyrodzone y Boſkie prawo. Do poſtanowienia iednak grzechu śmiertelnego nie ieſt tu taż cena, co w kradzieży, lecz chyba kto znaczną część rozproſzy w porownaniu całego. *Molin. de juſt. tr.* 2. *diſp.* 104. & 209.

58. Uraſta tu wątpliwość, czy tenże to sam ieſt obowiązek w duchownych obracać, co zbywa, *in uſus pioſ*, co czynić iałmuzy? odp. że to ſą obowiązki rożne, pochodzące z rozmaitych przyczyn: gdyż obracać to, co zbywa, *in uſus pios* pochodzi z ſłuſzności, a dawać iałmużny, z miłości y politowania.

59. Ta nauka ściąga ſię naybardziey do Biſkupow y Plebanow; bo jeżeli dobry Paſterz powinien życie ſwoie łożyć na pożytek trzody, tym bardziey doſtatki. Z kąd naucza Bannez 22. *qu.* 32. *art.* 6. *dub. ult. concl.* 1. iż ubogi Biſkup nie maiąc z kąd dawać iałmużny, powinien ſtarać ſię od drúgich; co ſię też ściąga do Plebanow, ktòrych powinność ieſt y ta,

 mieć

mieć ftaranie o ubogich, *Conc. Trid. feſſ.* 23.*cap.* 1. Lecz daymy to, że chociażby nie było ubogich w Parafii lub Dyecezyi, uftanie obowiązek tylko dawania iałmuzny, lecz nieuftanie łozenia tego, co zbywa, na uczynki pobożne, zkąd oczewiście pokazuie fię, że te dwa obowiązki rożnią fię. Obowiązek łożenia rzeczy zbywaiących na uczynki pobożne, nie ma czafu zamierzonego, byleby go wypełnić za życia, a nie zoftawować naftępcom, y może fię dokonać iakimkolwiek fpofobem, byleby tylko na pożytek Kościoła, na prz. buduiąc Kościoł, lub fprzęty wewnętrzne poprawuiąc, powiękfzaiąc *beneficium*, lub cokolwiek czyniąc ku chwalę Bożey, a nawet płacąc dawnieyfze długi, zaciągnione z przyczyny *beneficium*, albo też y z infzey okoliczności, kiedy ich infzym fposobem wypłacić nie można. *Paſſerin. in* 6. *decret*, *L.* 1. *c.* 11. *n.* 259. Obowiązek zaś czynienia iałmuzny trwa nie uftannie.

60. Druga wątpliwość: Ponieważ ofoba Duchowna grzefzy z bieraiąc pieniądze przez łakomftwo, iako fię powiedziało, czy można przynaymniey przez czas nieiaki zatrzymać ie na iaki dobry koniec? *Odp.* Można zatrzymać na takie dzieło, któ-

które się będzie mogło stać napotym, a nie może teraz. *Navarr. in Manual. c, 17. n.* 99. nie można iednak ich zatrzymywać, zamyślaiąc zapisać po śmierci na uczynki pobożne, bo tego Kanony nie pozwalaią, y obowiązek iest, łożyć to, co zbywa, za życia na uczynki pobożne, a nie pośmierci, co iest rzecz bardzo nie pewna. Niewolno tez tym sposobem zbierać y chować, ieżli się przez to staie uszczerbek ubogim w dawaniu iałmużn, nie tylko w potrzebach bliźniego ciężkich, lecz nawet y pospolitych, gdyż takich duchownych obowiązek iest, dawać iałmużnę, ile wyciąga miłość y rostropność. Chować tedy im wielkich pieniędzy nie można, na iakikolwiek koniec, z zaniedbaniem iałmużn. *Filliuc. tr.* 28. *c.* 3. *n.* 7.

61. Co do III. przypadku, w zględem spadkow po zmarłym, y co do IV. w zględem świętokupstwa czyli symonii, osobno niżey mowić się będzie.

62. Co do V. Co czynić z duchownym, który się bawi kupiectwem? Odp. *naprzod*, że bawić się Kupiectwem, co iest zabroniono przez Kanony, iest to kupować rzeczy iakie z zamysłem przedawania ich drożey, nic nie odmieniaiąc, ani przera-

biaiąc. II. S. Tomasz 2. 2. *qu.* 77. *art* 42. mowi, iż *Kupczyć* znaczy przeciąg czasu, zaczym osoba Duchowna dwa lub trzy razy iaką rzecz kupuiąca na przedanie, nie grzeszy śmiertelnie, byleby nie było przedsiewzięcia trwania w tym. III. Iż Kupczyc przez inszą osobę, to iest dawać mu pieniądze albo rzeczy, a upominać się o zarobek, nie jest przez Kanony zakazano; zaczym takiego insi wcale od grzechu uwalniaią, nie którzy zaś nie cięzki grzech przypisuią. IV. Iż wiele iest rzeczy, które się zdaią Kupiectwem, a weyrzawszy w nie dobrze, nie są, lecz są robotą albo rzemiesłem, z pomiędzy ktòrych należy kłaść rożnicę między uczciwemi y podłemi, ktòre wylicza Caietanus *in Summ. V. Cler. peccata.* Swiadczy Fagnanus *in c.* 1. *ne Cler. vel Monach n.* 42. iż uznano *in Sacra Congregatione Concilii*, że osoby Duchowne tak Swieckie iako zakonne mogą robić iedwabie, y karmić robaczki liściem z drzew własnych. Klemens VIII. przez Bullę *Inter multiplices* pozwolił Osobom Duchownym w okolicach Rzymskich y po niektórych inszych Włoskich Prowinciajach, zarabiać rolę co się znaczy, iż do oranja y inszey podłey pra-

pracy, powinni naymować Laikow. Pospolicie też trzyma, iż nawet Klerykom, co tylko maią *Ordines minores*, nie wolno kupczyć, zwłaszcza tym co maią *beneficium*: lecz, nie maiącym ani *beneficium*, ani dziedzictwa, ani inszego sposobu do żywienia siebie y swoich nie można tego zabronić. *Passerin. loc. cit, n.* 207.

63. Co do VI, przypadku, ktòry częstokroć zatrudnia gorliwych Spowiednikow, gdyż to im zdaie się być zuchwałość, gdy kto wezwyczaiony częstokroć od dziecinstwa do sprosnosci, śmie bez żadnego doświadczenia przyiąć obowiązek wieczny ściśley czystości: Mnie się widzi, że w tym trzeba kłaść rożnicę porady od przykazania. Co do porady, bardzo potrzebnie będzie Spowiednik przekładał zabieraiącemu się do tego stanu, iak wielkiey w nim potrzeba czystości, do czego po różnych mieyscach tyle mamy świadectwa, a mianowicie Kanon drugi Concylium Niceńskiego, gdżie roskazawszy, żeby Nowochrzczeńcy swięceni nie byli, ogulnie dla wszystkich przydaie: że ieżeli za czasem w którymkolwiek *aliquod peccatum animæ repertum fuerit*, *a Clero talis abstineat*, gdzie *per peccatum animæ* rozu-

mie ſię *peccatum animale*, to ieſt uczynek lubieżności zewnętrznie wykonany. *Cabaſſut. not. Eccl. ad Can.* 1. & 2. *Nicien.* Lecz te prawo, iako y inſze podobne, wyſzło z zwyczaiu, chociaż do wiadomości ieſt potrzebne, dla poznania, iak wielkiey obyczayności Kościoł S. wyciągał po ſługach ſwoich; ktòra karność chociaż ſię umnieyſzyła, nie przeto iednak ſąd Boży zmiękczał; gdyż y wſtarym Zakonie oświadcza ſię Bòg: *Lev.* 22. 3. *Omnis homo, qui acceſſerit ad ea, quæ conſecrata ſunt, in quo eſt immunditia, peribit coram Domino.* To ieſzcze dodaie ſię, iż chwalebna ieſt rzecz radzić tym, ktòrych rany ieſzcze ſą świeże, y ktòrzy chociaż iuż powſtaią, iednak upadać ieſzcze zupełnie nie przeſtaii, ażeby ſię wſtrzymali od święcenia ſię, aż do ſtateczney poprawy. Ale tu pytanie ieſt: czy człeku w nałogach nieczyſtości zoſtaiącemu należy zabronić ſtanu Duchownego, a kiedy nie ieſt w tym poſłuſzny, można, czy należy nie dać mu rozgrzeſzenia?

64. Na co odpowiadąm *naprzod*, że chociaż tą karność trwała przez wiekow 13. iako świadczy Kardynał de Aquino *loc. infr. citand.* teraz iednak nie ma żadne-

dnego prawa, ktòreby za nieczyſtość, lub iakikolwiek inſzy wyſtępek, zabraniało święcić ſię, oprocz mężoboyſtwa dobrowolnego, przez ktore zaciąga ſię *irregularitas*. Owſzem *c. queſitum*, *de temp. ord.* nakazuie ſię, żeby po odprawioney pokucie nikomu niebronić święcenia ſię dla poprzedzaiących wyſtępkow, procz mężoboycow. Lecz ieſzcze nie ieſt uſpokoiona wątpliwość: bo ponieważ prawo Kościelne, czyli *votum implicitum*, wyciąga czyſtości, iakże ſpowiednik dozwolić może mu, brać na ſię ciężar, ktòrego dźwigać podobno nie wyſtarczy, y oczewiście podawać ſię w niebeśpieczeńſtwo, żeby ten grzech, ktòry wſtanie świeckim ieſt proſty, ſtawał ſię świętokractwem, nie wſpominaiąc inſzych przydatkow, ktòre ſą przypadkowe?

65. Odp. II. mnie ſię widzi, iż tu na dwie części rzecz podzielić trzeba: ieżeli *ordinandus* dobrym ſumnieniem ſpodziewa ſię, iż przy łaſce Bożey y ſwoim uſiłowaniu może żyć w czyſtości y pozbyć ſię złych nałogow, obiecuiąc ſzczerze wſzelkich używać ſposobow do tego potrzebnych, według roztropnego Spowiednika zdania, na ow czas, można go dopuścić,

y nie może mu tego Spowiednik zabraniać. *Conc. Trid. ſeſſ.* 23. *c.* 3. inſzych Kandydatow do ſtanu Duchownego nie wyciąga, iak tylko, *qui ſperent, DEO auctore, ſe continere poſſe*; także *ſeſſ.* 23. *c.* 14. Przyſtępuiący do Kapłańſtwa *ita pietate & caſtis moribus præditi ſint, ut præclarum bonorum operum exemplum & vitæ monita ab eis expectari poſſint*, gdzie S. Koncylium nie wyciąga długiego poprzedzaiącego doświadczenia, lecz tylko dobrey nadziei; ktorey po takim, iakiego wyżey opiſaliśmy, ſpodziewać ſię można; chyba tylko pozwalam, iż większych dowodow potrzeba po takim, ktory *in ordinibus minoribus* żył rozwięzle; lecz y to niemam za rozkaz, tylko za radę roſtropną.

66. Zdaniu memu ſprawuie powagę Tomaſz S. *p.* 2. *q.* 185. *art.* 2. *ad* 2. ktory wſzcząwſzy pytanie, czy człowiek wiedząc o nie zdolności, ktorą ma do Biſkupſtwa, powinien ie przyiąć albo nie, ieżli od zwierzchności ſądzącey go za zdolnego, ieſt obowiązany, odpowiada, iż ieżli może naprawić tę ſwoią niezdolność; co ieſt w iego ręku *puta*, *ſi habeat peccandi propoſitum, quod poteſt deſerere*, powinien być zwierzchności poſłuſznym: a ia dodaię,

iż

iż ponieważ taki nie jeſt nie ſpoſobny do Sakramentu pokuty, toć też nie będzie ani do Sakramentu Kapłańſtwa, ktòry do godnego przyięcia ſiebie więcey nie wyciąga iak tylko *ſtatum gratiæ.*

67. Potrzeba tedy, żeby przyſtępuiący do poświęcenia wiernie trzymał, iż ſię może poprawić, chociaż Sakrament pokuty nie wyciąga takowey pewności; idzie zatym, iż kto ſię chce święcić, a o poprawie ſwoiey takiey nie dawa otuchy (o czym zdaie mi ſię iż tak rozumieć można, iak o świadkach *tit. de purgat. Canon.*) nie można mu tego dozwolić, iako nieſpoſobnemu y niegodnemu, a ieżliby ſię przeciwił, nie dać rozgrzeſzenia.

68. Dla oświecenia moiey odpowiedzi, uważać trzeba, iak Penitencyarya Rzymſka poſtępuie z tym, ktòry *propter ſtimulos carnis* proſi być uwolniony od wotum wſtąpienia do Zakonu, albo też od wotum czyſtości *ad ineundum matrimonium.* Iż na fundamencie dwoch oſobliwie własności, kròre koniecznie muſzą ſię ſprawdzić, zaſadza wazność dyſpenſy. I. Ażeby penitent proſzący o taką dyſpenſę miał wątpliwość, czy to wotum bez naruſzenia będzie mogł zachować. II. Zeby Spowie-

dnik

dnik uważaiąc ìego wiek, krewkość y wezwyczaienie dobrze ugruntowaną powziął boiaźń, iż penitentowi bardzo trudno iest wotum to dochować, a nie odpaść do dawnego nałogu. Na tych dwoch fundamentach wychodzą dyspensy Rzymskie na boiaźni Spowiednika y na wątpliwości penitenta, o wstrzemięźliwości swoiey, przeto y zwyczay penitencyaryi podług namienionego Autora iest, iż gdzie się pokaże zastarzały nałog y mocny, wraz daie dyspensę, gdyż na ow czas penitent pokazuie się niezdolnym do wykonania swego przedsięwzięcia. *Marc. Leo pag, Mihi* 83. Jeżeli tedy Kościoł uwalnia od prostego wotum czystości tę osobę, ktòra przez zaciągniony nałog, w wątpliwości iest, czy dochować ie moze, trzeba ztąd wnosić, iż tenże Kościoł, drugiey osobie zostaiącey w takimże nałogu y w podobnym odpadania niebespieczeństwie, nie chce dozwolić przyjmować taki obowiązek, od ktòrego napotym y dyspensować iuż nie można, przez co w oczewiste niebespieczeństwo cięższych grzechow, bo świętokradztwa, taka osoba podaie się. Zkąd mòwi S. Tomasz 22. *qu.* 185. *art.* 2. *ad* 2. iż takiemu ani zwierzchność rozkazać

zać może: *Quando non poteſt removeri impedimentum, nec per eum, cui iniungitur,* iako to ieſt w zaſtarzałym nałogu, *nec per eum, qui iniungit, ſubditus non tenetur obedire ad ſuſcipiendum Epiſcopatum vel Sacros Ordines.* Obacz *Paſſeryna de ſtatu hom. qu.* 185. *art.* 2. *n.* 52.

69. Mogłbym ieſzcze tu przywieść powagę wielu Conciliow y Oycow SS. ktòrzy wſzyſcy w ſługach Kościelnych wyciągaią doświadczoney czyſtości, lecz to nie poſtanawia prawa powſzechnego. Także c. *Erubeſcant. diſt.* 32. od Urbana II. ieſt przeciwko przypadkom publicznym y gorſzącym; iuż zaś 1. *Tim.* 2. mowi Paweł S. *Probentur primum, & ſic miniſtrent*, o Dyakonach, y to nie względem ſamey czyſtości, lecz co do wſzyſtkich potrzebnych przymiotow. Jednakże wnoſić beſpiecznie można, iż moie w tym punkcie zdanie ieſt do prawdy naypodobnieyſze.

70. Jeżeli kto ieſzcze pewnieyſzego ſzuka dowodu, niech czyta odpowiedź Pelagiuſza Papieża daną Biſkupowi Florentſkiemu c. *Fraternitas diſt.* 34. ktòry ſzukał porady, czy mogł za Dyakona święcić tego, który naprzod żył w małżeńſtwie, a potym zoſtawſzy Subdyakonem nieucz-

ciwe prowadził życie: *Fraternitatis tuae relatione ſuſcepta, eius latorem ſecundas quidem nuptias non expertem fuiſſe didicimus, caſtitatem tamen eum priori non ſervaſſe coniugio deſignaſti. Et quamvis multa ſint, quae in huiuſmodi caſibus obſervari canonice iubeat ſolemnitatis auctoritas, tamen quia defectus noſtrorum temporum, quibus non ſolum merita, ſed corpora ipſa defecerunt, diſtrictionis illius non patitur in omnibus manere cenſuram, & aetas iſtius, de quo agitur, futurae incontinentiae ſuſpicionem auferre dignoſcitur, ut ad Diaconatum poſſit provehi, temporum, ut dictum eſt, condeſcentes defectui, conceſſiſſe nos noveris.* Ktòry to wyrok, chociaż nie wpada zupełnie do naſzey kweſtyi, pokazuie iednak, iż zdanie moie ieſt ani zbyt oſtre, ani zbyt też łagodne, co ſą dwie ſkały, o ktòre moralni Teologowie rozbiiać ſię zwykli. Czytay uczonego Kardynała de Aquirre *t.* 2. *Conc. Hiſp, diſſert.* 10. *per totum*, a oſobliwie *num.* 162. aż do 187. gdzie mądrze y uczenie tę traktuie materyą, przywodząc dawną karność Kościelną w tym punkcie. Czytay także Gloſſę na przerzeczone *cap. Fraternitatis*.

71. Co do VII. przypadku, iak ma poſtą-

ſtąpić Spowiednik z Kapłanem, albo z będącym *in ſacris*, ktòry chociaż nie ważnie, wſtąpił w ſtan małżeńſki, albo też żyie w rozwięzłości. Odp. *naprzod*, iż chociaż takie małżeńſtwo ieſt bardzo ciężkim świętokradźtwem, iednakże, ieżli nie ieſt rezerwowane przez iaką uſtawę Dyecezańſką, może od niego rozgrzeſzyć każdy Spowiednik, oraz y od exkommuniki przez Klemenſa *unic. de conſangu. & affin.* włożoney za ten wyſtępek, ale nie rezerwowany, iako też *ab irregularitate*, w ktòrą tacy wpadaią *c.* 1. *qui Clerici vel voventes, & cap. Sane de Cler. coniug.* mogą być uwolnieni przez Biſkupa. Taki penitent powinien ſię oddzielić od tey mniemaney żony, czyli raczey nałożnicy, y roſtropnie inſzym ztąd wynikaiącym okolicznościom zabieżeć, chyba że wyſtępek będzie publiczny, a tak zwierzchności donieſie ſię. *S. Officium* poſtępuie z takiemi, iak z podeyzrzanemi o herezyą, y kto o tym wie procz ſpowiedzi, powinien donieść. A ieżliby to był Zakonnik po profeſſyi, nie może być rozgrzeſzony, chyba od ſwego Przełożonego, lub kogo on wyznaczy, owſzem ieżliby miał *lapſum carnis voluntarium*, co poſpolicie po

wſzy-

wszystkich Zakonach iest *casus reservatus*. Nie może być rozgrzeszony, chyba od maiącego pozwolenie rozgrzeszenie dawać *a reservatis*.

72. Co do drugiey części założonego pytania, nic więcey powiedzieć nie potrafię, jak tylko, iż to iest rzecz naytrudnieysza lekarzowi dusznemu, gdyż tu wszelkie lekarstwa staią się nieskutecznemi, dla niesposobności chorego. Nienależy iednak tracić nadziei, lecz z tym większą pracować gorliwością, im złe iest mocnieysze. Niech się nowy Spowiednik w podobnym razie nie miesza, gdzie się częstokroć łączą wielkie świętokradźtwa, Mszy y Sakramentow SS. pohanbionych: niech się nie gniewa na osobę, tylko na występki. Jeżeli penitent iest zuchwały, iako to bywać zwykło, trzeba go powściągnąć ostrym upomnieniem rostropnie a gorliwie. Jeżli iest boiazliwy, trzeba go zachęcić do ufności w Bogu, ktòrego miłosierdzie *superexaltat judicium. Jacób.* 2. 13. Niech używa wszelkich sposobow do pozyskania tey duszy, osobliwie niech się pokazuie łagodnym y pełnym miłości co iest nayskutecznieysza do przełamania takich umysłow, Jeżli się raz nie powiedzie, niech

niech ſprobuie drugi y trzeci, przykładem Eliaſza, *qui menſus eſt tribus vicibus ſuper puerum. Reg.* 17. 21. Niech razem z nim wzdycha do Boga, niech ſię gorąco modli, a tak może nakłoni litość Pańſką, iż powſtanie ten trup. Dobry ſpoſob takim naznaczyć Rękollekcye, y z wielką pilnością im dopomagać. Lecz ieżli iuż wpadli w zatwardziałość ſerca, co zwyczayną ieſt karą podobnych grzeſznikow, podobno nic więcey wſkòrać niemożna, chyba opłakać bliſką ich zgubę. Moyżeſz iednakże nie przeſtawał chodzić y wracać ſię od Faraona, chociaż nie o trzymywał ſkutku, tylko wykonywał wolę BOZĄ. Niech ſię ſtrzeże Spowiednik, żeby nie miał gniewu albo pogardy ku takim grzeſznikom, owſzem niech ſię upokarza ſam w ſobie, pamiętaiąc na ułomność właſną. Czytamy w życiu S. Filipa Neryuſza, *l.* 2. *cap.* 15. iż on mawiał, iż ſam w krotce upadnie, niech uważa, iak wielka to ieſt obraza Boża, kiedy naybliżſi iego, w tak haniebney zoſtaią niewoli grzechowey, z ktòrey iednak naypotężnieyſza ręka iego może uczynić naczynie uczciwości, ieżli ſię Spowiednik przyłoży z cierpliwością y łagodnością, a naybardziey zgorącą modlitwą.

ROZDZIAŁ IV.

O przypadkach właściwych Pasterzom Duchownym y Kanonikom.

73. Ponieważ ustawy Kanoniczne względem Plebanow y Kanonikow są rozliczne, obowiązuiące pod ciężkim grzechem, napiszę tu, iak ma z nimi Spowiednik postąpić.

74. A *naprzod*, ieżli Pleban nie rezyduie przy swoim Kościele, ponieważ w tym iaśny iest roskaz Koncilium Trydentskiego *sess.* 23. *c.* 1. obowięzuiący do tey rezydencyi wszelkich Plebanow, jakieykolwiek godności, samych nawet Kardynałow, ieżli, mowię, Pleban nie rezyduie przy Kościele, grzeszy smiertelnie, y powinien uczynić restytucyą wszelkich pożytkow; to Spowiednikowi nie czyni trudności, y o tym dostatecznie mowiliśmy *w Rozdz.* 2. *tey Części*, y zdaie mi się, że tu nic więcey dodać niepotrzeba, tylko że Spowiednik powinién przypomnieć takiemu Pasterzowi, ktory przyczyny nieprzytomności swoiey zarzuca, y mowi iakoby ztąd trzoda nie miała szkody, że *Concilium* porucza to iego sumnieniowi, y oddaie sprawiedliwemu sądowi Bożemu,

cui

cui corda patent, iako ſię iuż namieniło, *& cuius opus non fraudulenter agere ſuo periculo tenentur.*

75. O Kanonikach Katedralnych y Kollegiackich, y ktokolwiek ma iaki urząd, godność, prebendę, lub iakiekolwiek dochody z tychże Kościołow, także wyraźny ieſt rozkaz Koncylium Trydenſkiego *ſeſſ.* 24. *de reform. c.* 12. względem obowiązku rezydencyi ich oſobiſtey; y niedoſyć na ſamey rezydencyi, *Garz. de benef. part.* 3. *c.* 2. *n.* 323. Lecz trzeba, żeby ſię znaydowali w chorze, y odprawowali lub ſpiewali wyraźnie y nabożnie chwałę Bożą, ſami a nie przez inſzych, w czym ieżli ieſt niedbalſtwo znaczne, grzeſzą ſmiertelnie, *Id. loc. cit. n.* 500. y ſą obowiązani do reſtytucyi wſzelkich iakichkolwiek pożytkow, chociaż niektòrży Teologowie pozwalaią, iż kiedy ſą w chorze, chociażby nie ſpiewali, mogą iakąś cząſtkę zatrzymać ſobie. *Laym. de benef. c.* 7. *n.* 6. chyba że będą mieli na to oſobliwſze pozwolenie Papieſkie, albo też Kościoły będą po wioſkach ubogie, y przez długi czas ten zwyczay był wprowadzony, lub dla inſzey ſłuſzney przyczyny, na prz. dla ſtarości, choroby, albo

też dla potwierdzonego zwyczaiu w niektórych Kościołach, gdzie Kanonicze powinności sprawuią Wikaryuszowie, a oni sami tylko do przytomności są obowiązani, albo też gdzie iest zwyczay, iż przytomność tylko potrzebna iest do pozyskania pożytkow, która się nazywa *residentia caussativa* od Innocentego *c. ult. de Cler. non resid.* o którey mowi Layman *de benef. c. 6. n. 2. §. Porro.* w których to Kościołach ta przytomność nie iest pod ciężkim grzechem. Czytay Barbosa *de offic. & pot. Ep. part. 2. alleg. 53. n. 153. & seqq.*

76. Tak Kanonikom, iako też Wikaryuszom, Mansyonarzom, Kapellanom, y ktorzykolwiek maią beneficia ważne y ktòrzykolwiek należą do służenia Kościołowi y do choru, *Duard. in c. Omnis &c. p. 2. disp. 9. sect. 1. n. 1.* pozwala *Concilium* co rok wakacyi trzy miesiące, czy to wściąż, czyli też przerywaiąc, przez które mogą się oddalić bez żadnego pozwolenia, byleby tylko nie wszyscy razem, tak żeby tym czasem nie było komu służyć Kościołowi, y byleby partykularne ustawy inaczey nie obowięzywały: a nieprzytomni nad ten czas, ponoszą karę na do-
cho-

chodach prebendy, ktorych iednak czynić reſtytucyą nie ſą obowiązani *ante ſententiam iudicis*, *Garz. l.c. n.* 151. chociaż względem Plebanow inaczey poſtanowiło *Concilium*, iako ſię iuż mowiło.

77. Powiedzieliśmy, iż nieprzytomni nad trzy mieſiące ponoſzą karę *na dochodach z prebendy*, gdyż co do codziennych dyſtrybucyi, toż ſamo *Concilium* poſtanowiło, że nawet pod czas trzech mieſięcy wakacyinych, nie przytomnym odcinać ſię, a przytomnym przyraſtać powinno, *Barboſa l. c. n.* 124. nie dopuſzczaiąc żadnego pobłażania y przebaczania, tak iż brać ich niemogą, chyba w przypadkach ſłuſznych, a chociażby wzieli nie ſłuſznie, powinni uczynić reſtytucyą podług Konſtyt. Bonifacego VIII. *c. con. de Cler. non reſid.* a ieżliby procz dyſtrybucyi nie było zadnych inſzych dochodow, tedy nie przytomnym dwie tylko części doſtaią ſię, a trzecia na przytomnych dzieli ſię, *Barbos. l. c.* Czytay Dekret Innocentego XII. Ktory ſię położy tu niżey w Rozdz. 17. §. 8. Jeżeli Kanonik, odprawuiący mſzą, lub adminiſtruiący Sakramenta, na ow czas, kiedy trzeba aſſyſtować ołtarzowi, traci dyſtrybu-

niektòrzy Teologowie zgadzaią ſię, *Garż. l. c. n.* 397. co ſię nie ma iednak rozumieć o Kanoniku Penitencyaryuſzu, ſłuchaiącym na ow czas ſpowiedzi. *Conc. Trid. ſeſſ.* 24. *c.* 8. Zgadzaią ſię iednak niektórzy iż gdzie ieſt zwyczay albo partykularna uſtawa, ażeby Kanonicy, dla ſłuſzney przyczyny przez czas nie iaki, na prz. przez dwa mieſiące, nie przytomni, brali dyſtrybucye, mogą ie brać godziwie. *Layman. l. c. n.* 3. uważa, iż rozne w tey materyi ſą zwyczaie, do ktòrych ſtoſować ſię należy. *Bonacina de hor. Can. diſp.* 1. *q.* 3. opiſuie, iakim ſposobem dyſtrybucye extraordynaryine maią być dzielone między Prałatow y Kanonikow podług *Conc. Trid. ſeſſ.* 22. *c.* 3. y dodaie, że Kanonicy y inſi do śpiewania w chorze obowiązani, powinni znać ſię na notach, bo inaczey urzędowi ſwemu zadoſyć uczynić nie mogą. O nie przytomności dwoch Kanonikow zoſtaiących przy boku Biſkupim, według Kanonu *cap. de cætero* y *cap. ad audientiam de Cler. non reſid.* czytay Laymana *de benef. lib.* 4. *cap.* 6. *n.* 6. y Fagnana *l. c.*

O obowiązku Kanonikow śpiewania w chorze obacz Bullę Benedykta XIV. 19. August. 1744. §. *Huic demum.* 78.

78. Procz tego, co ſię powiedziało, ſą obowiązani na ſumnieniu Kanonicy dać votum w Kapitułach *pro veritate*, *Garz. l. c. n.* 224. w każdym intereſſie; odprawować nabożeńſtwo, iako ſię iuż powiedziało, wyraznie y nabożnie; noſić zawſze ſuknią Kościelną przyſtoynie, tak w Kościele iako y wſzędzie; wſtrzymać ſię od polowania, tańcow, gry &c. żyć w nienaganney obyczayności, y zachować wſzelkie uſtawy względem ſtawienia ſię w chorze y aſſyſtowania ołtarzowi. *Conc. Trid. l. c.* Także nie powinni Kanonicy brać iałmużny na te mſze, ktòre odprawuią *ex turno* według tabelli, y applikować mſzą Konwentualną za Dobrodziejow tegoż Kościoła. Ròzne w tym punkcie *S. Congregationis Concilii* przywodzi zdania Pignatelli *tom.* 3. *conſult.* 61. chociaż na to nie wſzyſcy zgadzaią ſię, mianowicie gdzie niema obowiązku applikowania iey z inſzey przyczyny. *Paſſer. de ſtat. t.* 2. *q.* 187. *art.* 3. *n.* 983. Ja ſię przyłączam [1] do powtórnego zdania: gdyż być może, że *Sacra Congregatio* ſtanowiła te Dekreta z przyczyn partykularnych do ſądu zanieſionych, ktòre ogulnie na wſzyſtkich obowiązku nie wkładaią, z właſzcza iż wiele Teo-

logow, pifzących po Dekrecie Urbana VIII. *de celebr. mifs.* pofzli za tym zdaniem, *Pignatel. l. c. Paffer. t. 2. de ftat. q.* 187. *art.* 1. *n.* 867. który przeftrzega, iż Dekreta *S. Congregationis*, ieżli nie fą publicznie promulgowane, nie obowiązuią wfzyftkich, chociaż od Teologow przywodzone bywaią; bo to fą tylko Dekreta między prywatnymi prawuiącemi fię, ktòrzy iakie z tąd y z owąd mieli dowody y prywatne okoliczności, wiedzieć nie można, kiedy *S. Congregatio* wydaiąc Dekreta, nie znofi dawnieyfzych, iako to częfto bywa. Czytay na ten koniec rezolucye tey S. Kongregacyi *in Camerinen.* 6. *Jun.* 1705. & 5. *Jun.* 1706. *in Balneoregion.* 19. *Auguft.* 1713. *in Fulginaton.* 17. *Decebr.* 1718. *in Ferrarien.* 18. *Mart.* 1719. *in Comen.* 11. *Maii* 1720. *ad* 2. *in Fundana* 13. *Sept.* 1721. & *in Valiterna* 14. *Mart.* 1722.

(1) Za tą nauką iuż więcey iść nie można, ponieważ Benedykt XIV. 19. Aug. 1744. poftanowił, ażeby we wfzyftkich Kościołach Patryarchalnych, Metropolitańfkich, Katedralnych, Kollegiackich codziennie Mfza Konwentualna fpiewana była za Dobrodziejow tego Kościoła. §. *Accipitur.*

79. O Koadiutorach *cum futura successione* czytay *Garz. p.* 4. *c.* 5. ktory trzyma, iż ci dla samego Koadiutorstwa nie są obowiązani do pacierzy Kapłańskich, lecz tylko powinni służyć Kościołowi według woli swoiego Koadiutora, a ieżli nie, powinni nadgrodzić szkody ztąd pochodzące: lecz przeciwko woli swoiego Koadiutora nic czynić nie mogą. Na koniec, złe zwyczaie po Kapitułach, iako to; zatrzymywać nowym Kanonikom dochody, y codzienne dystrybucye w roku pierwszym, lub przez iakikolwiek krotszy lub dłuższy czas, a na insze potrzeby ie obracać, albo też dzielić między dawnieyszych, wyciągać porękawiczne, lub pod iakimkolwiek inszym pretextem przed installacyą; albo też wchodzić w iakie zapisy z Biskupami lub Opatami, przed lub po elekcyi, zniesione są od Innocentego XII. przez Bullę *Ecclesiæ Catholicæ*, gdzie się to wszystko zakazuie pod nowemi karami; procz exkommuniki dawnieyszemi dekretami Papieskimi wskazaney, o czym niżey *w Rozdz.* 15. §. 17.

80. Wracaiąc się teraz do Plebanow, mowię *naprzod*, iż nie iest w stanie zbawienia Pleban, nie administruiący Sakra-

mentow swoim Parafianom, kiedy go słusznie o to proszą a bardziey ieszcze, ieżli zaniedbywa chorych. II. Powinien przynaymniey co niedziela y co święto uczyć dzieci początkow wiary y obowiązkow cnotliwego życia, co się zowie nauką Chrześciańską. III. Powinien opowiadać pospolstwu słowo Boże, ięzykiem rodowitym iasnie y gorliwie. *Conc. Trid. sess.* 24. *c.* 4. & 7. y cokolwiek potrzebnego iest do zbawienia, chronić się występkow a postępować w cnotach. *Ibid. sess.* 5. *c.* 2. a przynaymniey czytać Katechizm. Lecz czy Pleban obowiązany iest sam przez się lub przez drugiego mowić kazania sposobem Kaznodzieyskim, czytay Fagnana *cap. Inter cætera, de off. ordin. n.* 37. gdzie mowi, iż ten punkt podany był do decyzyi *Sacræ Congregationis*, która chociaż osądziła *negative*, dla niektorych iednak przyczyn rostropnie dekretu tego niepublikowała. Zkąd ia trzymam, iż Pleban wedle Ołtarza Ewangelią S. według poięcia słuchacza przekładaiący, nie iest obowiązany do kazania formalnego, chociaż w innych Parafiach, iest rzecz chwalebna, żeby y takie kazania bywały, choć od inszego. Nie może Pleban, iako się

rze-

rzekło, polecić rządow drugiemu, gdyż urząd Plebański iest przywiązany do osoby, y do niego upatrywaią się osobiste przymioty. *Cap. extirpandæ de præbend. Fagnan. cap. Ex parte de Cler. non resid.* Lecz może mieć Kapłana, ktoryby mu dopomogł, byleby sam Pleban rząd trzymał, y o wszystkim wiedział iako głowa.

81. O inszych obowiązkach Plebańskich czytay *Conc. Trid. sess.* 23. *c.* 1. zkąd poznasz, iż naycięższe występki Pasterzow dusznych pochodzą z opuszczenia, *quæ pro tanto sunt peccata, pro quanto ex eis ovium pastus aut tollitur, aut minuitur, aut impeditur. Caiet. in summ. V. Episcopus.* Dla czego mogł słusznie powiedzieć X. Rekanaty w kazaniu 106. że Pasterze duszni potępiaią się, nie tak że czynią zle, iak że nie czynią dobrze, y że w nich naygłębsze, nayniebespiecznieysze y naytrudnieysze do uleczenia rany, są opuszczenia. Na reszte powinien Pleban mieć staranie o gruntach, o fabrykach, o sprzętach y dochodach, osobliwie o czystości Kielichow y inszego naczynia Kościelnego, żeby czynić renowacyą *Sanctissimi* przynaymniey dwa razy w miesiąc, w czym wszystkim znaczne niedbalstwo iest grzechem

chem ſmiertelnym. *Duard. in Comment. l. c. ſect.* 3. Także powinien ſię ſtarać, żeby w czaſiech przyzwoitych zadoſyć ſię ſtawało Anniwerſarzom y inſzym obligacyom w iego Kościele. Powinien także on ſam Mſzę odprawować przynaymniey w większe Swięta y w Niedziele, ktore applikowane być maią za Parafianow, co rozkazał Innocenty XII. dnia 29. *Apryla Roku* 1699. potwierdzaiąc dekret *S. Congregationis Concilii*, wydany 29. *Februar.* 1699. w ktorym ſię wyraża, iż Plebani, chociaż nie maią doſtatecznych dochodow, powinni iednak w dni Niedzielne y Swiąteczne odprawować Mſze za Parafianow, y tych dni brać na nie iałmużny nie mogą, Na koniec powinien ſię przykładać nieprzeſtannie do uczenia ſię Piſma S. y Teologow Moralnych, gdyż inaczey nie potrafi wykonać urzędu Plebańſkiego, ktorego oſobliwſza powinność ieſt karmić duſze nauką y przykładem, ani ſię mu zadoſyć ſtaie pilnowaniem materyalnych Kościołow, y pomnażaniem dochodow, na czym wiele Plebanow pododno przeſtawa. O inſzych Plebańſkich obowiązkach patrz *w Koncili. Tryd.* na wielu mieyſcach, oſobliwie *ſeſſ. 24. de ref. cap.* 1. *ſeſſ.* 25. *c.* 1. *ſeſſ.* 21. *c.* 6.

Ta

Ta nauka potwierdzona ieſt od Benedykta XIV. 19. *Auguſt.* 1744. *Cum ſemper* z dodatkiem, iż w tych nawet Dyecezyach, gdzie za pozwoleniem Stolicy Swiętey ſą niektòre Swięta przenieſione na Niedzielę, powinni Plebani w też dni odprawować mſze S. za Parafianow §. *Et quia.*

Lecz ieżliby Plebani tak byli ubodzy, iż bez iałmuzn na mſze wyżyć by nie mogli, na ten czas wolno Biſkupom dyſpenſować ich, żeby we dni Swiąteczne iałmużny brać mogli, ktòre w te dni liczniey ſze bywać zwykły, y za iałmużnikow mſze odprawować, nadgradzaiąc za Parafianow w dni inſze powſzednie. §. *præcipitur.*

82. O przełożonych Zakonnych, podobnie ſię mowi, iż ſą prawdziwymi Paſterzami duſznymi. *Lezana tom.* 1. *c.* 18. *n.* 15. a przeto maią też ſame obowiązki, y powinni czuwać nad zachowaniem reguł, niedozwalaiąc upadku karności Zakonney. Jeżeli dla boiazni, lub iakichkolwiek świątowych względow zaniedbywaią upomnieć należących do zwierzchności ſwoiey, nawet o wyſtępki powſzednie, ieżliby te wprowadzały zwyczaie przeciwne regule, grze-

grzeſzą ciężko. *Lezana loc. cit.* Lecz o tym ieſzcze powroci ſposobność mowienia *w Rozdz.* 13.

ROZDZIAŁ V.

O niektórych przypadkach Mniſzkom przyzwoitych.

83. Pięć jeſt znaczniejſzych punktow do Mniſzek ściągaiących ſię, to jeſt: ſluby ſolenne, Reguły, Klauzura, Pacierze Kapłańſkie, nakoniec niektòre znaczniejſze obowiązki.

84. A naprzod co do ſlubow y do reguł, będziemy o tym mowili w Rozdz. naſtępuiącym o Zakonnikach, gdyż ta nauka właściwa jeſt oſobom tego gatunku oboyga płci. Jednak co do ſlubu uboſtwa względem Mniſzek ſą oſobliwe dekreta *Sacræ Congreg. Epiſcoporum & Regularium*, przez które zakazane ſą Mniſzkom wſzelkie handle y kontrakty, tak miedzy ſobą, iako też z Klaſztorem lub z iakiemikolwiek oſobami, pod karą przez *Conc.* Trydentſkie naznaczoną proprietaryuſzom *ſeſſ.* 25. *de Regular. c.* 5. Także, iż wſzyſtko, cokolwiek ma Mniſzka, czy to od krewnych, czyli też z pracy y roboty własney, powinna złożyć u Xieni, ktòra z

tego

tego naprzod zabieży partykularnym potrzebom teyże Mniſzki, a reſztę na potrzebę Klaſztorną obroci. Także, iż kiedy Mniſzka wyżywić ſię nie może, tylko pracą rąk ſwoich, nie ma ſię to iey bronić, byle zachowała przyſtoyność y powinną klauzurę.

85. Jak ſię Mniſzka lub Zakonnik może wymowić od wyſtępku propryetarſtwa? *Odp.* kiedy we wſzyſtkim ſprawuie ſię według pozwolenia Xieni, lub Przełożonego, a to pozwolenie może być *wyraźne*, albo też tylko *dopuſzczaiące*, podług zwyczaju, byleby tylko Przełożony wiedział o tym a milczał; to iednak w małych rzeczach rozumie ſię, gdyż w znacznieyſzych trzeba koniecznie wyraźnego pozwolenia. *Pellizar. de Mon. c.* 5. *ſect.* 1. *n.* 71. Toż ſamo rozumie ſię *de facultate præſumpta id. loc. cit. n.* 64. *&* 69. lecz mnie ſię widzi, iż tu zwyczay mieyſca mieć nie powinien, gdyż przez to otwierałyby ſię wrota do łamania reguły. *Paſſer. de ſtat. q.* 186. *a* 7. *n.* 131.

86. Co do poſłuſzeńſtwa; nie wdawaiąc ſię w dyſputę, czy Xienie mogą roſkazać pod formalnym poſłuſzeńſtwem, nie maſz wątpliwości, iż kiedy w ſłuſzney

rze-

rzeczy Przełożona dostatecznie wolą swoię okaże, trzeba iey usłuchać pod ciężkim grzechem przez obowiązek slubu. *Pelliz. c.* 4. *sect.* 3. iako sludzy powinni posłuszny- mi być Panu w tym, co należy do dobrego porządku domowego, chociaż nie są przez slub obowiązani.

87. O Klauzurze mówić się będzie w Rozdz. 16. §. 2. ktòra iakim sposobem bywa zgwałcona, czytay *Pelliz. c.* 5. *sect.* 2. *per tot.* gdzie mowi, że nie łamie klauzury, kto się zatrzymuie u drzwi wewnętrznych Klasztoru, ani kto włazi na dach iest *S. Congreg.* zakazuiący Dekret. *Anicet. Confess. Mon. c.* 7. §. 1. *q.* 3. Jako wolno Spowiednikowi, Lekarzowi, Cyrulikowi y inszym osobom w chodzić do Klasztoru, czytay tych, co o tym pisali, ktòrzy naznaczaią rozne w tey mierze potrzebne ostrożności, y że pozwolenia na ieden raz lub z iedney przyczyny dane, nie mogą się rozciągać na insze podobne, y że te osoby z konczywszy robotę swoią, nie mògą się zatrzymywać w Klasztorze, pod ciężkim grzechem, chyba na czas bardzo krotki, na prz. na kwadrans, co iednakże mogłoby czasem być przyczyną iakowych nieprzyzwoitości. Przeto lepiey w

wtey mierze postępować za rozsądkiem Przełożonych, niż za nauką Teologow.

88. Względem Pacierzy Kapłańskich, chociaż rozne są zdania, ia sądzę, iż trzeba iść za powszechną nauką, że Profeski Chorowe powinny ie odmawiać, nawet prywatnie, kiedy nie idą do Choru za pozwoleniem, lub dla słuszney iakiey przyczyny, tym sposobem, iak *Clerici ordines* większe maiący. *Laym. de orat. c. 4. n. 2. Diana Coord. t. 3. tr. 6. res. 11. & seqq.* chyba że w niektórych Zakonach Kobiecych odprawuie się *Officium* mnieysze N. M. P. Lecz trzeba w tym uważać Regułę kazdego Zakonu approbowanego, y iey obowiązki. Czytay *Bertoniego de neglig. & omiss. p. 2. art. 8.* który utrzymuie iż ten obowiązek iest nie pewny, y przyczyna wzięta ze zwyczaiu, słaba.

89. Co do inszych partykularnych obowiązkow, ponieważ te nie są wszędzie iednostayne, nie mozna o nich dać nauki: lecz niechay sam Spowiednik wypytuie się, które są z rozkazu, które zaś tylko z porady, pamiętaiąc na to, co się iuż rzekło, iż iest obowiązek być posłusznym Przełożonemu w tym wszystkim, co do karności należy, mianowicie nie chodzić do

parlatorium, nie miewać korrefpondencyi liftowney lub uftney, co może być grzechem y z drugiey ftrony, gdyż takowe korrefpondencye bywaią przyczyną grzechu, albo zgorfzenia infzym; zwłafzcza że Mnifzki, iako prawdziwe Zakonnice, maią obowiązek ftarać fię o dofkonałość Chrześciańfką przez fpofoby w Regułach opifane; w czym odfyłam Czytelnika do *Paffer. t. 1. de ftat. q.* 186 *a* 9. ktòry trzyma, iż zwyczay łamać Regułę chociaż nie obowięzuiącą pod grzechem, może być grzechem śmiertelnym, ieżli przez to ftaie fię karności ofłabienie. Czytay także *Lezan. tom.* 2. *v. Moniales* y *Gawanta pod tymże tytułem*, gdzie z naydziefz rożne dekreta Stolicy Apoftolfkiey ku dobremu rządzeniu Mnifzek.

90. Na koniec przypominam Spowiednikom, Kaznodzieiom y Kapellanom, że procz potrzeby urzędu ich, nie godzi fię im rozmawiać z Mnifźkami, ani nawet z infzemi ofobami za Klauzurą miefzkaiącemi, *Lezana t. 1. c.* 25. *n.* 40. ktòry y to przydaie, że Mnifzka niemoże znikim mowić bez pozwolenia, ani kto infzy znią, pod ciężkim grzechem, podobno dla zamiefzania, ktòry może powftać z ta-

takowych ſkrytych rozmow. Atoli Dekreta w zględem Spowiednikow &c. ponieważ wyraznie mowią o ſamych Zakonnikach, nie ściągaią ſię do XX. Swieckich. *Paſſerin. loc. infr. citand. n.* 866. y nawet co do Spowiednikow Zakonnych nie bierze ſię to bardzo ściśle, iako uważa pomieniony Teolog *loc. cit. quia maior eſt ratio amplius indulgendi Confeſſariis, quam Prædicatoribus aut Capellanis.* A na reſztę przydaie tenże, iż dekret *S. Congreg.* w tey mierze nie ma mocy prawa powſzechnego, bo ſię ſtał z przyczyn partykularnych. *Ibid. n.* 867.

91. Krotko tu napiſzę, iakie przymioty właściwe ſą Spowiednikom Mniſzek, gdyż pewna rzecz ieſt, iż ci więcey nad inſzych powinni mieć doſkonałości y oſtrożności. Taki Spowiednik, można mowić, iż powinien być ieden z owych Kapłanow, którym *Num.* 19, 6. polecono Arkę Pańſką; powinien mieć własności ſtroża winnicy *Cantic.* 1. 5. powinien być iako Cherubin poſtawiony przy bramie Raiu ziemſkiego *Gen.* 3. 24. ażeby gorliwością y czuynością, iak mieczem ogniſtym y obosiecznym zawarł przyſtęp y ludziom y ſzatanom, łakomym na ſkoſztowanie owocu

zakazanego, to ieſt: żeby powściągał ie od łamania reguł, y poprawował złe zwyczaie.

92. Przeto powinien być ozdobiony od Ducha S. gorliwością, umieiętnością, czuynością, ſpoſobnością do wyperſwadowania, y nieſkazoną przykładnością życia.

93. A *naprzod*, powinien być nie tylko dobrym iako ſię ogulnie rzekło o wſzyſtkich Spowiednikach, lecz powinien być mocno uzbroiony doſkonałością Chrześciańſką, y powinien znać ſię dobrze na drogach wewnętrznych, ponieważ przyimuie obowiązek prowadzenia tych, których powinność ieſt dążyć do doſkonałości; do czego nie będzie ſpoſobny, ieżli ſię nie ćwiczy w modlitwie; w umartwieniu, w przełamywaniu właſnych namiętności, y ieżli niebędzie wydoſkonalony w prawdziwym życiu duchownym: Klaſztory Panienſkie ſą to ow ogrod zawarty *Cant.* 4. 12. więć ręka do ſprawowania onego nie powinna być proſtacka y grubiańſka.

94. II. Ma w nim iaśnieć widocznie prawdziwa miłość zbawienia duſz ſobie poruczonych, to ieſt gorliwość; ponieważ albowiem urząd iego ieſt bardzo cię-

żki

żki y pracowity, iakby uſtawiczna niewola, wprędce ſtałby mu ſię nieznoſnym, ieżliby ta wyſoka miłość nie ſłodziła uſtawicznych przykrości. Nie może, ani powinien on pracować dla ſwoich wygod doczeſnych, ani dla zyſku, ani dla przyiazni lub prożney chwały, gdyż to wſzyſtko nie ſłuży do zbawienia. Powinien tedy być taki Spowiednik, iako Palma *Pſalm.* 9. 14. ktora utrzymuie zawſze zieloność liścia, to ieſt przyſtoyność zewnętrzną, y iako cedr nie ſkażony wewnętrznie.

95 III. Powinien mieć roſtropną dowścipność do wyczerpania, gdzie tego trzeba, większych wyſtępkow, które wſtydliwość łatwo pokrywa w tey płci; do uſmierzenia ſwarow, nienawiści, urazow, które bywaią miedzy niewiaſtami, do zerwania niebeſpiecznych przyiaźni, ieżli iakie będą z oſobami domowemi lub obcemi, do oddalenia bliſkich okazyi złego, co częſtokroć ſprawuie w takich oſobach wielką trudność; do pomnożenia karności w zachowaniu reguł; do wſtrzymania nieroſtropney gorliwości, która bywa w niektórych; do wzbudzenia oziębłych według potrzeby y przyzwoitości. Trzeba oſobliwey roſtropności dla zachowania ſię

w śrzodkach przyzwoitych, do postępowania z każdą w oboiętności a bez parcyalności naymnieyszey. Nie trzeba zabierać osobliwszey poufałości do żadney, nie mieć względu na urodzenie &c. Trzeba także ażeby był sposobny do rozeznania duchow, gdyż niewiasty naybardziey mogą oszukać y mogą być oszukane, o czym obszerniey *w Rozdz.* 12. *tey drugiey części w §. 6.*

96. IV. Potrzebna iest Spowiednikowi Mniszek wiadomość slubow, reguł y ustaw Zakonnych; także iakie zwykły bywać kary, y dla iakich przyczyn mogą być wybaczane. Powinien wiedzieć o Bullach ściągaiących się do Mniszek, o ustawach Biskupich lub Synodalnych należących nie tylko do Mniszek, lecz y do samych Spowiednikow, iako iest Konstytucya 50. Alexandra VIII. *Sacrosancti*, gdzie Spowiednikom Mniszek Klasztorow Rzymskich, zakazano iest brać naymnieyszych podarunkow od nich, nie rozmawiać z niemi procz spowiedzi, nie miewać nauk &c. Także względem Zakonnikow każących u Mniszek iest dekret *S. Congreg.* zakazuiący gadać z niemi, mieszać pod czas kazania insze dyskursa, lub zada-

da-

dawać iakie wątpliwości duchowne, pod grzechem śmiertelnym, chyba za wyraznym pozwoleniem.

97. Jest także Spowiednikowi Mniszek potrzebna wielka cierpliwość, które, żeby nie odstraszać od spowiedzi, lub zamilczenia, (broń Boże) nie być przyczyną, trzeba słuchać cierpliwie, chociaż te same rzeczy powtarzaią, z okolicznościami nie potrzebnemi, iuż to zeznaiąc, iuż teyże samey rzeczy zapieraiąc się, trudności wszczynaiąc bez końca, skargi zanoszą nierostropne, dręczą Spowiednika częstokroć z lekkomyślnością, nieumieiętnością y niestałoscią, które się w wielu znayduią, tak dalece, iż można mówić z Ekklezyastykiem Pańskim: *Inveni amariorem morte mulierem.* 7. 17.

98. Ze osobliwszey potrzeba approbaty Biskupiey do spowiadania Mniszek, y inszych za klauzurą mieszkaiących, chociażby Klasztory pod Zakonnemi zostawały rządami, czytay *Passer. de stat. t.* 2. *q.* 185. *a* 1. *n.* 185. *&* *seqq.* y Bullę Klemensa X. *Superna*, o ktorey *w Rozdz.* 20. mówić się będzie: co powinno się zachować, nie tylko względem Spowiednikow ordynaryinych, lecz oraz y extraordynaryinych,

ktòrzy według *Conc. Trident.* powinni ſię dozwalać dwa lub trzy razy na rok. Lecz o Spowiednikach ordynaryinych to uważać trzeba, iż nad lat trzy nie mogą trwać w urzędzie ſwoim bez dyſpenſy Rzymſkiey, inaczey poſtępuiąc, ſuſpendowani być powinni. *Pignatel. t. 6. cons.* 85. *n.* 238. czego daie ſłuſzne przyczyny *Paſſerin. l. c. n.* 855. *Ne idemmet Confeſſarius aliquibus fiat inviſus, vel minus gratus, & aliquibus gratus nimis.*

ROZDZIAŁ VI.
O przypadkach Zakonnikom przyzwoitych.

99. ZAkonnicy, według *Conc. Trid. ſeſſ.* 23. *c.* 5. nie mogą ſię ſpowiadać przed inſzymi, iak tylko przed wyſtawionymi na to od właſnych Przełożonych, ktòrzy maią *poteſtatem ordinariam. Suarez. t.* 4. *de Relig. l.* 2. *c.* 16. *n.* 1. co ia rozumiem, iż ściągać ſię powinno do wſzelkich zgromadzeniow duchownych, które wyięte ſą z pod iuryzdykcyi Biſkupiey co do wewnętrznych rządow; tak dalece, iż ſpowiedź Zakonnika uczyniona przed Kapłanem od Przełożonego nie approbowanym, ieſt tak nie ważna, iak świe-

świeckiego, przed Xiędzem nie approbowanym od Biſkupa: o czym obſzernie *Suarez. l. c. & l. 2. c. n. 16. & c. 9 n. 3. c. 15. n. 2.*

100. Ponieważ iednak zdarza ſię Zakonnikom ſpowiadać ſię przed Kapłanami od ſamego tylko approbowanymi Biſkupa, iako to pod czas Jubileuſzu, albo też w drodze, lub za oſobliwſzym pozwoleniem właſnych Przełożonych, dla tego położę tu niektòre przypadki, ktòre nowego Spowiednika zatrudnić mogą.

101. I. Jeżeli Zakonnik apoſtatował od Zakonu. II. Jeżli mowi, że iego profeſſya nie ważna, a przeto chce być wolny od ſlubow Zakonnych. III. Jeżli przeciw uboſtwu chowa pieniądze, lub inſzą rzecz iaką. IV. Co czynić ma, ieżli ieſt wyrżucony albo zbiegły. V. Jakie ſą obowiązki w zachowaniu reguł, y iako przeciwko nim wykracza ſię ſmiertelnie lub powſzechnie. VI. Do czego obowięzuie ſlub poſłuſzenſtwa. Nakoniec iakim ſpoſobem wolno mu przeyść z iednego Zakonu do drugiego, y iak może wyniść z Klaſztoru *etiam retento habitu* lub zrzucić ſuknią Zakonną chociaż nie umyſłem apoſtatowania?

102. Naprzod co do apoſtazyi, obacz niżey *w Rozdz.* 12. Tu w tym tylko kładnę przeſtrogę, iż nawet ſukni Zakonney niezrzucaiący poczyta ſię za apoſtatę, kiedy oddala ſię z Klaſztoru z przedſięwzięciem więcey niewracania ſię. Jeżli zaś ma przedſięwzięcie wrocenia ſię, chociażby ſuknią Zakonną zrzucił, nie ieſt iednak apoſtatą, lecz tylko zbiegłym. *Bonac. de Clauſ. qu.* 2. *part.* 11. §. 1. *n.* 6. co czynić bez ſłuſzney przyczyny ieſt grzechem ſmiertelnym. *Baſſæus V. Apoſtata n.* 4.

103. Co do II. mowię, iż poki profesſya nie ieſt uznana za nieważną, poty powinien pełnić wſzelkie obowiązki Zakonne; y chociaż ieżli na ſumnieniu ieſt przekonany o nieważność, nie ieſt obowiązany do pełnienia przez wzgląd na profeſſyą, grzeſzy iednak ciężko, iawnie przeſtępuiąc, dla zgorſzenia. Lecz ieżli tylko powątpiwa o ważności profeſſyi, ieſt obowiązany na ſumnieniu pełnić wſzelkie powinności, aż nieważność iey oczewiście dowiedzie ſię przed właſnym Przełożonym, y przed Biſkupem w ktòrego Dyecezyi mieſzkał przed profeſſyą, a to nie pozniey, iak wlat pięc od dnia uczynioney profeſſyi,

ſyi, gdyż inaczey ſłuchany być nie powinien, *Conc. Trid. ſeſſ.* 25. *de reg. c.* 19. chyba że ſłuſzna przyczyna będzie na przeſzkodzie. *Baſſæus V. Religio n.* 14. Maiący zaś wątpliwość o ważności profeſſyi ſwoiey, a nie chcący iey niſzczyć, powinien ią potwierdzić, dla wielkich nieprzyzwoitości, ktòre z tąd naſtąpić by mogły, *Bonac. l. c. p.* 10. *n.* 2. oſobliwie, iż taki iadłby nieſłuſznie chleb Zakonny. Jakie ſą ſłuſzne przyczyny do reklamowaia profeſſyi, czytay Bonacynę *l. c.* który też trzyma iż kto jeſt pewny o nieważności profeſſyi ſwoiey, może wyniść za własnym zdaniem, byleby bez zgorſzenia, y byleby inſza przyczyna nie była na przeſzkodzie, na prz. że już lat pięć wypłyneło, że tey nieważności wyprobować nie można, że nie ważna profeſſya zwłaſney iego przyczyny.

104. Co do III. kiedy Zakonnik łamie ślub uboſtwa. Odp. Ze Zakonnik łamie ślub uboſtwa, ieżli ma rzecz iakąkolwiek bez woli Przełożonego; gdyż każda rzecz u Zakonnika tak być powinna, żeby ią Przełożony mogł ödebrać, kiedy mu ſię zdawać będzie: lecz mieć pieniądze, czy rzecz iakąkolwiek za wolą Przełożonego, y ex-

y expenſować ie godziwie, nie łamie ślubu uboſtwa; w czym iednak partykularne każdego Zakonu uſtawy uważac trzeba, gdyż w niektòrych w cale pieniędzy u ſiebie chować niegodzi ſię. Czytay Paſſerin. *de ſtat. t.* 1. *q.* 189. *a.* 7. *n.* 306. który' trzyma, iż *non obſtante decreto Conc. Trid. ſeſſ.* 25. *de Reg. c,* 2. można Zakonnikowi pozwolić rząd y używanie dobr ziemſkich nieruchomych, na co przywodzi rozlicznych Doktorow. *l. c. n,* 312.

105. Ale czy dekret Klemenſa VIII. *pro reformatione* wſpomniony od *Juaranta in Summ. Bull. V. Monaſteria* ieſt temu przeciwny? ia idąc za zdaniem, *Paſſerin. l. c.* òdpowiadam, że chociaż rzecz chwalebna ieſt, żeby Zakonnicy w zupełney żylì powſzechności. Lecz ponieważ nie pod iednoſtayną ściſłością w każdym Zakonie uboſtwo obowiązuie, według reguł każdego Zakonu, można tego dopuścić, byleby to nie było ze złego zwyczaiu, ani z pobłażania ſtarſzyzny; gdyż, iako mowiłem, uboſtwo zawiſło na tym, żeby nic nie mieć bez woli Przełożonych.

106. Mowię powtóre, iż gdzie ieſt w prowadzone zupełne życie poſpolite, tam wiele rzeczy czynić niemożna, które

wol-

wolne ſą tam, gdzie takowy zwyczay wprowadzony nie ieſt: a tak biorąc lub daiąc rzecz iaką grzech powſzedni lub śmiertelny podług wielkości rzeczy; nie tylko obcym, lecz nawet y domowym, *Suarez. t.* 4. *de Relig. l.* 4. *c.* 7. *n.* 14. nie tylko kiedy to czyni Zakonnik proſty, lecz y w urzędzie zoſtaiący, na prz. Ekonom, Prokurator &c. owſzem y ſam Przełożony, kiedy co wydaie nie potrzebnie, lub przeciwko Regule, albo też przeciwko woli wyżſzych Przełożonych. *D. Th.* 2. 2. *q.* 22. *art.* 8. co nie tylko byłoby przeciwko uboſtwu: lecz oraz przeciw ſprawiedliwości, pod obowiąkiem czynienia reſtytucyi, ile można w Zakonniku. *Sanchez. l.* 7. *Moral. c.* 19. *Paſſer de ſtat. t.* 1. *qu.* 186. *art.* 7. *n.* 466. *& ſequ.* y inſi. Sami nawet Generałowie nie mogą ani ważnie ani godziwie rozpraſzać rzeczy Zakonnych, według dekretu *cap. Fraternitatem, de donat.* gdzie ſię wyraża, iż ſą tylko rządcami a nie panami.

107. Dodaię potrzecie, iż ponieważ ślub uboſtwa znatury ſwoiey ieſt uczynkiem wolnym, tak iż wnjektorych Zakonach lub zgromadzeniach mniey lub więcey ma ścisłości, trzeba ſię wtym ſtoſo-

wać

wać do uſtaw każdego Zakonu, do woli Przełożonych, a oſobliwie do uſtaw Kapituł Generalnych, ieżli te moc maią w Zakonie praw ſtanowienia. Lecz ponieważ ślub uboſtwa naybardziey zawiſł na nieużywaniu żadney rzeczy procz woli Przełożonego, nie trzeba tego mieć za wyſtępek, że Zakonnik czaſem ſobie zatrzymuie dziedzictwo, byleby tylko w reſzcie podług Reguły ſprawował ſię, iako uważa *Suarez. l. c. c.* 8. *n.* 1. 2. & 3. mowiąc o ślubach zwyczaynych ſwoiego Towarzyſtwa. W czym wſzyſtkim miarę brać potrzeba z Reguł y uſtaw Zakonnych: chociaż y w tych uważać trzeba, co ſię ściąga do ślubu, ktorych przeſtąpienie ieſt świętokradztwem, a co do Reguł czyli do ſprawowania ſię powierzchownego, na prz. kiedy Reguła mowi, że z miłości uboſtwa każdy powinien obierać ſobie co gorſzego, y tym podobne, to nie ściąga ſię do ślubu uboſtwa, lecz tylko do dobrego rządu y ſpokoyności.

108. Co do IV. przypadku, do czego obowiązany ieſt Zakonnik wyrzucony lub zbiegły? Odp. naprzod, że Zakonnik chociażby był wyrzucony na zawſze, powinien jednak zachować śluby uczynione: obo-

obowiązany tedy jeſt do czyſtości, y nie może wnisć do Stanu małżeńſkiego. II. Co do uboſtwa, używanie rzeczy wolne mu ieſt, ale nie dziedzictwo, przeto nie może zapiſać; y o Zakonniku zbiegłym toż ſamo rozumieć ſię może, co też y o maiącym *beneficium*, mieſzkaiącym za klauzurą. III. Co do poſłuſzeńſtwa zdaie mi ſię, iż względem mocy poſłuſzeńſtwa także ſą obowiązani; lecz nie względem wypełnienia, bowiem Przełożeni nic im nie rozkazuią, przeto też ſłuchać ich nie mogą. Co zaś do inſzych powinności Zakonnych, iako to poſtow, modlitw &c. ia rozumiem, iż wypędzeni z Zakonu ſą od nich wolni; lecz zbiegowie ſądze, że ſą obowiązani, iako też y ci, ktòrzy ſą oddani na Galery, ile im ſpoſobność pozwolić może, *Layman. l.* 4. *tr.* 5. *c.* 13.

109. Co do V. co za obowiązek Zakonnikowi zachowywać Regúły; odſyłam w tym do S. Tomaſza 2. 2. *qu.* 186. *art.* 9. Ktòry cztery rzeczy naznacza w Regułach, iako to rozkazy, porady, obowiązki co do ślubow, y obowiązki inſze według rożnicy Zakonow. Mowię tedy, iż chociażby kto uczynił wotum oſobne, zachowywać ogulnie Regułę, nie przeto obo-

wią-

wiązany ieſt każdą rzecz wyrażoną w Regule zachować pod ciężkim grzechem, & *ex vi voti*, lecz tylko, iak ſama Reguła obowięzuie, to ieſt: rozkazy pod grzechem śmiertelnym lub powſzednim, według wyrażenia w tychże Regułach; porady nie obowięzuią pod żadnym grzechem; a co ſię ściąga ślubow, te obowięzuię pod ciężkim grzechem, według nauki Tomaſza *S. l. c.*

110. Lecz ieżliby Reguła zakazowała to, co procz Reguły grzechem ieſt: na prz. nadgrodzić krzywdę bliźniemu; przeſtępſtwo takiey reguły dwoiako grzech ciągnie za ſobą, to ieſt: nieſprawiedliwość, iak w poprzedzaiącym przykładzie, y świętokradzkie przeſtępſtwo Reguły. Lecz ieżli w Regule wyraznie tego nie maſz, coby obowięzywało pod grzechem, lub pod przeſtępſtwem ślubow, co iedno ieſt, taka Reguła nie obowięzuie pod grzechem, *ſed per modum admonitionis, commendationis, & memoriæ. Paſſer. de ſtat. qu.* 186. *a* 9. albo iako S. Th. piſze 2. 2. *q.* 186. *art.* 9. *ad* 2. *per modum ordinationis cujuſdam, vel ſtatuti obligantis ad certam pœnam*, bo inaczey ſtan Zakonny byłby niebeśpiecznieyſzy nad świecki, przez wie-

wielość takich Reguł z niegrzechu grzech czyniących; chociaż może być y grzech, nie tak dla złamania Reguły, iako że się to dzieie *ex negligentia, vel libidine vel contemptu. Id. ibid. ad* 1. Nie przeczę iednak iż przeciwne zdanie naganne nie iest, ktore sądzi, iż każdy punkt Reguły obowięzuie pod grzechem przynaymniey powszednim, bo inaczey nie byłaby Regułą ani prawem, tylką poradą. *Pelliz. in Manuel Relig. t.* 1. *tr.* 5. *c.* 6. *n.* 7. *&* 16.

111. Co do VI. ślub posłuszeństwa do czego obowięzuie? Odp. iż do tego wszystkiego, do czego obowięzuie go Przełożony, ktory się zowie prawem żywym, albo reguła, ktora iest prawem pisanym, pod grzechem.

112. Odp. powtore, że gdzie reguła, opisuie, w czym należy być Przełożonemu posłusznym, tam Przełożony nic rozkazać nie może, coby było *supra, vel praeter, vel contra regulam.*

113. Odp. potrzecie, że przestąpić zachowanie reguły, ieżli to ona zakazuie pod grzechem, iest nieposłuszeństwo przeciwko ślubowi, inaczey, nie iest; bo gdzie posłuszeństwo, tam musi poprzedzać rozkaz. *Id. l. c.*

114, IV. Do poznania, czy Przełożony rozkazuie pod grzechem, a zatym czy iest obowiązek ścisły posłuszeństwa, trzeba uważać sposob iego mowienia, y zwyczay w tym Zakonie, gdyż w niektòrych Zakonach nigdy wyraźnego rozkazu pod posłuszeństwem nie słychać, lecz Przełożony zdaie się prosić, a ktoby go nie usłuchał, zdawałby się nie grzecznym, ale nie posłusznym; w czym potrzeba posłuchać *S. Th. l. c. Voluntas Superioris quocumque modo innotescat, est quoddam tacitum præceptum.* Czytay też *Passerin. l. c. a.* 7. *n.* 17.

115. V. W czym posłuszeństwo iest w Regule nakazane, albo też co się ściąga do istoty slubow, to przestąpić bez wątpienia iest ciężkim grzechem: ale czy obowiązek posłuszeństwa zawisł od samych słow Reguły, chociażby były wyrażone sposobem rozkazuiącym, na to się Teologowie niezgadzaią, chyba że rzecz sama przez się pod grzechem obowięzuie, albo też do slubow ściąga się. *Suarez t.* 4. *de Relig. l.* 1. *c.* 3. lecz kiedy Przełożony wyraznie rozkazuie, iuż się staie obowiązkiew posłuszeństwa, chocjażby Reguła nie obowięzywała.

116. VI. Chociażby Reguła opiewała, iź Przełożonego we wszystkim słuchać należy, w czym grzechu niema, to nie byłoby rozkazem, tylko poradą, *quatetenus pertinet ad cumulum perfectionis. D. Th.* 2. 2. *q.* 104. *ar.* 5. *ad* 3. *Sanchez l.* 6. *Moral. c.* 2. *n.* 16. bo czasem Przełożony sądzi iaką rzecz za dobrą, ktòrą ten, komu rozkazuią, wie doskonale, że iest zła. *Passerin.* ,*de stat q.* 186. *a* 8. *n.* 222. Czytay też Kanon *cap. si quando, de rescript.* w którym pozwala się odłożenie dekretow Papieskich, kiedy z nich szkodliwego nieiakiego rostropnie obawiać się trzeba skutku, bo *quod ratio nequit, sæpe sanavit mora*: a tym czasem oznaymić należy.

117. Na koniec co do VII. ieżli wolno Zakonnikowi przeyść do Zakonu drugiego, albo wyniść z Klasztoru *retento habitu*, albo żyć procz Klasztoru, albo zrzucić suknią Zakonną bez zamysłu apostatowania? Krotko Odp. iż według prawa każdy Zakonnik może przeyść do Zakonu ścisleyszego, lecz wprzod powinien prosić o pozwolenie, chociażby go nieotrzymał: chociaż są dekreta Papieskie do niektórych Zakonow ściągaiące się, które takowego przeyścia zabraniaią, y w przy-

padkach trzeba mieć na nię baczność, Ta iednak odmiana częſtokroć dzieie ſię dla przyrodzonego nieſtatku, z lekkomyſlności, lub iakiey namiętności niepoſkromioney: a przeto lepiey ieſt, żeby każdy zoſtawał w pierwſzym powołaniu ſwoim, za zdaniem S. *Tom. 2. 2. q. ult. art. 8.* Trzeba oraz pamiętać na dekret *S. Congreg.* iż wprzod upewnienie być powinno zupełne, że Zakon ściſleyſzy, do ktorego ſię przechodzi, gotow ieſt przyiąć taką oſobę; o czym mowi *Quaranta l. c.*

118. II. Co do wyiścia z Klaſztoru *etiam retento habitu*, mowię *naprzod*, iż wyniść w nocy bez pozwolenia, zawſze ieſt grzechem ciężkim, owſzem po wſzyſtkich Zakonach ieſt to *caſus reſervatus*. II. Wyniść z Klaſztoru dla zabawienia ſię przez czas krotki, na prz. przez iedną noc, ieſt także grzech ciężki. III. Wyniść dla ſłuſzney przyczyny na czas krotki, nie będzie żadnego grzechu, albo tylko grzech powſzedni, ieżli bez przyczyny, chyba gdzie ieſt oſobliwy rozkaz, zakazuiący *ſub gravi*, albo by to było z zgorſzeniem, *Suarez t. 4, l. 5. c. 6.*

119. III. Zyć *extra clauſtra* chociaz według prawa dawnego może być pozwolono

no od własnego Przełożonego, teraz iednak po dekrecie Klemensa VIII. *de reformatione*, trzeba na to pozwolenia *Sedis Apostolicæ* y słusznych przyczyn.

120. IV. Złożyć Suknią Zakonną, chociażby *non animo apostatandi*, mowię, że iest ciężkim grzechem, gdyż to iest ściśle zakazano przez Kanony, chyba na czas krotki, albo z słusznych przyczyn, albo też przez żart, coby iednak było bez zgorszenia; chodzić zaś Zakonnikowi w maszcze, bardzo trudno iest wymowić od ciężkiego grzechu. *Cajetan. in Summ. V. usus larvarum.* Nie wolno nawet nosić sukni świeckiey, chociażby na spodzie była Zakonna. *Suarez. l. c. c.* 5. Na takich Zakonnikow iest exkommunika *c.* 2. *ne Clerici vel Monachi in* 6.

ROZDZIAŁ VII.

O Przypadkach właściwych Zołnierzom.

121. MOżna być żołnierzem bez grzechu, owszem z zasługą; doświadczenie uczy iednak, iż Zołnierze procz grzechow pospolitych, iako uważa *Caietanus in Summ. V. militum peccata* maią trzy rodzaie grzechow sobie właściwych

I. Zdzierſtwo, odbieraiąc mocą lub poſtrachem pieniądze y inſze rzeczy, y krzywdząc ubogich. II. ſzkalowanie, zadaiąc fałſzywe wyſtępki bogatym, dla wynalezienia pokrywki dla zdarcia ich. III. Ze zapłatą ſwoią nie kontentuią ſię, zkąd zdzierſtwa, rabunki, ſpuſtoſzenia, o czym *Lucæ 3.* mowi Poprzedziciel Chryſtuſow Jan S. Chrzciciel. Przydaie Aryſtoteles wyſtępki ciała; *tanquam gens militaris nata ſit ad carnis petulantiam*, Caietanus zaś *l. c.* bluznierſtwo, *quaſi non ſit virilis animi, qui loquitur ſine blaſphemia.* Ja ieſzcze dodaię, iż częſtokroć udaią ſię do guſłow, zabobonow y czarodzieyſtwa, żeby nie byli ranieni na bataliach y poiedynkach; także wdługich y nie przebłaganych żyią nienawiściach, oſobliwie z ſwoiemi konkurentami; a Officerowie częſtokroć popełniaią wielkie nieſprawiedliwości przeciwko ſwoim Xiążętom, iuż to trzymaiąc mnieyſzą liczbę żołnierzy, a biorąc zapłatę na większą, już to uſzczerbiaiąc żywności lub oręża, albo też przewlekaiąc y pokrzywdzaiąc żołnierzy w zapłacie.

122. Każdy tedy żołnierz zbliży ſię do ſpowiedzi, a ma grzech bluznierſtwa: trzeba uważać, czy to ieſt proſte, czyli

też

też heretyckie, gdyż może to być, iż heretyckie na owym mieyscu, na ktòrym się spowiada, będzie *Casus reservatus*, iako też chociażby nie było heretyckie, ieżeli iednak iest bardzo ciężkie, bywa po nie których Dyecezyach *Casus reservatus*. Ile bluznierstw iawne y znałogu, ciężkie zaś bluznierstwo to iest, ktòre obraża uszy słuchaiących, chociaż nie iest heretyckie, na prz. nazywać uszczypliwie *pudenda Christi vel Sanctorum* lub co gorszego, a według nie ktòrych także mowić *in optativo*: *maledictus sit DEUS*, które to ostatnie bluznierstwo niektòrzy poczytaią nawet za heretyckie, chociaż insi ie z tych wymawia. *Passer. in* 6. *Decret. l.* 4. *c.* 18. *n.* 205.

123. Trzeba też uważać, czy to bluznierstwo iest ze zwyczaiu, co rostropnie rozeznać trzeba, uważaiąc czas y okoliczności, *Id. l. c. n.* 230. a ieżli tak iest, nie można rozgrzeszyć, aż przyrzecze odzwyczaiać się, y wystrzegać się bliskich okazyi, iako to: gry, piiaństwa &c. *Layman. l.* 1. *tr.* 2. *c.* 3. *n.* 6. A chociaż niektorzy Teologowie trzymaią, iż nie iest grzechem śmiertelnym, ani bluznierstwem wspominać w złości Boga by-

leby to nie było z pogardy, iednak trzeba takich oſtro upominać; gdyż chociaż by ſamo przez ſię grzechem nie było, może być iednak zgorſzeniem. *Laym. l.* 5. *tr.* 10. *c.* 6. *n.* 8.

124. Lecz ieżliby bluznierſtwo było heretyckie przeciwko Bogu, na prz. *DEUS hircus*, albo przeciw N. M. P. lub SS. Pańſkim, taki powinien być zwierzchności danieſiony, z tą przeſtrogą, iż chociażby to wyrzekł z cholery, ieżli cholera nie była tak wielka, żeby od rozumu odchodził, wolnym od kary być niemoże. Bluznierſtwa *in optativo*, na prz. *moriatur DEUS, &c.* nie powinny być donaſzane, bo nie ſą heretyckie; chybaby pewna rzecz była, iż taki człowiek chciał przez to wyrazić, że Bòg może umrzeć. *Paſſer. in* 6. *Decret. l.* 5. *c.* 18. *n.* 216.

125. Bluznierſtwo heretyckie ieſt, kiedy zamyka w ſobie cokolwiek przeciwko wierze, na prz. że Bòg nieſprawiedliwy, albo też wyrzekam ſię Boga, nie wierzę w Boga, będzie to bluznierſtwo heretyckie, ieżli będzie wyrzeczone względem czaſu przyſzłego, na prz. ieżli to lub owo nie ſtanie ſię; lecz ieżli o czaſie przeſzłym, na prz. ieżli to lub owo nieſtało ſię,

co za pewnie tak ieſt; na ow czas nie ieſt bluznierſtwo heretyckie. *Carena p. 2. tit. 7. n.* 49.

126. II. Co do guſłow y czarodzieyſtwa, trzeba ſię pytać, czy do tego nie używane były Sakramenta, rzeczy Swięte, lub poświęcone, gdyż tak byłoby to świętokradztwo, y ktoby o tym wiedział, powinien by ie donieść zwierzchności. Czytay otym nizey *Rozdz.* 12. §. *o czarodzieyſtwie*, iako też o poiedynkach *Rozdz.* 18. §. 4. a o nienawiściach, kradzieżach, y inſzych iakichkolwiek krzywdach poczynionych bliźniemu *Część* 1. *Rozdz.* 11. *y* 12. Lecz ponieważ o tych ſzkodach tak w kraiach przyiacielſkich, iako też y nieprzyiacelſkich ſą rozne uwagi, przeto:

127. III Mowię: iż zdzierſtwa nieſprawiedliwe, czy mocą czy też poſtrachem, czyli oſzkalowaniem lub iakąkolwiek zdradą, albo też bez pozwolenia zwierzchności uczynione, oſobom, miaſtom, miaſteczkom, wſiom, domom &c. nie ſą godziwe, gdyż woyna być powinna tylko dla utrzymania ſprawiedliwości, inaczey nie byłaby woyną, ale uciemiężeniem y rozboiem przeciwko wſzelkiemu prawu.

128. Lecz ieżliby woyna ſprawiedliwa

 była,

była, iako to broniąc ſię od krzywdzącego, na ten czas wolno wſzelako ſzkodzić nieprzyiacielowi, bo każdemu wolno bronić ſię, z pomiernością, iako mowią Teologowie *inculpatæ tutelæ*, ieżeli oczewiſta ieſt nieſprawiedliwość krzywdzącego, a niewinność pokrzywdzonego. Co do Xiążęcia woynę toczącego, a żołnierzy iemu poddanych, to mowię, iż Xiąże powinien mieć tego przyczyny iaſne, pewne y nie zawodne, tak iż tego inſzym ſpoſobem uchronić ſię nie można, *quia bellare neceſſitatis eſt, non voluntatis. c, noli.* 23. *q.* 1. ani prawo przyrodzone, a tym bardziey miłość Chrześciańſka na to zgodzić ſię może, a żeby czynić ſię miała woyna, tak wiele złego za ſobą wiodąca, dla przyczyn nie pewnych y zawodnych, oſobliwie między PanamiChrześciańſkiemi ktòrzy tak wſzczynaiąc, iako też wiodąc ią powinni mieć dobre przedſięwzięcie, odrzucaiąc wſzelkie nieporządne namiętności, ſzkodzenia, wywyżſzenia ſię, nienawiści, okrucienſtwa, a nawet y zemſty nad miarę, iako ſię czyta *c. quid culpatur*, 23. *q.* 1. oſobliwie w czaſiech teraznieyſzych, kiedy czy to przez roſpuſtę żołnierzy, czyli też przez pobłażanie Officerow,

nie

nie ma względu na mieyſca ani na oſoby, y tak iak kramy, zdzieraią ſię Kościoły; ſztuka zaś tak ſzkodliwe y okrutne ma wynalazki, że miaſta y kraie uie tak podbiia, iako ie raczey wyniſzcza z gruntu, y to nie tylko nieprzyiacielſkie, lecz oraz y ſwoie właſne, iuż to przez rozlanie krwi, iuż przez zbyteczne podatki, gubi tych nawet, których broni, y dla których uſzczęśliwienia ieſt poſtanowiony od Boga Panem. Dla czego ſądzę za naganne tych Teologow zdanie, ktòrzy mowią, iż może Xiąże wſzcząć woynę z przyczyn choć nie pewnych, byleby cokolwiek do prawdy podobieńſtwa miały. *Vaſquez* 1. 2. *dis.* 64. *c.* 4.

129. Co do żołnierzy, ci w woynie obronney mogą ſłużyć zawſze, czy to poddani, czyli też obcy: lecz co do woyny wypowiedzianey, w tey mogą ſłużyć poddani, y ci cudzoziemcy, ktòrzy przed wypowiedzeniem woyny iuż ſłużyli, chociażby wątpliwość była o ſłuſznych tey woyny przyczynach; inſi zaś cudzoziemcy zaciągać ſię nie mogą, chyba że ſłuſzność przyczyn iawna im będzie. Niektòrzy Teologowie ieſzcze przydaią inſze do tego okoliczności, ktòre u nichże ſamych czytać można.

130.

130. Lecz ponieważ ta nauka w skutku iest bardzo trudna, bo ktòryż z Zołnierzy prostych wiedzieć może o przyczynach Gabinetowych? przeto mowię, iż kiedy iest woyna między Xiążętami Chrześciańskimi, a niesprawiedliwość z żadney strony nie iest oczewista, mogą Zołnierze służyć bespiecznie w obydwòch stronach, czy to poddani, czy to cudzoziemcy; lecz z strony Xiążęcia Pogańskiego, trzeba większey ostrożności, bo większe pada na niego niesprawiedliwości podeyrzenie, chociaż y temu dać pomoc można, w oczewistey sprawiedliwości, byleby nie szło o wiarę, bo sprawiedliwość iest wszystkim powszechna. *Aversa 2. 2. de Bello. q. 40. sect. 7.* Lecz to rozumieć się nie ma, żeby wolno było służyć na żołdzie u niewiernych na szkodę Chrześciańską.

131. To powiedziawszy o woysku, teraz mowić będę o sposobach iego postępowania. Szkody czyli krzywdy troiakiego są rodzaiu, to iest: na życiu, na wolności, y na dobrach. Mowię tedy I. iż w kraiu przyiacielskim nie można czynić żadnemu krzywdy na życiu ani na wolności; co zaś do dobr, wyciągać nie godzi się nad to, co Xiąże pozwala, na prz. ieżli pozwala

tyl-

tylko mieſzkanie, czyli kwatérę, nie godzi ſię wyciągać wiktu. Ani wolno żołnierzom zdzierać poſpolſtwa, dla tego że płaca ze ſkarbu ich nie dochodzi, y w tym pobłażanie Officerow, a nawet y ſamego Xiążęcia pozwolenie wagi nie ma, bo Xiąże obowiązany ieſt zachować ſprawiedliwość nawet z poddanymi, a ieżli nie ma czym płacić żołdu, niech nie woiuie. *Laym. l.* 2. *tr.* 3. *c.* 12. *n.* 17.

132. Mowię II.. co do nieprzyiacioł, wolno ich zabiiać pod czas batalii, y wſzyſtkich pomoc im daiących, chociażby to były oſoby uprzywileiowane, *c. innovamus de tregua & pace*, bo w tym razie niebyliby niewinnymi, ktòrych niegodzi ſię zabiiać dobrowolnie. Lecz czy wolno zabić Zołnierza przez zaſadzkę, na prz. przechodzącego z iednego mieyſca na drugie, nie dla bicia ſię ale dla inſzey przyczyny; ia trzymam, iż pod czas woyny ſprawiedliwey wſzyſtko wolno czynić, cokolwiek pomagać może do otrzymania pożądanego celu, a to nie inaczey, iak tylko przecinaią wſzelkie ſrodki nieprzyiaciolom, poki nie ſtanie przymierze, albo ſię nie poddadzą ſpoſobem woyſkowym. Lecz co do zdrady y zaſadzek, te takie być powinny

ny, jakie pospolicie bywać zwykły, na prz. zdawać się uciekaiącym, lub zmyślić się przyiacielem, co iednak nie iest bez grzechu powszedniego. *Busembau. l.* 3. *tr.* 4. *c.* 1. tym sposobem, iak się pozwalaią zwykłe sztuki wgrze, co chociaż nie uwalnia od winy, uwalnia iednak od restytucyi.

133. Mowię V. co do wolności, iż wolno brać w niewolę nieprzyiaciela zawsze y każdym sposobem, y zatrzymać go poty, poki nie będzie wykupiony sposobem przyzwoitym, albo też zamieniony; a chociaż to się mowi naybardziey o żołnierzach, iednak według powszechnego zdania rozumie się o wszelkich poddanych owego Xiążęcia, z ktorym się woyna wiedzie, chociażby byli niewinni sami przez się, byleby tylko nie byli wyięci, iako są osoby Duchowne y Zakonne.

134. Co do dobr, mowię I, iż wolno wkładać kontrybucye na wszystkich poddanych Xiążęcia nieprzyiaźnego, chociaz by byli niewinni, nawet duchownych y zakonnych, lecz to na ow czas tylko, kiedy koniecznie tego potrzeba ku osłabieniu nieprzyiaciela, ktory ztąd mogłby brać posiłki. Ale ieżli potym należy to nad-

nadgrodzić Kościołom y duchowieństwu, mnie się zdaie, że tak, chociaż są, co inaczey rozumieią *Diana Coord. t. 7. tr. 7. resp.* 26. Kanony zakazuią krzywdy czynić Rolnikom, y nie zabierać bydląt do rolnictwa potrzebnych; lecz na to powiedzieć można; *lex inter arma silet.*

135. II. Możno złupić kray lub Miasto, które poddać się nie chciało, a dobyte iest, chòciaż tego Wodz dozwalać nie ma bez bardzo wielkich przyczyn, dla wiele złego ztąd pochodzącego, iako to: nieuczczenie Kościołow, gwałty, zaboystwa &c. także można palić domy y żywność nieprzyiacielską, byleby to było w miarę słuszności, co Officerowie y rządcy uważać maią, gdyż prości żołnierze nie są sędziami, tylko sprawcami rozkazow.

136. Dobra ruchome zabrane nieprzyiaciołom *iure belli* dostaią się żołnierzom, chociażby pierwsi dzierżawcy niesłusznie ie od osob do woyny bynaymniey niewdawaiących się odebrawszy, trzymali, w czym iednak nie wszyscy zgadzaią się. *Aversa l. c. sect.* 10. chociaż y z tych niektórzy na to pozwalaią, byleby ta rzecz przez czas nieiaki u owych nieprawnych dzier-

dzierżawcow bawiła się. Lecz to być nie może, ażeby żołnierz z inszey przyczyny, na prz. pod pokrywką kupli lub darowizny brał od nieprzyiaciela cudze rzeczy, chociaż na to niektórzy zgadzaią się. *Diana Coord. t. 7. tr. 7. resp.* 19.

137. Mowię IV. że nawet w woynie sprawiedliwey nie wolno żadney z tych rzeczy prostym czynić żołnierzom bez władzy zwierzchności, inaczey, grzeszą przeciw sprawiedliwości y są obowiązani do restytucyi: ani dosyć na pozwoleniu Officerow niższych, chyba żeby to nakazano było dla samey szczegulnie karności woyskowey; na ten czas chociażby to był grzech, nie byłoby iednak restytucyi.

138. Mowię V. że w niesprawiedliwey woynie iest obowiązek nadgrodzenia wszystkich szkod, od którey chyba tylko wymawia niesposobność żołnierzy prostych, owszem ci nie są obowiązani do restytucyi, ieżli o niesprawiedliwości niewiedzieli. Nie wolno iednak zabierać naczynia y sprzętow Kościelnych, nawet za rozkazem Wodza. Nie wolno także krzywdzić mieysc tych, na które dana iest ochrona, bo należy dotrzymać daną obietnicę. O tey restytucyi trzeba przypomnieć

mnieć, co ſię mowiło *w Rożdz. II. Częſci I.*

139. Co do inſzych grzechow, które rożnemi ſpoſobami popełniaią Officerowie przeciwko ſwemu Xiążęciu, piſze *Layman. l. c.* y *Bonacin. de reſtit. dis. 2. q. ult. ſect. 1. part. ult. n. 27.* Na koniec, co ſię mowiło o żołnierzach ziemnych, toż ſamo rozumieć ſię ma o morſkich, ktòrzy wyſyłani bywaią na zabieranie okrętow nieprzyiacielſkich; ci nie powinni zabierać żadnych inſzych, chociażby pogańſkich, kiedy ci nie ſą nieprzyiaciołmi; nie zabiiać oſob, chyba tylko pod czas batalii, a zabrawſzy w niewolę, ieżli ſą Chrześcianie, nie zaprzedawać Turkom, lub inſzym poganom. Toż ſámo rozumieć ſię ma, kiedy woyſko wnidzie w kray nieprzyjacielſki dla czynienia ſobie nadgrody ſzkod poczynionych; czego iednak bez woli zwierzchności czynić nie można; z tym dodatkiem, iż na ow czas żabiiać nikogo nie godzi ſię. Lecz rzemieſło żołnierſkie nie tylko ma naganę od Teologow; ale nawet od Politykow. *Guicciardini in Hiſtoria,* y tak ieſt niebeśpieczne dla zbawienia, iż dla wielu ieſt przyczyną grzechu: Dla czego Spowiednik, według prze-

 ſtrog

ſtrog Karola S. ieżli widzi Penitenta ſtanu żołnierſkiego w takowych grzechach, niech ſię nie śpieſzy z rozgrzeſzeniem aż doświadczy iego poprawy, ktòra tak trudną być zwykła, że częſtokroć trzeba go obowiązać do podziękowania za ſłużbę.

ROZDZIAŁ VIII.

O Sędziach, Patronach, Regentach, Plenipotentach, Attendentach y innych oſobach do ſprawowania ſprawiedliwości należących.

140. Wielą ſpoſobami grzeſzyć może Sędzia przeciwko prawu Boſkiemu y przyrodzonemu, ktòre Caietanus *in Summ. V. Judex.* w pięciu zamyka punktach. I. ieżli czyni dekret nieſprawiedliwy cały lub po części. II. Jeżeli ſądząc chociaż ſprawiedliwie, nie zachowuie iednak porządku prawa, na prz. nie według *allegata & probata.* III. Kiedy ſądzi ſprawy ſobie nie przyzwoite, na prz. Laik ſprawy duchowne. IV. Jeżli wybacza karę naznaczoną prawem, że ſzkodą Rzeczypoſpolitey, albo ſtrony pokrzywdzoney; co ſię rozumie o karach dekretowych, bo więzienie na prz. winowaycy

cy przed dekretem, może się wybaczyć *servatis servandis*. V, Kiedy nie daie sprawiedliwości lub przeciąga ią bez słuszney przyczyny. Do czego wszystkiego łączą się insze występki, na prz. kiedy co takiego czyni z nienawiści, zemsty, łakomstwa, wyniosłości lub przyiazni. Ja dodaię, iż grzeszy Sędzia przeciwko prawu przyrodzonemu, ieżli nie ma umieiętności urzędowi swemu przyzwoitey, albo też nie wywiaduie się pilnie o sprawach, tylko się spuszcza na doniesienie osob pożytku własnego szukaiących. Przeciwko prawu zaś pisanemu tylą sposobami może wykraczać Sędzia, ile samych praw iest, z których przychodzi mi na myśl bardzo zwyczayne, to iest żeby Sędziowie nie brali od stron podarunkow, ani ich na nie potrzebne wyciągali wydatki, co duchownym zakazuie się *cap. Statutum, de rescript. in 6.* a Swieckim *L. Plebiscito ff. de officio Præsidis. Navarrus in Manual. c.* 25. *n.* 12. wylicza 17. punktow, którymi grzeszą Sędziowie.

141. Dwie są potępione Propozycye w tey materyi, to iest 26. od Alexandra VII. *Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest Judex pecuniam*

accipere, pro ferenda ſententia in favorem unius præ alio; y 2. od Innocentego XI. *Probabiliter exiſtimo, Judicem poſſe iudicare etiam juſta opinionem minus probabilem.* Co do pierwſzey, trzeba, żeby Spowiednik przeniknął ſens iey prawdziwy, bo ſię tam zakazuie tylko brać pieniędzy, lecz w reſzcie może Sędzia ferować Dekret za tym, za którym mu ſię podoba. Chwalebniey iednak ieſt, czynić to *iuxta arbitrium boni viri Engel. l.* 1. *tit.* 32. *de Off. Jud. n.* 9. Prawda, iż taki przypadek bardzo rzadko zdarzyć ſię może; a ieżliby ſię kiedy zdarzył, ia radziłbym pogodzić ſtrony, bo ſąd powinien być bez naymnieyſzey parcialności, y nie było by to *boni viri arbitrium*, iednemu całą rzecz przyſądzić, kiedy drugi rowne do otrzymania iey ma dowody. *Wigantd. tr.* 1. *exam.* 3. *q.* 7. *n.* 28. & *Piſani ad* 1. *Propoſ. damn. ab Inn. XI. n.* 6.

142. Sędzia iakimkolwiek ſpoſobem urzędowi ſwemu zadoſyć nieczyniący, y ſprawiedliwość obrażaiący, *committendo vel omittendo*, ieſt obowiązany do reſtytucyi wſzelkiey uczynioney ſzkody. Lecz ieżli iego omyłka pochodzi ſzczegulnie z niedoſkonałości, na ten czas, chociaż

grze-

grzeſzy ciężko przeciwko ſwemu urzędowi, iednak *in foro fori* nie bywa obowiązany do całey reſtytucyi, lecz tylko do tey części, ktòrą mu wyznaczy zwierzchność według dekretu *Inſtit. de oblig. quæ ex quaſi delicto*, według czego, ia trzymam, iż można też ſprawić ſię w Konfeſſyonale, *Laym. l.* 3. *tr.* 6. *c.* 52. *n.* 10. byleby tylko nie był w cale nieſpoſobnym dla nieumieiętności, co ſię nie łatwo zdarza przynaymniey w rzeczach potocznych; albo też jeżli ſię nie wprowadził ſztucznie na urząd Sędziowſki udaiąc ſię za zdolnego, *Id. l. c. tr*, 4, *c*. 8. *n*. 5. co ſię częſto zdarzyć może, gdyż bywaią takie oſoby, co ſię o ten urząd uſilnie ſtaraią, a zadoſyć mu czynić w cale nie umieią. Z Sędziami zaś do tego urzędu urodżonymi albo też przez Xiążęcia wyznaczonymi, łaſkawiey prawo poſtępuie, byleby mieli choć pomierną ſpoſobność, a procz zdrady poſtępowali. Takim pozwala mieć prawo uczonego Aſſeſſora, za ktòrego radą maią wydawać dekreta *c. ſtatutum de reſcript. in* 6. Lecz iakimkolwiek to będzie ſpoſobem, Sędzia nieſpoſobny powinien albo zdać z ſiebie urząd, albo ſię wydoſkonalić, y nie doſyć ieſt na

Aſſeſorze, gdyż obowiązek Sędziego, być choć pomiernie ſpoſobnym, ieſt oſobiſty, którego kto inſzy zaſtąpić nie może, y Aſſeſſor mogłby go łatwo oſzukać *Paſſer. in c. ſtatutum, de reſcript. in 6. n.* 250.

143. Co do podarunkow, y expenſy podrożney, kiedy tego ieſt potrzeba, Sędziom duchownym nie wolno brać w podarunku iak tylko *eſculenta & poculenta c. ſtatutum, de reſer. in 6.* y to nie wiele. Co do expenſy można ią wziąć ſłuſznie byleby nie nad to, *ad arbitrium viri probi.* Lecz ordynaryiny Sędzia duchowny ſwoim koſztem ieździć powinien w granicach Dyecezyi. *Seta de offic. Locum tent. c. 6. in addit.* Laik zaś brać ie może, chociażby tylko z domu wyſzedł. *Ib. n.* 365. *& ſeqq.*

144. Ogulnie mowiąc o podarunkach, chociaż rozne być mogą wymyślne wybiegi dla wymowki, nie trzeba iednak być łatwym w przyimowanju ich, chociaż to ſą pod pokrywką przyiazni albo grzeczności, oſobliwie w rzeczach wielkich, gdyż ſię to zwyczaynie dziać nie zwykło na daremnie; y dla tego prawa ich w cale zabraniaią, dla niebeśpieczeńſtwa, żeby ſię pod nimi nieſprawiedliwość lub świętokupſtwo nie ukrywało

Cap.

Cap. fin. de pactis. A oſobliwie zważać potrzebę oſobę daiącą y biorącą, na prz. ieżli ubogi daie bogatemu; także wielkość rzeczy daney y czas dawania *cap. & ſi quæſtiones, de ſimonia*, bo czaſem daiąc Sędziemu kokoſz, ſpodziewa ſię od niego wołu nieſprawiedliwie przyſądzonego. *Paſſerin. l. c. q. 5. per tot.* chociaż niektòrzy Teologowie trzymaią, *Bonac. l. c. p. 8. n. 5.* iż wziąć można, gdzie ten ieſt zwyczay, ia iednak ſądzę, iż taki zwyczay bardziey złym obyczaiem nazywać, y chronić ſię go trzeba, gdyż to ieſt *conſuetudo illegitima & nutritiva peccati.*

145. Jeſt kweſtya, czy powinien Sędzia wrocić takowe podarunki w przod niż na to wſkazany będzie, ponieważ to nakazuie prawo *cap. ſtatutum, de reſcript. in 6.* o Sędziach duchownych? Na co odp. iż trzeba zważać ſens tegoż ſamego prawa, ktòre wyraznie rozkazuie taką reſtytucyą, chociażby nawet daruiący dobrowolnie iey odſtępował, *cap. exigit, de cenſib. in 6.* y *Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 12.* Inſze w tym punkcie zdania obacz w Paſſerynie *l. c. n. 402.*

146. Wyłączaią ſię od tego płace prawem Sędziemu naznaczone, ktòre za dekret od ſtron brać można bez ſkrupułu,

ieżeli Sędzia żadney niema zapłaty z Skarbu publicznego; ieżli zaś ią ma z ſkarbu, chociażby zbyt mała ſię być zdała, nic od ſtron brać nie powinien. *Card. de Lugo de iuſt. t. 2. diſp. 37. n.* 524. Sędzia duchowny, który ma na to *beneficium*, także nic brać nie powinien. *Nicotius tit. 6. de action. n.* 244.

147. Tu należałoby mowić o konſtytucyi *de datis & acceptis pro gratia vel iuſtitia obtinenda in Curia Romana*, lecz o tym niżey na ſwoim mieyſcu, gdzie y o inſzych Bullach mowić ſię będzie.

148. O Patronach y Agentach mowi Caietanus *in Summ. V. Advocatus*, iż ośmią ſpoſobami mogą wykraczać przeciw urzędowi ſwemu, ktòre u niegoż czytać można z tym dodatkiem: *Heu! apud mundanos bonus advocatus eſt, qui de mala cauſſa facit bonam.* Nie godzi ſię Patronom y Agentom przyimować takiey ſprawy, ktòrą ſami znaią być nieſprawiedliwą. *Laym. l.* 1. *tr.* 1. *c.* 5. §. 3. *n.* 17. a obſzerniey Boſſius *Moral. part.* 1. *n.* 738. *& ſeqq.* ktòry dodaie, iż Patronowie ſtarzy y doświadczeni zbyt ufaią ſobie, y doſtatecznie nie gotuią ſię; przez co ieżliby naſtąpił przeciąg ſprawy albo przegrana,

po-

powinni nadgrodzić ſzkodę. Lecz w tym trzeba wielkiey przezorności; bo w ſprawach kryminalnych można dozwolić Patronowi na obronę winowaycy, choć nie pewnych dowodow, ktòre w ſprawie cywilney ſłużyć niemogą; także kiedy idzie ſprawa *de lucro captando*, albo też *de damno vitando* względem ſkarbu, może Patron używać wſzelkich ſpoſobow, byle bez zdrady.

149. Co do Agentow uważać trzeba, iż kiedy fałſzuią dokumenta lub daty w nich, czy to ſami, czyli też przez inſze oſoby, iako to ſą Generałowie czyli wozni, na ſzkody ktòreykolwiek ſtrony, albo też kiedy o tym ſzczegulnie myślą, żeby wygrać, czy to ſprawiedliwie czy nieſprawiedliwie, albo też kiedy ſprawę przewlekaią z ſzkodą przeciwney ſtrony, albo też kiedy zbyt wielką wyciągaią ſobie płacę, winni ſą nadgrodzić poczynione ſzkody. Spowiednik w tych rzeczach nie doświadczony w powſzechności przynaymniey niech ſię takich pyta: czy ſprawiedliwie urząd ſwoy ſprawuią? a byłaby rzecz bardzo pożyteczna powziąć wiadomość do wypytywania ſię tych rzeczy w ſzczegulności.

150. Co do Pisarza mowię, iż powinien być wiernym we wszystkim, powinien trzymać regestra y Xięgi pilnie, wszystkim potrzebuiącym ich dozwalać, a nie brać nadgrody nad to, co prawo lub dobry zwyczay pozwala. *Toletus l. 5. c. 62.*

151. Na koniec, ieżli się zdarzy spowiadać sługi sądowe, iako to są Zołnierze, wartownicy, Generałowie czyli wozni &c. trzeba uważać, że ci częstokroć bardzo wykraczaią, pod pokrywką sprawiedliwości swoie ukrywaią swywole, na prz. pozwow nie podaią a fabrykuią, nie winnych do więzienia biorą, albo też winnych zbyt męczą y zdzieraią, lub też będąc przekupieni ich wypuszczaią, co wszystko grzechem iest przeciwko urzędowi, za ktòry zapłatę biorą, z kąd częstokroć urasta obowiązek restytucyi pokrzywdzonym.

ROZDZIAŁ IX.

O przypadkach Kupieckich.

152. W tey materyi bardzo ciężkie zdarzaią się Spowiednikom trudności, osobliwie że niektòre kontrakty w iednym kraiu nie są naganne u sądu tak świeckiego, iako też duchownego, w inszym

ſzym zaś kraiu bywaią poczytane za zdzierſtwo; o czym piſze Kardynał *de Luca Annot. ad diſc.* 1. *de uſur.* y *Doctor Vulgaris l.* 5. *c.* 1. *de uſuris.*

153. Naprzod mówić tu o tym będę w ogúlności, a potym w ſzczegulności o tych kontraktach, które maią w ſobie więcey trudności. A *naprzod* trzeba, żeby Spowiednik doſkonale poiął w ſzczegulnym przypadku, o co ſzedł kontrakt, y inſze iego okoliczności, gdyż iako uważa Kard. *de Luca l. c. diſc.* 2. *l.* 5. na tym zawiſła iſtność dobrych lub złych kontraktow, y trzeba ie wprzod poznać, nim oſądzić.

154. II. Trzeba mieć baczność na kondycye założone w tymże ſamym kontrakcie, gdyż częſtokroć ſię zdarza, iz tym ſpoſobem depozyt odmienia na dług, a dług na handel &c. iako uwaza pomieniony Kardynał de Luca *diſc.* 4. *de cambiis.*

155. III. Trzeba też uważać kraiu zwyczaie, gdyż bywa y to w niektòrych kraiach, iż y to dotrzymać powinien, na co ſię nie opiſuie wyraznie, iako uważa Kard. de Luca *l. c. annot. ad diſc,* 2. *de uſur.* na prz. w Kròleſtwie Neapolitanſkim kiedy ieden drugiemu da pieniądze na handel; cho-

chociażby ten nic nie zyskał, musi iednak nadgrodzić tamtemu, bo tak u nich iest opisano w prawie *tit. de lucro cessante & de damno emergente*, chociaż według mego zdania względem sumnienia trzebaby postępować według prawdy.

156. Ztąd niektòrzy Teologowie, *Haunold. t. 3. tr. 9. c. 3. §. 8. Reginald. l. 25, n.* 243. pozwalaią brać lichwę w tych kraiach, gdzie tego iest zwyczay, od zwierzchności iednak potwierdzony: co ia nie tak rozumiem, żeby zwyczay miał w tym uwolnić od grzechu, lecz chyba, że pod imieniem lichwy słuszna takowych pożytkow ukrywa się przyczyna, iako to uważa *Navarr. in Manual. c.* 17. *n.* 256. *& seqq.* że wdowy, sieroty, szpitale &c. daią summy swoie kupcom, y od nich biorą pożytek, co samo prawo pozwala *cap. Per vestras, de donat. per vir. & uxor.* mòwiąc, kiedy mąż traci substancyą, odebrać posag y dać kupcowi, żeby ztąd żona coroczne brała opatrzenie; czego ganić nie można. Służy tu następuiące zdanie: *Sciendum est, quod pleraque capitula ex caussa, ex loco, ex tempore, ex persona consideranda sunt, quorum modi quia medullitus non indigantur, in labirinthum erro-*

erroris nonnulli impingunt, cum ante judcant quam intelligant, ante inculpant, quam iterando lecta perquirant. Isidor. cap. Sciendum, dist. 29.

157. Teraz przystępuiąc do przypadkow szczegulnych, tę kładę przed oczy szalę, iż kto ma swoie, a procz tego ieszcze bierze cudze, iest to niesprawiedliwość.

158. Mowię tedy, iż kiedy kto więcey odbiera, niż pożyczył, popełnia lichwę, chyba że zkąd inąd będzie miał słuszną a niewymyśloną przyczynę tago zarobku. Jaka zaś ta ma być przyczyna, uczy *Filliucius tr.* 34. *p.* 2. *c.* 4, & 5. Lichwę oczewistą łatwo poznać, lecz iest druga potaiemna y ukryta, na prz. w kupowaniu, płacąc wcześnie, albo przeciągaiąc zapłatę, pod wymową mnieyszey lub większey ceny, albo też kiedy kredytor u dłużnika dług swoy odbiera nie pieniędzmi, lecz towarem albo fantami, a przeto taniey ie nad słuszność taxuie. *Medina c. de restit.* 1. *de usuris.* W tęż taiemną wpadaią lichwę ci bogacze, ktorzy pod pokrywką politowania rozdaią ubogim zboża w czas drożyny, a postępuiąc im daleki termin do płacenia, drożey ie nad słuszność cenią; potym w czas tanny towarami od nich

nich ten swoy dług odbieraią, y taniey ieszcze ie nad słuszność taxuią. *Navarr. in Manual. c. 17. n. 206. & seqq.* Trzy są w tey materyi potępione propozycye od Alexandra VII. 42. *Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.* Od Innocentego XI. 41. *Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non maioris faciat pecuniam præsentem quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem a mutuario exigere, & eo titulo ab usura excusari.* 42. *Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia & gratitudine debitum, sed solum si exigatur, tanquam ex iustitia debitum.*

W tey materyi iest Bulla Benedykta XIV, *Vix pervenit* 1. *nov.* 1745. w ktòrey wyraża się, w iakich okolicznościach można od długu brać pożytek.

159. Zamiana towarow iest wieloraka, to iest co do mieysca y co do czasu; także iest *zamiana czysta*, kiedy rzecz na rzecz odmienia się bez żadnych inszych okoliczności; *zamiana* zaś *zmieszana*, kiedy rzecz iedna, albo rzeczy wiele na wiele inszych zamieniaią się, lub przy

za-

zamianie insze ieszcze wkładaią się kondycye; co wszystko pilnie uważać należy.

160. Czysta zamiana iest, kiedy rzecz iedna za drugą iednostaynego rodzaiu na prz. moneta za złoto, sukna za sukno &c. oddaie się: w tym iaki zarobek godziwy iest, nie tylko bankierom publicznym, lecz oraz osobom prywatnym, chociaż z nieiaką rożnicą, pisze *Filliucius tr.* 35. *p.* 2. *c.* 5. Wszystkie insze zamiany, iako to: co do czasu y co do mieysca na prz. pod czas iarmarku &c. są zmieszane, bo oprocz rzeczy, które się na nich zamieniaią, wchodzą ieszcze w kontrakt okoliczności mieysca, to iest: że te towary zdaleka lub zbliska są sprowadzone. Podobnym sposobem kiedy przez bank posyłaią się pieniądze z mieysca na mieysce, trzeba uważać, iz bankier podaie się w niebespieczeństwo utracenia tey summy, kiedy billet dostać się może w cudze ręce. *Naldus V. cambium n*, 6. rodzay ieden zamiany ma za godziwy, który pierwszym weyzrzeniem wcale zdaie się lichwiarski. Ja o tym mòwić będę *w Rozdz.* 18. §. 6. tu ostrzegam w ogulności, iż tam tylko zarobek godziwy iest, gdzie bez niego byłaby szkoda.

161. Kontrakt kompanii nazywa się, kie-

kiedy osoby różne składkę czynią na towar, z umową dzielenia się pożytkiem. Tym sposobem kupuią czasem lub arędują niektóre urzędy pożytek czyniące, albo też cła &c. Także podobny kontrakt z przyrodzenia swego znayduie się między bracią niedzielnymi, y między małżeństwem.

162. Naprzod sprawiedliwy tu podział iest, kiedy w proporcyą tego co dał, każdy zysk bierze, to iest: ten co dał więcey powinien wziąć więcey od tego, co dał mniey. Czasem też bywa umowa, że ieden daie pieniądze czy towary, a drugi pracy y starania dokłada, a czasem przytym podwody lub instrumenta, na prz. sieci do ryb łowienia, okręt &c. na ów czas dzielić się zyskiem powinni według umowy, y według zdania bogoboynych a rostropnych ludzi.

163. Powtòre, kiedy ieden daie pieniądze, a drugi starania dokłada, iest kwestya, czy tylko pożytkiem, czy też oraz y kapitałem dzielić się powinni? *Filliucius l. c. c.* 3. *n.* 47. sądzi, iż nie tylko pożytkiem, lecz y kapitałem dzielić się powinni, zwłaszcza ieżliby towarzysza taka była sposobność y praca, że znaczny po-

żytek nad kapitał wyniknął; Bonacina zaś *p.* 3. *n.* 52. trzyma, iż kapitał wrocić ſię powinien do tego, czyi ieſt, a zyſkiem tylko dzielić ſię maią: lecz to zawiſło od umowy naybardziey, o ktòrey ſłuſzności Spowiednik ſam nie łatwo ſądzić może, chyba za zdaniem znaiących ſię na tym y bogoboynych ludzi, za ktòrych rożſądkiem żeby ſzedł penitent w tey mierze, obowiązać go należy.

164. III. Toż mòwi ſię o tych, co w wielu razem ſpędzaią zwierzęta, woły &c. na przedaż, uważaiąc zawſze, iako mòwi Navarrus *in Man. c.* 17. *n.* 25. *ut judicii prudentum ſervetur æqualitas.*

165. Jeſt tedy zawſze prawdziwa reguła Antonina S. *p.* 2. *tit.* 1. *c.* 17. §. 39. że każdy kontrakt, gdzie ſię krzywda dzieie bliźniemu, ieſt nieſprawiedliwy y niegodziwy, Lecz uważa Filliuccius *l. c.* 5. że kiedy zwierzęta od rożnych ſkupione iednemu na ręce zdaią ſię, pod obowiązkiem, że chociażby poginęły, on ma nadgrodzić, ieſt rzecz nieſprawiedliwa chociaż z drugiey ſtrony tego ze wſzyſtkim ganić nie można, bo to ieſt pożyteczna do wzbudzenia pilności w tym, kto ie przyimuie na ſię: lecz w przypad-

 kach

kach trzeba mieć baczność tak na winę: iako też na niewinność iego; o czym niżey ieſzcze mòwić będziemy *w Rozdz.* 18. §. 6

166. Jakim ſpoſobem urzędy pożytkujące od kilku razem kupowane lub arędowane być mogą, naucza Filliuccius *l. c. c.* 6. co ponieważ naybardziey w Rzymie ieſt w zwyczaiu, cała ta nauka na Bullach zawiſła Papieſkich.

167. O braci niedzielnych mòwi Bonacina *de reſtit. dis.* 3. *p.* 7. §. *unic*, że tym tylko dzielić ſię powinni, co maią z dobr dziedzicznych, ale co każdy zyſzcze zkąd inąd ſwoim ſtaraniem, to iego ieſt. Co zaś do kontraktow małżeńſkich względem dobr y poſagu, ponieważ w każdym kraiu rożne ſą prawa y zwyczaie w tym, dać tu nauki nie można.

168. Naoſtatek trzeba w tey materyi mieć wiadomość Bull Stolicy Apoſtolſkiey, ile w iakim kraiu ſą przyięte, także Dekretow Biſkupich, ktòrzy częſtokroć niektòre gatunki umow y kontraktow naganiać zwykli, podług ktorych w ich Dyecezyach ſprawować ſię należy: chociaż częſtokroć te bardziey do Sędziego niż do Spowiednika należą, bo uſtanowione ſą

na

nä odgłos tylko powſzechny, a Spowiednik zaś rzetelney prawdy pilnować powinien, iako to uważa Navarrus in Manual. *c.* 17. *n.* 284. & *ſeqq.* Ja o tym nizey, gdzie o Bullach, mówić będę chociaż zupełnie na iego naukę nie przyzwalam.

ROZDZIAŁ X.

O teſtamentach y oſtatniey woli.

169. Tę tak obſzerną materyą w kilku zamykam punktach, ktòre należą do Spowiednika, opuściwſzy te, co należą do Sędziego.

170. A naprzod, kiedy penitent mowi, że zabrał spadki po zmarłym albo bez teſtamentu, albo za teſtamentem nieprawnym, iezeli ieſt pewność, iż zmarły iego chciał ſwoim ſukceſorem a niekogo inſzego, mozna mu tego dozwolić *in foro conſcientiæ*, przynaymniey poty, poki ſąd inaczey nie poſtanowi. Lecz iezli Sędzia ſkaſſuie teſtament, iako nieprawny y nieważny, na ow czas penitent obowiązany ieſt na ſumnieniu wrocić wſzyſtko prawemu naſtępcy, nic ſobie kryiomo nie zachowuiąc. *Laym. de legat. c.* 16. *n.* 4. & 7. Niektòrzy twierdzą, iż kryiomo zachować można, byleby bez zgorſzenia. *Abb. & alii apud Laym. l. c.* co mnie ſię nie zdaie.

171. II. Dziedzić, ktòry poſtarał ſię o ſkaſſowanie teſtamentu nieprawnego, y obioł dziedzictwo *ab inteſtato*, ieżli w tym teſtamencie były iakiekolwiek *legata pia*, obowiązany ieſt na ſumnieniu wypełnić ie, chociażby tego w Sądzie dowieść nie można było byleby tylko żmarłego wola nie podlegała wątpliwości. Lecz czy doſyć ieſt na to świadectwa iednego świadka godnego wiary, albo też Plebana lub Spowiednika; nie zgadza ſię Layman. *de teſtam. c.* 2. *n.* 5. dozwala zaś Diana *Coord. t.* 6. *tr.* 8. *reſ.* 23. Boſſius *in moral. tit.* 12. tak trzyma, że teſtamenta *ad pias cauſſas* tak u ſądu iako też przy konfeſſyonale ważne być powinny, byle były piſane lub podpiſane ręką zmarłego, chociażby niebyło świadkow ani Piſarza, chociażby bez daty, a nareſztę chociażby były ſłowne, albo jakim ſkinieniem uczynione, byleby tylko pewna rzecz była, iż tak zmarły chciał, bo w tey mierze nie prawem Cywilnym, lecz Boſkim y przyrodzonym rządzić ſię należy; z kąd Spowiednik wziąć może naukę do poſtępowania w podobnych okolicznościach, uważaiąc z przeczonym Teologiem, iż co inſzego ſą prawne dowody, a co inſzego wa-

ważność rzeczy, na które w tey mierze większą mieć należy baczność. Tak więc testamenta *ad pias caussas* są uprzywileiowane.

172. III. Podobnym sposobem uprzywileiowane są, chociaż nie tak obszernie, testamenta, kiedy rodzice lub dziadowie zapisuią dzieciom albo wnukom, co się nazywa *testamentum inter liberos*. Taki testament prawności nie potrzebuie, byleby iakimkolwiek sposobem wola zapisuiącego iawna była, *Bass. l. c. tit.* 10. *n.* 8. chociażby iednemu więcey drugiemu mniey zapisano było, procz tego co słusznie należy. *Laym. l. c. n.* 12. Lecz kiedy dzieci lub wnukowie zapisuią rodzicom albo dziadom, na ten czas trzeba wszelkiey prawności. *Boss. l. c. n.* 16. Jeżliby zaś iedno z dzieci było niesłusznie opuszczone, taka wola nie ma ważności. *Laym. l. c.* Z kąd pokazuie się, że testament *inter liberos* mniey iest uprzywileiowany, niż *ad pias caussas.*

173. IV. Trzeci rodzay testamentu uprzywileiowanego, iest żołnierski, kiedy przed lub podczas batalii wolę swoią iakimkolwiek sposobem oświadczaią, chociażby umieraiąc mieczem na piasku napisana

 była

była. *Laym. l. c. n.* 14. Diana *l. c. ref.* 68. Tożſamo rozumieć ſię ma o broniących fortecy podczas oblężenia, *Dian. l. c. reſ.* 70. iako też o Kapellanach, Lekarzach, Bazarnikach &c. Lecz czy trzeba na to koniecznie dwoch świadkow, czy doſyć iednego? Odp. pod czas batalii doſyć iednego, przed batalią dwoch potrzeba. *Bonac. de Contr. diſp.* 3. *q.* 17. *punct.* 1. *n.* 52. *Boſſius l. c. tit.* 11. ktory tam y na inſze odpowiada wątpliwości.

174. V. Jeſt także uprzywileiowany teſtament proſtych oſob na wſiach żyiących, ktorym pozwala prawo odkazywać przy piąciu świadkach, ieżli więcey ich mieć trudno. *Laym. l. c. n.* 16. co ſię ściąga y do inſzych oſob, jeżliby na takich mieyſcach zachorowały *l. fin. c. de teſtam. Boſſ. tit.* 9. §. 1. *n.* 9. zkąd wnoſi ſię iż toż ſamo uchodzić powinno w czaś powietrza, gdzie niektorzy trzymaią, iż doſyć ieſt na dwoch lub trzech świadkach, iako oraz y dla pielgrzymuiących, kiedy ich więcey mieć nie można. W ſtanie Papieſkim ważne ſą teſtamenta uczynione przy Plebanie y dwoch lub trzech świadkach, a bez Plebana przy czterech. *cap. cum. eſſes, de teſtam.* W Wenecyi y w Wiedniu Au-

Austryackim dwoch tylko świadkow potrzeba *Laym. l. c. §. denique.* Lecz w Rzymie powinna się zupełnie zachować prawność, chociaż temu przeczy Fagnanus *in cap. cum esses.* Lecz kiedy świadkow w cale mieć nie można, *Boss. l. c. §. 2. n.* 49. ważny iest testament, iakimbykolwiek sposobem wola zmarłego była oświadczona, gdyż na tym cała moc iego zawisła, a świadkowie tylko potrzebni są dla tego, że *nihil est, quod magis hominibus debeatur, quam ut supremæ voluntatis liber sit stylus, & licitum, quod iterum non redit, arbitrium. l. 1. c. SS. Ecclesiæ.*

275. Czy iest obowiązek czynić testament? Odp. że niemasz, chyba iezliby z tąd urość mogły kłotnie, ktòrym zabiegać miłość każe. Lecz co do sposobu czynienia go, to uważać trzeba, iż kiedy są dzieci albo wnuki, część prawem opisana koniecznie im należy, to iest, ieżeli ich iest czworo albo mniey, czwartą część, ieżli więcey, połowę wolną od długow y wszelkich ciężarow, chyba dla słusznych a nie zmyślonych przyczyn chcianoby się ich wyrzeć. *Bonac. in Decol. disp. 6. q. un. p. 5. §. 3.* Oddzieliwszy część prawną Dziedzicom, resztę można dysponować

według upodobania, czy na cudzych, czy na swoich, czy na iednego z synow, co iednakże ieżli się dzieie bez słuszney przyczyny, nie iest bez grzechu, *Laym. de testam. c. 5. n.* 23. y chwalebnieysza rzecz iest zapisać dzieciom niż cudzym, zwłaszcza ieżliby część prawna zbyt mała była. *S. August. serm.* 42. *de diversis, t.* 10.

176. Dzieciom nie dobrego łoża nie iest Ociec obowiązany iak tylko dać sposob do wyżywienia się *Laym. de Matr. p.* 3. *c.* 5. *n.* 7. chociaż, ieżli nie ma dzieci inszych, może y tym zapisać (byleby zrodzone były z Matki w wolnym stanie będącey, nie zamężney) zostawiwszy część słuszną tym, ktòrzy są naybliżsi do sukcessyi. Braci, Siostrom y Zonie zostawić co, nie masz obowiązku; lecz ieżliby ubodzy byli, miłość y słuszność wyciąga, żeby im zostawić tyle, ile potrzebuią, iako y za żywota należy ie karmić, kiedy nie maią sposobu. *Laym. de Contract. c.* 13. *n.* 5. y powszechny iest zwyczay uczciwych y dobrych osob tak pamiętać o krewnych, iako też nie zapominać własney duszy. *Laym. l. c. c.* 6. Lecz Spowiednik w te materye niech się nie łatwo wdawa, gdyż to świeckim pospolicie sprawuie podey-

rze-

rzenie, iakoż y S. Filip Neryuſz zwykł był oſtrzegać, *in Vit. l. 2. c. 15. n. 17.* że można razem pozyſkać duſzy y worka.

177. *Codicillus* nazywa ſię, kiedy kto nie całą ſubſtancyą, lecz tylko część iey rozporządza, czy to przed teſtamentem co komu zapiſuiąc, czyli też teſtamentu część iaką odmieniaiąc. Takie zapiſy można czynić nie tylko raz lecz y niepoiedynokrotnie, byleby ſobie przeciwne nie były, *Baſſ. l. c. tit.* 10. *n.* 31. z tymi wſzyſtkimi okolicznościami, iak y teſtamenta, to ieſt, że co do ſumnienia, dość ieſt, na jakimkolwiek przez przez zapiſuiącego woli ſwey oświadczeniu, przy którym zapiſie można bez grzechu utrzymywać ſię, poki przez ſąd ſkaſſowany nie będzie, iako ſię powiedziało o teſtamencie. *Laym. de Contr. c.* 12. *n.* 5.

178. Czy Syn lub Corka mogą ſię zrzeć dziedzictwa po rodzicach? Rozne w tym ſa zdania, ktòre przywodzi *Laym. de teſtam. c,* 7. Zrzeczenie ſię Corki nie ważne ieſt, ieżli iey nieprzyzwoity dano poſag. *Engel. l.* 3. *tit.* 27. *n.* 5. O zrzeczeniu ſię Nowicyuſzow przed profeſſyą mowi *Conc. Trid. ſeſſ.* 25. *c.* 16. *de regul.* ktòre, nawet względem *beneficiow* Kościel-

nych, nie ważne jeſt, ieżli ſię czyni prędzey niż dwoma mieſiącami przed profeſſyą, y bez wiadomości Biſkupa lub Officyała. *Laym. l. c. n.* 4.

179. Ten komu rzecz iaka zlecona ieſt do czaſu, ażeby za doyściem lat dziedzicowi przywrocona była, nie może iey zaprzedać, ale pożytki z niey tym czaſem wynikaiące może według woli ſwoiey obracać, chybaby inaczey od zlecaiącego było rozporządzono. W prawie dawnym takiemu Opiekunowi *lege Trebelliana* czwarta część doſtawała ſię, o czym piſze *Bonac. de contr. diſp.* 3. *q.* 27. *punct.* 4. *n.* 11.

180. Wziąwſzy dziedzictwo, należy popłacić długi y zadoſyć uczynić wſzelkiey woli zmarłego; lecz jeżliby długi y zapiſy przewyżſzały dziedzictwo, nie ieſt obowiązany płacić nad to. *Bonac. l. c. p.* 7. *n.* 7. owſzem popłaciwſzy zupełnie długi, może ſobie *lege Fulcidia* czwartą część zoſtawić, a reſztę podzielić na zapiſy podług proporcyi. *Id. Ibid. punct.* 8. §. 8. *n.* 11.

181. Długi w przod opłacać należy, niż zapiſy, tym porządkiem, iak o nadgrodzeniu pokrzywdzonym *w Części I.* nauczało ſię; a zapiſy nie koniecznie razem

zem, lecz po części ratami wypłacać można. *Id. Ibid.* §. 6. *n.* 11. W tey materyi ieſt propozycya potępiona od Alexandra VII. 43. *Annuum legatum pro anima relictum non durat plus, quam per decem annos.*

182. Dziedzic lub exekutor teſtamentu ciężko grzeſzy, kiedy nie czyni doſyć woli zmarłego, także y Piſarz, ieżli o tym nie donoſi, co w teſtamencie ieſt napiſano, chyba żeby obowiązek ten uſtawał, o czym piſze *Bonac. l. c.* §. 8. Prawa jednak y Kanony pozwalaią przeciąg do roku co do zapiſow; co tylko u ſądu od kary uwalnia, lecz nie na ſumnieniu, chybaby zapiſuiący wyraznie to pozwolił. *Diana Coord. t. 6. tr. 8. per tot.*

ROZDZIAŁ XI.

O rolnikach y Rzemieślnikach.

183. JEżli ſię zdarzy, że tego gatunku Penitent nie będzie znał taiemnić wiary do zbawienia potrzebnych, o czym mowiło ſię *w Cz.* 1. *w Rozdz.* 6. poſtąpić znim należy tak, iak tam napiſano; tu to tylko dodaię, iż taka nieumieiętność znayduie ſię nietylko w ludziach dzikich, lecz bardzo wiele ich ieſt y po wielkich miaſtach, po dworach, kramach,

karczmach &c. którzy godni ſą politowania, gdyż nie maią inſzego ſpoſobu do zbawienia, procz gorliwego Spowiednika, ktòryby cierpliwie ich nauczał.

184. Jeżli poſtrzeże Spowiednik, iż penitent winien ieſt małych krzywd poczynionych, iako to czynić zwykli kramarze, karczmarze, przekupki, rzeznicy &c. fałſzuiąc wagę albo miarę, przedaiąc rzeczy nadpſute, lub inſzym ſpoſobem oſzukuiąc kupuiących; niech ma na pamięci to, co ſię rzekło o reſtytucyi, oſobliwie co uczy Layman. *de contract. c.* 17. §. 2. Jeżli będą krawcy, co ſobie przywłaſzczaią oſtatki, niech będzie łatwym do ſłuchania wymowek, że ſię im nie płaci tak iakby należało, że ſię to powſzechnie tak dzieie &c. niech nakaże powrocić, zwłaſacza oſobom nie zbyt bogatym, bo te tego potrzebuią; podobnym ſpoſobem poſtąpi z ſługami, Ekonomami, Kommiſarzami, Szafarzami, Gumiennymi &c. w czym ieſt Propozycya potępiona od Innocentego XI. 37. *Famuli & famulæ domeſticæ poſſunt occulte heris ſuis ſurripere ad compenſandam operam ſuam, quam maiorem iudicant ſalario, quod a cipiunt.* Co do iedzenia y do picia, ieżli

ſłu-

ſługa ſam tylko dla ſiebie bierże, byleby nie zbytecznie, można to wybaczyć, gdyż z tąd nie łatwo bywa grzech śmiertelny, lecz nie, ieżli przedaią, lub inſzym rozdaią.

185. Z Sługami, ktòrzy uſługuią Panom w rzeczach gorſzących, ia ſądzę, iż nie należy poſtępować z tą łatwością, jako niektorzy Teologowie iey pozwalaią, gdyż ieſt potępiona Propozycya od Innocentego XI. 51. *Famulus, qui ſubmiſſis humeris ſcienter adiuvat herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprandam Virginem, & multoties eidem ſubſervit, deferendo ſcalam, aperiendo ianuam, aut quid ſimile cooperando, non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne a Domino male tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur.* Rozumiem, iż każdy ſługa, ktòry cokolwiek ma boiazni Bożey, wierzyć nie będzie, żeby takie uſługi ſprawować było można bez naruſzenia ſumnienia, y o łaſkę Pańſką z utratą zbawienia trwać nie będzie, kiedy widziemy ich codziennie dla mnieyſzych przyczyn odſtaiących. Ci zaś, ktòrzy w takich okazyach ſłużyć niemaią za ſkrupuł, poſpolicie ſą tak rozwięzli, iak y Pa-

Panowie. Łatwiey bym się zgodził w inszych okolicznościach, lecz tu zaraza iest prętka niż wczas powietrza; *Laym de Char. l. 2.*

186. Z rolnikami lub zawiadowcami także nietrzeba łatwo postępować, kiedy się postrzeże, iż z Panem się dzielą dobrami iego, pod pretextem, że Panowie ich krzywdzą, nazbyt pracą obciążaią &c. Tu także uważać należy, że po wsiach, kto pienięźnieyszy, zwykł czynić wielkie lichwy, pożyczaiąc wołow lub koni do roboty, także pieniędzy, zboża &c. a za to wyciągaiąc albo miarę większą, albo też robotę w przydatku, o czym mowiliśmy w Rozdz. 9. *Duard. Comment. in cap. omnis utriusque, t. 2. disp. 33. sect. 21.* Są też tu następuiące Propozycye potępione od Innocentego XI. 36. *Permissum est furari non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.* 38. *Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantum cunque sit magna summa totalis.* 39. *Qui alium movet aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem illius damni illati.* 40. *Contractus mohatra licitus est etiam respectu eiusdem personæ cum con-*

contractu retrovenditionis prævie inito cum intentione lucri. 41. *Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non maioris faciat pecuniam præsentem quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem a mutuario exigere, & eo titulo ab usura excusari.* 42. *Usura non est, cum ultra sortem aliquid exigitur tanquam ex benevolentia & gratitudine debitum.* Od Alexandra VII. 42. *Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.*

187. Kiedy się skarzą o bluznierstwa, nie trzeba zaraz sądzić, iż to są bluznierstwa prawdziwe, gdyż częstokroć są to tylko sposoby mowienia bez rozmysłu, zwłaszcza w prostakach, *Bene de Officio Inquis. p. 2. dub. 28. sect. 4. n. 42.* chociaż to zawsze ganić potrzeba.

188. Lecz w niektórych kraiach tak się w korzenił zły zwyczay, że prawią bluznierstwa prawdziwe, ciężkie a nawet y heretyckie, wczym Spowiednik baczność mieć powinien, czy nie iest *casus reservatus*, albo czy niema obowiązku donieść zwierzchności, kto o tym wie procz spowiedzi, iako się niżey mowiło *w Rozdz.* 7. Bywa też zwyczay u ludzi prostych przy-

przyſięgania ſię lecz y to nie ieſt prawdziwa przyſięga, tylko ſą ſpoſoby mowienia dla ziednania ſobie wiary, y mowią że bez zamyſłu przyſięgania ſię. Trzeba iednak pytać ſię penitenta, iakie to ſą słowa, y iaką myślą powiedziane, żeby ſądzić można o większey lub mnieyſzey ciężkości tego grzechu. Bywa także zwyczay u proſtoty, przeklinać, lecz rzadko kiedy, to ieſt z prawdziwą żądzą, o co pytać ſię należy. To iednak czaſem ciężkim grzechem być może, chociaż bez życzenia złego, lecz dla zgorſzenia, na prz. ieżliby ſyn przeklinał Oyca.

189. Rozne wyſtępki zwyczayne ſą w roznych kraiach, na co Spowiednik bacznym być powinien, iako też przeſtrzegać w tym, co częſtokroć dzieie ſię z uboſtwa, iako to kłaść dzieci w iednym łożku, pracować w dni święte bez słuszney przyczyny y bez pozwolenia, dzieciom dozwalać wſzelkiey ſwywoli, nieuczyć pacierza, zażywać guſłow do leczenia bydląt, dzieci &c. tak dalece iż ci ludzie częſtokroć ſą ubożſi na duſzy niż na ciele.

190. Na oſtatek co do poſtow z ludzmi proſtymi nie trzeba ſię obchodzić zbyt

ſrogo

ſrogo, gdyż praca y ubostwo wymawia ich, co iednak krawcom y inſzym letkim rzemieślnikom nie służy. Także nie ieſt to wielki wyſtępek, kiedy rzemieślnik robi co w Swięto byleby tego pilna była potrzeba, po nabożeńſtwie y bez zgorſzenia Cyrulikow wymawia zwyczay, *Dian. Coord. t. 7. tr. 5. reſp. 21.* iako też targi lub iarmarki czyniących, *id. ibid.* w czym iednak trzeba mieć baczność na uſtawy Biſkupie po roznych Dyecezyach. Są y tu potępione Propozycye od Alexandra VII. 23. *Frangens ieiunium Eccleſiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, niſi ex contemptu vel inobedientia id faciat, puta, quia non vult ſe ſubiicere præcepto.* 29. *In die jeiunii qui ſæpius modicum quid comedit, & ſi notabilem quantitatem in fine comedit, non frangit ieiunium* 30. *Omnes Officiales, qui in Republ. corporaliter laborant, ſunt excuſati ab onere ieiunii, nec debent ſe certificare, an labor ſit compatibilis cum ieiunio.* 31. *Excuſantur abſolutę a præcepto jeiunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcunque iter agant, etiamſi iter neceſſarium non ſit, & etiamſi iter unius diei conficiant.* 32. *Non eſt evidens, quod conſuetudo non comedendi ova & lacticinia in quadrageſima obliget.* Innocentego

XI, 52. *Praeceptum ſervandi feſta non obligat ſub mortali, ſepoſito ſcandalo, ſi abſit contemptus.*

ROZDZIAŁ XII.

O przypadkach rozmaitym Oſobom trafiaiących ſię.

§. I.

O Konaiącym, ktory proſi o Spowiedź.

191. SPowiednik zawołany do konaiącego, czy to z przyrodzoney śmierci, czyli też z zadaney rany lub gwałtownego iakiego przypadku, kiedy wſzyſcy zoſtaią w zamieſzaniu, powinien ſię ſtarać naymnieyſzey po ſobie njepokazać trwożliwości, y chociaż iak nayśpieſzniey, *Woyna Duchow. trakt. o chorych, Rozdz.* 5. wſzyſtko iednak czynić z przytomnością. Naprzod zbliżywſzy ſię do konaiącego, niech zważy, w iakim on ieſt ſtanie, czy zawarł mowę, czy ſtracił zmyſły. Kiedy zawarł mowę y zmyſły ſtracił tak, iż żadnego po ſobie nie daie znaku, trzeba ſię pytać u przytomnych, czy w tym zoſtaiąc niebeśpieczeńſtwie, lub też będąc go bliſkim, proſił o ſpowiedź, a ieżli ſą ktorzy by to przyświadczyli, chociażby ſami nie ſłyſzeli, ale od drugich mieli

tego

tego wiadomość, *Boss. in moral. p.* 1. *n.* 371. należy dać rozgrzeszenie. Lecz ieżli Kapłan wie z kąd inąd, iż konaiący prosił o spowiedź, a tym czasem nie masz żadnego z przytomnych, ktoby przyświadczył, chociaż nie ktòrzy trzymaią iż nie trzeba dać rozgrzeszenia, ia iednak sądzę *in favorem animæ*, ze ie dać należy. *Id. l. c. n.* 370. *Pasqualigo in Teoria q.* 127. y to się zgadza z Rytuałem Rzymskim *in ord. minist. Sacram. Pœnit.* §. *Quod si inter.*

192. Lecz ieżli konaiący sam o Spowiedź prosi, kazawszy odstąpić przytomnym, trzeba go słuchać; a ieżliby zdawał się zbyt bliskim śmierci, usłuchawszy ieden lub dwa grzechy, które on powie, a ieżliby nie pamiętał, spytawszy go o powszechnieysze, na prz. czy się nie gniewał, czy kłamliwych słow nie mowił, albo prożnych &c. niech go wzbudzi do żalu za wszystkie grzechy, przywodząc na pamięć mękę Pańską, y da krotkiemi słowy rozgrzeszenie: *Ego te absolvo ab omnibus censuris & peccatis tuis. In nomine Patris &c.* opuszczaiąc insze modlitwy, chociażby był exkommunikowany albo heretyk, o ktòrym to iednak ostatnim wiedzieć trzeba, iż ieżliby dał

znak dowodny pokuty, y że chce umrzeć w prawdziwey wierze katolickiey. Oco go ſpytać potrzeba, y ieżliby wykonawſzy wiary wyznanie ſtracił zmyſły, a nawet y rozum, iednak tego rozgrzeſzyć należy, chybaby inna iaką zagradzała przeſzkoda.

193. Jeżli nie mowi, lecz rozumie wſzyſtko, y ſłyſząc, że ſię go pytaią o ſpowiedź, daie znak, że iey żąda, na prz. biie ſię w pierſi, albo podnoſi oczy do nieba, albo ściśnie za rękę, albo oczami mrugnie &c. trzeba go rozgrzeſzyć powjedziawſzy w przod kilka ſłow wzbudzaiąc do żalu. Jeżli nie rozumie co mu mowią, lecz tylko daie znak iaki wątpliwy, na prz. wzdycha rękę ſpowiedniczą ściſka, płaczę &c. trzeba go rozgrzeſzyć pod kondycyą. Lecz ieżli żadnego nie daie znaku pokuty, co z tym czynić, zwłaſzcza, ieżliby w czaſie grzeſzenia iakowy ſtał ſię przypadek, na prz. raniony w poiedynku? powſzechne Teologow zdanie ieſt, że nie można takiego rozgrzeſzyć, nawet ani pod kondycyą, ktora w ten czas tylko ieſt potrzebna, kiedy znaki ſą wątpliwe; ſą iednakże, y tacy, ktorzy przeciwnie utrzymuią. Zgadzam ſię y ia,

ła, że można rozgrzeſzyć pod kondycyą, ieżli konaiący żył, iak przyſtało na dobrego katolika. *Si capax es. V. Paſqual. in Theoria q. 129. Cardenas in Criſi, tr. 6. de Sacr. Pœn. diſp. 48. per tot. Clericat. de Pœnit. decis. 32. n. 7. & ſeqq.* co Paſqualigo rozciąga nawet do iawnogrzeſznikow: *Quia cum Sacramenta ſint inſtituta ad beneficium hominum, non debet religio circa ipſa impedire, ne exerceatur actus Charitatis in ipſorum adminiſtratione erga hominem: & revera nullum eſt præceptum prohibens, ne in tali caſu Sacramentum Pœnitentiæ miniſtretur ſub conditione, cum conditio appoſita excludat omnem irreverentiam. Ibid. q. 30.* Idzie zatym, iż daleko ſłuſzniey rozgrzeſzyć można Penitenta o krokow trzydzieści będącego, kiedy go Spowiednik ſłyſzy lub widzi, że żąda ſpowiedzi, albo też przytomni mu to przyświadczaią, a obawia ſię, żeby ſię nie ſpoznił. Albo też kiedy zamknięty w iakim domu, do ktorego wniść nie można, proſi o ſpowiedź, może być rozgrzeſzony od Kapłana przez ściane *Corella de Sacr. Pœn. tr. 7. n. 518. & ſeqq.*

194. Procz takiey gwałtowney potrzêby, ieżliby czas był, trzeba chorego przy-

ſpoſabiać, y pomagać mu do uczynienia zupełney ſpowiedzi, a tak go rozgrzeſzyć. A ieżliby niebeśpieczeńſtwo było bliſkiey śmierci, chory zaś był *innodatus aliqua cenſura reſervata* podług danych na ſwoim mieyſcu przeſtrog, trzeba go rozgrzeſzyć, iako też ieżliby miał *peccatum reſervatum.* W tych trudnościach trzeba żeby Spowiednik był gorliwy, y nie odſtępował tey duſzy aż do końca. Jeżli konaiący rozumie wſzyſtko, trzeba kiedy nie kiedy krotkimi ſłowami pobudzać do miłości Boſkiey, do cierpliwości, do przebaczenia krzywd, zwłaſzcza ieżliby był raniony; niech częściey ponawia to, co widzi, iż chorego bardziey poruſza, dyſkretnie iednak a nie gwałtownie ani uprzykrzenie.

195. Nie mogę tego opuścić, żebym nie upomniał Spowiednika do doſkonalenia ſię ku pożytecznemu chorych nawiedzaniu, czy to powinność, czy to miłość Chrześciańſka do tegoby ich obowięzywała; gdyż to obowiązek urzędu Kapłańſkiego od Chryſtuſa Pana po wielu mieyſcach Ewangelij S. uſilnie zalecony. Trzeba mieć na pogotowiu rozne krotkie nauki wyięte z Piſma S. z Xiąg pobożnych, z Zy-

z Zywotow SS. do wzbudzenia chorych do miłości Bożey, do prawdziwego żalu za grzechy, do nadziei w miłosierdziu Bożym, do zgadzania się z S. wolą iego, do cierpliwości, do odważnego potkania się z śmiercią, na ostatek do przełamania sztuk piekielnych, ktore nieprzyiaciel duszny nayżwawiey w tym ostatecznym wywiera czasie. Jeżli będzie nawiedzał chorą kobietę, niech drzwi będą otwarte, iako się iuż mowiło: ani niech niegardzi tą przestrogą, ktòra daleko iest potrzebnieysza, niż w początkach być się zdaie; niech postępuie skromnie z powagą duchowney osobie przyzwoitą, niech się nie zatrzymuie z inszemi nie potrzebnie, niech nic nie mowi, procz co do zbudowania, lekarstw żadnych nie radzi, y we wszystkim niech się sprawi podług Rytuału Rzymskiego *tit. de visitat. & cura infirm.* ktòry czytać należy, iako y traktat Woyny duchowney w tey materyi.

§. II.

O Winowaycy w więzieniu.

196. Może czasem winowayca prosić o spowiedź nie dla celu duchownego, lecz dla wzruszenia Sądu ku politowaniu, na co Spowiednik pilną baczność mieć po-

winien, a ieżliby tak było, trzeba go koniecznie pobudzać do niey przyczynami duchownemi, z wielką ostrożnością, żeby nic mu nie napomykać tego, dla czego iest osadzony. Jeżli zaś nie ma podeyrzenia o zmyśleniu spowiedzi, trzeba go słuchać spokoynie w żadne insze rozmowy nie wdawaiąc się, y pracować do pozyskania tey duszy Bogu, zwłaszcza ieżli iest człek występny, uporczywy, y iak często się zdarza, niebogoboyny. Trzeba go ostrzegać, żeby nic nie zamilczał na Spowiedzi, zbоiazni żeby to Sądowi nie było doniesiono.

197. Niech się chroni Spowiednik, żeby tak przed, iak po spowiedzi nic nie mowił z Sędziami, ani z żadnym do tey sprawy należącym, gdyż w prostych osobach mogłoby to sprawić opaczne rozumienie.

198. Jeżliby więzień podczas spowiedzi niewinnosć swoią przekładać zaczął, odprowadzić go dyskretnie trzeba od tego, a pytać się o grzechy, ktòre same należą do Spowiedzi: raczey mu przyrzeć słuchać go w tym po Spowiedzi, ieżliby skonieczne tego chciał; lecz żadnym sposobem przyiąć na się nie może, mowić o tym z Sędzjami, lub z kimkolwiek do tey

spra-

ſprawy należącym, chybaby ſłuſzne przyczyny przy roſtropności tego wyciągały. Y w prawdzie dobrzy y doświadczeni Sędziowie mało ważą takie inſtancye.

109. Przed zaczęciem ſpowiedzi trzeba przełożyć więzniowi nieprzełamany obowiązek ſekretu Spowiedniczego, y ieżliby tego widział potrzebę, niech ſię w tym iak naywięcey rozſzerza Spowidnik, żeby Spowiedź niebyła Swiętokradzka.

200. Jeżeli ſię zdarzy, iż więzień nie chce przed ſądem wyznać wyſtępku, za ktòryby wielką muſiał ponieść karę, chociaż S. Thomaſz 2. 2. *q.* 69. *art.* 1. & 2. uczy, iż to uczynić powinien, można iednak pòyść za zdaniem przeciwnym, gdyż to byłby akt między wſzyſtkimi nayheroicznieyſzy, ktòrego po każdym, zwłaſzcza po proſtakú, wyciągać nie można. *Card. de Lugo t.* 2. *de juſt. diſp.* 4. *ſect.* 1. *n.* 14. 15. & 16. gdzie przywodzi dwudzieſtu dwoch Teologow, opuściwſzy wielu, z ktòrymi y ſam ſię zgadza, iż to zdanie ieſt beśpiecznieyſze, na co także daie przyczyny Diana *Coord. t.* 7. *tr.* 1. *reſ.* 100. & 101. lecz obadwa dokładaią, iż to ſię czynić nie ma procz przypadkow bardzo ciężkich, y kiedy wyſtępek więznjo-

zniowi nie ieſt dowiedziony, tak że nie wyznaiąc go może wolnym zoſtać.

201. Lecz ieżli penitent u Sądu wyznał wyſtępek, a zapiera ſię go przy ſpowiedzi, co z tym czynić? Odp. iż Spowiednik pilnie wybadywać ſię ma przyczyn tey odmiany, zwłaſzcza ieżliby więzień żądał, żeby o tym z Sędziami mowiono było: a wyrozumiawſzy rzecz całą trzeba mu przełożyć, że to nic nie pomoże, y dać mu rozgrzeſzenie, ieżli iaka nie znayduie ſię przeſzkoda; lecz niech łatwo nie przyimuie obowiązku bronienia przed Sądem niewinności iego.

202. Ten co fałſzywie przyświadczył na drugiego, nie ma być rozgrzeſzony, aż odwoła, chybaby to odwołanie nic w cale oſkarżonemu pomoc nie mogło, co ieſt rzecz trudna, bo y niepodobna. Wezwany do świadectwa może ſię wymowić: *na przod* przeciwko oſobie bardzo bliſkiey. II. Przeciwko temu, na ktòrego w cale nie maſz podeyrzenia. III. Jeżli ieſt słuſznie obowiązany do Sekretu, o czym niżey mowić ſię będzie. IV. Jeżli ſię ciężko obawia o ſiebie ſamego, V. Jeżli Sędzia nie prawnie do świadectwa pociąga, chybaby powſzechne dobro inaczey radziło. *Reginal. l. c. n.* 53.

203. Spowiednik zawołany do dyſponowania na śmierć winowaycy, chociaż ma moc rozgrzeſzenia go od wſzyſtkich grzechow, iak każdego konaiącego, iednak przyzwoita rzecz ieſt, żeby o nie prosił zwierzchności, ieżli to łatwo być może. A ieżliby zoſtał więźnia do ſpowiedzi nie przyſpoſobionego, albo też uporczywie iey niechcącego, niech ze łzami Boga proſi y wſzelkich używa ſpoſobow do wzbudzenia w nim żądzy ſzczęśliwey wieczności.

204. Dla zupełnieyſzego tey materyi obiaśnienia niektòre tu położę przypadki. I. Jeżli więzień, który zboiązni mąk wyznał na ſię fałſzywy wyſtępek, obowiązany ieſt odwołać go. II. Jezli z teyże boiazni lub nienawiści wyſtępek fałſzywy włożony na drugiego powinien odwołać, chociażby znowu na tęż torturę brany być miał; albo też pewna rzecz była, iż Sędzia temu odwołaniu nieuwierzy; w ktòrym to przypadku przynaymniey czy ieſt obowiązany do odwołania przed poſpolſtwem wyprowadzony na plac. III. Jaki ieſt obowiązek wyiawienia w ſpołwyſtępnych. IV. Czy ieſt winowayca obòwiązany na ſumnieniu do wyznania praw-

dy, kiedy wie, iż nikt więcey przeciwko mu nie wyświadczy, procz delatora.

205. Co do I. Jeżliby nadzieia była, iż Sędzia uwierzy odwołaniu, co iest rzecz trudna, trzeba odwołać, żeby nie być zaboycą siebie samego. Lecz ieżli więzień nie chce odwołać szczegulnie boiąc się tortury, y woli raczey umrzeć, niż ią ponosić, chociaż podobnieysze do prawdy zdanie iest, że odwołac powinien, nie ktòrzy iednak Teologowie wymawiaią go od grzechu ciężkiego, chociażby tego czynić nie chciał. *Tolet. l. 5. c. 66.*

206. Co do II. Jeżli się spodziewać można, że Sędzia da wiarę odwołaniu, należy ie czynić koniecznie, chociażby się wydać na nowe męczarnie, dla uwolnienia od nich niewinnego. Lecz ieżli nie ma nadziei, żeby sąd przez to nakłonić się miał, nie trzeba go do tego obowiązywać, chyba tylko żeby to oświadczył przed pospolstwem, tak dla uspokoienia sumnienia własnego, iako też dla przywrocenia dobrey sławy niewinnemu: nigdy iednak Spowiednik nie ma przyimować na siebie takiey restytucyi dla pogorszenia w pospolstwie, które rozumiałoby, iż Spowiednik bez woli penitenta łamie sekret Spowiedniczy.

207. Co do III. ogulnie mowiąc, Sędzia nie ma prawa do badania się o wspoł występnych więznia, ieżli o nich z kąd inąd nie ma wiadomości; iako tedy Sędzia nie może polegać na szczegulnym doniesieniu więznia; tak więzień nie ma obowiązku odpowiadać w tym Sędziemu nie prawnie pytaiącemu, chyba w niektòrych osobliwych występkach, iako to są: herezye, czarodzieystwa, *crimen lesæ maiestatis* y tym podobne, według S. Tomasza 2. 2. *q.* 68. *a.* 1. Tak w pewnym mieście Włoskim dóbrzy Teologowie obowiązali dyscypułow do wyiawienia Mistrza, ktòry ich nauczał herezyi, iako to świadczy Diana *Coord. t.* 5. *tr.* 9. *res.* 15. Nie ktòrzy w ten czas tylko każą wydać wspoł występnych, kiedy nie masz nadziei inszey poprawy ich, lecz tego powszechnie utrzymywać nie można, iako mowić się będzie *w Rozdz.* następuiącym.

208. Co do IV. Według dawnieyszego prawa *cap. qualiter, & quando in* 2. *de accusat*, nie iest obowiązany więzień do świadczenia przeciwko sobie, lecz teraz inszy iest zwyczay, o czym pisze Passerinus *in* 6. *l.* 5. *c.* 1. *n.* 84. Który iednak trzyma, iż kiedy więzień nie wie, że są

prze-

przeciwko niemu doſtateczne, świadectwa, nie ieſt obowiązany przyznać ſię, chociażby poprzedziła przyſięga. Także Diana *Coord. t. 6. tr. 1. reſ. 97.* naucza, iż kiedy więzień wie, że nikt inſzy przeciwko niemu świadczyć nie może, procz delatora, nie ieſt obowiązany przyznać ſię, gdyż delator nie może być oraz świadkiem.

209. Czy w tym razie może odpowiedzieć więzień wątpliwie? Wielu Teologow to pozwala, a niektòrzy nawet *reſtrictionem mentalem* przypuſzczaią. Lecz ia rozumiem, iż takowych reſtrykcyi nigdy używać nie godzi ſię, które ſą nazwane pure mentales gdyż to ſą potępione od Innocentego XI. w Propozycyi 26. *Si quis vel ſolus vel coram aliis, ſive interrogatus ſive propria ſponte, ſive recreationis cauſſa, ſive quocunque alio fine, iuret ſe non feciſſe aliquid, quod revera fecit, intelligendo infra ſe aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec eſt perjurus.* Lecz co *ad reſtrictiones materiales pure* do wątpliwych odpowiedzi y dwoiako rozumieiących ſię, trzymaią Teologowie, którzy po tym Innocen-

centego Papieża pisali dekrecie, rozumieią iż w gwałtownych iakich przypadkach wielkiey wagi mogą się używać, tak iednak żeby roztropny y uważny człowiek mogł doyść sensu, a tylko przez nieuwagę inaczey sobie tłómaczył. Chociaż z potępienia tey przyczyny wynika iż tego czynić niemożna z letkich iakich przyczyn y pobudek. *Wigandt. tr.* 10. *exam.* 4. *q.* 8. *&* 9. *Gonet. in man. t.* 5. *tr.* 8. *c.* 2. §. 3. *Pisani Propos.* 26. *&* 27. *Contenson. t.* 4. *Diss.* 2. *c.* 1. *in Coroll. Card. ad Propos. damnat. dissert.* 9. *c.* 4. Do czego się też ściągaią propozycye 25. 27. y 28. od tegoż Papieża potępione. Naybeśpiecznieysza iednak żadnych restrykcyi nie dopuszczać, osobliwie gdzie idzie o zawod sądu, o oszukanie y krzywdę bliźniego, ponieważ są to kłamstwa y grzechy, niesumnniennie ukryte.

§. III.

O Apostatach y heretykach.

210. Może kto być Apostatą od wiary, albo od Zakonu, który żyie na świecie bez zamysłu wrocenia się do swego klasztoru, chociażby sukni zakonney nie zrzucił, także, *Apostata ab ordine*, kiedy wziąwszy większe poświęcenie, wroci się do stanu Laickiego, albo się ożeni.

211.

211. Apoſtata od wiary czyli heretyk, ieżli jeſt iawny, w pada w Exkommunikę *Bullæ Cenæ*, *Duard. in Bull. Cœn. l. 2. can. 1. part. 24. concl. 2.* także *incurrit irregularitatem*, *Layman. de irregularit. c. 4. n. 12.* chociaż inſi trzymaią iż do tego nie koniecznie potrzeba być iawnym, *Lezana in Summ. V. Irregularitas n. 61.* Lecz ieżli ieſt tylko Apoſtatą w myśli, nie w pada w żadne cenzury, y może być rozgrzeſzony od każdego Spowiednika; także ieżliby był tylko powierzchownym, to ieſt, ieżliby ſię zaparł wiary tylko powierzchownie a w ſercu ią chował, może być rozgrzeſzonym, chociaż Penitencyarya Rzymſka takich odſyłać zwykła *ad S. Officium Placentin. fol. mihi 95.* czego procz ſądu czynić niemożna. Niech indnak będzie Spowiednik oſtrożny w rozgrzeſzeniu takich, gdyż trzymaią niektórzy, iż to ieſt *caſus reſervatus S. Officio. Diana Coord. t. 5. tr. 8. reſ. 15.* który iednak utrzymuie *affirmative*.

212. Apoſtata od Zakonu, *naprzod*, nie może być rozgrzeſzony, chyba od Spowiednika ſwego Zakonu. II. Jeżli w Zakonie ieſt za to reſerwowana wyżſzey władzy exkommunika, trzeba być rozgrzeſzo-

ſzonym od maiącego na to władzę. III. Nie można go rozgrzeſzyć, aż włoży znowu ſuknię Zakonną, z przedſięwzięciem wrocenia ſię do ſwego zgromadzenia. Lecz w takich przypadkach naylepiey odeſłać penitenta do S. Penitencyaryi, która będzie wiedziała, iak z nim poſtąpić. Jeżli zaś zrzucił ſuknię zakonną z inſzych iakichkolwiek przyczyn, nie maiąc woli porzucać Zakonu, nie ieſt Apoſtatą, chociaż grzeſzy śmiertelnie, iako też y ten, ktòry przechodzi z iédnego Zakonu do drugiego bez pozwolenia. *Baſſœus V. Apoſtata.*

213. Apoſtata *ab ordine Sacro*, zoſtaie w grzechu śmiertelnym, y niemoże być rozgrzeſzony, aż ſię poprawi *Caietanus in Summ. V. Apoſtaſia.* Jeżli poiął Zonę, powinien ią opuścić, iako nie prawnę: nie traci iednak *ipſo facto* ſwoich *beneficiow.* Zwielką tu Spowiednikowi poſtępować trzeba oſtrożnością dla zgorſzenia, które z tąd wyniknąć może.

214. Z heretykami prawdziwymi y iawnymi proſty Spowiednik nic nie ma do czynienia, chyba przy ſkonaniu, lecz o tym mowić ſię będzie *w Rozdz.* 14. *w* §. 1.

§. IV.

O Kartownikach y Kostyrach.

215. Mowi się tu o tych, ktòrzy grywaią w gry azardowne, szczegulnie na szczęściu polegaiące, ktòre SS. Kanony y prawa Swieckie łacińskim słowem zowią *alea:* gdyż insze gry na dowcipie lub dzielności polegaiące, nie tylko nie są nie godziwe, owszem chwalebne według zdania Tomasza S. 2. 2. *q.* 168. *a* 2. ieżli iaka okoliczność nie będzie na przeszkodzie. Gry nawet na samym polegaiące szczęściu z przyrodzenia swego złemi nie są, lecz tylko z tąd, że łatwo się okòliczność do nich przywiązać może, która ie złemi czyni, y dla tego zakazane są nie tylko duchownym, ale y Swieckim *cap. Episcopus, dist.* 35. *& tit. de aleæ usu & aleat. ff.*

216. Kostyrowie czyli gracze iakiegokolwiek gatunku mogą zaciągnąć grzech śmiertelny dwoiakim sposobem. I. Kiedy graią w grę zakazaną; II. Kiedy graią sposobem nieprzyzwoitym y niegodziwym.

217. Łączyć się też zwykły do takiey gry bluznierstwa przeciwko Bogu y SS. krzywoprzysięstwa, krzywdy blizniego tak słowem iako y uczynkiem, szkoda znaczna domu przez rozproszenie substancyi,

cyi, niezgody, zwady, uderzenia, zaboy-ſtwa, kradzieży, zemſty, obrzydliwe guſła, zaniedbanie intereſſow tak doczeſnych, iako y duſznych; a chociaż ſię czaſem gra zacznie dla uczciwey rozrywki, tak chętka do niey ciągnie, że *ſub quadam curialitatis imagine ad diſſolutionis materiam devenitur. cap. interdictos, de exceſſ. Præl.* co też ſłuſznie opłakuią S. Cyprian *tr. de aliat.* S. Bazyli *hom.* 6. *in exam.* y wiele inſzych tak dawnych iako też terazniey-ſzych, którzy wſzyſcy podobne gry nazywaią źrzodłem wſzelkich prawie wyſtępkow, oſobliwie w młodzi. Dla tego przerzeczony kanon *Interdictos* nazywa te gry powietrzem zarazliwym, a S. Antonin *p.* 2. *tit.* 1. *cap.* 23. mowi, iż z tąd tyle pochodzi złego, ile ieſt oczek wyrytych na kościach.

218. Jeźli więc Spowiednik poſtreże, iż kto zokazyi gry w padać zwykł w ciężkie wyſtępki, iako to czynić zwykli, ktòrzy, iako mowi Kanon, *deſerviunt aleæ*, nie należy dać rozgrzeſzenia, aż tego zupełnie poprzeſtanie, co naybardziey zachować trzeba z goſpodarzami, ktòrzy wdomach ſwoich tego dozwalaią, gdyż ieſt niemal powſzechne Teologow zdanie,

iż Xiąże nawet panuiący godziwie tego dozwolić niemoże. Diana *Coord. t. 6. tr. 4. res. 1.* Procz tego dzieci pod rządem rodzicow lub opiekunow będący grzeszeszą z inszey przyczyny, kiedy to przegrywaią, co nie iest w ich władzy.

219. W grze, czy to zakazaney, czyli też godziwey, lecz kiedy kto wygrywa niegodziwym sposobem, oprocz grzechu częstokroć zdarza się obowiązek restytucyi, na prz. kiedy kto znaczy karty, albo ma umowę z trzecią osobą, ktòraby stoiąc z tyłu donosiła, iakie są karty, lub siedzieć na przeciw lustru albo też na przeciw okna tak, że karty drugiego widzieć będzie, czy iakimkolwiek inszym sposobem oszuka nie ostrożnego, przeciwko sztuce y zwyczaiowi gry, o czym sami gracze naylepiey sądzić umieią, iako uważa Diana *l. c. res.* 50. który *Tr.* 4. *resol.* 13. y to wyraża, iż Zakonnicy nie mogą więcey przegrywać, nad to, co im Przełożeni pozwalaią, co się iednak rozumieć nie ma o grach zakazanych, ani o kwocie znaczney; naucza także, kiedy y iakim sposobem może grać małżeństwo bez dołożenia się zobopolnego, y dzieci bez dołożenia się rodzicow lub zwierzchności, y kie-

kiedy w tym punkcie ma być, lub nie ma być naznaczona restytucya; także w rezol. 7. uważa, iż prawa Kanoniczne y cywilne, zakazuiące niektòrych grow Laikom, nie są więcey w zwyczaiu, y nie obowięzuią pod grzechem, byleby grać sprawiedliwie bez oszukania, podług reguł gry każdey, y tak graiąc, kiedy co wygraią, nie są obowiązani do restytucyi, chyba że ią sąd nakaże; co iednak nie ma się rozumieć o Zakonnikach, *id ref.* 12. ani o osobach duchownych, iako niżey będzie *w Rozdz.* 17. §. 3.

§. V.

O czarach, wrozkach y gustach.

220, Gdy penitenta Spowiednik postrzeże tak nieszczęśliwie zwiedzionego, iż będzie miał jakowe z nieprzyiacielem duszńym konszachty, *pactum explicitum vel implicitum*, powinien się uzbroić wiarą y modlitwą, uważaiąc, że ma walczyć *adversus principes & potestates tenebrarum &c.* do czego naybardziey potrzeba, żeby własne sumnienie czyste było, a tak odważnie uderzy na nieprzyiaciela, y wydrze mu łup pochwycony.

221. Trzeba rozeznać naprzod, czy się to dzieie przez niewiadomość, prostotę

z dobrą wiarą, gdyż na ten czas nie było by grzechu śmiertelnego, w przod niż się stanie przestroga, iako mowić będę *w Rozdz.* 13. czyli też przez nieprawość, wiedząc dobrze, albo przynaymniey powątpiwaiąc, iż to iest czarodzieystwo, w czym zawsze iest grzech ciężki, gdyż dzieie się w żywanie czarta czy to wyrazne, czy nie wyrazne, chociażby kto nie chciał mieć z nim sprawy, byleby tylko żądał skutkow.

222. Jeżli Penitent wyraznie tych grzechow nie mowi, a Spowiednik rostropnie domyśla się, iż ie ma, trzeba wielkiego bardzo dowcipu ku wypytaniu się, gdyż takie osoby zamilczać zwykły te występki, czy to iż taką maią z czartem umowę, czy obawiaiąc się, żeby niebyły od Spowiednika wydane, czyli z przyrodzonego wstydu do wyiawienia cięższych występkow. Dla czego pytać się naprzod trzeba o rzecz iaką lekką, na prz. czy nie ma iakiego sekretu do leczenia chorob? a potym coraz daley postępować, iak rostropność poradzi, A jeżliby się przyznał penitent do tych rzeczy lżeyszych sztucznie, a większych zaprzał, nie trzeba na tym przestawać, ale koniecznie docie-

rać

rać zupełnego wyznania, dawaiąc coraz chwilę czasu do rozmyślenia się; niech przekłada: iż tak ciężki iest Spowiedniczego sekretu obowiązek, iż gotow iest nayśroższe raczey ponieść męczarnie, niż go naruszyć: iż kto się niespodziewa zupełnie, dostąpić niemoże miłosierdzia Bożego; iż Chystus Pan w Sakramencie Pokuty odpuszcza nayszkaradnieysze grzechy; że tën iest iedyny y nayskutecznieyszy sposob do uwolnienia się z mocy czartowskiey, y tym rzeczy podobne. Jeżli się tedy penitent cokolwiek odkryie, trzeba się go pilnie wybadywać o naymnieysze okoliczności, iak dawno, z iakiey przyczyny, iakim sposobem, y cokolwiek rostropność poradzi, żeby tym łatwiey całą rzecz zrozumieć y przekonać w tym taką osobę, gdyż powszechnie tacy raz się przyznaią, a drugi wszystkiego zapieraią: co ieżli postrzeże Spowiednik, będzie mogł powiedzieć w te słowa: *iako widzę, iesteś nędzna dusza od czarta zwiedziona, y podobno z nim przestawasz; lecz ia za pomocą męki Pańskiey chcę cię uwolnić od tego.*

223. Znaki do poznania czarow y zabobonow są: na przod przyczyna tych skutkow, na prz. wżywanie wyraźne czarta;

ta; modlitwy zawieraiące w sobie rzeczy fałszywe; słowa dziwackie, albo też znaki, rysowania, obrazki, smarowania, zwierciadła &c. a nawet słowa z Pisma S. lecz koniecznie w tym lub w owym języku, albo też pisane na takiey karcie, w takim czasie &c. II. kiedy skutek w momencie się otrzymuie, na prz. uleczenie człeka albo zwierzęcia. III. Kiedy skutek iest nadzwyczayny, na prz, wyrzucać z siebie cwieki, igły, lub węzły roznych rzeczy, ktòre w istocie znaydować się nie mogły w chorym; także wzruszać nie pogodę, wiatry, grzmoty, grady, pioruny &c. Lecz uważać trzeba, iż iest *magia naturalis*, nadzwyczayne sprawuiąca skutki, na prż. dzwigać cięźary zbyteczne, wyzionąć płomień, umywać ręce roztopionym ołowiem &c. co czynić można bez grzechu, chociaż y tu czasem mieszaią się gusła. *Dandiu. de suspect. de her c.* 2. *sect.* 2. *subsect.* 4.

224. Gdy więc to postrzeże Spowiednik, niech się pilnie wybadywa o inszych występkach, iako to I. czy nie ma herezyi, wierząc, iż diabeł nie iest potępiony, y że czarownik potępionym być nie może. II. Czy nie ma apostacyi, wy-

rze-

rzekaiąc ſię Chryſtuſa, Chrztu y Sakramentow SS. III. bałwochwalſtwa, czcząc y ofiary oddaiąc czartu iako Bogu. IV. bluznierſtwa heretyckie. V. Swiętokradztwa używaiąc na złe Sakramentow SS. y nawet Przenayświętſzey hoſtyi. VI. Grzechy przeciwko czyſtości nie tylko z ludzmi lecz z ſamym czartem, oſobliwie w pewnych ſchadzkach, dokąd czart znoſi ich nawet zdaleka, co wſzyſtko ſą grzechy rożnego gatunku, VII. Pokrzywdzenie bliźniego, na zdrowiu czyli na dobrach, albo też ſprawuiąc nieprzyiazni, nieporządne miłości &c.

225. Miewaią maści iadowite, którėmi dotknąwſzy ſię człowieka ſprawuią wielkie bole y śmierci. Miewaią nieiakie znaki, za którymi przez umowę czart ſzkodzi oczarowanym, iako to, nieiakie węzły, które uczepiaią do ſukień, lub rzucaią włożku &c. albo też nie iakie oſobki, portreciki &c. Są także czary przeſzkadzaiące poczęciu, ſprawuiące poronienia, odbieraiące mleko karmiącym &c. Także uważać trzeba, czy taka oſoba nie zaciągneła exkommuniki, ſzkodząc na zdrowiu lub życiu oſobom duchownym, albo też reſtytucyi przez poczynienie ſzkody;

 y na-

y należy obowiązać do odrobienia czarow, ieżli to być może bez nowego grzechu.

226. Bywa częſtokroć, iż ci nieſzczęśni maią opiſy zdiabłem, czy to z nim ſamym w oſobie, czyli też przez inſzego czarownika, gdzie obiecuią bluznić Boga y Swiętych, nieſpowiadać ſię, nie żegnać ſię, nie kropić ſię wodą święconą, namawiać inſzych do tegoż. Są y tacy (co ſtrach mowić) których czart fałſzywie chrzci, albo bierzmuie, y daie znak na iakiey części ciała. Inſzym daie znaki, piſma, węzły &c. y od nich odbiera, na znak wierności: co wſzyſtko tu wypiſałem dla nauki Spowiednika, o czym obſzerniey Delrius y Dandinus.

227. Spoſoby do uwolnienia tych nieſzczęśliwych ſą: I. Jeżli maią piſma iakie lub znaki, ktòrych używali do czarowania, podrzeć ie y popſuć wſzyſtkie, żadney rzeczy zatrzymać niedozwalaiąc, z Xiążkami zaś tak poſtąpić, iak przepiſano ieſt w Regeſtrze Xiąg zakazanych. II. Naznaczyć im odmawiać Litanie do wſzyſtkich SS. y inſze nabożeńſtwa od Kościoła Bożego approbowane, żegnać ſię często z żywą wiarą, używać wody święconey, mieć przy ſobie Krucyfix, relikwie

kwie y obrazy SS. odmawiać Skład Apostolski, akty wiary, nadziei y miłości, mowić często; *Abrenuntio satanæ & omnibus ejus*, y mieć za pewną, że czart Krzyżem S. będzie zwyciężony. Lecz nadewszystko trzeba im wrażać, iż czart nie ma mocy nad życiem ich, bo gdyby ią miał pewnieby im dotąd żyć nie dozwolił. Y na to trzeba mieć baczność, żeby takiego penitenta nie wprawić w rospacz, y broniąc z jedney strony, z drugiey nie dać czartu przystępu:

228. Teraz co do wieszczkow mowię, iż ci są, ktòrzy w sposob nie przyzwoity rzeczy tayne poznawaią, na prz. mysli ludzkie, lub co się stało zbyt daleko, donieść to w krotkim czasie, w czym bywa umowa z czartem wyrazna, lub nie wyrazna; do czego też należy chcieć zgadywać przez koście, karty liczby *&c.* Astrologowie, co zgadywaią przyszłe rzeczy przez domniemanie, nie grzeszą. lecz *Astrologi judiciarii*, ktòrzy udaią za pewno to, co stać się może albo nie, grzeszą, a jeżli kto wroży o śmierci Papieża żyiącego, albo o powodzeniach Rzeczpltey Chrześciaśkiey, wpada *in excommunicationem reservatam ipso facto*, przez Bullę Urbana VIII.

VIII. *Inſcrutabilis.* Rodzaie wieſzczbarſtwa ſą rożne, z których *Necromantia*, przez pokazania ſię czarta, lub jakiekolwiek znaki jego, ieſt niegodziwa; lecz *Ziziognomia*, *Chyromancya &c.* godziwe ſą: Jeżli ſię dzieią z przyczyn naturalnych y przez konjekturę tylko czyli domniemanie nie z zupełnym upewnieniem. Syxtus V. w Konſtytucyi *Cœli & terræ Creator.* zakazuie czytać y chować nawet xiążek *de Aſtrologia judiciaria* pod karami *in indice librorum prohibitorum* wyrażonemi. *Paſſerin. in 6. Decretal. l. 8. c. 8. Dandinus, Delrius*, a oſobliwie *Bon. de Cenſ. t. 3. diſp. 2. q. 2. p. 38.* gdzie mowi, iż przyſzłego powodzenia ludziom opowiadać nie godzi ſię, chociażby ſię to czyniło bez upewnienia.

§. VI.

Jak Spowiednik poſtąpi z tymi, ktorzy mowią, iż maią obiawienia zachwycenia &c.

229. Dobrze ſię ſprawić w tych przypadkach, o których tu mowi ſię, nie tak należy do roſtropności, iako raczey do rozeznania duchow, co jeſt darem Ducha S. czyli *gratia gratis data*, ktora chociaż Spowiednikowi nie jeſt potrzebna jako Sę-dzie-

dziemu y Lekarzowi, potrzebna ieſt iednak iako Nauczycielowi y Przewodnikowi, żeby nie być oſzukanym od penitenta, albo razem z Penitentami: *Pertinet ad diſcretionem ſpirituum quodlibet inſidians malum & ad huc latens provide circumſpicere, callide deprehendere, citius detegere, acerbius arguere, & totum interioris & exterioris hominis ſtatum & habitum, in quantum poſſibile eſt, plene cognoſcere, nec ſolum qualis ſit, ſed etiam qualis quis eſſe debeat, diligentiſſime inveſtigare. Richard. Victorinus de præp. animi ad contempl. c.* 70.

230. W tey materyi procz inſzych mądrze piſał Kardynał Jan Bona, ktòry powinienby być zawſze w ręku Spowiedników. Ja zaś w ogulności mowię, iz poniewaſz znayduią ſię oſoby, które zmyślaią powierzchowną świątobliwość, powiadaią, iż maią rewelacye, zachwycenia, a czaſem też przez zdradę czartowſką zgadywaią rzeczy trudne dowiedzenia, powinien Spowiednik doświadczać, czy ten duch z Boga ieſt. 1. Joan. 4. 1. uważaiąc na przod, co to ſą za rzeczy, ktòre oni mowią, że im ſą obiawione. II. ſpoſob y okoliczności tego obiawienia. III. co za oſoba, ktòrey ſię ſtało to mniemane

ne obiawienie. *Manual. Qualif. S. Inquis.*

231. Co do pierwſzego, uważać trzeba, czy te rzeczy zgadzaią ſię z wiarą S. y nauką Ewangeliczną, czy ſą potrzebne do zbudowania duchownego, czy do cnoty prowadzą, a nie raczey do wyſtępku, na oſtatek czy te obiawienia nie daią nowego wykładu iakiemu textowi Piſma S. czy nie ſą lekkomyślne y niepotrzebne, albo też po wielu dobrych, czy nie było choć iedne przeciwne.

232. Co do drugiego, trzeba uważać na iaki koniec to by ſię ſtało, czy nie dla prożności lub doczeſnego pożytku; także co zą myśli poprzedziły y naſtąpiły te obiawienia, ktòre ieżli były złe, a nie mężnie ſię im odpor dawało, dowod to pewny ich niepewności. Jeżli po obiawieniu duſza ieſt ſmutna y troſkliwa wielkie z tąd uraſta podeyrzenie; także ieżli wizya była ſtraſzna lub w poſtaci zwierzęcey, albo też w poſtaci ludzkiey lecz zeſzpeconey, na prz. w oſobie czarney, krzywey ſmrodliwey, z oczami pałaiącemi &c.

233. Co do trzeciego, należy uważać I. ieżli oſoba ktòrey ſtało ſię to obiawienie, zoſtaie w prawdziwey wierzę katolickiey. II. Jeżli zdrowa ma rozumie. III.

ieżli życia bogoboynego y obyczaiow dobrych, czyli też ta osoba wyniosła, w rozkoszach ciała zanurzona, uporczywa, prożney chwały lub pieniędzy szukaiąca &c. IV. trzeba uważać, iakiego iest zdrowia, ieżli nie słabey głowy, nie melancholiczna, nie spaniem y postem nie znudzona &c. także ieżli na zdaniu roztropnych y bogoboynych, a osobliwie przełożonych nie przestawa. V. w iakim ta osoba wieku, czy zbyt stara, czy młoda, gdyż to oboie podeyrzane iest dla słabey głowy. VI. Kobiety bardziey są podległe takim zdradom, bo trudniey imaginacyom oprzeć się mogą, y bardziey nad niemi górę biorą namiętności.

234. Przestrogę mieć trzeba, iż ludzie częstokroć bywaią oszukani, kiedy to maią za łaskę, co im iest z przyrodzenia właściwe; o czym pisze Tomasz a Kempis *o naśład. Chryst. x.* 3. *r.* 34. y S. Tomasz 2. 2. *q.* 27. & *seqq.* a osobliwie 2. 2. *q.* 173. *art.* 3, gdzie mowi o zachwyceniu, iż kiedy iest od Boga, *nunquam fit cum inordinatione naturæ, sicut in arreptitiis & furiosis, sed per aliquam caussam ordinatam, vel naturalem, sicut per somnium, vel spiritualem, sicut per contemplationis vehementiam.*

am. Z kąd mowi Caietanus: *alienatio a ſenſibus non fit in Prophetis cum aliqua inordinatione naturæ, & multo minus fit cum aliqua inordinatione honeſtatis aut moris: Spiritus enim S. eſt auctor alienationis requiſitæ ad prophetiam & propheticæ ipſius, non eſt auctor de ordinationis naturæ aut moris, quoniam gratia ſecundum genus ſuum naturam & morem perficere non deſtruere, minuere, aut violare nota eſt. Unde oportet advertere in huiuſmodi alienationibus, ſi interveniat aliquod indecens, motus intrinſecos vel extrinſecos, ſive ſit indecentia naturæ ſive indecentia moris, quoniam tunc non eſt alienatio prophetica, ſed infirmitatis, vel fictionis vel illuſionis diabolicæ, aut naturaliter animalis ex nimia meditatione alicuius.* Y troche niżey: *Collige aliam conditionem veri Prophetæ, quantum ad promulgationem prophetæ, ſcilicet quod Spiritus prophetarum ſubiecti ſunt eis, quo ad hoc ſcilicet, non mente turbata, non quaſi acti ab alio, quaſi alius loquatur per eos, ut contingit in dæmoniacis, ſed ex proprio ſenſu, mente quieta, ſcientes quid loquuntur, dicunt ea, quæ viderunt. Unde patet, quod perſonæ in extaſi poſitæ loquentes in perſona CHRISTI vel alterius Sancti, quaſi actæ ab illo, & non ex proprio ſenſu*

pro-

pronuntiantes, aut ſeducuntur aut ſeducunt. Co chętnie tu wypiſałem, gdyż między rozmaitemi regułami zdaie ſię naybeſpiecznieyſza. S. Filip Neryuſz *vit. l.* 3. *c.* 20. *n.* 20. oſtrzega Spowiednikow, żeby nie polegali na obiawieniach ſynow ſwoich, a oſobliwie corek Duchownych; także zakazywał exorcyzmować nawiedzonych, iako dla rożnych przyczyn zmyślonych częſtokroć, *l.* 3. *c.* 10. *n.* 11.

ROZDZIAŁ XIII.

O rożnych rozmaitych oſob przypadkach, co do zaniedbania powinności.

235. Ponieważ z zaniedbania urzędu wielka nieſzczęsliwość ſpływa na Rzpltą, *cap. nihil. diſt.* 83. chociaż ſię ogulnie mowiło o tym w Czę. I. jednak w ſzczegulności tu nie co o tym pomowiemy ieſzcze. A naprzod urzędy dwoiakie ſą, duchowne poſtanowione od Boga y Kościoła do rządow duſznych, y świeckie do ſprawowania potrzeb doczesnych. Duchowni urzędnicy ſą: Paſterze, Prałaci, Plebani y Przełożeni Zakonni oboiey płci, Spowiednicy, Kaznodzieie &c. Swieccy

zaś ſą Panowie czyli Rządcy, y od nich poſtanowieni Sędziowie, ceł y poborow dozorcy, Wodzowie woyſkowi *&c.* tudzież goſpodarze, opiekunowie, nauczyciele, dozorcy *&c.* jak na Dworze Salomonowym, nad czym ſię dziwiła Krolowa Saba. 3. *Reg.* 10.

236. Paſterz maiący zwierzchność nad Kościołem grzeſzy, jeżli zaniedbywa powinności urzędu ſwego, których nie mogąc tu wſzyſtkich wiliczyć, odſyłam czytelnika do Konc. Trydentſk na wielu mieyſcach, a oſobliwie *ſeſſ.* 23. *de reform. c.* 1 Znacznieyſze obowiązki ſą: pilnowanie Dyecezyi, o czym ſię mowiło wyżey, przepowiedanie ſłowa Bożego, co ieſt właściwą y oſobiſtą powinnością Biſkupa *Coc. Trid. ſeſſ.* 5. *de ref. c.* 2. o czym piſze Fagnanus *in cap. inter cætera, de offic. Ordin. & in cap. ex parte de Cler. non reſid. n.* 32. *& ſeqq.*; Wizytatorowie Dyecezyi, ktorą czynić należy co rok, a w wielkich Dyecezyach przynaymniey co lat dwie *per ſe ipſum*, lub za ſłuſzną przeſzkodą przez Wizytatora na to wyznaczonego. *C. Trid. ſeſſ.* 24 *c.* 3. o czym czytać Kard. de Luca *Practica Epiſcop. c.* 13. *num.* 8. ſtaranie o Mniſzkach, według tego co nakazuie *Conc.*

Tr. sess. 24. *de Reg.* & *Monial.* Dopilnowanie nauk w duchowieństwie, o czym cała sessya 23. *od Rozdz* 4. *aż do* 18. Ustanowianie z godnych Plebanow, owszem nayzgodnieyszych, iako jest *sess.* 24, *c*, 18. Ukaranie y poprawa publicznych występkow tak w Swieckich iako y Duchownych *sess. cit. c.* 8. & *de ref. Matr. c.* 8. & *sess.* 25. *c.* 14. Starać się w pospolstwie o bogoboyność y pokoy, *sess.* 24. *de ref. c.* 3. na ostatek to wszystko, czego trzeba, *ut in iudicio* & *veritate pascant* & *regant. C. Tr. s.* 23. *c.* 1. o czym mądrze między inszym pisze Caietanus 2. 2. *q.* 185. *a.* 5. *Episcopus tenetur ad curam animarum mediantibus his actibus personalibus, scilicet doctrina, ministratione Sacramentorum, visitatione; custodia & vigilantia,* do czego ia przydaię łatwość w dawaniu audyencyi, bez ktòrey dobry rząd być nie może, nie zważaiąc wszystkiego na Officyałow; za ktòrych niedbalstwo Biskup musi dać Bogu rachunek. *Stros. de Off. Vicar. l.* 1. *q.* 33: co ia tu kładnę dla oświecenia Spowiednika, spodziewaiąc się, iż w tym pracy mieć nie będzie, ponieważ Biskupi zwykli być gorliwi w urzędzie swoim, chociaż znaydzie się y teraz niektòry, do ktòrego

go ſtoſuią ſię upomnienia wyrażone *Apocalips. c. 2. & 3.*

237. Co do opowiadania ſłowa Bożego *per ſe ipſum*, utrzymuie Paſqualigo *ad Franc. p. 1. n. 622.* iz Biſkupi tak przeciwnym zwyczaiem, iako tez rozmaitemi zabawami ſą od tego wolni, na co iednak Fagnanuś *loc. cit.* nie zgadza ſię, ani Kard. Bellarmin *de gemitu Columbœ c. 9.* Jeżliby ſię u mnie oto ſpytano, odeſłałbym do ſądu ſamychże Biſkupow.

238. O Plebanach ponieważ mowiłem *w Rozdz. 4.* to tylko tu dodaię, iż chociażby Pleban ſam żył nayświątobliwiey, nie będzie zbawiony, ieżeli zaniedbywa urzędu ſwoiego, według prawdziwego zdania S. Proſpera *l. de vita contempl. c. 20. Ille cui divini verbi diſpenſatio commiſſa eſt, etiam ſi ſanctè vivat, & tamen perdite viventes aut arguere erubeſcat, aut metuat, cum omnibus, qui eo tacente perierunt, perit.* Jeżli tedy Pleban nie ſtara ſię ſłuſznymi ſpoſobami o poprawę Parafianow ſwoich, grzeſzy ciężko, y tego wyraznie ſpowiadać ſię powinien. *Berton. de negl. & omiſſ. p. 2. art. 32. n. 20.* Także grzech ciężki w Plebanie ieſt, kiedy Parafianin umrze bez Sakramentow SS. z iego przyczyny,

ieżli

ieżli nieżapowiada postow, wigilii y Swiąt osobliwie po wsiach. *C. Tr. sess.* 25. *in Decr. de delectu cibor.* Jeżli się Kościoł wali, dom Plebański y wieś czyli folwark ruynuie się *C. Tr. sess.* 21. *de ref. c.* 7. o czym należy czytać Kanonistow *tit. de Eccles. ædif.* ktòrzy tę powinność rozciągaią na wszystkich *beneficia* trzymaiących. Dodaie zaś *Wagner. in Comment. l.* 3. *tit.* 48. iż w takim razie nie tylko powinni uiąc sobie wygody, ale też y część własnego łożyć dziedzictwa, ieżeli nie masz inszego sposobu.

239. Także naganne y szkodliwe opuszczenie Plebana, kiedy nie ma zwyczaiu czytania Teologow, iako się wyżey mowiło. Są albowiem tacy, ktòrzy iak tylko zakosztuią duchownego chleba, tak zaraz cali do wygod y lenistwa udaią się. co staie się im przyczyną rozmaitych występkow, iako y otym *w Rozdz.* 20. *Cz.* 1. namieniło się, tak dalece, że nawet mszy porządnie według obrządkow Kościelnych odprawić nie umieią. Do takich stosować można, co Pismo S. mowi o Synach Helego: *Nescientes Dominum, neque officium Sacerdotum.* 1. *Reg.* 2. 13. dodaie tu Cornelius a Lapide: *neque practice neque specula-*

culative; quia enim non curabant Deum Deique legem & officium ſuum obſervare, hinc nec curabant eam legere & ſcire, ne hæc ſcientia pareret eis conſcientiam & remorſum peccati.

240. Grzeſzą Przełożeni Zakonni, kiedy nie poſtrzegaią urzędu ſwego; *Sacerdotes, qui populo præſunt, erga delinquentes benigni videri volunt, & verentes peccantium linguas, ne forte de eis male loquantur, Sacerdotalis ſeveritatis immemores, nolunt complere, quod ſcriptum eſt: Peccantem coram omnibus argue, ut cæteri timorem habeant, & dum uni parcunt, univerſæ Eccleſiæ moliuntur interitum. Quæ iſta bonitas? quæ iſta miſericordia? uni parcere, & omnes in diſcrimen adducere? c. ſed illud. diſt.* 45.

241. Lecz jak to ieſt wielki obowiązek, y zaniedbanie iego kiedy ciężki a kiedy lekki ſprawuie grzech, piſze Diana *Coord. t.* 7. *tr.* 4. *per tot.* gdzie *reſ.* 23. *n.* 9. uczy, iż Przełożeni zobowiązku ſprawiedliwości powinni ſtarać ſię o dobro całego na przod Zakonu, potym Prowincyi y Domu w ktòrym zoſtaią, gdyż na tym zawiſła iſtność tego urzędu. Zkąd *reſ.* 21 §. 1. mowi, iż Przełożony śmiertelnie grzeſzy, kiedy nie poprawuie w Zakonnikach wyſtępkow, chociażby lekkich, ieżli przez

nie

nie karność zakonna ustaie. Rozciąga to nawet do nie doskonałości, jeżli są częste: *quia illæ in genere moris sunt grave damnum gregis, quod curant. Etenim si Religiosus mentiatur frequenter, cachinnetur, garriat, epuletur, cultiori veste utatur, quam constitutiones patiuntur, non propterea graviter peccat, peccat tamen graviter Prælatus id permittens; sic enim sensim solvitur Constitutio Religiosa, & totus Ordo gravem patietur ignominiam.* Y kończy z surowym upomnieniem: *Videant Prælati, quid faciant, ut suum munus adimpleant*, osobliwie którzy są tący, co tylko o to się staraią, żeby ich nazywano grzecznymi, a tey pochwały nabywaią z uszczerbkiem karności Zakonney, wybaczaiąc małe przestępstwa, byleby się tylko nie narazić, co iest molem duchownym, powoli y nieznacznie wielką szkodę czyniącym.

242. Podoba mi się nauka Passeryna *de Elect. c. 20. n. 70.* iż gdzie czym bardziey kwitnie karność, tam tym lepszego potrzeba przełożonego, któryby rostropnie umiał ią utrzymać y pomnożyć, *quam ne paulatim defluat, fortissimi viri & excellenti charitate præditi vix retinere valent, cum nostra debilitas nimis facilis sit ad non curan-*

 da

da minima, & ad paulatim recedendum a rigore strictæ observantiæ. Wnosi zatym, iż nie mnieyszy obowiązek iest obierać dobrych Przełożonych, iak dobrych Biskupow y Plebanow; y dodaie *n.* 57. iż nieobieraiąc Przełożonymi tych, ktòrzy są sposobnieysi do rządow, popełnia się grzech przeciwko sprawiedliwości, ktòrą on zowie *justitiam CHRISTI, ex qua tenentur dispensatores officiorum & regiminum animarum, eligere meliores, quos possunt habere, ut Ecclesiam doceant, defendant, & in pace regant.*

243. Co wszystko tu wypisałem, żeby Spowiednik wiedział, iż iest to grzech ciężki w Przełożonym, kiedy nie postrzega karności w osobach pod władzą iego będących, co iest szczegulnym przełożeństwa celem ku doskonałości Zakonney y zbawieniu dusz stan ten obieraiących. A ieżliby dla swego niedbalstwa, czy to nierostropności czyli też nie zdolności, dozwalał przestępstwa reguły choć przez krotki czas, y choć wrzeczach małych, grzeszy przeciwko urzędowi swemu; bo nie dosyć iest na tym, kiedy reguły pisane dobre są, ale trzeba koniecznie, żeby reguła żywa, to iest przełożony, był dobry;

co wszystko ściąga się do Vice Superyorow, Wizytatorow, Korrektorow, Monitorow &c ktòrzykolwiek *a jure vel ab homine* maią zlecenie czy to sami karać występnych, czyli też wyższey donosić zwierzchności; owszem *Diana Coord. l. c. ref.* 26. pozwala upomnieć samego Przełożonego skromnie y uczciwie, ieżli tego potrzeba: *& si in hac parte nimium dissimulent, & ex eorum dissimulatione Religiosa observantia in Communitate labefactari prudenter timeatur, peccabunt graviter. Id. l. c. ref.* 21. §. 3. *Laym. l.* 1. *t.* 3. *c.* 7. *n.* 3.

244. Grzeszy Przełożony, ieżli nie wie Reguł Zakonu swoiego, nie czyta ich nigdy albo rzadko kiedy, albo też kìedy umiawszy ie zapomniał, y rządzi się nie podług przepisu, ale podług woli tylko swoiey przeciwko prawu *Deuterom. c.* 17. gdzie się rządzcom nakazuie czytać prawo *omnibus diebus vitæ suæ*, dodaie Cornelius a Lapide, *ut memor sit eorum, quæ scripta sunt*, żeby pamiętał y sam to czynić, y inszych postrzegać. Jeżli zostawszy Przełożonym niewydoskonala się w tym urzędzie, zapomniawszy iż to iest *Ars artium*, y że ma swoie prawa tak od Ducha S. w Pismie S. napisane, jako

też od Oycow SS. zalecone, a mianowicie od Grzegorza S. *in Paſtorali*, y od S. Bonawentury *de ſex alis Seraphim.* Także ciężko grzeſzy Przełożony Zakonny, ieżli zaniedbywa dawać nauk Duchownych, według przepiſow każdego Zakonu, zwłaſzcza kiedy poważnych Teologow ieſt zdanie (*Tamburin. de iur. Abb. diſ.* 14. *q.* 6. *Lezana t.* 1. *c.* 18. *n.* 12.) iż co Conc. Trydentſkie *ſeſ.* 6. *c.* 1. mowi o Plebanach y Biſkupach, toż ſamo rozumieć chce o Przełożonych Zakonnych, *quia ſunt quaſi Parochi ſuorum monaſteriorum. Lez. l. c.* Ja dodaię, iż to wſzyſtko być powinno *non in humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione Spiritus & virtutis* 1. *Cor.* 2. 4.

245. Nakoniec dwa znacznieyſze wyſtępki ſą Przełożonych pochodzące zniedbalſtwa: a I. ieżli nie ma dozoru na dochody y wydatki Klaſztorne, gdyż to ſą dobra Boże y Kościelne, których on nie jeſt Panem, lecz tylko dozorcą; nie może więc używać ich na złe, ani na rzeczy prożne y zbytkuiące, nie może darować ani przedać dobr żadnych nieruchomych, y we wſzyſtkim ma ſię pokazać dozorcą wiernym y roſtropnym, według pzepiſow ſwoiego Zakonu, y według de-

kre-

kretu Klemensa VIII. *de Reform.* ponowionego przez Urbana VIII. *in Bullar. t. 4. Const.* 28. w ktòrym zakazuie się Przełożonym, żeby *per se ipsos* dobr nie trzymali *etiam nomine Conventus*, y żeby zdawali rachunek nawet sami Generałowie. Bo złe gospodarstwo sprawuie *indirecte* upadek karności, przez co też nie czyni się zadość obowiązkom Mszow, zaciągaią się długi &c. S. Grzegorz niechciał święcić na Biskupstwo takiego, co gospodarować nie umiał, *ne pro sua simplicitate res Ecclesiæ dilapidarentur. Gratiam. in cap. Petrus, dist.* 30.

246. II. Grzeszy Przełożony, kiedy nie ma oka na postępki niższych Przełożonych, tak co do karności Zakonney, iako też co do sprawowania dobr doczesnych, bo się zdarza, iż ztąd następuią ciężkie zamieszania, kiedy Przełożony czy to dla słabości sił, czyli też dla sprzykrzenia sobie, zleca rządy drugiemu, który pod imieniem iego wszystko czyni, co mu się podoba, wolne zawsze y łaskawe on ieden maiąc ucho, a drudzy potrzeby swoie muszą iego powierzać donoszeniu, częstokroć opacznemu, y nie według prawdy, lecz według przyiazni albo nienawiści

ułożonemu, o co Grzegorz S. Papież surowie upomniał Jana Konstantynopolskiego, pisząc, iż ten *ad verba Sanctitatis vestræ debet dirigi, non autem Sanctitas vestra ad verba illius inflecti. l. 3. Epist.* 52. Opuszczam tu występki Xieniow y wszystkich Przełożonych Zakonnych płci białey, bo te po wielkiey części też same są co y płci męskiey, a procz tego mieć oko na parlatorya, żęby Zakonnice bez pozwolenia w nich nie bywały, tudziez y obce osoby, ktorym nie wolno, żeby do nich uczęszczały. Postrzegać także maią zachowania ślubow Zakonnych, Reguły wewnętrzney spokoyności.

247. Co do niższey zwierzchności Kościelney, mowię naprzod zaczynaiąc od Officyałow, iż chociaż urząd Ich teraz do samych prawie ściąga się Sądow konsystorskich, gdzie iednak *a iure vel ab homine* maią co więcey władzy, ieżli się pilnie w urzędzie swoim nie sprawuią, grzeszą śmiertelnie lub powszednie, według wielkości materyi. Także co do Sądow, mogą grzeszyć *committendo vel omittendo* przez wszystkie sposoby, ktore mowiąc o Sędziach wyżey opisałem.

248. Procz tego uważyć trzeba, iż powi-

nieważ prawie teraz ustał powszechnie urząd Archidyakona, ktòrego SS. Kanony zowią *oculum Episcopi. cap. ad hæc de off. Vic.* przez to samo przybywa obowiązku Officyałom, ktòrym Biskupi powierzać zwykli zupełną władzę *in Spiritualibus & temporalibus*; z tąd tedy y występki ich rozliczne y ciężkie być mogą, a mianowicie przeciwko temu, co się nakazuie *c.* 1. *de Off. Archid.* iż Archidyakon powinien mieć oko na całe duchowieństwo tak w mieście iako y po wsiach będące, powinien uważać, iak się Klerycy sprawuią, y czy się uczą, *delinquentium rationem Deo redditurus. ibid.* Co wszystko tym większey potrzebuie pilności, że zaniedbanie tego szkodę nie powetowaną przynieść może. Widzieć się daią osoby duchowne, które podarunkami albo grzecznością uiąwszy sobie zwierzchność, żyią w rozwięzłości bez nabożeństwa, bez nauk, rozproszeni zawsze, iako iest napisano, *in capite platearum*, z ktòrymi ieżliby zwierzchność postępowała po oycowsku, iako przystoi na Pasterza *qui educit oves, & ante eas vadit, & eas vocat nominatim Joan.* 10. 3. obeszłoby się bez processow y Dekretow, a byłoby to

z po-

z pożytkiem Kościoła S. y z zaſzczytem zwierzchności. Ta powinność tym barziey wiąże Officyałow, ieżli ſą *ſtipendiati*, jako nayczęściey być zwykli; a chociażby y nie byli, kiedy ſię podięli powinni być pilni. Diana *l. c. reſ.* 22.

249. Co do Spowiedników: ponieważ cała ta praca moia im ſłuży naybardziey, nic w tym pukcie nie dodam, prócz tego, iż omyłki ich na ſtraſznym ſądzie ciężko będą karane. S. Pius V. mawiał, iż świat cały zoſtałby świętym, żeby dobrzy byli Spowiednicy. A chociaż urząd Spowiedniczy potrzebuie tego wſzyſtkiego, co ſię tu zawiera, rozumiem iednak iż na tey krotkiey naybardziey zależy nauce, którą daie Rytuał Rzymſki *in ord. min. Sacr. Pœn.* tak: *Demum Confeſſarius audita confeſſione, perpedens peccatorum magnitudinem, pro eorum gravitate, ac pœnitentis conditione opportunas correptiones ac monitiones, prout opus eſſe viderit, paterna charitate adhibebit, & ad dolorem & contritionem efficacibus verbis adducere conabitur, atque ad vitam emendandam & melius inſtituendam inducat, remediaque peccatorum tradat.* Z kąd pewna ieſt nauka, iż Spowiednik ciężko grzeſzy, jeżli nie upomina peni-

penitenta, gdzie ſądzi tego potrzebę, bo *non adminiſtrat digne Sacramentum. Diana l. c. reſ.* 23.

250. Jeſzcze przydaię, iż grzeſzy Spowiednik, ieżli nie ſtara ſię być zdolnym przez naukę y czytanie Teologow do objaśnienia w trudnościach tych, które mu przekładane bywaią, nie tylko od proſtych oſob, lecz nawet częſtokroć od uczonych y pobożnych, którzy zoſtaiąc w pokuſach lub iakichkolwiek troſkliwościach, ſzukać zwykli porady y pociechy od Spowiednika. Procz tego Spowiednicy Zakonni grzeſzą, ieżli nie umieią y nie ſtaraią ſię prowadzić penitentow ſwoich tą drogą, ktorą im przepiſuią Reguły Zakonne ku więkſzey doſkonałości.

251. Co do Kaznodzieiow: urząd ich ieſt pobudzać ludzi do ćwiczenia ſię w cnotach a chronienia ſię wyſtępkow dla otrzymania wieczney ſzczęsliwości; co czynić Kaznodzieie powinni y tam nawet, gdzie ſię pożytku nie ſpodziewaią. *Diana l. c. reſ.* 27. Powinność ich ieſt wołać bez przeſtanku, iako piſze Izaiaſz 58. 1. łącząć naukę y gorliwość z roſtropnością, zwłaſzcza w upominaniu wyſtępkow oſob na wyſokim ſtopniu będących y duchownych,

nych, wyſtrzegaiąc ſię prożności y wſzelkich względow doczeſnych. Grzeſzy Kaznodzieia; ieżli ſię nie gotuie z pilnością, y mowi iakby co mu do uſt przyidzie, kuſząc Boga, czego żaden człowiek roſtropny nie czyni, y Swetoniuſz o Auguście Ceſarzu świadczy, żegdy do Zołnierzy miał mowić, pilnie ſię gotował: *niſi meditata & compoſita oratione, ne plus minuſve loqueretur ex tempore.*

255. A ieżli opuściwſzy Piſmo Boże, Oycow SS. y dobrych Piſarzow Kościelnych załadza ſię na wyborze ſłow y myśli właſnych, co do świeckiey wymowy należy raczey a nie do ambony, grzeſzy ciężko y śmiertelnie. *Paſqualigo ad Franc. p.* 1. *n.* 610. y Biſkup, ktòry według *Conc. Tr. ſeſſ.* 5. *de ref. c.* 2. na mieyſcu ſwoim powinien wyſtawić zdolne Kaznodzieie, nie czyniłby doſyć urzędowi ſwemu, wyznaczaiąc takiego, który nie umie *paſcere populum ſalutaribus verbis*, co ieſt iedynym kazania celem, *C. Tr. l. c. Paſqu. l. c.* więcey o Kaznodzieiach znaydzieſz w Kaietanie *in Summ. V. Prædicatorum peccata*, gdzie ſłowami Ambrożego S. upomina Kaznodzieiow, żeby śmieſzkow y żarcików nie mieſzali do rzeczy tak powa-

żney, iakaſieſt ſłowo Boże, gdyż CHRYSTUS Zbawiciel rozkazał przepowiadać Ewangelią S. a nie rzeczy płoche y nieużyteczne: *quoniam hi directe iniuriantur officio prædicationis Chriſti, & quantum eſt in ſe, evacuant auctoritatem Prædicatorum CHRISTI, quaſi verbo & non facto Prædicatores fuerint inſtituti, velut declamatores quidam.*

253. O wyſtępkach Rodzicow ku dzieciom, y Nauczycielow ku ucznióm wzaniedbaniu dobrego cwiczenia, czytać można. *Buſembau. l.* 3. *tr.* 2. *c.* 2. Z kąd ſię pozna, iak wielkie y iak ſzkodliwe w tey mjerze bywaią grzechy, ktorych Penitenci ſpowiadać ſię a Spowiednicy pytać ſię maią.

254. Przyſtępuię teraz do grzechow z niedbalſtwa pochodzących w urzędnikach świeckich, ktore że dla rozliczności ſwoiey w krotkich kartach zawarte być nie mogą, odſyłam Czytelnika do tych, co o tym piſali, między ktorymi pierwſze ma mieyſce Bortonus *de neglig. & omiſſ.* To tylko krotko uważam, iż na Krolow Izraelſkich niezabraniaiących bałwochwalſtwa wielkie Duch S. wkłada kary *Numerorum* 25 3. a między Krolami Judzkimi trzech tylko

O Pi-

Pismo S. *Ecclef.* 49. 5. ogłaſza niewinnymi, gdyż inſi y bałwochwalſtwa dozwalali, y prawdziwemu Bogu nie według przepiſow Prawa Moyzeſzowego cześć oddawali. *Cornel. in* 3. *Reg. cap.* 3. *n.* 2. Także Eli Arcykapłan podług powſzechnego Oycow SS. zdania jeſt potępiony, że nie karał rozwiązłych ſynow, albo że ich raz tylko karał, y to letko. *Cornel. in* 3. *Reg, c.* 10. *n.* 24. czyli też iż niewidząc poprawy, z urzędu ich nie zepchnoł, albo też że w dziecinnym wieku nie dał im dobrey edukacyi.

255. Czytamy w Ewangelii S. *Matth* 25. 26. iż był odebrany talent od ſługi, który z niego zarobku nie przynioſł, gdyż każdy dozorca rzeczy cudzey z przyrodzenia urzędu ſwego obowiązany ieſt, nie tylko iey nie ſtracić, ale też y pożytek z niey ukazać, na prz. Opiekun ſummy ſierockie powinien dać na procent. *De Luca de uſur. diſc.* 15. *n.* 7. Przełożony powinien nadgrodzić Klaſztorowi to, co ſwoim nie dozorem utracił. *Berton. p.* 2. *a.* 3. *n.* 1. y ieſt Bulla Klemenſa VIII. *Pro commiſſa*, 10, w którey ſię wyraża, iż Przełożeni nie tylko nadgrodzić powinni ſzkody poczynione, y nie potrzebne wydatki,

ale

ale nawet y zaległe przez ich niedbalſtwo długi. Także zwierzchność trzymaiący grzeſzą przeciwko ſprawiedliwości, ieżli w kraiu nie zabiegaią złodzieyſtwom, zaboyſtwom &c. ieżli nie zabraniaią y niewykorzeniaią złych zwyczaiow w poſpolſtwie, iako ſą gry zakazane, widowiſka gorſzące, lichwy &c. ieżli nie karzą przykładnie iawnych wyſtępkow, ieżli nie ſtaraią ſię o obfitość wkraiu dla zabieżenia głodowi &c &c. o czym piſze Filliuc. *tr.* 18. *n.* 125. *&* 126. y Leſſius *de juſt. c.* 32. *n.* 13.

256. O niedbałych Sędziach iuż mowiło ſię wyżey; tu dodaię, iż kiedy pod czas ſądow ſpraw pilnie nie ſłuchaią, z inſzymi rozmawiaią, o czym inſzym myślą lub drzemią, Xiąſzkę lub cokolwiek do ſprawy nie należącego czytaią, ciężko grzeſzą, iako też kiedy drugim a zwłaſzcza nie doſkonałym zlecaią to, co ſami czynić powinni.

257. O inſzych, iako ſą Piſarze, Patronowie, Agenci, Lekarze, Ekonomowie, Rzemieślnicy &c. długo byłoby mowić w ſzczegulności; doſyć ogulnie powiedzieć z prawem; *quod negligentia omnia lædit. leg. penunlt. c. de collat.*

258. Na koniec przeſtrzegam Spowiednika, iż w tey mierze wyſtępki mogą być Teologiczne y cywilne; Teologiczne obowiązuią do reſtytucyi pod ſumnieniem, cywilne zaś nie obowiązuią, chyba po wypadłym dekrecie przez ſąd, na prz. kiedy kto nie przez złość, lecz przez nie oſtrożność dom cudzy ſpali. Co także być może w pożyczkach małych rzeczy między goſpodarzami albo fliſami na morzu, o czym mowi *Laym. l.* 3. *de juſt. tr.* 3. *p.* 1. *c.* 6. *n.* 3. y ia dotknąłem w Rozdz. 11. Czę. 1.

ROZDZIAŁ XIV.

O Przypadkach, w których należy obowiązać Penitenta do doniesienia czego Zwierzchności.

259. NAprzod uważać trzeba, iż dwoiaki być może obowiązek doniesienia zwierzchności, I. miłość Chrześciańſka, II. Prawo ludzkie, które w pewnych okolicznościach to doniesienie nakazuie

260. Obowiązek doniesienia z miłości ieſt na ow czas, kiedy ſię widzi duchowna lub doczeſna krzywda blizniego, któ-

rey ſpoſobem inſzym zabieżeć niemożna, na prz. kiedy kto inſzych do grzechu pociąga, kiedy rozſiewa nauki przeciwko wierze, kiedy wſzczyna iakie zamachy w kraiu nieprawnie, kiedy na życie czyie naſtępuie, y we wſzyſtkich tych rzeczach, iako mowi Tomaſz S. *quæ pertinent ad corruptionem multitudinis ſpiritualem vel temporalem, vel in grave damnum alicuius perſonæ, quæ ſtatim cum ad notiam venerint, ea homo manifeſtare tenetur.* 2. 2. *q.* 70. *a.* 1. w czym potrzeba wielkiey oſtrożności, żeby pod miłości pozorem nietaiła ſię nienawiść, iako to zaleca pomieniony Th. S. *in omnibus obſervanda eſt charitas, & quod magis expedire videtur. quodl.* 11. *a.* 17. zwłaſzcza między zgromadzeniem Zakonnym, gdzie przez to częſtokroć ſpokoyność bywa naruſzona, Bo ieżeli prawo albo reguła donieść każe, toż ſamo prawo y reguła rozumem ſię w tych rzeczach rządzić nakazuie, nie zaſadzaiąc ſię na płochych oſob lub poſpolſtwa omylnym mniemaniu.

261. Zadne prawo cywilne świeckie nie obowięzuie pod ſumnieniem donoſić, gdyż Edykta zwierzchności Swieckiey kiedy przykazuią donieść iakiego złoczyńcę za-

kładaią nadgrody y kary doczesne, a zatym są tylko pobudki, nie można iednak przeczyć, iż Xiąże panuiący ma władzę takie czynić Edykta, kiedy dobro narodu tego wyciąga. Lecz zwyczaynie takie rozkazy pod grzechem wychodzą od zwierzchności duchowney, łącząc częstokroć exkommunikę na nieposłusznych, a tych rozkazow są trzy gatunki, chociaż insi, a nawet y ustawy Papieskie więcey ich naznaczaią. *Bonac. t. 3. de cens. sub suis tit.* ktore iuż nie są we zwyczaiu.

262 I. *W Monitorach* zawiera się kiedy w interessie iakim cywilnym, na prz. ieżli kto co zgubi, albo mu ukradziono będzie &c. zwierzchość Kościelna wyiawienie y nadgrodę w pewnym przeciągu czasu nakazuie czasem pod exkommuniką, o czym mowi *C. Tr. sess.* 25. *c.* 3. Do tego się ściągaią zapowiedzi małżeńskie, podług ktorych każdy wiedzący o przeszkodzie pod ciężkim grzechem donieść powinien.

263. II. *Edicta S. Officii* są, co rozkazuią osobom tak świeckim iako y duchownym *sub pœna excommunicationis latæ sententiæ & reservatæ* w przeciągu czterech tygodni donieść *ad S. Inquisitionem*, albo do Biskupa, tych co pewne występki w tych-

tychże Edyktach wyrażać się zwykłe popełniaią,

264. III. Jest Bulla Grzegorza XV. *Universis*, w ktòrey się nakazuie, ażeby penitenci Spowiednikow *ad turpia sollicitantes* donosili przed Biskupa, albo *ad S. Officium*, w czym takowi penitenci od drugich Spowiednikow koniecznie ostrzeżeni być maią.

§. I.

O Monitoryach.

265. Monitorya, według Konst. S. Piusa V. *Sanctissimus*, o ktòrey pisze *Naldus V. Bona*, są w interessach cywilnych, y dawać się powinny z wielką uwagą y ostropnością, w rzeczach niepospolitych y nie małych, przeciwko tym, ktòrzy ie niesłusznie trzymaią, albo wiedząc o trzymaiących nie donoszą. Może iednak zwierzchność użyć tego sposobu y w interessach Kryminalnych, nakazuiąc wyiawienie złoczyńcy y prawdziwe okoliczności uczynku. *Filliuc. tr.* 14. *c.* 1. & 2.

266. Jeżli Monitorium iest Papieskie, obowięzuie powszechnie wszystkich; Biskupie zaś nie rozciąga się procz własnych Dyecezanow: przeto ci, ktòrzy pod czas Publikacyi Monitorii w Dyece-

zyi nie znaydowali się, wrociwszy się do niey po wyszłym onego czasie nie są obowiązani do doniesienia. Nald. V. *Revelare*.

267. Nie masz obowiązku donosić tych rzeczy, których kto nie wie doskonale, albo ie słyszał od osob nie godnych wiary zupełney, albo też nie pamięta od kogo słyszał, albo od takiego którego nie zna, albo od tego, ktòry iuż ie doniosł. Także przed sądem niemasz obowiązku donosić tego, czego dowieść nie można, albo kiedy występca iuż się poprawił na prz. względem herezyi, o czym niżey mowić się będzie, chyba że dobro publiczne, albo ochrona od krzywdy nie winnego inaczey radzić będzie. Także kiedy donoszący rostropnie obawia się wielkiego z tąd dla siebie niebeśpieczeństwa, albo też do sekretu iest obowiązany, iako to Lekarz y Patron, chyba dla powszechnego dobra y obrony niewinnego. Owszem grzech iest donosić to przed sądem, czego dowieść nie można. *Naldus V. Revelare*, ktòry kładzie rożnicę między doniesieniem sądowym y Braterskim z miłości y żądzy poprawy pochodzącym, gdzie dowodow nie trzeba.

268. Osoby blisko spokrewione wolne są od

od tego obowiązku, na prz. małżeństwo preciwko sobie, dzieci przeciwko rodzicom, co nie którzy rozciągaią do rodzeństwa, a nawet do spokrewnionych wszystkich aż w czwartym gradusie, *Bonac. de denunt. p.* 1. §. 3. na co można zezwolić dla uniknienia roztyrkow w familii. Słudzy iednak są obowiązani opuścić służbę y świadczyć przeciwko Panu, byleby bez znaczney swey krzywdy.

269. Nie masz obowiązku donosić tego, kto trzyma rzecz cudzą skrycie w nadgrodę słuszną krzywdy swoiey, albo też nie ma sposobności wrocenia y zapłacenia; lecz należy donieść tego, kto cudzą rzecz kupił, albo ią przechowywa na szkodę bliźniego: co się rozciąga nawet do papierow czyli dokumentow, ieżli z nich bliźniemu dowod być może do otrzymania sprawiedliwości, co iednak niektórzy pozwalaią nie czynić, ieżliby sprawa była przeciwko sobie samemu, przywodząc na to prawo *cap.* 1. *de probat Filliuc. tr.* 14. *n.* 32. co wszystko dziać się powinno *in forma probante*, ażeby potrzebuiący użyć mogł na swoy pożytek. *Nald. V. Bona. n.* 21. Jeżliby zaś kto dla przeszkody iakiey donieść nie mogł w czasie

przepiſanym, powinien to uczynić iak nayprędzey będzie mogł. *Bonac. l. c.* §. 9. Ale iako ſię liczy czas przepiſany? Odp. niektòrzy wyrzucaią dzień publikaty, według Reguły: *dies termini non computatur in termino.* Inſi twierdzą, iż idzie od tego momentu, ktòrego ſię czyni publikata. Lecz ponieważ to ieſt *materia odioſa*, można iść za pierwſzym zdaniem. *Nald. V. A. vel Ab.*

270. Co do zapowiedzi małżeńſkich, ktokolwiek ma pewną wiadomość oprzeſzkodzie, chociażby ona była tayna, y nie można było iey wyprobować, chociażby był przerzeczony ſekret owſzem zaprzyſiężony, *Averſa de matrim. q. 7. ſect. 4.* trzeba ią donieść zwierżchności Kościelney roztropnie, bo tu idzie ſzczegulnie o zabieżenie grzechowi.

§. II.
O Edyktach S. Officii.

271. Edykta *S. Officii* obowięzuią władzą Apoſtolſką pod poſłuſzeńſtwem, *ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ*, a zatym pod grzechem śmiertelnym.

272. Należą tu rozmaite wyſtępki wyraznie przeciwko wierże, iako to herezya, apoſtazya, albo też co podeyrzenie ſprawu-

wuią w wierze, iako to gusła, świętokradztwa, bluznierstwa, świętości y obrazow znieważanie, wielożeństwo, czytanie Xiąg heretyckich, czarnoxięskich &c.

273. Co do konfessyonału I. ieżeli występek wyrażony w tych Edyktach nie ma w sobie wyraźney prawdziwey herezyi, y nie ma *excommunicationem reservatam*, iako to czytać Xiąszki heretyckie, co iest *casus reservatus ex Bulla Cœnæ Domini*, może każdy Spowiednik rozgrzeszyć, *Tambur. tit.* 1. *l.* 2. *c.* 6. chociażby to było bałwochwalstwo powierzchowne. *Facund. in Dic. l.* 1. *c.* 33. Chybaby to z inszey miary były *casus reservati*; bo chociaż to grzechy są bardzo ciężkie, y surowie karzą się *a S. Officio*, iednak nie maią exkommuniki *latæ sententiæ*. Lecz kto wstępuie w małżeństwo będąc Zakonnikiem, albo też maiąc większe poświęcenie, iest exkommunikowany *Clement. un. de consanguin.* o czym mowiło się *w Rozdz.* 3.

274. II. Kiedy kto przychodzi do Spowiedzi znayduiący się w tych występkach, nie można go obowiązać do doniesienia siebie samego, ani swego wspoł towarzysza, chybaby to był heretyk fałsze uczą-

cy,

cy, albo follicytuiący na fpowiedzi, w którym przypadku penitent donieść go powinien, chociażby fam żezwolił, iako fię niżey mowić będzie; iako też heretyk kiedy profi rozgrzefzenia od herezyi, obowięzuie fię do wyiawienia wfpołtowarzyfzow, bo na ow czas z nim fąd kryminalnie poftępować nie będzie. *Bordon. in man.* S. *Offic. fect.* 18. *q.* 16. *n.* 33. *Filliuc. tr.* 16. *c.* 12. *n.* 321. Lecz infi nie pozwalaią wyiawić iak tylko fałfzu uczącego. *Diana Coord. t.* 9. *tr.* 9. *ref.* 15.

275. III. Każdy infzy, procz winowaycy y procz wfpoł winowaycy, ktokolwiek ma pewną wiadomosć o tych wyftępkach, nie może być rozgrzefzony, aż ie doniefie, albo donieść przyobieca w czafie nakazanym, ktory pofpolicie ieft czterech tygodni, a w niektorych okolicznościach dni dwunaftu, licząc *a die fcientiæ*, według dekretu *S. Congr.* 3. *Januar.* 1623. a dla tych, co mieli przefzkodę, *a die cefſantis impedimenti. Pafſerin. in* 6. *l.* 5. *c.* 18. chociaż czafem wraz donieść należy, kiedy *periculum eft in mora. Lupus l.* 4. *in Edict. dift.* 5. *art.* 2. *diff.* 1. Lecz ieżli iuż przedtym przyobiecał donieść, a nie uczynił tego, nie należy go rozgrzefzyć, aż

fku-

ſkutkiem obietnicę ſpełni; a ieżliby czas wyznaczony wypłynoł, rozgrzeſzyć go nie można, bo taki ma *excommunicationem reſervatam*, ieżli nie ma ſłuſzney wymowki. Obowiązani ſą do tego tak *active* iako *paſſive* wſzelkie oſoby płci męſkiey y białogłowſkiey. Heretyka fałſzu uczącego powinien donieść każdy, chociażby w nay-bliżſzym pokrewieńſtwie zoſtaiący, w inſzych zaś wyſtępkach można iść za zdaniem łagodnieyſzym, że do tego ſpokrewnieni w pierwſzym graduſie nie ſą obowięzani. *Del Bene loc. infra citando dub.* 20.

276. Lecz ieżliby własney wielkiey ſzkody bojazń była, jako mowią: *metus cadens in conſtantem virum*, tedy obowiązek donieſienia uſtaie, procz formalney herezyi rozſiewającey ſię, *Paſſer. l. c. n.* 130. a nawet jeżliby to donieſienie pokrewnym, przynaymniey bliżſzym ſzkodzic miało, *Del Bene l. inſ. citand, dub.* 20. chybaby powſzechny tego wyciągał pożytek. Nie jeſt też obowiązany donoſić ten, ktory wie, iż przez to donieſienie zaciągnąłby wielką nieprzyjazń donieſionego, *Del Bene de inquiſ. part,* 2. *dub.* 19. *n.* 4. *Barboſ. de off. & poteſt. Epiſc. p.* 3. *alleg.*

alleg. 96. *n.* 7. Chybaby wyſtępek był tak wielki, iż na to odważyć ſię należy.

277. IV. Czy należy donieść wyſtępcę taynego, o którym nie maſz pogłoſki ani wieści, albo kiedy mu tego wyſtępku dowieść nie można, albo kiedy ſię to wie pod zaprzyſiężonym ſekretem, albo kiedy ſię wyſtępca iuż poprawił, albo też kiedy nie poprzedziło ieſzcze upomnienie Braterſkie? Odp. iż rożnie podług rożnych okoliczności tu poſtąpić należy. Co do heretykow potępiona ieſt Propozycya 4. od Alex. VII. gdzie nauczano, że ich donoſić nie trzeba, kiedy nie można dowieść. Co do ſollycytacyi na ſpowiedzi, Bulla Grzegorza XV. nie wyciąga świadkow, chociażby winowayca w tym nie był poſtrzegany, y S. Officium na ſamym przeſtawa donieſieniu. *Paſſ. l. c. n.* 119.

278. Upomnienie Braterſkie tu potrzebne nie jeſt, ponieważ tu mowi ſię o karaniu wyſtępnych nie o poprawie: y przeciwne zdanie, przynaymniey co do herezyi, potępione ieſt od Alexandra VIII. o czym niżey *w Rozdz.* 16. §. 2. Nie naganną iednak być ſądzę naukę Farinacego *de hæreſ. q.* 197. §. 2. iż ſłyſząc co heretyckiego od oſoby nie podeyrzaney, należy

w

w przod ią ostrzedz po braterſku, a nie obſeſem do donieſienia przyſtępować. Jeżliby ſię wyſtępca iuż poprawił, a przynaymniey wielkie do tego było podobieńſtwo, procz heretyka fałſzu nauczaiącego, ſądzę, iż można go nie donoſić, na co Leander *tr.* 5. *diſp.* 3, dwodzieſtu ſześciu przywodzi Teologow, gdyż y Dekret Alexandra VII. o prawdziwie poprawionych rozumieć ſię nie ma. *Del bene l. c. n.* 8. & *p.* 2. *dub.* 118. *ſect.* 13. Lecz kiedy ſię kto wſtrzymał od wyſtępku, na prz. od ſollicytacyi przez lat trzy, chociaż to ieſt dowod wielki poprawy, *Paſſ. l. c. n.* 123. nie ieſt iednak pewny, zaczym takiego donieść należy. *Albitus de inconſt. in fide c.* 35. *n.* 40. *Bordon. l. c. q.* 27. *n.* 34. Chociażby ſekret był zaprzyſiężony, nie obowięzuie tam: gdzie idzie o nienaruſzenie wiary y obyczaiow, chybaby ſam winowayca przed kim tego zwierzył ſię, proſząc o radę, na ow czas nie maſz obowiązku donoſić go, *Paſs. l. c. n.* 120. iako ſię wyżey namieniło.

279. V. Oſoby proſte, ktore używaią rzeczy albo ſłow Swiętych na uleczenie chorob &c. rozumieiąc że w tym nie maſz grzechu, powjnny być upomnione. lecz

nie-

niedoniesione *Carene p. 2. tit. 9. §. 7. n. 32.* A ieżli upomnione nie poprzestaią, trzeba ie donieść. Czytay S. Tomasza 2. 2. *q.* 96. *art.* 2. y *Lupusa ad Edict. S. Off.*

280. Lecz co robić ma Spowiednik, kiedy kobieta albo Mniszka obowięzana będzie donieść kogo, która łatwego przystępu nie ma do Biskupa ani do S. Officium, zwłaszcza iż tu ściśły sekret zachować należy, żeby o tym nie wiedział mąż, ani żadna insza osoba? Odpowiada *Bossius de Iub. in append. de Conf. soll. dub.* 31. *n.* 98. że Biskup lub Inkwizytor dać ma pozwolenie Spowiednikowi, żeby napiśmie y pod przysięgą przyiął to doniesienie, y komu należy, odniosł; a ieżliby y tego uczynić nie można było, trzeba pisać *ad S. Officium* do Rzymu, y co z tamtąd nakazano będzie, to uczynić tym czasem zatrzymać rozgrzeszenie. Co chociaż osobliwie rozumieć się ma *de sollicitantibus ad turpia*, iednak y w inszych okolicznościach służyć może. *Boss. l. c.* Radzę ia iednak wystrzegać się Spowiednikowi przyimować takie doniesienia na piśmie, gdyż wiem z doświadczenia, iż to wielu nieprzyzwoitości bywa przyczyną, zwłaszcza pod czas Missyi, które się przez to w niena-

nawiść podać mogą. Coż tedy czynić, y iak temu poradzić? Odp. Jeżli ieſt Zakonnica, może proſić Biſkupa, żeby ſam ziechał, albo kogo zeſłał do rozmowienia ſię z nią; ieżli będzie panienka lub mężatka lub inſza iakakolwiek oſoba, ktòra ma trudność wſtawieniu ſię przed Biſkupem, lub przed *S. Officium*, niech ſzuka takiey oſoby, któreyby to beśpiecznie powierzyć można: a tym czaſem takiey ſpoſobności ſpokoynie czekać trzeba, gdyż żadne przykazanie nie obowięzuie do rzeczy nie podobnych, ani nawet do bardzo trudnych. *Del Bene de Inquis p. 1. dub.* 9. byleby to *bona fide*, nie na zdradę działo ſię.

281. Ani łatwo wierzyć trzeba, iż trudności, ktòre przywodzi penitent, do ſtawienia ſię przed Biſkupem, ſą prawdziwe, lecz ie według czaſu, mieyſca y oſob roztrząſnąć należy. Czytay Boſſego *l. c.* gdzie opiſuie, kiedy można dać rozgrzeſzenie temu, co ma obowiązek donieſienia. I. Jeżli termin ieſzcze nie wypłynoł, byleby przedſięwzięcie było wykonania, co iednak do proſtych oſob ſtoſować ſię nie może, bo otrzymawſzy rozgrzeſzenie, zapomnieliby powinności. II. Jeżli ieſt ſłuſzna przyczyna do niedo-

nosżenia, iakô się wyżey mowiło. III. Kiedy występca umarł, chybaby był formalnym heretykiem, gdyż w ten czas y po śmierci donieść należy. *Bord. l. c. sect. 18. q. 31. n. 60. & Carena p. 2. tit. 19. per tot.* lecz nie ustaie obowiązek doniesienia, kiedy występca oddalił się w dalekie kraje. IV. Jeżliby penitent miał potrzebę kommunikować albo Mszą S. celebrować, y opuścić tego nie można było bez zgorszenia y nie sławy. V. Jeżliby słuszna była przyczyna to doniesienie na czas dalszy odłozyć. VI. Kiedyby donieść trzeba Rodzicow, albo męża, albo żonę, albo braci, siostry, albo jakąkolwiek inszą bliską osobę, procz herezyi nauczaiących. A jeżli penitent zaciągnoł na się exkommunikę, przez to, iż nie doniosł w czasie wyznaczonym, kiedy mogł, trzeba ią z diąć naprzod, gdyż nie iest *reservata*, tylko *durante contumacia. Lupus ad Edict. S. off. l. 7. dist. 2. art. 1. diff. 1.* chociaż nie ktorych zdanie iest, iż trzeba na to osobliwego pozwolenia, *Boss. l. c. n.* 106. ale podobnieysza rzecz iest, iż taka exkommunika od nikogo z dięta byc nie może, aż wprzod obowiązkowi stanie się zadosyć. *Diana Coord. t. 5. tr. 9. ref. 23. Del.*

Bene

Bene de Inquis. t. 2. fol. 190. owszem nie donoszący, grzeszy smiertelnie, a przeto żadnego mieć niemoze rozgrzeszenia. *Bos. l. c. n.* 99.

282. Przyczyny, dla ktorych kto wolny być moze od doniesienia, opisuie Pazana *p.* 4. *consult.* 52. *n.* 46. I. Jeśliby pewna rzecz była, że się to stało lub powiedziało przez prostotę y niewiadomość bez uporu. II. Jeśli się to słyszało od osoby podeyrzaney y niegodney wiary. III. Jeżliby sam ten był wspołwystępca, w czym iednak pamiętać trzeba, co się powiedziało. *n.* 274. IV. Jeżliby się obawiał wielkiey przez to szkody własney, o czym także wyżey mowiło się, V. Jeżliby pewna rzecz była, że sam występca oznaymił się przed sądem, albo kto inszy go doniosł. Lecz *de Confessore sollicitante* iest Dekret *S. Officii*, 26. *Iul.* 1618. iż go donieść należy, chociażby się sam dobrowolnie stawił.

§. III.

O doniesieniu Spowiednika Sollicytuiącego.

283. Trzeba tu naprzod mieć przed oczami Bullę Grzegorza XV. *Universis* 15. gdyż wielu Teologow, co przed nią pisali, więcey teraz wagi nie maią.

284. II. W przerzeczoney Bulli nie nakazuie się penitentom sollicytowanym donosić, lecz tylko Spowiednikom ostrzegać ich o tey powinności, która włożona iest dekretem *S. Officii*, przez co też *incurritur excommunicatio reservata* ieżli we czterech tygodniach *a die scientiæ legis sollicitans non denuntiatur*, albo w dniach dwonastu, co do inszych przypadkow, y od tego sollicytowany wolnym nie iest, chociażby zezwolił na sollicytacyą, w czym lubo go niektórzy wymawiaią, *Diana Coord. t. 5. tr. 9. res.* 16. jednak Dekret *S. Officii* approbowany od Urbana VIII. to nakazuie. *Del Bene t. 2. de Inq. p. 2. dub.* 237. *in princ.*

285. Spowiednik, ktòry nie upómina penitenta y nie przestrzega do doniesienia, kiedy sprawiedliwa iest tego przyczyna, może być za to karany *a S. Officio*. Przeto chwalebny iest zwyczay w niektòrych Dyecezyach, że nowym Spowiednikom daią tę Bullę do przeczytania, żeby potym niewiadomości nie mieli wymowki. A Benedykt XIV. zaleca Biskupom approbuiącym Spowiednikow żeby kazali przednimi tę Bullę czytać *Sacrum. Pænit.* 1741. 1. *Iunii.* Jednak obowiązany nie iest Spo-

wie-

wiednik pytać ſię o to penitenta, jeżeli z ſpowiedzi nie widzi tego potrzeby oczewiſtey. Przed Spowiednikiem zaś penitent żadnym ſpoſobem wyiawić tego nie powinien, iako ſię mowiło o wſpołgrzeſzących.

Do tego ściąga ſię Bulla Benedykta XIV. *ubi primum* 2. *Iun.* 1746. gdzie ſię nagania zwyczay w Portugalii, że Spowiednicy wypytywali ſię nie tylko o imie wſpołgrzeſzących, lecz y o inſze mniey potrzebne okoliczności, ktòrych ieżli penitenci wyiawić wzbraniali ſię, nie dawano im rozgrzeſzenia; co w tey Bulli zakazano ieſt, y procz grzechu śmiertelnego, ſuſpenſa od ſłuchania ſpowiedzi y inſze kary naznaczone ſą przeſtępuiącym. §. *Statuentes, c.* 354. *n.* 441.

286. IV. Ta Bulla do inſzych nie ściąga ſię wyſtępkow, procz ſollicytacyi na ſpowiedzi *ad turpia*, iakichkolwiek oſob oboiey płci, y iakiegokolwiek wieku, czy to wyraznie, czy nie wyraznie, czy dla ſiebie, czy dla kogo inſzego: chociażby nie było przedſięwzięcia wykonać to w ſkutku, byleby mowy były nie przyſtoyne. Co ieżli będzie wyraznie, iawna rzecz ieſt, że ſię w pada w ten wyſtępek; ieżli

zaś dowody tego będą wątpliwe, oſkarżony Spowiednik będzie karany o nieroſtropność lub zgorſzenie.

287. Wątpliwe znaki ſą, ieżliby kto powiedział: *Ducerem te in uxorem, niſi eſſem Sacerdos, memento mei, quia te ex corde diligo*; albo też *qui laudaret mulierem a pulchritudine vel venuſtate*, co niektórzy maią za znak oczewiſty. Tak też, ieżliby kto na ſpowiedzi dawał podarunki, albo proſił o pozwolenie rozmawiać w domu z inſzą oſobą. Lecz czy te znaki wątpliwe obowięzuią do donieſienia? niektórzy to utrzymuią, biorąc miarę z Dekretu Alex. VII. gdzie nakazuie donoſić podeyzrzanych o herezyą, chociażby to podeyrzanie było bardzo letkie, o czym *w Rozdz.* 16. §. 2. mowić ſię będzie. *Del Bene p.* 2. *d.* 237. *ſec.* 3. *n.* 25. Jednakże ponieważ ten dekret mowi o podeyzrzaniu, nie o wątpliwośći, ktòre rzeczy chociaż ſą ſobie podobne, iednakże ſą rozne, nie zdaie ſię być tu donieſienia obowiązek, *Boſſ. l. c. n.* 48. gdyż wątpliwość zawſze na lepſzą ſtronę wykładać ſię powinna, w czym iednak Spowiednicy na obie ſtrony oſtrożni być powinni.

288. Jeżliby kto nie roſtropnie uczył

con-

coniugatas actus meretritios, quibus ipsæ uterentur ad alliciendos ſuos viros, etiamſi iſta ſint tantum peccata venialia, pewna rzecz, iż takiego donośić nie należy. *Albit. de inconſt. in fide. c.* 35. *n.* 5. *& ſequ.* Jeżliby zaś *manum premeret, tangeret mamillas, pedem vellicaret, digitos intorqueret in confeſſione*, daymy to, iż by to nie był grzech śmiertelny, o czym tu nie dyſputuiemy, że iednak pokazuie w Spowiedniku złe myśli zwielkim podobieńſtwem ſollicytacyi, przeto takiego donieść należy. *Del Bene l. c. ſect.* 3. *per tot.*

289. Wypytywanie ſię zbyteczne pod czas ſpowiedzi o nieczyſtości, może dać podeyzrzenie o ſollicytacyi. Lecz ieżli Spowiednik ſollicytowany będzie od penitenta? nie ktòrzy rozumieią iż to do tey Bulli nie należy, chociażby y zezwolenie naſtąpiło; lecz ia przeciwnie ſądzę, zwłaſzcza ieżliby Spowiednik takiego dyſkurſu nie zgromił, nie przerwał y nim ſię bawił. *Boſſ. l. c. dub.* 3. *Del Bene l. c. ſect.* 7.

290. V. Uważać każe Bulla mieyſce, czas y przyczynę. Co do mieyſca: te być może każde, byleby ſię na nim czyniła ſpowiedź, czy to prawdziwa, czyli też zmyślona; gdyż chociażby ſię to ſtało w

Konfeſſyonale, nie pod czas ſpowiedzi, ani pod pokrywką ſpowiedzi iak wyraża Benedykt XIV. w Bulli wyż mianowaney *Sacramentum, vel etiam extra occaſionem confeſſionis in confeſſionali.*

291. Co do czaſu, trzeba żeby ſię to ſtało pod czas Spowiedzi, lub też przed Spowiedzią albo po Spowiedzi bez żadnego przerwania, to ieſt, żeby między Spowiedzią y ſollicytacyą taki czas nie wypłynął, ktòryby te dwie rzeczy bardzo dzielił od ſiebie. Czas przed Spowiedzią rozumie ſię, kiedy penitent przyſtąpił do Spowiednika przed zaczęciem ſpowiedzi, czas zaś po ſpowiedzi, kiedy penitent ieſzcze nie odſzedł od Spowiednika, lub też zaraz po odeyściu ieſzcze inſzey zabawy nie przedſięwzioł. Lecz ieżli Spowiednik pod czas ſpowiedzi zamowi ſobie penitenta, iż chce z nim mowić procz ſpowiedzi, y za tą okolicznością w iakimkolwiek czaſie lub naiakimkolwiek mieyſcu go ſollicytuie, winnym ſię ſtaie tego wyſtępku, gdyż to początek ſwoy ciągnie od ſpowiedzi.

292. Okazya ſpowiedzi rozumie ſię, kiedy Spowiednik ſollicytuie penitenta na ſpowiedzi, dla tego że to ieſt czas wy-

go-

godny, y tym ſpoſobem únika wſzelkiego podeyzrzenia, chociażby pod czas ſpowiedzi to czynił nie umyślnie y nie uważnie. Lecz pod pretextem czyli pod pokrywką ſpowiedzi na ten czas ieſt, kiedy Spowiednik nie ſpowiada, lecz zmyśla tylko, iakoby ſpowiadał. Na przykład: byłaby ſollicytacya *occaſione Confeſſionis*, żeby Spowiednik proſzony do ſłuchania ſpowiedzi czy to w Kościele czy to w domu, zdrowey lub chorey oſoby, ſollicytował ią, chociażby ſpowiedzi pod ów czas nie było, ale odłożona zoſtała na czas dalſzy. Lecz *ſub prætextu confeſſionis* byłaby ſollicytacya, żeby Spowiednik namowił penitenta iść do ſiebie do ſpowiedzi, a tym czaſem go ſollicytował, czy to ſpowiedźby naſtąpiła, czyli nie. Tu iednak uważać trzeba, iż to rozumieć ſię ma według iedney oſoby, nie według wielu, to ieſt, iż ktoby poſzedłſzy ſpowiadać iedną oſobę, za tą okazyą ſollicytował drugą, nie czyniłby przeciwko tey Bulli. To ſię kładzie dla zupełnieyſzego tey materyi okryślenia.

293. Ale czy podpada Spowiednik karom w tey Bulli wyrażonym, ieżli poznawſzy z ſpowiedzi lekkość oſoby, ſollicytuie

ią w czaſie y w mieyſcu do ſpowiedzi bynaymniey nie należącym? Bardziey zdaie ſię, iż nie podpada, bo to będzie rzecz od ſpowiedzi bardzo daleka. *Diana l. c. reſ.* 46. podpada bo ſollicytuie *occaſione factæ Confeſſionis* ile gdy w krotce to naſtąpi, iak Bulla opiewa Benedykta XIV. *Sacram. Pœnit.*

294. VI. Każdy w tym wyſtępny, chociażby niemiał władzy ſłuchania ſpowiedzi, powinien być donieſiony, byleby pewna oſoby wiadomość była, *Paſſerin. l. c. n.* 136. nawet ieżliby kto o tym ſłyſzał od ſollicytowanego lub ſollicytuiącego y chociażby niejaka o tym była wątpliwość, byleby większa była pewność niż niepewność.

295. VII. Każdy Spowiednik może rozgrzeſzyć ſollicytanta, chybaby on ſam ważył ſię rozgrzeſzać ſollicytowanego nie wkładaiąc mu obowiązku donieſienia, gdyż taki wpadałby *in excommunicationem reſervatam*, od czego chybaby niewiadomość wymowić mogła.

296. VIII. Dwie ſą w tey matery potępione propozycye od Alex. VII. 6. *Confeſſarius qui in Sacramentali confeſſione tribuit Pœnitenti chartam poſtea Legendam, in*

in qua ad Venerem incitat, non censetur sollicitasse in confessione, ac proinde non est denuntiandus. Y 7. *Modus evadendi obligationem denuntiandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante; hic potest illum absolvere absque onere denuntiandi.*

Benedykt XIV. Dekretem *Sacramentum Penitentiæ* 1. *Iun.* 1741. approbuie Bulle Grzegorza XV. wewszystkich iey punktach, to iest, iż Spowiednik sollicytuiący czy to wyraznie czy nie wyraznie pod czas spowiedzi, czy z okazyi albo pod pokrywką spowiedzi, powinien być doniesiony.

Także nakazuie Spowiednikom, ażeby penitentow sollicytowanych ostrzegali y upominali do takowego doniesienia, chociażby ta sollicytacya wspolna była tak z strony Spowiednika, iako też penitenta, czy to penitent zezwolił czy nie, chociażby temu długi czas wypłynął. Czego ieżliby penitent odmowił, nie należy dać mu rozgrzeszenia, aż przyobieca wykonać ten obowiązek w czasie sposobnym. §. *Memineris.*

A ieżliby się znalazł kto tak złośliwy, żeby śmiał niewinnie o to oskarżyć Kapła-

płana, nie może być żadnym ſpoſobem od nikogo rozgrzeſzony procz Papieża, chyba przy śmierci. §. *Et quoniam.*

297. IX. Jeżliby ſię trafił do ſpowiedzi kto z owych nieſzczęśliwych ſollicytantow, z wielką należy mu przełożyć gorliwością ſtraſzne, które popełnił, świętokradztwo, y wieczną karę, na którą zaſłużył, oraz y ciężkie kary doczeſne, które Kościoł S. za ten wyſtępek poſtanowił, iako to: więzienie uſtawiczne, galera, degradacya, a nawet y władzy świeckiey oddanie, według przeſtępſtwa. Trzeba ich upominać, żeby więcey ſłuchać ſpowiedzi w cale zaniechali, y w to tak ciężkie niepodawali ſię niebeśpieczenſtwo.

Procz kar wyżey wſpomnionych Benedykt XIV. Dekretem *In generali* ſuſpenduie tak ſollicytantow, iako też używaiących SSS. Sakramenta na czarodzieyſtwa.

298. Na reſztę, ieżliby penitent zezwolił na ſollicytacyą, powinien go oſtrzedz Spowiednik, że nie powinien tego wyznawać, y być o to pytanym nie może. *Caren. de Offic. S. Inquiſit. p. 2. tit. 6. n. 56. & 57. Albet. c. 35. n. 31.* a ieżliby ſię zdarzy-

rzy-

rzyło, iż penitent wſpoł winowaycy tych ſpowiadał ſię wyſtępkow, trzeba go oſtrzedz, żeby tę Spowiedź powtorzył, gdyż *extra mortis articulum* w niektórych Dyecezyach w każdym gatunku grzechow ieſt nieważna, *Bonac. de Pœnit. diſp.* 5. *p.* 5. §. 5. *n.* 10. chociaż ią S. Tomaſz *in ſuppl. q.* 20. *art.* 2. *ad* 1. *ſervatis ſervandis* za ważną trzyma y uznaie. (*a*) To też nie ktòrzy trzymaią, *Paſſer. l. c. n.* 133. iż ieżliby ſollicytowany ſpowiadał ſię przed ſollicytantem, ten nie ieſt obowiązany nakazywać mu donieſienie, lecz byłby iednak godzien kary, ieżliby to czynił umyślnie. *Id. Ibid.* a procz tego penitent powinienby go donieść, ieżliby zkąd inąd wiedział o tym obowiązku.

(*a*) *Ta nauka w cale wagi więcey mieć nie moze po Dekrecie Benedykta XIV.* Sacramentum Pœnitentiæ 1. *Iun.* 1741. *w ktòrym wcale odeymuie wſzelką władzę iakimkolwiek Spowiednikom rozgrzeſzania wſpołwyſtępcow przeciwko ſzoſtemu przykazaniu, procz przy śmierci, y to, ieżliby żadnego inſzego nie było więcey Kapłana. A ieżliby kto znalazł*

Jeſt tegoż ſamego Dekret *Apoſtolici muneris* 8. *Febr.* 1745. gdzie ſię opiſuie, co rozumieć przez artykuł śmierci, y w iakich okolicznościach może Spowiednik ważnie dać rozgrzeſzenie wſpołwyſtępcy.

ROZDZIAŁ XV.

O przypadkach w ktorych do Rzymſkiey Penitencyaryi udać ſię trzeba.

299. ROzliczne zdarzaią ſię przypadki, w których Spowiednik odeſłać muſi penitenta do Penitencyaryi Rzymſkiey po otrzymanie rozgrzeſzenia, dyſpenſy zamiany &c. ieżliby ſię zdarzył *caſus S. Sedi Apoſtolicæ reſervatus*, niepodpadaiący pod władzę Biſkupią ani Zakonną, gdyż nie zwykły ſię dawać tak obſzerne pozwolenia nawet pod czas Jubileuſzu, żeby wſzyſtko wolno było.

300.

---

lazł ſię tak zuſały, żeby przeciwko temu Dekretowi poſtąpić ważył ſię, procz że Spowiedź byłaby nie ważna, ieſzcze wpadałby w exkommunikę więkſzą, ſamemu Papieżowi reſerwowaną. §. Et quoniam.

300. Do Penitencyaryi powszechnie udaią się w przypadkach taiemnych, o których albo nikt nie wie, albo mało kto, tak że winowayca ieszcze nie poszedł na zęby, chociażby mu tego u sądu dowieść można było. Taiemny nazywa się uczynek, kiedy o nim chociaż kilka wie osob, iednak nie wyszedł ieszcze do sądu przez doniesienie, lub przez zapozwanie. *Placentin. in Dilucidat. fol. mihi* 255. na prz. ieżli Kapłan będąc exkommunikowany lub suspendowany celebrował, byleby te censury nie były powszechnie iawne, chociażby celebrowanie iawne było. Także, chociażby uczynek był iawny y winowayca wiadomy, lecz na tym mieyscu, gdzie się on teraz znayduie, y tego czasu *de præsenti* wiadomy nie iest: co iednak w Reskrypcie wyrażono być powinno, gdyż inaczey nie miałoby wagi.

301. W tych przypadkach ieżli penitent znayduie się *in partibus*. Spowiednik pisać powinien *ad Eminentissimum D. Cardinalem Pœnitentiarium*, wyrażaiąc wszystkie potrzebne okoliczności, y że ten występek, iako się rzekło, iest taiemny, także wyrazić należy, dokąd ma być respons adressowany, imienia zaś występcy nie-

wy-

wyrażać. Wſzyſtko z tamtąd uczyniono będzie *gratis*. W tym trzeba wielkiey oſtrożności, żeby żadney potrzebney nie opuścić w tym opiſaniu okoliczności, boby taka dyſpenſa była nieważna y *ſubreptitia*. W czym Spowiednik ieżliby ſobie niedowierzał, poradzić ſię ma doſkonalſzych, albo czytać tych, krorzy o tym piſali, iako to ſą: Marcus Leo *in Praxi*. Tiburtius Navarrus *in Manuduct*. Placentinus *in Dilucid*. Jeżliby zaś penitent znaydował ſię w Rzymie, nic więcey nie trzeba, iak ſię wyſpowiadać w Bazylikach Rzymſkich przed Penitencyarzami Apoſtolſkiemi. Lecz dla lepſzego światła mowić tu będę o tych przypadkach wſzczegulności.

§. I.
O Rozgrzeſzeniach.

302. Daie ſię rozgrzeſzenie w Penitencyaryi Rzymſkiey od wſzyſtkich grzechow, cenſur y exkomunik reſerwowanych Stolicy Apoſtolſkiey, chociażby były naywiękſze, chociażby rezewowane Biſkupom, lub Przełożonym Zakonnym, chociażby ſię zamykały *in Bulla Cœnœ Domini*, wſzyſtkim oſobom oboiey płci, tak świeckim, iako Duchownym y Zakonnym, podług De-

Dekretu Innocentego XII. *Romanus Pontifex* 12. Zakonnikom daie się częstokroć to rozgrzeszenie *pro utroque foro*, inszym zaś tylko pro *foro conscientiæ*, chyba że w Reskrypcie inaczey wyrażono będzie: gdyż chociażby kto był na sumnieniu rozgrzeszony, można iednak u sądu z nim mieć sprawę.

303. Nie daią iednak w Penitencyaryi rozgrzeszenia w przypadkach tych. I. W występkach publicznych przeciwko Bulli *Cœnæ Domini*, nie może Penitencyarya dać rozgrzeszenia Xiążętom lub iakimkolwiek osobom maiącym *jus imperii*, ani Rzeczom pospolitym, czyli ich Posłom, a nawet ani Biskupom y innym zwierzchność Duchowną maiącym. II. Także w przypadkach publicznych, gdzie wolność y bespieczeństwo Kościelne iest zgwałcone, chociażby się sprawa ieszcze do sądu nie wytoczyła. III. Także w publicznych przypadkach, ieżliby kto odbił Klauzurę w Klasztorze Panieńskim, albo same Mniszki odbiły *ad malum finem* (*id est ad finem luxuriosum. Placentin. l. c. dub. 6.*) chyba że Biskup lub zwierzchność prosić będą za występcami, y nim się to doniesie *ad Sacram Congregationem Episcoporum*

rum & Regularium. IV. Nie może penitencyaria rozgrzeſzyć nawet w przypadku taiemnym, tego, kto za życia ieſzcze Papieża wchodzi z kim w umowę, żeby kogo utrzymać, lub kogo nie dopuścić, czy to dla ſiebie czy dla drugiego, lub kiedy na to ſwoią obiecuie kreſkę. Także ieżliby kto zaciągnął na ſię *cenſuras Sede vacante*, według Konſtytucyi Grzegorza XV. y Urbana VIII. *ob non ſervatam formam electionis novi Papæ.* Także ktoby za pomocą Aſtrologii chciał zgadywać przyſzłe powodzenie Rzeczypoſpolity Chrześciańſkiey, lub życie albo śmierć Papieża, według Bulli Urbana VIII. *Inſcrutabilis*, o czym niżey mowić ſię będzie.

304. Heretyk każdy może otrzymać rozgrzeſzenie w Penitencyaryi, *in foro conſcientiæ* byle był taiemny y nizkim o błędach ſwoich nie mowił. Także otrzymać rozgrzeſzenie *in foro conſcientiæ tantum* Apoſtatowie od wiary, y heretycy w tych przypadkach, w ktòrych nie maſz obowiązku donieſienia wſpołtowarzyſzow, iako ſię powiedziało wyżey *num.* 281.

305. Lecz uważać potrzeba, iż ponieważ *caſus reſervati* Stolicy Apoſtolſkiey po więkſzey części maią *annexam excommu-*

munícationem; ieżliby penitent dla przyczyn iakich słusznych, iako to dla niewiadomości, nie zaciągnął na się exkommuniki, albo też zaciągnąwszy ią, był jakimkolwiek sposobem od niey uwolniony, na ow czas taki penitent od grzechu może być absolwowany przez każdego Spowiednika, *Laym. de Pœnit. cap.* 12. *n.* 3, chociażby był heretykiem, *Id. l. c.* gdyż y hereżya nie z inszey przyczyny podpada rezerwie Papieskiey, tylko że ma przywiązaną exkommunikę. *Del Bene de S. off. Inquis p.* 1. *dub.* 53. *n.* 1. Co kładzie się za przestrogę dla tych, ktorzy *per ignorantiam invincibilem iuris aut facti hœresim committunt, quia in tali casu cum censuram non contrahant, poterunt a quolibet Confessario absolutionem obtinere Id. Del Bene l. c.* Są iednak przypadki Papieżowi rezerwowane; ktore chociaż nie maią do siebie przywiązaney exkommuniki, nie może iednak od nich żaden rozgrzeszyć *extra mortis articulum. Conc. Trident. sess.* 14. *c.* 8. iako uważa *Layman. l. c.*

306. Także nie zwykła dawać Penitencyarya rozgrzeszenia tym, co wzięli podarunki od Zakonnikow nad cenę piąciu czerwonych złotych, aż ie wrocą; a choć-

by y mnieyſze, tedy muſzą dać iałmużnę do tego Klaſztoru według naznaczenia.

§. II.

O dyſpenſach in Irregularitate.

307. Daie dyſpenſę Penitencyarya *in omnibus irregularitatibus ex delicto*, iako też *ex defectu natalium* lecz tylko w przypadkach potaiemnych; *in irregularitate* w ktòrą kto w padł przez mężoboyſtwo dobrowolne, trzeba bardzo ſłuſznych y wielkich przyczyn, żeby otrzymać dyſpenſę, zwłaſzcza jeżli ieſzcze nie ieſt Kapłanem. Heretykow y Apoſtatow od wiary dyſpenſuie, byleby błędy ich iawne nie były. Także w przypadkach taiemnych *diſpenſat cum male promotis*, to ieſt *ordinatis per ſaltum*, albo *extra tempora*, albo *non obſervatis interſtitiis*, albo *ſine dimiſſorialibus*, albo *ad falſum titulum*, albo też jeżliby ſię kto święcił *per ſimoniam factam cum Epiſcopo vel Abbate ordinante*, chociaż Sixtus V. takich dyſpenſować y rozgrzeſzać Penitencyaryi był zakazał Dekretem *Sanctum & ſalutare*, pozwolił iednak w czaſie poznieyſzym Innocenty XII. w Dekrecie *Romanus Pontifex*.

308. Dyſpenſuie Zakonnikow *in irregu-*

lari-

ſaritate ex delicto, lecz *in foro conſcientiæ* tylko; a ieżliby wyſtępek był publiczny, na ow czas *in utroque foro, auditis tamen & ſupplicantibus Superioribus*. Dyſpenſuie także *in bigamia tam vera quam interpretativa, & in irregularitate ab illa proveniente* Ogulnie mowiąc daie ſię w Penitencyaryi dyſpenſa *in omnibus quibuſcunque irregularitatibus & inhabilitatibus tam ex delicto quam ex defectu*, w przypadkach taiemnych, iako ſię iuż powiedziało, y co do ſumnienia tylko, według przerzeczoney Bulli, w ktòrey daie ſię obſzernieyſze pozwolenie, niż w inſzych poprzedzaiących.

309. Dyſpenſuie także *in irregularitate per abortum fœtus animati, non modo cum auctore & executore principali, ſed etiam cum mandante, conſulente & cooperante efficaciter*, ktòrzy wſzyſcy ſtaią ſię *irregulares ſequuto effectu*, tak iak y co do zaboyſtwa *Layman. de iuſt. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 4. n. 5.* Lecz proſząc o dyſpenſę *in irregularitate per abortum*, trzeba wyrazić, *utrum fœtus fuerit generatus per ſupplicantem*, bo inaczey byłaby *gratia ſubreptitia. Placent. fol. mihi* 275. Jako też wyrazić trzeba y to, czy w podobnym przypadku taż ſama oſo-

ba dyſpenſę kiedy otrzymała, pod nieważnością. *Laym. de Legib. c. 22. n. 18.*

310. Jak wiele y iakie ſą *irregularitates ex delicto vel ex defectu*, opiſuie *Buſembaum. l. 7. c. 5* chociaż tam nie namienia o tych co wpadaią w prawdziwą iawną herezyą y tych co ie utrzymuią y bronią co uważa *Bonac. de irregular. diſp. 7. p. 7.* może dla tego, iż niektòrym zdaie ſię, że też heretycy potaiemni wolni ſą *ab irregularitate. Boſſ. de Jubil. ſect. 1. caſ. 10. n. 238.*

§. III.

O przeſzkodach Małżeńſkich.

311. Dyſpenſuie Penitencyarya w przeſzkodach do Małżeńſtwa *tam de contrahendo quam de contracto*; w przeſzkodzie pokrewieńſtwa *ex copula illicita* za ſłuſzną przyczyną, y tylko co do ſumnienia; także *in impedimento criminis tam de contracto quam de contrahendo*, z tą iednak rożnicą, że łatwiey daie ſię taka dyſpenſa, kiedy żadna ſtrona do śmierci wſpołmałżonka pierwſzego nie przykładała ſię, chociażby żyli *in adulterio* y przyobiecali pożenić ſię za naſtąpioną śmiercią: inaczey zaś taka dyſpenſa daie ſię bardzo rzadko, kiedy obiedwie ſtrony, lub ktòrakolwiek iedna

iedna do śmierci pierwſego wſpołmałżonka albo małżonki przykładały ſię, chyba unikaiąc ciężkiego zgorſzenia.

312. II. Potwierdza Penitencyarya Małżeńſtwo nieważne z przyczyny pokrewieńſtwa *ex copula licita*, byleby nie w pierwſzym y w drugim, ani w drugim tylko gradusie, chybaby w drugim gradusie była ta przeſzkoda przez lat dzieſięć w cale niewiadoma, y małżeńſtwo zawarte publicznie miane było za prawne. Uważać trzeba, że chociaż pokrewieńſtwo *ex copula licita* ieſt powſzechnie przeſzkodą iawną, może być czaſzem z trafunku taiemną y za taką mieć ſię zwykło po leciech dzieſiąciu w małżeńſtwie zawartym.

313. III. Także potwierdza małżeńſtwo nie ważne z przeſzkody iawney pokrewieńſtwa w trzecim y wczwartym ſtopniu, jeżliby dyſpenſa z Dataryi otrzymana była *ſubreptitia* albo *obreptitia*, a to było taiemną, chybaby dla łatwieyſzego powtórney tey dyſpenſy z Penitencyaryi otrzymania fałſzywie cokolwiek napiſano było; na prz. iż *præceſſit copula*, ktòrey nie było w ſamey rzeczy, na ow czas taka dyſpenſa niebyłaby ważna. Nie daie ſię dyſpenſa *de contrahendo* w pokrewieńſtwie

ex copula licita, ani co do sumnienia tylko, chociażby ta przeszkoda była taiemna, ani w pokrewieństwie duchownym, chociażby było niebeśpieczeństwo zgorszenia za nie dozwoleniem takowey dyspensy.

314. IV. Jeżli kto otrzymał dyspensę z Dataryi w iakimkolwiek stopniu pokrewieństwa, zamilczawszy *copulam, quæ præcessit*, ponieważ taka dyspensa z Dataryi iest dla tey przyczyny nieważna, dyspensuie Penitencyarya *tam de contracto quam de contrahendo*, *dummodo copula sit secreta adhuc*, *& sine infamia revelari non possit*. Jeżli stopień pokrewieństwa iest pomieszany pierwszy zdrugim, albo sam tylko drugi, na ów czas trzeba zapłacić na ugodę między Dataryą y Penitencyaryą, co się nazywa *componenda*; idąca na iałmużny chyba że pierwsza dyspensa wydana była z Dataryi *in forma pauperum*, na ten czas wydaie się powtòrna z Penitencyaryi bez żadney płacy. Lecz ieżli proszący o dyspensę z Dataryi, wyraził iż *præcessit copula*, a nie wyraził, iż to było z zamysłem łatwieyszego otrzymania dyspensy, na ow czas taką dyspensę nieważną potwierdza Penitencyarya Ludziom ubogim także bez

pła-

płacy, dla tych, którzy ią mieli *in forma pauperum*, insi zaś bogatsi powtórnie zapłacić muszą *componendam*, którey ieżli całey zapłacić nie mogą, bywa im insza zaznaczona pokuta.

315. V. Te dyspensy dawane bywaią, chociażby stopnie pokrewieństwa y przeszkody wielorakie były, na prz. ieżliby kto był w drugim stopniu pokrewieństwa z strony Oyca, a z strony Matki w trzecim, w linii prostey czy poboczney, albo też ieżliby *post fornicationem cum Matre & cum filia* chciał poiąć w małżeństwo drugą corkę: co wszystko prosząc o dyspensę wyrażić trzeba, pod nieważnością iey.

316. VI. Dyspensuie Penitencyarya, chociaż bardzo rzadko, *in impedimentis impedientibus de contrahendo*, wyiąwszy ślub czystosci, y w stąpienie do Zakonu. Także legitymuie potomstwo co do sumnienia tylko, nie zaś *quo ad forum externum*.

Benedykt XIV. w Dekrecie *Matrimonia* 4. *Non.* 1741. uznaie, iż małżeństwa między heretykami, żyiącymi nawet w kraiach, gdzie kwitnie wiara Katolicka ważne są, chociażby sposob od koncylium Trydentskiego przepisany zachowany nie był, byle insza przeszkoda

Kanoniczna nie znaydowała się, ktòraby ie czyniła nieważnymi, §. *Primo scilicet*. Toż samo twierdzi o małżeństwie zawartym między osobami iedną heretycką, a drugą Katolicką. §. *Quod vero.*

§. IV.

O ślubach y ich zamienianiu.

317. Może zamienić Penitencyarya *in foro conscientientiæ* tylko *vota simplicia*, chociażby były rezerwowane lub zaprzysiężone: pozwala także dla słusznych przyczyn, żeby te śluby na czas inszy były odłożone, na prz. w stąpić do Zakonu. Dyspensuie *ad petendum debitum*, kiedy kto po uczynionym prostym ślubie czystości w stąpił w stan małżeński, chociaż tę Dyspensę y Biskup dać może. Rozwięzuie przysięgi te, których niedotrzymanie krzywdy nikomu nieprzynosi, kiedy zaś z niedotrzymania przysięgi lub ślubu krzywda komu być miała, na ow czas takiey dyspensy niedozwala. Y dla tego nie dyspensuie od ślubu lub przysięgi przetrwania w pewnych zgromadzeniach duchownych, ktòre chociaż nie są Zakonami, są iednak od Stolicy Rzymskiey potwierdzone. *Placent. fol mihi* 187. Zamienia obowiązek odprawowania Pacierzy Kapłańskich

ſkich na inſze uczynki pobożne, kiedy bez wielkiey trudności odprawować ich nie można, na prz. dla ſłabości oczu, lub głowy, albo dla ſkrupułow. Pozwala zakonnikom przeyść z iednego Zakonu do drugiego w tych nawet przypadkach, gdzie im takowe przeyście nie jeſt wolne. Dozwala także zoſtać ſię w drugim Zakonie do ktorego ſię przeſzło nie prawnie, a czaſem też dozwala zoſtać ſię na świecie. Dokłada wielkiey pilności w przywroceniu Apoſtatow właſnym Zakonom.

§. V.

O Rehabilitacyach y Kondonacyach, czyli o przywroceniu do urzędu lub władzy, y o przebaczeniu kary.

318. Rehabilitacya daie ſię oſobie duchowney, która dla iakiego wyſtępku, albo *propter irregularitatem* byłaby nie ſpoſobna do otrzymania *beneficium*. Zakonnikom także y Zakonnicom daie ſię, żeby mogli trzymać Urzędy y Przełożeńſtwa Zakonne, albo też dla przywrocenia *vocis activæ* lub *paſſivæ*, iezliby przez iaki wyſtępek potaiemny odpadali. Daie ſię także y tym, ktòrzy dla wyſtępkow ciężkich, iako ieſt zaboyſtwo &c. według Bulli Sixta

xta V. *Cum de omnibus.* 71. nie są ſpoſobni do czynienia profeſſyi Zakonney. Nie daie ſię iednak, ani nawet co do ſumnienia, Swiętokupiom, *niſi de expreſſo verbo Sanctiſſimi*, ieżli Symonia byłaby *realis & ſcienter facta*. Inaczey zaś, żeby ſię ſtała od kogo drugiego za niewiadomością tego, co otrzymał *beneficium*, albo też y odniego ſamego, lecz *ex ignorantia juris inculpata*, można z Penitencyaryi otrzymać rehabilitacyą, byle wraz o nią proſić po wiadomości wziętey.

319. Potwierdza także tylko co do ſumnienia, beneficium temu, który ſtaraiąc ſię o nie razem zdrugimi, otrzymał ie, nie będąc ſpoſobnym dla iakiey przyczyny taiemney, albo że zaciągnął *irregularitatem* przez nie prawne taiemnic Pańſkich ſprawowanie. Także pozwala Symoniakowi trzymać powtòrne beneficium prawnie otrzymane po opuſzczeniu pierwſzego nieprawnego: lecz nie zawſze iednoſtaynie, gdyż czaſem daie ſię tylko rozgrzeſzenie od grzechu y od cenzury, czaſem przyłącza ſię dyſpenſa, a rzadko razem y rehabilitacya, według rożności przypadkow. Kto raz otrzymawſzy dyſpenſę albo rehabilitacyą, proſi o nią powtòr-

wtòrnie dla podobnego wyſtępku, powinien to wyrazić, pod nieważnością. *Laym. de Leg. c. 22. n. 18.*

320. Uſtępuie całe albo po części przychody zbeneficiow nie prawnie otrzymanych, albo też kiedy Kanonik lub Prałat albo iakikolwiek *beneficiatus* brał przychody lùb dyſtrybucye, chociaż nie rezydował, albo w chorze niebywał przeciwko zakazowi *Conc. Trident. ſeſſ. 24. c. 12. de reform.* Także w czynieniu reſtytucyi iakichkolwiek, lub z Bulli *de datis & promiſſis* albo też z Bulli Pawła II. *Munera*, o których niżey mowić ſię będzie. Także względem poſagow Pannom dawać ſię zwykłych *ex locis piis*, ieżliby nie miały własności do tego przyzwoitych: co wſzyſtko wyrażono ieſt w Bulli Innocentego XII. *Romanus Pontifex.* Czytay *Placentinum in Dilucidatione.*

§. VI.
O ſpoſobie przywodzenia do ſkutku Liſtow y Reſkryptow Pœnitencyaryi.

321. Naprzod uważać trzeba, iż te Reſkrypta piſać ſię zwykły tym ſpoſobem, co y Bulle, to ieſt bez punktow, kommatow y peryodow: zaczym Spowiednik

powi-

powinien mieć w tych rzeczach biegłość y doświadczenie, a trzymać się sensu zwyczaynego: lecz zawsze się to znaczy *in foro conscientiæ* tylko, a nie *in foro externo.*

322. II. Spowiednik co przywodzi do skutku ten Reskrypt, powinien być Doktor Teologii albo Kanonow, albo też przynaymniey powinien mieć na to osobliwsze pozwolenie, iako to bywać zwykło w rożnych Zakonach y Zgromadzeniach, od swoich Przełożonych Generałow lub Prowincialow; teraz iednak częstokroć to się polecać zwykło prostym nawet Spowiednikom: trzeba tedy w tym punkcie uważać z słow samego Reskryptu, iak się ta rzecz ma sprawić. Także trzeba żeby ten Spowiednik miał władzę rozgrzeszenia penitenta, czy to od Biskupa dla świeckich, czyliteż od Zwierzchności Zakonney dla Zakonnych osob: można iednak Spowiednika raz obranego sobie odmienić na ten raz dla słuszney iakiey przyczyny. *Naldus. V. literæ n.* 8. byleby tylko był approbowany.

323. III. Spowiednik w takim razie nie tylko do skutku przywodzi reskrypt, lecz oraz sądzi, czy przyczyny wyrażone praw-

dzi-

dziwe ſą, albo nie, bez ktòrych Penitencyarya nie byłaby dyſpenſowała. Na prz. ieżli proſząc o dyſpenſę do małżeńſtwa, piſano, że ſię rozłączyć nie mogą bez zgorſzenia: powinien Spowiednik uważyć, czy to ieſt tak.

824. W dyſpenſach małżeńſkich niech uważa Spowiednik, czy przeſzkoda, ktòra ſię dyſpenſuie, ieſt taiemna y nie wiadoma, w tym ſenſie, iako ią brać ieſt zwyczay w Penitencyaryi, co niżey nie raz namieniło ſię: ani też taka, ktòraby w krotce wyiawiona być muſiała; w czym iednak zbyt troſkliwym być nie należy, a w wątpliwościach roſtropnie dać wiarę ſamemu penitentowi. Względem małżeńſtwa, które ma naſtąpić, wſtrzymać ſię trzeba od dyſpensowania, ieżli ieſt niebeśpieczeńſtwo, że ſię wyiawić może wyſtępek, od ktòrego pochodzi ta przeſzkoda, ieżliby oraz za tym wyiawieniem zgorſzenie naſtąpić miało: y to iednak uważać trzeba z roſtropnością, a nie z zbytnią ſurowością y troſkliwością. Lecz w Małżeńſtwach iuż zawartych gdzie idzie o dyſpenſę, ieſzcze mniey tam ſkrupułow mieć należy, gdyż te roſprzągnąć ſię prawie nie mogą bez zgorſzenia y zamieſzania.

325. Procz tego, co ſię zawiera w Reſkrypcie, uważać powinien Spowiednik, czy nie ma inſzey ieſzcze przeſzkody iakowey do zawarcia tego małżeńſtwa: gdyż tym ſpoſobem nie możnaby do ſkutku przywieść tey dyſpenſy, ażby druga nowa naſtąpiła.

326. Jeſt zdanie wielu Teologow, a czaſem ſię to nawet w Reſkryptach Penitencyaryi wyrażać zwykło, iż przy takowych dyſpenſach, gdzie tylko iedna ſtrona wie o przeſzkodzie, y proſi o dyſpenſę uwiadomiona być powinna y ſtrona druga, iż do tych czas małżeńſtwo ich nie ważne było, y że potrzeba ie ſtwierdzić, oraz znowym na nie zezwoleniem. Ja ſądzę, iż roſtropnie uważaiąc ieżliby niebeśpieczeńſtwo było większego zepſowania niż naprawy y roztrychnienia małżonkow, nietylko nie trzeba donoſić, z kąd pochodziła ta przeſzkoda, czy to dla pokrewieńſtwa *ex copula illicita*, czyli też *ex impedimento criminis &c.* na co wſzyſcy zezwalaią Teologowie, ale nawet ani o tey dyſpenſie w ſpominać należy: chybaby oczewiſta rzecz była, iż druga ſtrona w cale z tego małżeńſtwa kontenta nie ieſt, y od niego uwolnić by ſię życzyła ſobie, na

na ow czas według ſumnienia oſtrzedz by ią należało, żeby, ieżli chce, przyſtępowała do rozwodu. *Sanchez. de Matrim. l.* 2. *diſp.* 36. *n.* 9. *Placent. in Dilucidatione fol. mihi* 228. *Cardenas ad Prop. damn. ab Innoc. XI. diſſ.* 2. *n.* 681. W tym także oſtrzegam, iż iakimkolwiek ſpoſobem małżeńſtwo ſtwierdzone y zezwolenie ponowione byłoby, nie może Spowiednik wyciągać, żeby ſię to działo w iego ani świadkow przytomności, gdyż tego Reſkryptu Penitencyaryi nakazywać nie zwykły, y to małżeńſtwo zawarte być rozumie ſię *in facie Eccleſiæ*, co ieżliby inaczey było, Spowiednik inaczey do tego przyſtąpić nie może, aż otrzyma na to oſobliwſze pozwolenie z Rzymu, czy też od Plebana albo od Biſkupa, według uſtawy *S. Conc. Trid. ſeſſ.* 24. *de reform. matrim. c.* 1.

327. To przywodzenie do ſkutku Reſkryptow, czy to względem rozgrzeſzenia, czyli też względem dyſpenſy, czynić ſię powinno pod czas ſpowiedzi, chociażby w ſamym Reſkrypcie to wyrażono nie było, pod nieważnością; y po zwykłym od grzechow rozgrzeſzeniu, przydać należy te lub podobne ſłowa: *Et in ſuper auctoritate Apoſtolica mihi ſpecialiter delega-*

ta, diſpenſo tecum &c. lub inſzym iakim ſpoſobem, gdyż na to nie maſz ſłow pewnych. *Placent. l. c. Tiburt. Navar. Manuduct. ad Prax. execut. liter. S. Pœnit.*

328. Pokutę powinien Spowiednik naznaczyć tę, która będzie w Reſkrypcie wyrażona, iako ſię to czynić zwykło w wielu przypadkach, ktòra ieżliby zoſtawiona była do woli Spowiednika, trzeba w tym poſtąpić podług nauki na ſwym mieyſcu daney. A chociażby w Reſkrypcie znaydowało ſię, iż naznaczyć należy pokutę ciężką y długą, trzeba to iednak roſtropnie uważyć y rozſądzić według ſtanu y ſpoſobności penitenta. *Marc. Leo in Praxi fol. mihi* 70. *&* 467.

329. Nie powinien Spowiednik dawać żadnego świadectwa, ani ſłownie ani na piśmie, danego rozgrzeſzenia, owſzem Reſkrypt zaraz żedrzeć ma: chyba tylko dać może takie *teſtimonium*, iakie ſię dawać zwykło Pielgrzymom, iż tego lub tego dnia y Roku ſpowiadał ſię, nie wyrażaiąc czego: w wyſtępkach zaś publicznych dołożyć może, iż dało ſię rozgrzeſzenie za dyſpenſą Penitencyaryi. Przeſtrzedź iednak trzeba penitenta, iż *quo ad forum fori* ſtawić ſię powinien przed

Bi-

Biſkupa, ieżliby o to był zapożwany.

330. Jeżliby z iakiego przypadku penitent nie mogł otrzymać rozgrzeſzenia Sakramentalnego, na prz. kiedy niechce uczynić reſtytucyi, albo też ieżliby ſpowiedź była nie ważna z niedoſtatku ſkrúchy, wielu Teologow trzymaią, iż z tym wſzyſtkim dyſpenſowac go można. *Marc. Leo in Pr. fol. mihi* 32. Z tym wſzyſtkim ieżliby to Spowiednik poſtrzegł, powinien go nakłonić do dobrey ſpowiedzi, y przełożyć mu, iz według przeciwnego zdania taka dyſpenſa ieſt nie ważna. A ieżliby penitent zamilczał na ſpowiedzi okoliczność do teyże ſprawy ściągaiącą ſię, do którey należy dyſpenſa, przez coby Spowiedź była nie ważna, tedy rzecz ìeſt do prawdy wielce podobna, iż przez to ſamo dyſpensa nie ważną ſtałaby ſię: na prz. ieżliby maiąc dyſpensę do małżeńſtwa dla pokrewieńſtwa, zamilczał *copulam ante contractum matrimonium factam. Filliuc. tr.* 10. *p.* 2. *n.* 355. Na reſztę ieżliby ſię Spowiednikowi zdało, iż za tym Reſkryptem dyſpenſować nie można, może ſobie penitent poſzukać drugiego, ktòryby był przeciwnego zdania. *Bonac. de Leg. diſp.* 1. *q.* 2. *part.* 2. O czym wſzyſtkim nayle-

piey piſzą *Tiburt. Navarrus in Manuductione*, y *Bonacina l. c.*

§. VII.

O dyſpenſas Małżeńſkich, ktòre wychodzą z Dataryi, czyli Kancellaryi Papieſkiey.

331. Jako w przypadkach taynych wychodzą dyſpenſy małżeńſkie z Penitencyaryi, tak w przypadkach publicznych wychodzą z Dataryi czyli Kancellaryi Rzymſkiey, o czym tu mowić będę, gdyż czaſem do obódwoch udawać ſię potrzeba.

332. Datarya więc dyſpenſuie w przeſzkodach iawnych *in foro externo*, y ma ſwoy oſobliwſzy ſpoſob piſania, ktòry ieżli zachowany nie będzie, dyſpensa ieſt nie ważna. Takie iednak omyłki bywaią nie tylko co do iſtoty, lecz akcydentalne, a te ważności nie pſuią, co znać y uważać należy.

333. Przypadki w ktòrych Datarya dyſpenſuie do małżeńſtwa ſą te I. w pokrewieńſtwie, gdzie trzeba wyrazić tego pokrewieńſtwa ſtopień, to ieſt drugi, trzeci albo czwarty, bo w pierwſzym nie daie ſię dyſpensa II. Jeżeli zabieraiące ſię oſoby do małżeńſtwa dwoiakie z ſobą maią pokrewieńſtwo, czy to w iednym ſtopniu czyli w roznych, na prz. oboie w trzecim ſtopniu tak z ſtrony Oyca iako z ſtrony ma-

matki, albo też w trzecim y czwartym, co wyrazić trzeba pod nieważnością. III. W linii poboczney ieżli z iedney ftrony ieft pokrewieńftwo w pierwfzym ftopniu, a zdrugiey w dalfzym, trzeba to wyrazić oboie: lecz ieżli pierwfzy ftopień nie w chodzi, dofyć ieft wyrazić ten, co ieft dalfzy, chyba że niewiafta będzie wbliżfzym ftopniu niż męfzczyzna. *Sanchez de matrim. l. 8. dif. 24. n. 12.*

334. Z tym wfzyftkim wyrażać fię zwykły obydwa ftopnie, tak bliżfzy iako y dalfzy, ponieważ S. Pius V. poftanowił tak. IV. Co do linii, czy ieft profta czy poboczna, nie mafz zwyczaiu wyrażać, gdyż takie dyfpensy rzadko zdarzaią fię w linii proftey, lecz chociażby fię to trafiło, wyrażać nie potrzeba, *Sanchez l. c. n.* 14. chyba na ten czas, kiedy ieft *impedimentum ex copula fornicaria.*

335. Trzeba także wyrazić ftopień profząc o dyfpenfę z przyczyny powinowactwa, bo ieżli przefzkoda zachodzi *ex matrimonio confummato*, nie można bez dyfpensy żenić fię *intra quartum;* ieżeli zaś *ex copula illicita*, to tylko *intra fecundum.* Także, ieżli przefzkoda pochodzi zdwoch przyczyn na prz. *ex habita copula licita vel*

illicita cum duabus sororibus, to trzeba wyrazić; albo też ieżliby ta przeszkoda była w nierownym stopniu, na prz. ieżliby kto *habita copula cum matre & cum filia* chciał poiąć drugą Siostrę. Także trzeba wyrazić, czy stopień iest ten sam z obu stron, czyli inszy, na prz. czy oboie są w stopniu drugim, czyli też iedno w drugim, drugie zaś w trzecim. Do czego znać potrzeba *Arborem consanguinitatis & affinitatis*.

336. W pokrewieństwie duchownym trzeba wyrazić, czy to iest *compaternitas*, czy *paternitas*; albo tez ieżliby to pokrewieństwo z dwòch pochodziło przyczyn, iako kiedy kto ochrzcił dwoie dzieci, albo też ochrzcił iedno a drugie trzymał do Bierzmowania, potym zaś chce się żenić z ich Matką. *Fill. tr.* 10. *p.* 2. *n.* 331.

337. Jeżli są przeszkody z rozmaitych przyczyn pochodzące, na prz. powinowactwo *ex illicito*, y *publica honestas*, powinny być wszystkie wyrażone: także ieżliby *publica honestas* była dwoiaka, na prz. ieżliby kto wstępował w małżeństwo z inszą osobą, po uczynionych zaręczynach z inszą, y po ślubie z inszą, y iakiekolwiek insze, na prz. *criminis & propinquitatis*, albo też *criminis ex adulterio & criminis ex*

ma-

machinatione: także ieżliby się zebrały powinowactwo y pokrewieństwo czy duchowne czy naturalne, wszystkie powinny być wyrażone, chyba ieżliby iedno w drugim się zamykało, iako to *publica honestas in matrimonio consummato.*

338. Nie zgadzaią się w tym Teologowie czy te przeszkody powinny być razem wszystkie w iedney pisane supplice, czyli też mogą być rozdzielone? lecz zdaie się, iż rozdzielane być nie powinny, chyba na ow czas, kiedy iedna przeszkoda iest iawna, a druga taiemna, a przeto udzielne suppliki tak do Dataryi iako y do Penitencyaryi pisać należy, namieniaiąc iednak w supplice do Penitencyaryi, że y do Dataryi czyni się rekurs.

339. W wyrażeniu stopniow ieżliby położony był większy za mnieyszy, ważna będzie dyspensa, lecz nie przeciwnie; a ieżli omyłka się stanie w wyrażeniu rodzaiu przeszkody; zowiąc na prz. powinowactwem to, co iest pokrewieństwem, na ow czas dyspensa będzie nie ważna.

340. W przeszkodach pokrewieństwa lub powinowactwa, byle nie duchownego, ieśli przed pyspensą była *copula perfecta*, trzeba to wyrazić prosząc o dyspensę, cho-

ciaż niektòrzy tego nie trzymaią. *Aversa de matrim. q. 16. sect. 1.* A ieżliby to nastąpiło po otrzymaney dyspensie, lecz w przod, nim przywiedziona iest do skutku, nie trzeba nowey starać się dyspensy, chociaż przeciwnie trzymaią niektòrzy. *Sanchez l. c. disp. 25. n. 8.* Lecz ieżliby wiedząc o przeszkodzie ślub wzięli, y było *matrimonium consummatum* umyślnie w nadzieię łatwieyszego otrzymania dyspensy, albo ieżliby nie wiedząc o przeszkodzie opuszczone były zapowiedzi, a tym bardziey ieżliby ślub był nie ważny bez przytomności Plebana lub świadkow, to wszystko prosząc o dyspensę wyrazić potrzeba. *Aversa l. c. q. 19. sect. 6.* iako też ieżliby nie biorąc ślubu była *copula* w nadzieię łatwieyszego otrzymania dyspensy, tę okoliczność wyrazić potrzeba. *Filliuc. l. c. n.* 340. A ieżliby w Reskrypcie z Dataryi położono było *dummodo non se cognoverint spe futuri matrimonii*, tedy takiey dyspensy do skutku przywieść nie można, ieżliby się okoliczność nie prawdziła.

341. Te są przyczyny, dla ktòrych Datarya dyspensować zwykła. I. Ubostwo niewiasty y niedostatek posagu, przez co rownego męża dostać nie może. II. Mieysca

ſca nie ſposobność. III. Jeżli takim małżeńſtwem mogą uſtać nie przyiazni między pokrewieńſtwem. IV. Ciężkie iakie zgorſzenie, któremu inaczey zabieżeć nie można. V. Kiedy inaczey ſławy niewiaſty zachować nie można. VI. Wiek panny, ieżli przeſzła lat 24. VII. Dla zachowania znacznych bogactw w iedney familii. VIII. Zaſługi oſobliwſze takich oſob ku Kościołowi. *Filliuc. l. c. Averſa de matrim. q.* 19. *Giuſti de Diſp. Matr. l.* 3.

Benedykt XIV. w Dekrecie *Ad Apoſtolicæ* 1. *Mart.* 1741. wyraża, iż ieżli Spowiednik poſtrzeże, iż przyczyny wyłożone prawdziwe nie ſą, nie powinien takiey dyſpensy do ſkutku przywodzić, gdyż ieſt w cale nieważna. §. *Sane quidem.*

ROZDZIAŁ XVI.

O niektòrych Bullach Papieſkich, których wiadomość potrzebna ieſt Spowiednikowi.

342. Ponieważ Spowiednik obſzerną wiadomość mieć powinien Dekretow Stolicy Apoſtolſkiey, od ktòrych wiele rzeczy zawiſło, y ktoby ich nie zachowywał,

 mo-

może częſtokroć wpadać w kary Kościelne, przeto położę tu tę, które ſą potrzebnieyſze.

§. I.

O Bulli Cœnæ Domini.

343. Bardzo dawna ieſt Bulla *Cœnæ Domini*, y dawnieyſzych czaſow trzy razy na rok ogłaſzana była: w Wielki czwartek, na Wniebo-wſtąpienie Pańſkie y w uroczyſtość poświęcenia Bazyliki SS. Apoſtołow Piotra y Pawła, co pośledniey-ſzych czaſow Marcin V. Papież w Wielki czwartek tylko czynić kazał. Zamyka w ſobie rozmaite oſoby y ſprawy, które pilnie rozważać należy, gdyż wniektórych okolicznościach rozciągać ſię nawet może do nowych przypadkow, a w niektòrych ani do dawnych nie rozciąga ſię, gdyż co rocznie odnawia ſię, y można do niey co przydać albo uiąć; dla tego kary w niey zamknięte ſą *non a jure* lecz *ab homine:* chociaż przez oſobliwſzą uſtawę z śmiercią Papieża nie uſtaią. Trzeba więc mieć baczność na oſtatnią iey publikatę; chociaż od wielu czaſow żadna ſię nie ſtała odmiana. Przepis tey Bulli powinien mieć przy ſobie każdy Pleban y każdy Spowiednik czytać ią y rozumieć; gdyż to ieſt nakazano przy końcu teyże Bulli, w czym nie-

niedbalſtwo zaciąga grzech ciężki. *Bonac. t.* 3. *diſp.* 1. *q.* 22. *part.* 8. *n.* 4.

344, W pierwſzym Kanonie wkłada ſię exkommunika na heretykow, niepotaiemnych lecz zewnętrznych. *Sanhez. in Summ. l.* 2. *c.* 8. *n.* 7. iako ſię wyżey powiedziało. Także kto heretykom wierzy, ich przyimuie, ſprzyia im, broni y dobrowolnie czyta Xięgi heretyckie do wiary lub obrządkow Kościelnych należące; w czym podoba mi ſię uwaga Paſqualiga *ad Franc. p.* 1. *n.* 1474. z ktorym zgadza ſię *Del Bene de Inquis. t.* 1. *dub.* 36. iż ten zakaz nierozciąga ſię na inſze xiążki heretyckie, iak tylko na te ktore ſą piſane *modo heretico*, to ieſt w ktorych heretycy błędy ſwoie rozſiewaią, chcąc do nich czytaiących pociągnąć: co oraz rozumie ſię y o tych xiążkach, ktorych chociaż zamierzenie ieſt inſze, iednak w ſobie zawieraią materye heretyckie *doctrinali modo*, czy to umyślnie, czy przypadkiem; lecz xiążki ktore ſię drukuią w kraiach heretyckich o hiſtoryi świeckiey, prawach, lekarſtwie, matematyce, Retoryce &c. tudzież lexyka, Dykcyonarze, konkordancye y inne tym podobne zebrania, mogą ſię czytać bez ſkrupułu, chociażby w nich

co

co było heretyckiego, na prz. potwarzy na Papieża y katolikow. *Del Bene de Inquiſ. t. 1. p. 1. dub. 46. pet. 6.* chyba byłyby wyraznie zakazane w Regeſtrze Xiąg zakazanych, albo do niego ściągały ſię przez reguły w tymże Regeſtrze opiſane, przez których czytanie byłaby exkommunika zaciągniona, ieżli nie *Bullæ Cœnæ*, to druga przez Piuſa IV. *Dominici gregis*, y grzech śmiertelny tak czytaiąc iako też ie chowaiąc.

345. Uważay, iż do zaciągnienia exkommuniki nie koniecznie trzeba to wſzyſtko uczynić, co w tym pierwſzym Kanonie wyraża ſię, lecz doſyć iednego punktu, na prz. ſprzyiać heretykom, albo ich xiążki czytać, albo chować ie. Lecz co do oſtatniego punktu, ten ſię nie ściąga do tych, ktòrzy ie chowaią w złożeniu albo w zaſtawie, iako też ſłudzy mogą chować ie dla Panow maiących pozwolenie czytania. *Paſqual. l. c. n.* 1504. Jeſt tu kweſtya między Teologami, jak ſię ten punkt rozumie: *wierzyć heretykom*, który ſię w pierwſzym zawiera Kanonie; czy kto wierzy heretykom, wierzy oraz herezyi y błędom heretyckim, czyli też trzymaiąc ſię wiary Katolickiey można wie-

rzyć,

rzyć, iż heretycy ſą dobrzy ludzie, y dla ſamey ich herezyi żyć z nimi w przyiazni? Za drugim zdaniem tu wyrażonym idzie *Duardus in Bull. Cœn. l.* 2. *can.* 1. *q.* 26. Lecz powſzechne zdanie ieſt, iż przez ten punkt rozumieią ſię owi, ktòrzy w ogulności rozumieią, iż nauki heretyckie ſą prawdziwe. *Paſſ. in* 6. *l.* 5. *c.* 11. *n.* 9. gdyż ieżliby wierzyli w ſzczegulności, byliby prawdziwymi heretykami.

346. W trzecim Kanonie zoſtaią exkommunikowani rozboynicy morſcy, y ktokolwiek im ſprzyia, ich broni lub iakimkolwiek ſpoſobem ochrania, byleby Xiąże ich nie miał woyny z tym narodem, przeciwko ktòremu ſą wyſtawieni, gdyż na ow czas nie ſą rozboynikami, lecz żołnierzami. Niewolnicy Chrześciańſcy nie podpadaią tey klątwie, ktòrzy gwałtem ſłużyć muſzą na okrętach niewiernych, byleby nie czynili tego, co przez ſię złe ieſt, iako zabiiać, ranić &c. *Duard. l.* 2 *can.* 3. *q.* 13.

347. W czwartym Kanonie zamykaią ſię ci, ktòrzy zabieraią nieſłuſznie rzeczy z rozbitych na iakimkolwiek morzu okrętow, czy to z ſamych okrętow, czyli też kiedy rzeczy na brzeg wyrzucone będą, chyba rzecz byłaby niewarta nad dwa talary

lary. *Id l. c. q.* 11. *n.* 5. albo też okręty byłyby nie wiernych lub rozboynikow morſkich chociaż Chrześcian, albo też gdzie zwyczay pozwala wziąć co za pracę tym, którzy przybiegaią na ratunek. *Bonac. t.* 1. *diſp.* 1. *q.* 5. *p.* 4. *n.* 8.

348. W Kanonie 14. 15. y 16. exkommunikuią ſię ci, którzy wolność Kościelną łamią iakimkolwiek ſpoſobem, iako to: ſprawy duchowne do ſądow świeckich pociągaiąc, lub też prawa przeciwne ſtanowiąc, o czym obſzernie piſze *Del Bene* we dwoch tomach *de immunitate.*

349. W Kanonie 17. y 18. ſą ci, którzy przywłaſzczaią ſobie władzę lub przychody y iakiekolwiek pożytki Kościelne lub Klaſztorne, y którzy iakiekolwiek wkładaią podatki czy to na dobra czy na oſoby duchowne władzą świecką, co iednak rozumie ſię, za naſtąpieniem ſamego ſkutku. Co wſzyſtko, iako też y inne Kanony w tey Bulli zawarte, ponieważ obſzernego potrzebuią wykładu, odſyłam czytelnika do tych Teologow, ktòrzy o tym obſzernie piſali, iako to *Bonacina* y *Duardus ll. cc.* To tylko dodaię, iż nie wiadomość tey Bulli y kary w niey zawartey częſtokroć wymawia przeſtępcę od exkommuniki, cho-

chociaż znać będzie, iż to ieſt grzech. *Duard. l. c. l.* 1, *can.* 2. *q.* 5. *n.* 15. *Laym. de Pœn. cap.* 12. *n.* 2. w którym razie każdy Spowiednik będzie mogł rozgrzeſzyć. *Bonac. l. c. diſp.* 19. *p.* 4. *n.* 8. Lecz wzgiędem tych przypadkow, które w tey Bulli ſą tylko ponowione, íako to ieſt §. 18. *Quive collectas &c.* ieżli kto o nich wiedział zdawnieyſzych Dekretow, taki w pada w exkommunikę, *Id. ibid.*

350. Kto wpada w exkommunikę tey Bulli, nie może być rozgrzeſzony, procz przy śmierci, od żadnego Spowiednika, ani nawet od Biſkupa ani Kardynała, ieżli na to nie ma oſobliwſzego od Stolicy Apoſtolſkiey pozwolenia, iako to wyraża ſię §. *Cœterum a prœdictis.* pod karą podobney exkommuniki na ſamego ſpowiednika y odpadania od wſzelkich urzędow Kościelnych *ipſo facto ſine alia declaratione.* A to na ow czas tylko, kiedy ieſt zupełna pewność, iż Penitent popadł w tę exkommunikę, bo ieżliby tylko wątpliwość była, na ow czas, za zdaniem wielu Teologow, każdy Spowiednik rozgrzeſzyć może, potym, iak dekret wypadły w Roku 1601. iaśniey wyłożył Klemens VIII. Papież *Nidus in Lucerna diſcept.* 1. *ſect.* 10.

Di-

Diana Coord. t. 1. tr. 5. resol. 43. qui alios refert. Jest kwestya między Teologami, czy mogą Biskupi rozgrzeszyć od tey exkommuniki, ieżliby przypadki były potaiemne, y do sądu ieszcze niedoniesione, ponieważ to im pozwala *Conc. Trid. sess. 24. Cap. liceat. 6.* Mnie się widzi, iż ieżli przypadki są pewne a nie wątpliwe, Biskupi od nich rozgrzeszyć nie mogą, y ten iest zwyczay w Rzymie. *Fagnan. in c. quoniam, de constit. Duard. l. 3. in §. 2. qu. 11. n. 43.* Z kąd ia sądzę, iż Biskupi nie mogą rozgrzeszyć od herezyi iawney, ani *in foro conscicentiæ*, ieżli na to osobliwego nie maią pozwolenia. *Suarez. de Cens. disp. 11. sect. 3. n. 5. Duard. l. c. n. 48. Greg. XIII. in Bulla incip. Officii nostri*, zwłaszcza ieżliby się znaydowali wspołheretycy y ta herezya iawna była, w ktòrym razie ani sam naywyższy Penitencyarz władzy nie ma według ustawy Innocentego XII. *Romanus Pontifex*. Jeżli herezya iest potaiemna, wielu iest Teologow, ktòrzy sądzą, iż mogą od niey rozgrzeszać *in foro conscientiæ* Inkwizytorowie, y inszym na to moc dawać. *Duard. l. c. qu. 12. n. 10. & 17. Diana Coord. t. 5. tr. 8. res. 19. & 20. Bonac. t. 3. disp. 1. qu. 22.*

punct.

punct. 2, *n.* 5. Podobnym ſpoſobem można rozgrzeſzyć Apoſtatow y tych co ſprzyiaią heretykom, co chowaią y czytaią ich Xiążki, według Bulli Klemenſa VII. *Cum ſicut* 27. czego iednak nie dozwala *Garzias de Benef. part.* 11. *c.* 10. *n.* 120. co bardziey Inkwizytorom niż Spowiednikom wiedzieć należy. Naucza *Nidus in Lucerna diſcept.* 1. *ſect.* 20. iż zwyczay Inkwizytorow ieſt rozgrzeſzać ich nie *in foro Sacramentali*, ale *in foro iudiciali* z Piſarzem y świadkami, iako to czynią y Biſkupi, a potym mogą być rozgrzeſzeni od każdego ſpowiednika od herezyi czyli też apoſtazyi. Wyraża Alexander VII. w Dekrecie 23. mart. 1656. iż nawet pod czas Jubileuſzu nie można od herezyi rozgrzeſzać, ieżli na to nie ma wyraźnego pozwolenia. *Card. Albit. de inconſtant. in fide cap.* 25. także Innocenty X. 23. Maja 1652. iako mowi *Diana Coord. t.* 9. *tr.* 7. *reſ.* 118.

351. Lecz czy może Biſkup rozgrzeſzyć tych, ktòrzy ſtawić ſię nie mogą w Rzymie, iako to wyraznie pozwolono względem tego, ktòry pobił Xiędza? Wielu ieſt Teologow, ktòrzy toż pozwalaią y względem Bulli *Cœnœ Domini*, przynaymniey kiedy tego ciężka jeſt potrzeba;

według okoliczności osob y mieysca, nawet y co do herezyi, daiąc tego przyczynę, która się zdaie wielce słuszną: to iest, żeby to nie było im na zgubę, co ustanowiono iest na zbawienie. *Duard. l. c. q.* 8. *n.* 14. 45. *&* 59. co y ia dozwalam, z tą przestrogą, iż ieżeliby w przyszłym czasie przeszkoda ustała, powinni wypełnić wszystkie obowiązki, czego naucza *Filliuc. tr.* 16. *c.* 52. Są w tey materyi dwie Propozycye potępionę, to iest trzecia y czwarta od Alexandra VII. ktòre przy końcu tego Tomu widzieć można.

§. II.

O Bullach należących ad S. Officium Inquisitionis,

352. Jako przez Bullę *Cœnæ Domini* naywyżsi Pasterze karzą występki w Kościele Bożym, któreby spokoyność mieszać y iedność onego zrywać mogły, tak procz tey są ieszcze insze do przerzeczonego końca prowadzące.

353. Pierwsza iest Juliusza III. *Licet* 2. przez ktòrą popadaią w exkommunikę osoby na urzędach będące, ktòre przeszkadzaią Biskupom y Inkwizytorom sprawować to, co do ich urzędu należy, wtrącaią

ią się sami rozsądzać o herezyach nie będąc do tego wezwani, albo też nowe stanowią prawa heretykom przyiazne.

354. Druga iest S. Piusa V. *Si de protegendis* 82. przez którą popadaią w exkommunikę y insze kary doczesne, ci, którzy szkodzą osobom lub rzeczom *S. Officii* iakimkolwiek sposobem, y ci wszyscy co takim szkodzącym pomoc lub radę daią, *etiam effectu non sequuto*, co wszystko rozumieć się ma nie tylko w tych okolicznościach, gdzie idzie o wiarę, lecz w każdym interessie, wyiąwszy tylko tych, co prześladuią świadkow w rzeczach do wiary nie należących. *Bonac. t. 3. disp. 1. q. 2. p. 13. n. 3.* Toż rozumieć się ma o Biskupach, gdzie oni sami Inkwizytorow zastępuią powinność.

355. Trzecia Bulla iest Pawła V. *Romanus Pontifex*. 26. w ktòrey zakazuie się Przełożonym Zakonnym pod karą *excommunicationis reservatæ*, aby się nie wdawali do rozsądzania w Zakonnikach swoich, co *ad S. Officium* należy, y przykazuie się Zakonnikom, żeby donosili Inkwizytorom nawet wspołbraci swoich Zakonnych podeyzrzanych o herezyą, które podeyzrzanie, ia sądzę, powstać powinno *ex*

natura actus, na prz, czcić bałwana, mieć umowę zdiabłem, y inſze tym podobne ſprawy, ktòre z przyrodzenia ſwego ſą heretyckie, lecz nie to podeyzrzenie, co pochodzi z prawa, iako to ieſt ſollicytacya *&c. ex Bulla Greg. XV. Paſſ. in 6. l. 5. n.* 47. & 67.

356. Pomieniona Konſtytucya pönowiona y powiękſzona ieſt od Alexandra VII. przez Dekret *Licet alias* 98. z rozkazem donoſić tych nawet, co letko ſą podeyzrzeni, bez pozwolenia Przełożonych, y bez poprzedzaiącego upomnienia Braterſkiego. Także ſię nakazuie wſzyſtkim Zakonnikom, ażeby upominali do donoſzenia *ad S. Officium* tych, ktòrzy maią co donieść, nie odwodząc ich od tego pod żadnym pretextem, ani nawet pod pretextem przerzeczonego upomnienia braterſkiego, a to wſzytko *ſub pœna excommunicationis reſervatæ & privationis ac inhabilitatis omnium officiorum*, a niektórzy rozciągaią nawet względem tych, ktòrzy ſię iuż poprawili, iako ſię powiedziało *w Rozdz.* 13. §. 2. dla tego podobno, iż w dekrecie dołożone ſą te ſłowa: *ſub dictæ correctionis fraternæ, aut alio quovis prætextu*, wyjąwſzy iednak tych, ktòrzy z ta-

ko-

kowego doniesienia obawiaią się ciężkiego dla siebie niebespieczeństwa, według zdania tych nawet Teologow, ktorzy po tym dekrecie pisali. Są iednak niektòrzy, co pozwalaią upomnienie Braterskie: tym, którzy nie są prawdziwymi heretykami, lecz tylko podeyzrzeni o herezyą, y ktòrych postępki nie są heretyckie *ex natura actus*, lecz tylko *ex iuris fictione*, *Leżana t.* 1. *c.* 19. *n.* 34. *Del Bene de Inquis*, *p.* 1. *dub.* 17. *n.* 8. & 9. ktòry też inszych przywodzi.

357. Czwarty Dekret iest Urbana VIII. 14. Apr. 1633. położony *in Bullario num.* 165. gdzie przykazano iest wszystkim Przełożonym Zakonnym *sub pœna privationis officiorum vocisque activæ & passivæ ipso facto incurrenda*, ażeby raz przynaymniey w rok, to iest w piątek po Wniebowzięciu Matki Boskiey czytane były wszystkie Konstytucye *ad S. Officium* należące, także pod czas Kapituły Generalney y Prowincyalney; do ktòrych to Konstytucyi zachowywania Przełożeni upominać powinni swych Zakonnikow, a ten Dekret na mieyscu widocznym mieć przybity, żeby od każdego wygodnie mogł być czytany. Bulle zaś *ad S. Officium* należące te są znacznieysze: Grzegorza XV. *contra sol-*

licitantes, Sixta V. przeciwko Aſtrologii, Pawła V. y Grzegorza XV. o poczęciu Panny Nayświętſzey, y iak oſtrożnie o nim mowić w rozmowach publicznych lub prywatnych, w ſzkołach lub na ambonach.

358. Piąta Konſtytucya ieſt Klemenſa VIII. *Cum ſicut.* 42. ponowiona od Grzegorza XV. *Romani* 28. gdzie zakazuie ſię Katolikom Włochom, ażeby dla Kupiectwa ani pod żadnym inſzym pretextem nie mieſzkali w miaſtach ani na mieyſcach tych, gdzie publiczne Wiary S. Katolickiey Rzymſkiey obrządki ſą zakazane, gdzieby nie było iednego przynaymniey Kościoła z iednym Kapłanem Katolickim: żeby ciż Włoſi nie żenili ſię z niewiaſtami heretyckiemi, ani proſili heretykow do trzymania ich dzieci do chrztu, ani ſami dzieci heretyckich nie trzymali, chyba byłyby chrzczone od Kapłana Katolickiego y obrządkiem Katolickim, ani lekarzow używali heretyckich, chyba w oſtatniey potrzebie, y gdzie w cale nie maſz Katolickiego. Także nakazuie ſię im, ażeby kiedy z Włoch przeieżdzaią na mieſzkanie w ſtrony heretyckie, ażeby brali na to pozwolenie od Biſkupow albo Inkwizytorow, y przynaymniey raz w rok

przy-

przyſyłali świadectwo odprawioney ſpowiedzi y Kommunii S. bo inaczey, ma być z nimi tak poſtąpiono, iak z podeyrzanymi o herezyą. Do czego przydaie Grzegorz, iż żaden heretyk nie może mieſzkać we Włoſzech, ani na przyległych wyſpach pod żadnym pretextem: a ktoby go przyimował, ma być podług Kanonow karany. O przeſtawaniu Chrześcian z Zydami wylicza dziewięć punktow Bonacina *in Decal. tom.* 2. *diſp.* 3. *q.* 2. *p.* 6. iako to: mieſzkać z nimi, leczyć ſię od nich, dawać dzieci na przechowanie, służyć u nich, ieść ich macę w czas Wielkonocny, chodzić do Synagogi, bywać na ich weſelach, bankietach, uroczyſtościach, tańcach, co wſzyſtko rozumieć ſię ma, ieżliby kto czynił z zamyſłem apoſtazyi, y słuſzne iakie przyczyny od tego nie wymawiały. Jeſt także Bulla Klemenſa VIII. *Cum Hebræorum* 20. w którey pod exkommuniką zakazuie ſię wſzyſtkim Chrześcianom, czytać, chować, przepiſywać, drukować, przedawać, darować, przemieniać Xięgi Talmudowe, w ktòrych ſię zawieraią bluznierſtwa przeciwko Bogu, SS. Pańſkim, Piſmu S. albo wierze Katolickiey.

ROZDZIAŁ XVII.

O Bullach należących do Duchowieństwa.

§. I.
O poświęceniu y Święcących się.

359. W tey materyi Sixtus V. wydał ostry Dekret *Sanctum & salutare* 91. przez ktòry wpadaią *ipso facto* w suspensę wszyscy ktòrzy przyimuią *Ordines* nawet *minores* albo *primam tonsuram* zostaiąc *in irregularitate*, czy to *ex delicto* czyli też *ex defectu*, albo nie w czasach przepisanych przez Kanony, albo bez dymissoryow, albo *per saltum*, albo *furtive* to iest bez uwiadomienia Biskupa święcącego, albo bez examinu, albo bez tytułu wystarczaiącego czy to od *Beneficium*, czyli też *ad patrimonium*, lub iakimkolwiek sposobem w Kanonach naganionym, tacy wszyscy wpadaią w suspensę *ab executione ordinum susceptorum* y nie mogą przyimować inszych następuiących: a ieżliby się ważyli tego niezachować, tedy *præter irregularitatem, quam incurrunt propter violationem censuræ*, odpadaią od wszystkich urzędow y beneficiow, a Zakonni-

cy

cy *privantur voce activa & passiva ac inhabiles fiunt ad omnia munia.* Biskupow zaś tak poświęcaiących suspenduie *ipso iure ab exercitio Pontificalium, cum interdicto ab ingressu Ecclesiæ & reservata absolutione & dispensatione sibi & successoribus suis Romanis Pontificibus, in utroque foro.* tak dalece, że tey absolucyi y dyspensy Penitencyarya dać nie może. Rozciąga także te wszystkie kary na Symoniakow tak święcących iako święcących się, nawet co do pierwszego postrzyżenia. Obacz, co się wyżey powiedziało *n.* 307.

360. Lecz ta przerzeczona Konstytucya zmnieyszona iest od Klemensa VIII. przez Bullę *Romanum Pontificem.* 40. gdzie tylko te zachowane są na przestępcow kary, które są włożone przez Kanony; także od Piusa II. *Cum ex Sacrorum.* 6. zostawuiąc tylko kary przeciwko Symoniakom, iak są w niey opisane, od ktòrych iednak Teologowie wymawiaią poświęconego, ieżli Symonia popełniona iest od kogo trzeciego bez wiadomości święcącego się. *Bonac. de Simon. disp.* 1. *q.* 7. §. 6. *n.* 2.

361. Teraz więc co do tey materyi, uważać trzeba, procz tego co nakazuie *Conc Trident. sess.* 7. *de ref. sess,* 21. *cap.* 1.

& 2. *& ſeſſ.* 23. *c.* 3. *& ſequ.* Bullę Piuſa II. *Cum ex Sacrorum*, ktòra odnowiona ieſt w Regułach Kancellaryi Apoſtolſkiey *reg.* 23, także Bullę Urbana VIII. *Secretis æternæ* 35. y Bullę Innocentego XII. *Speculatores domui* 44.

362. Pierwſza Piusa w kłada ſuſpenſę na tych, co ſię swięcą procz czaſow Kanonicznych bez pozwolenia, albo też nie w wieku przepiſanym, albo bez dymiſſoryow: a ieżliby przyiąwſzy tym ſpoſobem poświęcenie, funkcye ſwoie pełnili przed zdięciem ſuſpenſy, tedy *incurrunt irregularitatem*. Czytay *Quaranta in Summ. V. ordo*, ktòry rozne w tym ułatwia wątpliwości. Lecz to uważać trzeba, iż Kapłani tym ſpoſobem poświęceni, nie zaciągaią *irregularitatem*, ieżli mſzy nie odprawuią, chociażby inſze ſprawowali powinności Kapłańſkie. *Paſqual. ad Franc. p.* 1. *n.* 11. także ktoby ſię poświęcił nie maiąc wieku *bona fide*, nie w pada w ſuſpenſę, ani zaciąga *irregularitatem*, chociaż poznawſzy to, funkcye ſprawuie, ale grzeſzy ciężko. *Id. ib. n.* 314. *Bonac. t.* 3. *de ſuſp. diſp.* 3. *q.* 1. *punct.* 1. *n.* 8.

363. Druga Bulla Urbana, należy oſobliwie do święcenia *ultramontanorum &* *ultra-*

ultramarinorum, ktòrzy nie ſą rodowici Włoſi: ci zoſtaią ſupendowani *in perpetuum* bez nadziei dyſpenſy, ieżeli ſię święcą albo pierwſzą tonſurę biorą od Biſkupa Włoſkiego bez dymiſſoryow właſnego Biſkupa, potwierdzonych od Nuncyuſza *in partibus* y od Kardynała Wikarego w Rzymie. Podobna kara rozciąga ſię na święcących ſię *ad titulum patrimonii falſum, fictum* albo *fiduciarium*, co iuż było poſtanowiono *Cap. Sæpe de tempor. ordin. in 6.* a teraz rozciągniono *ad Ultramontanos & orientales*, z przydatkiem co do Włochow, iż ieżliby ſię święcili albo tonſurę brali za zmyślonemi dymiſſoryami, mogą *privari prilegio fori* y podlegać iuryzdykcyi świeckiey. *Paſſer. in 6. l. 1. de tem. ordin. c. 1. Paſqual. ad Franc. p. 1. num.* 1139.

364. Trzecia Bulla Inocentego XII. naucza od iakiego kto ma ſię święcić Biſkupa. A naprzod, że żaden Biſkup, nawet ani Kardynał, nie może święcić ani dać piérwſzey tonſury temu, ktòry do iego dyecezyi nie należy, albo przez urodzenie albo przez mieſzkanie, ani pod pretextem, że wraz po wziętey tonſurze ma mu być dane *beneficium*: chociażby

by to *beneficium* na ten koniec było ufundowane, *ut immediate conferatur post tonsuram.*

365. II. Ze żaden maiący tonsurę albo mnieysze poświęcenia od własnego Biskupa, nie może brać większych od inszego pod żadnym pretextem, chociażby otrzymał *beneficium* w iego dyecezyi, ieżli nie będzie miał na piśmie świadectwa od własnego Biskupa, tak w którego dyecezyi urodził się, iako też w którego dyecezyi życie trawił.

366. III. Ze do przyięcia poświęcenia od cudzego Biskupa, nie dosyć iest mieć iakiekolwiek *beneficium* w iego Dyecezyi, lecz to takiego być powinno, żeby przychody iego wystarczały podług taxy Synodalney albo podług zwyczaiu kraiu, odciąwszy wszystkie potrzebne expensy; tudzież ażeby to *beneficium* żadnym prawem nie było zawiedzione, lecz w spokoyney zostawało possesyi święcącego się: ani można nadgrodzić niedostatek przychodow iego obfitym dziedzictwem, ktòreby miał święcący się w tey samey lub w inszey Dyecezyi: co wszystko Biskup święcący powinien wyłożyć w świadectwie, ktòre daie się na piśmie oświęconemu.

367. IV. Ze nie ieſt Dyecezanem ten, ktòry urodził ſię w iakiey dyecezyi z przypadku, na prz. w drodze, albo też z przyczyny urzędu, ktòry na ow czas miał iego ociec w owym mieyſcu; lecz ieżliby tak z przypadku urodzony zabawił ſię w tym że mieyſcu przez czas tak długi, iżby mogł zaciągnąć iaką przeſzkodę do święcenia ſię, tedy powinien mieć świadectwo y od tegoż Biſkupa o życiu y obyczaiach ſwoich.

368. V. Ten co ſię zamieſzkał na iakim mieyſcu, gdzie ſię nie urodził, inaczey nie należy do tey dyecezyi, ażby tam przebył lat dzieſięć: albo też przenioſſzy dobra ſwoie lub wielką część ich, przez czas znaczny mieſzkał, y zawſze tamże mieſzkać miał zamyſł, na czym przyſiąc powinien. Lecz ieżliby we dwoch lub we trzech Dyecezyach przez tak długi czas przebywał, iżby mogł zaciągnąć przeſzkodę do święcenia ſię, tedy od tych wſzyſtkich Biſkupow świadectwo mieć powinien.

369. VI. Ze żaden święcić ſię nie może u cudzego Biſkupa *titulo familiaritatis* nie maiąc świadectwa od Biſkupa właſnego, y ieżliby w przod, według uſtawy

Conc,

Conc. Trydent. ſeſſ. 23. *cap.* 9. lat trzech u Biſkupa święcącego nie przebył na uſługach uſtawicznych y na koſzcie tegoż Biſkupa: nad to ieſzcze po oświęceniu powinien mu tenże Biſkup w przeciągu mieſiąca iednego dać *beneficium* wyſtarczaiące, y to wſzyſtko w świadectwie na piśmie daiącym ſię wyrazić.

370. VII. Że własny Biſkup, według uſtawy *Conc. Trid. ſeſſ.* 14. *de ref. cap.* 3. może nie tylko co do nauki, lecz y co do obyczaiow examinować poświęconych od inſzego Biſkupa iakąkolwiek władzą y powagą, chociażby nawet za właſnemi iego dymiſſoryami, dla obaczenia, czy w poświęconym znayduie ſię to wſzyſtko, czego wyciągaią SS. Kanony; czego ieżliby nie doſtawało, może, owſzem powinien ſuſpendować go od ſprawowania urzędu.

371. VIII. Że ieżliby ſię to przeſtąpiło, Biſkup święcący zoſtaie *ipſo facto* ſuſpendowany na rok od święcenia, a święcący ſię od ſprawowania urzędu ſwego do woli właſnego Biſkupa. Poty ta Bulla: według ktòrey poprawić trzeba rozne zdania Teologow, ktòrzy przed nią w tey materyi piſali; owſzem podług niey tłomaczyć należy *Decret. Cum nullus, de temp. or-*

ordin. in 6. & Conc. Trident. sess. 23. cap. 9.

372. Dla Klerykow bawiących się w Rzymie, ktorzy są z inszych Dyecezyi, y maią *dimissoriales* od własnych Biskupow *de promovendo* iest osobliwy Dekret Klemensa VIII. zakazuiący *sub pœna suspensionis reservatæ sœdi Apostolicæ*, żeby nie przyimowali poświęcenia większego ani mnieyszego procz Rzymu, aż w przod zostano examinowani y approbowani od Examinatorow Rzymskich, y otrzymaią na to pozwolenie od Kardynała Wikarego. *Bonac. de suspens. particul. q. 1. part. 11.*

373. Podobnym sposobem iest Dekret Alexandra VII. *Apostolica sollicitudo.* 129. dla święcących się w Rzymie y w sześciu bliskich Dyecezyach, gdzie *sub pœna suspensionis reservatæ Summo Pontifici ipso facto incurrendæ* nakazuie się przyimuiącym poświęcenia większe, żeby odprawili w przod Rekollekcye przez dni dziesięć na mieyscu przyzwoitym; gdzie oraz pod takąż karą opisane są rozne okoliczności ściągaiące się do examinu, y do przestrog czyli zapowiedzi, ktòre się czynią w Bazylice Laterańskiey y w własney święcącego się Parafii. Jest także Dekret poślednieyszy w Regestrze Sekretaryi Kardyna-

ła

ła Wikarego, iż żaden cudzoziemiec, ktòry fię zabawił w Rzymie przez cztery miefiące, nie może wyiechać z Rzymu dla wzięcia poświęcenia więkfzego pod karą fufpenfy, bez pozwolenia tegoż Kardynała.

374. Dla tych ktòrzy fię święcą w Królestwie Neapolitańfkim przywodzi Tefaurus *de Pœn. p. 2. cap. 27.* Dekret Grzegorza XV. gdzie przykazuie, żeby żaden nie brał pierwfzego poftrzyżenia ani święceniow mnieyfzych bez poprzedzaiących zapowiedzi y wybadywania fię o życiu y obyczaiach iego przy świadectwie na piśmie właſnego Bifkupa, gdzie wyrażono być powinno, oraz do ktòrego Bifkupa wfzczegulności odfyła fię żądaiący poświęcenia, a nie w ogulności do któregokolwiek. Przeftępcy tego dekretu popadaią w karę fufpenfy, to ieft: Bifkup święcący na rok od władzy święcenia, a święcący fię od fprawowania urzędu y od święcenia fię dalfzego na zawfze.

375. Kto bierze poświęcenia *non fervatis interftitiis*, ktòre w poświęceniach mnieyfzych być powinny podług woli Bifkupa, a między mnieyfzymi y Subdyakonatem rok, iako też po każdym infzym więkfzym rok zwyczayny, na prz. od po-

ftu

ſtu do poſtu, grzeſzy ciężko, lecz nie ma na to żadnych kar Kościelnych. *Bonac. de ſuſp. partic. diſp.* 3. *q.* 1. *p.* 5. §. 2.

376. Lecz iak Spowiednik poſtąpić ma względem tych nieprawnych poświęceniow? powiedziało ſię *w Rozdz.* 2. *tey drugiey Części*, a obſzerniey mowić ſię będzie *w Rozdz. oſtatnim*, że Spowiednik uprzywileiowany, który ma władzę rozwiązywać takowe ſuſpenſy, powinien roſtropnie uważać, które przypadki ſą taiemne, a które publiczne, gdyż te ſłuſznie do właſnych należą Biſkupow.

377. Względem święcenia ſię *extra tempora* ieſt Dekret Innocentego XII. 14. *Decembr.* 1693. *in ejus Bullar. partic. fol. mihi* 263. który że do Spowiedzi nie należy, przeto krotko tu znacznieyſze rzeczy z niego namienię: że zachowywanie dawnieyſzych w tey mierze uſtaw zoſtawuie ſię ſumnieniu y rozſądkowi Biſkupow. Daie ſię pozwolenie święcić *ad titulum patrimonii*, lecz nie przeſtępuiąc uſtawy *Con. Trident. ſeſſ.* 21. *cap.* 2. Nie wolno święcić w pierwſzym roku *ſede Epiſcopali vacante*, chyba takiego, który ma *beneficium* tego wyciągaiące, ani można dyſpenſować *in impedimento criminis*, ani święcić

w trzech Świętach naſtępuiących bez żadnego przeciągu, który zawiſł od zdania Biſkupa, do ktòrego ſkrocenia ſłuſzney potrzeba przyczyny, iako to ieſt, według tegoż Dekretu: niedoſtatek Kapłanow, dla pociechy Oyca lub Matki maiących więcey nad lat 50. wiek święcącego przenoſzący lat 26. otrzymanie Doktorſtwa w iakiey Akademii, albo kiedy święcący ſię ma ſię uczyć Teologii przez lat trzy, byleby poprzedzaiące lat trzy przykładnie przebył w ſukni Kleryckiey.

§. II.
O Sukni y poſtrzyżeniu Duchownych.

378. Jedna tylko w tey materyi ieſt Bulla Syxta V. *Cum Sacroſanctam.* 92. rozkazuiąca, ażeby ci, ktòrzy maią poświęcenia większe albo *beneficium*, noſili zawſze tonſurę y ſuknią duchowną, to ieſt długą, *ſub pœna privationis omnium dignitatum, officiorum & beneficiorum ipſo facto incurrenda ſine ulla alia declaratione*: któremu prawu podlegaią ci wſzyſcy, ktòrzy mają przychody Kościelne, o których tenże Sixtus wydał udzielną Bullę *Paſtoralis.* 93. lecz ta do ſpowiednika nie należy.

379. Ponieważ tedy ta Bulla należy do ſa-

ſamych Duchownych maiących wyżſze poświęcenia, y ktòrzy maią *beneficia* albo iakiekolwiek przychody Kościelne, o ktòrych mowić można, iż nie ſą gośćmi y przychodniami, lecz domowymi ſługami Bożymi.

380. Mowię naprzod, iż ta Bulla oraz y dawne Kanony *Clement. 2. de vit. & hon.* iako też *Conc. Trident. ſeſſ. 14. de ref. cap. 6.* razem obowięzuie do noſzenia ſukni długiey y tonſury, tak iż nie doſyć ieſt noſić iedno bez drugiego, owſzem tonſura ieſt oſobliwſzym znakiem oſob duchownych, *Caietan. in Summ. V. Clericor. pecc.* y obowięzuie pod ciężkim grzechem, *Vaſq. tom. 3. in part. diſp. 250. n. 20. Pax Iordan. t. 1. de re ſacra. l. 1. tit. 16. n. 4. & 5.* chociaż nie noſzenie iey może być czaſem grzechem powſzednim według okoliczności. *Id. ibid.* Lecz nie łatwo można zgadnąć, co ſię tu rozumie przez tonſurę; czy to, co na wierzchu głowy ieſt golono, y poſpolicie nazywa ſię korona, albo Kleryka, co Kanony zowią *raſura*; czyli też ſamo włoſow poſtrzyżenie, według tego, co ſię mowi *Cap. non liceat. diſti. 23. Clericus ſit attonſo capite & patentibus auribus*; czyli też razem ſtrzyżenie

y ogolenie, iako ieſt *Cap. Clerici pen. de vit. & hon.* o czym czytać trzeba *Gloſſ. in Clement. cit. de vit. & hon. V. Tonſura.*

381. Ja iednak idąc za dekretem w rożnych czaſiech w Rzymie publikowanym, a oſobliwie za Klemenſa XI. 7. *Dec.* 1706. gdzie wyraznie kładzie ſię Kleryka y tonſura, rozumiem, iż oſoby duchowne ſą rownie obowiązane do noſzenia ich oboyga, tym bardziey że nawet y Kanony wyraznie oboie wſpominaią, iako ſię widzieć daie w przerzeczoney Gloſſie, y to ſię potwierdza nieuſtannym zwyczaiem w Kościele Bożym, gdzie oſoby duchowne noſzą wygoloną koronę na znak Krolewſkiego Kapłańſtwa Chryſtuſowego, y oraz krotko poſtrzyżone włoſy; chociaż nie ktorzy Teologowie inaczey nauczali, co przeciwko uſtawicznemu zwyczaiowi w Kościele Bożym mocy mieć nie może, zwłaſzcza kiedy Paweł S. gani to y w świeckich oſobach; *Vir ſi comam nutriat, ignominia eſt illi.* 1. *Cor.* 11. 14. Czytay *Gonzalez. t. 3. de vit. & hon. cap. pen.* ktory rozne przywodzi Koncilia, w ktorych wzmianka ieſt oſobna Kleryki y tonſury. Zkąd wnoſić można, iak rzecz nie przyzwoita duchownym noſić peruki, ktorych

w pe-

w pewnym zgromadzeniu Zakonnym w całe używać nie godzi się według Dekretu Alexandra VIII, który przywodzi Ursaia *Instit. crimin. l.* 1. *tit.* 10. *n.* 202. y nikomu inszemu zduchowieństwa nosić nie pozwala się, chyba dla słusznych przyczyn, a nigdy dla mody. *Id. ibid.* Przypomnieć tu należy, iż Kanony SS. zakazuią duchownym nie tylko nosić peruk wymyślnych, ale też y fryzur pod exkommuniką, z kąd w nosić potrzeba, iż to iest pod grzechem ciężkim, *quia censura non fulminatur sine mortali. Pax Iordan. l. c. l.* 4. *n.* 293.

382. II. Co do sukni duchowney, którą ta Bulla wyraznie naznacza długą po kostki, *vestis talaris*, ia mowię, iż to iest rzecz osobliwa w prawie Kanonicznym, ponieważ ani Bulla Klemensa Papieża wzwyż mianowana, ani Concilium Trydentskie *l. c.* tego niewyrażaią, chociaż się to znayduie w Concilium Lateraneńskim pod Leonem X. *sess.* 9. lecz tylko dla tych osob które się tam wyliczaią, y *cit. cap. non liceat dist.* 23. a według glossy *cap. nullus* y *cap. Episcopi* 21. *qu.* 4. dla czego Kanonistowie powszechnie utrzymywali do tych czas, iż Kanony pewney sukni duchownym nie przepisały, y cokolwiek w tey

rzeczy ustanowiono było, było to wszystko raczey *prohibendo* niż *statuendo*, co ia rozumiem *quantum ad qualitatem*, iako to żeby nie były suknie roznego koloru. *Clement. l. cit.* lecz nie *quantum ad quantitatem*, bo są Teologowie ktòrzy trzymaią, iż długość sukni według praw przerzeczonych dostatecznie była opisana. *Zerola in Prax. V. Clericus §. 41. Pax. Iordan. l. c.* ktòry dodaie, iż nie tylko prawo, lecz y zwyczay powszechny przepisuie duchownym suknię długą.

383. III. Lecz bądź cokolwiek, ia sądzę, iż co do przystoyności stanu duchownego, który to stan iest święty, y Boski, nikt wątpić nie może, iż wszelkim osobom duchownym, chociażby mnieysze tylko mieli poświęcenia, a nawet y samą tylko tonsurę, która naypierwiey przenosi osoby od stanu Laickiego, nayprzyzwoitsza iest suknia długa, ktòra pokazuie powagę, uczciwość y statek, które cnoty duchowieństwu wielce są potrzebne; nie oglądaiąc się bynaymniey na prożne zarzuty y lekkomyślne uwagi ludzi nie znaiących się dobrze na rzeczach Boskich, w ktòrych, według powieści Augustyna S. *tota regula intelligendi, est consuetudo cernendi*: z kąd

go-

godna ieſt wielkiey pochwały gorliwośćo-wych Paſterzow, ktòrzy roſtropnie ducho-wieńſtwu pod władzą ſwoią będącemu, a nawet y ſamym Klerykom nie dozwa-laią chodzić w krotkich ſukniach, cho-ciaż od zepſutych ludzi częſtokroć zato odnoſzą naganę: bo ieżeli Kleryk może trzymać *beneficium*, y wſzyſtkich Kapła-nom właściwych używa przywileiow, czemuż nie ma być z Kapłanami obowię-zany dò noſzenia długiey ſukni? według prawa, *qui ſentit commodum, ſentiat & in commodum;* tym bardziey iż wielka licz-ba ieſt takich Klerykow, od ktòrych Ko-ścioł Boży nie ma y podobno mieć nie będzie żadney uſługi; żeby tedy w cale nie byli nieużytecznymi, niech przynay-mniey dobry daią przykład ſuknią ducho-wną. *Bonac. de Sacr. ord. pun. ult.*

384. IV. Lecz czy w ſamey rzeczy ieſt obowiązek noſić długą ſuknię tym co ma-ią większe poświęcenie, albo też maiąc tylko mnieyſze, maią oraz y *beneficium*? Odpowiadam nie z mego zdania lez z po-wſzechnego Teologow; iż tacy grzeſzą śmiertelnie, ieżeli przez długi czas bez ſłuſzney przyczyny chodzą w ſukni krot-kiey y bez tonſury. *Abell. in append. de*

 ſtat.

ſtat. cler. art. 2. *n.* 4. *Bonac. l. c. n.* 3. Co do Kanonikow Katedralnych y Kollegiackich, *Conc. Trid. ſeſſ.* 24. *de ref. cap.* 12. rozkazuie, ażeby tak w Kościele iako też procz Kościoła używali ſukni przyſtoyney: A ogulnie co do wſzyſtkich zoſtaiących w poświęceniu więkſzym lub maiących *beneficia* rozkazuie *ſeſſ.* 14. *cap.* 6. iż kiedyby nie noſili ſukni ſtanowi ſwemu przyzwoitey, mogą od Biſkupa być ſuſpendowani, a ieżliby ſię nie poprawili, mogą im urzędy y *beneficia* być odebrane.

385. Lecz ponieważ te uſtawy mowią tylko o ſukni w ogulności, ani wymieniaią, czy powinna być długa *talaris*, przeſtrzegam, iż *S. Congregatio Epiſcop. & Regul.* w roznych Dekretach uſtanowiła, ktòre przywodzi *Paſſer. in* 6. *l.* 3. *cap. un. de Cler. coniug. n.* 24. że duchownym mieſzkaiącym po wſiach albo będącym w drodze, doſyć ieſt noſić ſuknią długą w poł goleni, którąby ſię w kraiu rozniła od świeckich; zkąd pokazuie ſię, iż wſzyſcy inſi powinni noſić długą po koſtki, bo *exceptio firmat regulam in non exceptis.* Lecz w tey Bulli wyraznie ſię nakazuie ſuknia długa *ad talos* y całego Swiata Duchowieńſtwo na to ſię zgadza, iż to

ieſt

ieſt ſuknia przyzwoita ſtanowi duchownemu: o czym czytać można Liſty Sarnelſkiego, a mianowicie *Liſt* 16. gdzie wſpomina wiele Synodow taką ſuknię nakazuiących. Ponieważ zaś wielu ieſt Teologow, ktòrzy rozumieią, iż to ieſt ſuknia przyzwoita duchowieńſtwu, ktòra w iakim kraiu przepiſana ieſt *ſecundum Ordinariorum, & Conciliorum Provincialium vel Diœceſanorum Conſtitutiones Zerol. l. c.* z tąd utwierdza ſię mocniey zdanie moie. Może ſię iednak w tym dać *parvitas materiæ*, bo chociaż ſię w tey Bulli rozkazuie noſić zawſze długą ſuknię, to iednak rozumieć ſię ma *civili modo.*

386. Zgadzam ſię także na to, iż dla ſłuſznych przyczyn może kto czaſem używać ſukni krotſzey, według wzwyż pomienioney drugiey Bulli Klemenſa, na prz. kiedy ſię znayduie na wſi, albo też kiedy dla uboſtwa nie ſtaie na dłuższą, y inne podobne przyczyny, byleby prawdziwe były a nie zmyślone. Na reſztę zoſtawuię to każdego ſumnieniu, żeby uważał, iż to ściąga ſię do chwały Bożey y do zaſzczytu Kościoła S. ktòry na przeſtępcow tego prawa ciężkie wkłada kary, przez co pokazuie ſię ciężkość grzechu.

Paſqual. ad Franc. part. 1. *n.* 1117. *Caietan. in Summ. V. Interdictum*, ktòrey to Bulli ſens ieſt tak iaſny y łatwy, że chcąc mowić, iż nie obowięzuie pod ſumnieniem, trzeba udać ſię do nauk niepewnych, na prz. że prawo ktòre wkłada karę, nie obowięzuie pod grzechem, że ta Bulla nie ieſt wezwyczaiu, y inſze tym podobne, ktòre nauki bez wątpienia ſą podległe fałſzowi.

387. V. Lecz ponieważ zarzucić można, iż zwyczay przeciwny prawu temu moc odiął: Odp. iż żadnym ſpoſobem zwyczay przeciwny temu prawu mocy odiąć nie może, gdyż *Conc. Trid. l. c.* zwyczay takowy, który ieſt *contra bonos mores Eccleſiaſticos*, nazywa *corruptelam*, a mianowicie y wyraznie co do tey materyi należy, zowie to w zgardą y nie powagą ſtanu duchownego; a Bulla naſza dodaie, iż zatym idzie wieczne potępienie. Na reſztę czy zwyczay przeciwny może utwierdzić noſzenie ſukni kroiem duchowieńſtwu poniekąd przyzwoitey, lecz przy krotſzey, zoſtawuie ſię to rozſądkowi Paſterzow: z tym dodatkiem, iż przynamniey obowiązek noſzenia ſukni długiey być powinien w Kościele podczas nabo-

żeń-

żeńſtwa, a oſobliwie przy odprawowaniu Mſzy Swiętey, co nawet Rubryki Mſzalne nakazuią. *Pax. Iord. l. c. n.* 292. z kąd w noſić można, iż pòł-ſukienki nakſztałt fartuchow, których czaſem po Zakryſtyach używaią, nie wymawiaią na ſumnieniu, bo to nie jeſt ſuknia właściwa duchowieńſtwu.

388. Lecz żebym y moie w tym przełożył zdanie, które z powinnym uſzanowaniem poddaię pod rozſądek Paſterzow, uważaiąc, iż bogoboyne duchowne oſoby, procz Kościoła, używaią częſtokroć, chociaż nie zawſze, ſukni przy krotſzey, ktòra iednak tym ſamym kroiem robiona ieſt, iakim y długa, y ſamą tylko rożni ſię od długiey krotkością, tak iż za pierwſzym ſpoyrzeniem poznać można, iż to ieſt oſoba duchowna, a to dla ſłuſzney iakiey przyczyny, na prz. w czas błotniſty, albo też w wielkie upały, nie śmiem tego naganiać, y zdaie mi ſię, że to ſzkodzić ſumnieniu nie powinno; gdyż podług Teologow, chociaż ſuknia oſob Kościelnych rozumie ſię długa do koſtek, y ta iednak naganna nie jeſt, kiedy kroiem od świeckich ſukni rożni ſię. *Garz. de Benef. p.* 7. *c.* 1. *n.* 22. chociaż ieżliby Biſkupi

w

w próceffach fwoich inaczey nakazali, fłuchać ich należy pod karą tamże wyrażoną. Czytay Kajetana *in Summ. V. Cleric. peccata*, z ktòrym chociaż fię ia nie zgadzam, kiedy mowi, iż nie nofzenie fukni długiey nie czyni ciężkiego grzechu, bo on pifał przed Bullą tą ieszcze, trzymam iednak z nim, iż można czałem używać krotfzey, iako też y włofy dłużfze nofić można, byleby fpofobem duchowieńftwu przyzwoitym ftrzyżone, *quia monftrat ille facto, etfi non ad unguem, revereri tamen & fervare iura*, co podobnym fpofobem y o krotfzey fukni rozumieć można.

§. III.
O rożnych prawach do życia y przyftoynośći Duchownych ofòb należących.

389. Chociaż w tey materyi nie mafz Bull ofobliwfzych, która fię iedynie wfpiera na SS. Kanonach ponowionych w tey mierze od Conc. Tridentfk. *feff. 22. de ref. c.* 1. że iednak rozmaite częftokroć do tego ściągaiące fię po roznych Dyecezyach wychodzą od czułych Pafterzow Edykta, za rzecz potrzebną Spowiednikowi fądzę, mieć o tym doftateczną wiadomość, zwłafzcza kiedy przeciwne gòrę biorą obyczaie.

Mą-

Materya ta w ogulności na trzy dzieli się punkta: skromność w odzieniu, powaga w obyczaiach, y wstrzymanie się od pewnych świeckich zabaw; o pierwszey mowiliśmy, o dwoch następuiących mowić będziemy.

390. Do powagi y świętości obyczaiow należy naprzod czystość, ktòra się poślubia BOGU w poświęceniach większych, do ktòrey utrzymywania rożne są ustawy w Kanonach SS. *Decretal. l. 3. de vit. & hon. tit. de cohabit. Cler. & mul. Conc. Trid. sess. 25. de ref. c. 14.* gdzie zakazuie się duchownym trzymać niewiasty podeyrzane, albo mieć zniemi poufałość, pod roznemi karami *excommunicationis, suspensionis, privationis fructuum & beneficiorum post sententiam iudicis.* Też same kary rozciąga *Conc. Trid. l. c.* do Klerykow zostaiących w poświęceniach mnieyszych: a w ogulności brzydzi się nieustrzemięźliwością duchownych osob w iakimkolwiek rodzaiu, o czym iest także Bulla S. Piusa V. *Horrendum*, gdzie Klerykow w pewnym występku zostaiących każe oddawać do sądu świeckiego, y karać podług prawa.

391. Do teyże powagi obyczaiow należy, żeby duchowni broni nie nosili. *Clerici c. 1. de vit. & hon.* chyba dla słuszney przy-

czy-

czyny, iako to dla obrony swoiey lub drugich albo też oyczyzny. Także wstrzymywać się od piiaństwa *cap. eod. a crapula.* co iednostaynie grzechem iest y w osobach świeckich, z tą rożnicą, iż osobom duchownym w przerzeczonym Kanonie zakazuie się pod karą *suspensionis ab officio & beneficio.*

392. Także zakazuie się duchownym bywać na tańcach, bankietach weselnych, na igrzyskach teatralnych, y gdziekolwiek co nie przystoynego śpiewaią, mowią lub pokazuią, *cap. Clericum, dist.* 46. *& cap. Præsbyteri dist.* 34. *cap. cum decorem, de vit. & hon. ne auditus & obtutus sacris ministeriis Deputati, turpium spectaculorum aut verborum contagione polluantur. cit. cap. Presbyteri dist.* 34. Osobliwie zaś tańce y igrzyska zakazane są Kanonikom Katedralnym y Kollegiackim *Conc. Trid. sess.* 24. *de ref. cap.* 12. a ogulnie wszystkim duchownym *sess.* 22. *cap.* 1. do czego przydaią Teologowie przebieranie się w maszkary, co grzechem ciężkim iest, chyba na czas krotki y bez zgorszenia. *Bonac. in Decal. disp.* 2. *qu.* 3. *p.* 1. *n.* 17.

393. W trzecim rodzaiu co do świeckich zabaw duchownym zakazanych *cap.* 2. *Cle-*

2. *Clerici, de vit. & hon.* liczą ſię urzędy świeckie, kupiectwo, gry w koście, y inne tym podobne na ſamym ſzczęściu polegaiące, tak dalece iż nie tylko grać, lecz ani w takiey kompanii znaydować ſię nie godzi ſię. Zakazuie ſię także zbytek w ſukniach y w inſzych iakichkolwiek ſprzętach; także wſzelkie zbyteczne żarty y błaznowania: a *Clement.* 1. *eod.* zakazuie ſię rzeznictwo y karczmarſtwo pod karą utracenia przywileiow oſobie duchowney ſłużących. Także *cap. Sacerdotibus, ne Cler. vel mon.* zakazuie ſię ſłużyć u oſob świeckich za Agentow, Ekonomow, Komiſarzow, aby żadnego urzędu Sędziowſkiego nieprzyimowali w rzeczach doczeſnych, *cap. ſed nec eod.* żeby nie byli Piſarzami w ſądach świeckich: iako też żeby nie byli Cyrulikami; oraz żeby ſię nie w dawali do ſpraw kryminalnych, gdzie idzie o życie, albo o krew, *cap. ſententiam, eod.* także Kapłanom zakazuie ſię uczyć ſię prawa świeckiego y lekarſtwa, *cap. ſuper ſpecula, eod.* procz tych, ktòrzy ſię uczą prawa Kanonicznego, gdyż powſzechne ieſt zdanie, iż *Leges ſine Canone parum valent, Canones ſine iiſdem legibus, nihil,* iakoż rozne Akademje oſobli-

bliwſze w tym maią przywileie, o czym czytay Barbosa *ſupra tex. cit.* Na reſztę *tit. de Clerico venatore l.* 5. zakazuie ſię polowanie wrzaſkliwe, y trzymanie na koniec ten pſow lub iaſtrzębiow, *a tit. de poſtulando, l.* 1. żeby nie byli Patronami ani Agentami w ſprawach świeckich przed Sędzią świeckim, wyiąwſzy te przypadki, ktòre w ſamym prawie wyliczaią ſię.

394. Lecz ponieważ trudność w tych rzeczach zayść może, w rozeznaniu, iak wielki grzech tych praw zaciąga przeſtępſtwo, naucza Caietanus *in Summ. V. Clericor. peccata*, iż prawo piſane nie obliguie pod ciężkim grzechem, byleby ſię nie wiązało zgorſzenie y wzgarda tychże praw: lecz ponieważ powſzechne zdanie ieſt, iż te prawa moc maią przykazania, a nie tylko porady, iako rozumiał Innocenty *in cap. Cleric.* 15. *de vit. & hon. Cler.* od wſzyſtkich zganiony, *Pignatel. t.* 6. *conſult.* 93. *n.* 9. zwłaſzcza iż te wſzyſtkie prawa, iakośmy rzekli, ponowione ſą od Concil. Trydentſk. *loc. cit.* które pokłada to na ſumnieniu Biſkupow, *ne neglectæ emendationis ſubditorum, ipſi condignas DEO vindice pœnas perſolvant*, gdyż oſoby duchowne, które ſą powołane *in ſortem Do-*

mini

mini powinne żyć *in facie Ecclesiæ*, y przyświecać dobrym przykładem, iako wyraża toż Concilium.

395. Mowię tedy *naprzod*, iż osoby duchowne, nawet same tylko mnieysze poświęcenia maiące nie mogą bawić się kupìectwem dla zysku. *Fagnan. c. multa, ne Cler. vel Mon. n.* 83. *& sequ. Laym. de Iust. p.* 3. *c.* 18. *n.* 39. Obacz wyżey *w Rozdz.* 2. *tey drugiey Części.*

396. II. Że osoby duchowne nie mogą przyimować dyspozycyi Ekonomicznych ani Kommissarskich u osob świeckich, *cap. Sacerdotibus, de eod.* y chociażby w niektòrych Dyecezyach był tego zwyczay, iednak to nie uwalnia na sumnieniu, kiedy przez to osoby duchowne opuszczaią prawie obowiązki swoie, a z tym wszystkim staraią się częstokroć y otrzymuią lepsze *beneficia*, nie służywszy BOGU ani Kościołowi, ale tylko Panom światowym. Z kąd tacy duchowni nie uchodzą ciężkiego przestępstwa SS. Kanonow, ktòre zakazuią duchownym wdawać się w interessa świeckie, *tit. ne Clerici vel Mon.* co podobno naybardziey rozumieć się powinno o Ekonomach y Kommissarzach, ktòrzy godni są, żeby cała gorliwość Paste-

ſzow przeciwko nim wzruſzona była, dla wielkiey rożnicy, ktòra ſię znayduie między ſtanem duchownym y takowym urzędem, żeby przynaymniey to ſię nie działo bez wyraźnego pozwolenia Biſkupow, iako to rozkazano było od Kardynała Wikarego w Rzymie za czaſow S. Piusa V. Dekretem, ktòry przywodzi *Redoan. de ſpol. in fin.* o czym mowi *Paſſerin. de ſtat. tom.* 2. *q.* 187. *art.* 2. *n.* 162. 217. & *ſequ.* gdzie wſpomina rozne kary Kanoniczne, przeciwko przeſtępcom tego prawa uſtanowione: a nie ktòrzy trzymaią, iż to ſamo zakazano ieſt prawem Boſkim: *Nemo militans DEO implicat ſe negotiis Sæcularibus.* 2. *Timoth.* 2.

397. III. Co do gry, zgadzam ſię na to, iż Kanony tych ſzczegulnie zakazuią duchownym, ktòre polegaią na ſamym ſzczęściu, czyli raczey trafunku, gdyż *cap. Clerici* 2. *de vit.* & *hon.* w ſpomina tylko *aleas* & *taxillos*, chociaż powſzechne rôzumienie rozciąga ſię nawet do kart, przynaymniey do tych gry, gdzie więcey waży trafunek, niż dowcip, *Paſſer. l. c. n.* 309. który dodaie, iż ten zakaz pada oraz na Klerykow w mnieyſzych tylko poświęceniach będących; gdyż chociaż oni

do

do stanu świeckiego wrocić się mogą, będąc iednak wstanie duchownym, żyć niepowinni bez hamulca praw Kościelnych. Z tym wszystkim dozwala duchownym grać w karty, byleby gry nie były właściwie na samym trafunku polegaiące; czego y drudzy nie ganią, byle rzadko się to czyniło y dla samey tylko rozrywki nie dla zysku. *Bonac. in Decal. disp.* 2. *q.* 3. *p.* 1. *n.* 52, y byleby osobliwego przez Synod Dyecezalny nie było zakazania, *Pignatel. l. c.* iako też pozwalaią się duchownym wszystkie insze gry polegaiące na dowcipie lub na zręczności, byleby okoliczność iaka nagannemi ich nie czyniła, na prz. ieżliby przez to zaniedbywali usługę Kościelną, do ktorey obowiązani są *ex officio*, albo też tracili na to znaczną część przychodow Kąścielnych, albo też ieżliby gry te zawierały w sobie iaką nieprzystoyność; tego iednak skromnie używać należy: *Cum ipsis ratione Clericalis officii in sancte & laudabiliter agendo tempus terendum sit. Synod. Mexic. cap. de lud. Cler. prohib. tit.* 5. *l.* 3. Lecz kto często grywa, wymowić się nie może od ciężkiego występku, chociażby taki był zwyczay. *cap. inter dilectos, de excessib. Prælator.* zaczym

insze następuią występki. *Passer. l. c. n.* 234.

398. IV. Co do polowania, pewna rzecz, iż iest zabronione wrzaskliwe polowanie, ktòre iest bez potrzeby y bez pożytku, lecz dla samey uciechy, osobom duchownym w większych poświęceniach będącym; iuż zaś będącym w mnieyszych nie masz prawa żadnego zakazuiącego, chyba te ogulne, iż każdemu duchownemu od zabaw świeckich dalekim być należy. Ale czy polowanie zakazane iest pod ciężkim grzechem? Polowanie spokoyne nie zaciąga grzechu żadnego, chybaby zakazane było przez osobliwsze ustawy w iakiey Dyecezyi, y bez żadnego oręża, ktòrego używanie zakazane iest duchowieństwu, tak że go Biskup nawet pozwolić nie może, ani co do polowania. *Monacell. in Formul. Eccles. t.* 1. *tit.* 6. *form.* 5. *n.* 5. O polowaniu także wrzaskliwym powszechne zdanie iest, iż nie zaciąga grzechu ciężkiego, chyba z okoliczności, na prz. kiedy znaczna część przychodow duchownych na utrzymywanie psow y ludzi do polowania potrzebnych obraca się, albo kiedy przez polowanie bliźniemu krzywda czyni się, albo też kiedy dla polowania obowiązki stanu duchownego zaniedbywaią się;

399. V. Co do Patronowstwa w sprawach świeckich y przed Sędziami świeckimi, od ciężkiego grzechu wolny nie iest, kto ie przyimuie na się, chybaby się to czasem trafiło z przypadku, albo też osoby ubogie y godne politowania lub pokrewne tey usługi potrzebowały, chociaż w samym Rzymie, iako uważaią Teologowie, przeciwny iest temu zwyczay: lecz pisać rzeczy do prawa należące, radzić, y cokolwiek do istotnego sądu nie należy czynić, nie iest zakazano. *Fagnan. de postulando*, *l.* 1.

400. VI. Sztuka lekarska y cyrulicka zakazana iest osobom duchownym pod ciężkim występkiem, bo iest nieprzystoyna ich stanowi. *Diana Coord. t.* 5. *tr.* 5. *res.* 74. chyba że miłość y pobożność tego koniecznie wyciągać będzie; iako też zakano iest duchownym mieszać się do tych spraw, gdzie idzie o krwie przelanie, *cap. sententiam, ne Cler. vel Mon.* mogą iednak być świadkami w sprawach cywjlnych za pozwoleniem swego Biskupa; co także rozumieć się ma o opiece, y exekucyi testamentow. *Passer. l. c. n.* 130.

401. Na koniec przydaię, iż nie iest wolno osobie duchowney służyć u świe-

ckich *locando operas suas* w interessach świtowych. *Carol. de Grassis Eff. Cler.* 6. *n.* 41. co iednak wspomnionym Dekrekrecie Kardynała Wikarego Rzymskiego rozumie się, *nisi caussa id postulet a Sacerdotali officio non aliena.* U osob zaś duchownych służyć można, byleby urząd nie był podły y tak wysokiemu stanowi nie przyzwoity. Do inszych zaś tey materyi punktow stosować należy naukę Tomasza S. 2. 2. *q.* 187. *art.* 7. iż duchowni nie mogą się w dawać w interessa świeckie dla zysku, lecz tylko dla miłości Chrześciańskiey, *propter curam orphanorum, aut pupillorum aut Viduarum*, albo też dla pożytku Kościelnego za pozwoleniem własnego Biskupa. Jest w tey materyi list cyrkularny *S. Congregationis Episcop. & Regular.* wydany za rozkazem Innocentego XII. 16. *Mart,* 1697. w ktorym nakazuie się wszystkim Biskupom niepozwalać y koniecznie zabraniać, ażeby Kapłani nie zostawali w usługach świeckich naybardziey u niewiast; y przytym ustanawia, ażeby te tylko osoby poświęcane były, które zostaią na usłudze iakiego Kościoła, ażeby potym ubostwem przymuszeni nie byli służyć u świeckich.

§. IV.

§. IV.
O odprawowaniu Mſzy SS.

402. Jeſt w tey materyi naybardziey uwagi godna Bulla Innocentego XII. *Nuper a Congregatione* 28. *Decembr.* 1697. w ktòrey ponawiaią ſię y potwierdzaią rozne Dekreta tu należące, wydane przedtym *a S. Congregat. Concilii* zaczynaiące ſię *Cum ſæpe contingat*, przeciwko tym, ktòrzy obowiązuią ſię odprawować wielką liczbę Mſzy SS. tak, iż im wyſtarczyć nie mogą w czaſię przyzwoitym.

403. *Naprzod* poſtanowiono ieſt, iż nikt zmnieyſzyć ani zamienić nie może liczby mſzy procz ſamego Papieża, do ktòrego w tym razie koniecznie czynić ucieczkę należy, gdyż zakazano ieſt czynić to Biſkupom na Synodach Dyecezalnych y Generałom Zakonnym na Kapitułach, co im wolno było z pozwolenia danego na Concil. Trydentſk. *ſeſſ.* 25. *cap.* 4. chociażby legacya na te mſze tak ſzczupła była, iż ſtaraiąc ſię o ich umnieyſzenie trzeba ią całą ſtracić, y poty te mſze zupełne odprawować należy, aż poki w rzeczy ſamey nie naſtąpi to umnieyſzenie lub znieſienie. Lecz ieżli legacya zginęła z inſzey przyczyny a nie z winy Kapella-

na, czy ieſt on obowiązany do czynienia takowego rekursu? Rozne ſą o tym zdania, które wylicza *Paſſer. l. infr. citand. n.* 1037. & 1045. y dodaie, że *in foro externo* inaczey wolnym być niemoże: na ſumnieniu zaś wolny być może, y nie ieſt obowiązany do reſtytucyi, ieżli te tylko odprawił, na które miał przychod; co iednakże rozumieć ſię ma *poſt factum*, bo nim ſię to ſtanie, obowiązany ieſt do czynienia rekurſu.

404. II. Przepiſano, iż Kapłan obowiężany ieſt tyle koniecznie Mſzy odprawić, na wiele ſię podeymuie biorąc iałmużnę, na prz. wziąwſzy złotych pięć na Mſzy dzieſięć nie można odprawić tylko pięciu: ieżliby zaś daiący iałmużnę liczby nie wyraził, tedy według zwyczaju odprawić ie należy, chociażby nawet od właſnego Biſkupa inaczey uſtanowiono było.

405. III. Przykazano ieſt, ażeby kto wezmie iałmużnę na Mſzą, a drugiemu ią do odprawienia poleca, całą temuż oddał iałmużnę, ſobie naymnieyſzey cząſtki nie zachowuiąc, na prz. kto na mſzą wziął tynfa, nie może drugiemu dać tylko złoty z obowiązkiem odprawienia teyże mſzy, co tylko rozumie ſię o rękodaynych na

mſze

mſze iałmużnach a nie funduſzowych. *Paſſer. de ſtat. tom. 2. q. 87. art. 4. n. 1004.* Toż ſię ściąga do Zakryſtyanow, ktòrzy na mſze pieniądze przyimuiąc, zupełnie ie oddawać powinni. *Id. 16. n. 1008.*

Jeſt ieſzcze Bulla Benedykta XIV. *Quanta cura* wydana 30. *Iun.* 1741. gdzie ſię zakazuie umnieyſzenie takowey iałmużny, chociażby ſam Kapłan na to zezwalał, pod karą exkommuniki na Laikow, procz innych podług woli Biſkupa, a na duchownych pod karą ſuſpenſy *ipſo facto*, od którey, chyba przy śmierci od nikogo uwolnieni być nie mogą tylko od ſamego Papieża.

406. IV. Nakazuie ſię tak Przełożonym iako też y wſzyſtkim Kapłanom, ażeby nieprzyimowali iałmużny na mſze, aż w przod odprawią iuż przyięte, chyba że w krotkim czaſie wſzyſtkie te odprawione być mogą, o czym chociaż rozmaicie rozumieią Teologowie, ia jednak ſądzę, iż nad dwa mieſiące przeciągnąć nie można, chyba że wola daiącego wyraźna w tym będzie; co iednak uważać należy podług okoliczności, na prz. kiedy dadzą na mſzę, proſząc o przywrocenie zdrowia choremu, nie można tego odkładać.

407. Procz tego zdaie mi się, iż potrzeba kłaść rożnicę między mszami, ktòre w znacżney liczbie daią się do odprawowania iednemu Kapłanowi, a mszami ktòre się daią do odprawowania całemu iakiemu zgromadzeniu, co może być dla tego, ażeby prędzey odprawione być mogły: ieżli tedy zgromadzeniu dane będą do odprawienia Mszy na prz. 60. pewna rzecz iest, iż nie można rozłożyć ich na dni 60. co także rozumieć się ma o mszach, ktòre rozłożone były na wielu Kapłanow, a potym iednemu się dostały, gdyż to iest pewna, iż kto daie iałmużnę na kilka Mszy, żąda ażeby w prędce odprawione były, y odwłoka w takim razie byłaby nie rozumna, nie tylko do dwoch miesięcy, ale podobno nawet do tygodnia. *Pellizar. in Manual. t. 1. tr. 5. c. 9. sect. 3. n. 72.* ktory iednak pozwala przyiąć na 15. lub na 20. mszy razem od wielu osob, ieżliby one temu nie przeczyły. Ja zaś radzę, iż takie msze przyimuiąc wyraźnie mowić trzeba, iż będą odprawione czasu sposobnego, więcey ich przyimować nie można nad tyle, ile można odprawić we dwoch miesiącach, gdyż fałszywa iest nauka, chociaż od kogoś utrzymywana, iż można

ie

ie odłożyć do piąciu lub ſześciu mieſięcy, a tym bardziey do roku. Można czytać odpowiedzi *a S. Congregatione* dane na powątpliwości z tego Dekretu wynikaiące *num.* 15.

408. V. Przykazuie ſię, żeby na żadnym mieyſcu nie przyimować nowych obowiązkow Mſzy wiekuiſtych bez pozwolenia Biſkupa lub Officyała, a u Zakonnikow Generała lub Prowincyała *ſub pœna interdicti*, a Zakonnikom *privationis officiorum vociſque activæ & paſſivæ, ipſo facto incurrendæ*: a pieniądze na to zapiſane, powinny być koniecznie lokowane na dobrach ziemſkich, pożytek przynoſzących, pod w zwyż mianowaną karą.

409. VI. W Bulli Innocentego dodaie ſię, ażeby w każdym Kościele na mieyſcu widocznym była tablica z opiſaniem obligow mſzalnych tak wiekuiſtych iako y doczeſnych, ażeby ſię więcey nie podeymować na taką ich liczbę, którey *intra præſcriptum vel breve tempus* zadoſyć uczynić nie można; y żeby dwie Xięgi były w Zakryſtyi, z ktòrych w jedney zapiſywać ſię maią mſze wiekuiſte, w drugiey doczeſne: co w każdym roku przełożony przeyzrzeć powinien.

410. Procz tego, Zakonnicy pieniądze za msze, tak wiekuiste, iako też y te, które odprawuią za iałmużnę, powinni składać na iedno mieysce za dwoma kluczami, z których ieden ma być u Przełożonego, a drugi u tego Zakonnika, który na to od całego zgromadzenia wybrany będzie, y rachunek co miesiąc czynić się powinien przed Definitorami, Konsultorami, Dyskretami owego Domu, tak z przychodu pieniężnego, iako też z mszy odprawionych y do odprawienia pozostałych, *sub pœna privationis vocis activæ & passivæ omnium officiorum & inhabilitatis ad illa obtinenda ipso facto incurrenda*, którym karom podlegaią oraz wyżsi Przełożeni, którzy nie maią starania, aby się to iściło w skutku, cokolwiek w tym Dekrecie iest wyrażonego: który to dekret, iako powagą Apostolską ustanowiony w materyi wielkiey, wątpić nie można, żeby nie obowięzywał pod ciężkim grzechem, procz wewnętrzney w tym razie sprawiedliwości. *Passer. loc. cit.* Obacz *Concil. Trident. sess.* 22. *cap.* 9. *de sacrificio missæ*, gdzie się naganiaią sposoby y wynalazki wybierania iałmużny na msze, co trąci świętokupstwem. Trzy w tey materyi są Propozycye

po-

potępione od Alexandra VII. 8. *Duplicatum ſtipendium poteſt Sacerdos pro eadem miſſa licite accipere, applicando petenti partem etiam ſpecialiſſimam fructus, ipſimet celebranti correſpondentem, idque poſt Decretum Urbani VIII.* 9. *Poſt Decretum Urbani poteſt Sacerdos, cui miſſæ celebrandæ traduntur, per alium ſatisfacere, collato illi minori ſtipendio, alia parte ſtipendii ſibi retenta.* 10. *Non eſt contra juſtitiam pro pluribus ſacrificiis ſtipendium accipere, & ſacrificium unum offerre, neque etiam eſt contra fidelitatem, etiamſi promittam promiſſione etiam juramento firmata danti ſtipendium, quod pro nullo alio offeram.*

411. Na reſztę uważać potrzeba, zwłaſzcza po domach Zakonnych, ażeby intencya odprawuiącego zgadzała ſię z intencyą Przełożonego, który takowe intencye w cześnie przed odprawieniem mſzy czynić powinien, bo ieżliby ie czynił po odprawieniu, nie możnaby y w Xięgę takich mſzy zapiſywać. Nie wſpominam niektórych tu nauki, iakoby iedną mſzą można zadoſyć uczynić wielu roznym obowiązkom, bo to pewna, iż iednym pieniądzem nie można wielu uſpokoić dłużnikow. *Paſſerin. l. c. n.* 960. *& ſequ.* Lecz

ieżli

ieżli kto daie iałmużnę, obowięzuiąc tylko, żeby na pewnym mieyſcu mſza odprawiona była, można wziąć na tęż mſzą drugą iałmużnę od tego, na czyią intencyą będzie odprawiona, *Id. n.* 681. Z kąd ieżliby pewna rzecz była, iż Pleban lub Kapelan albo iakikolwiek Kapłan, nie ma inſzego obowiązku nad ten, żeby mſza na mieyſcu funduſzowym odprawiona była, nie można mu bronić brać iałmużny na tęż ſamą mſzę. *Id. n.* 983. Ale ſtrzedz ſię trzeba, żeby łakomſtwo oczu nie zaślepiło, y pamiętać to, co ſię powiedziało o obowiązkach Plebańſkich *w Rozdz.* 4.

§. V.
O ſpadkach pozoſtałych po oſobach Duchownych.

412. Względem ſpadkow rozne ſą Dekreta Papieſkie, ktore wylicza Quaranta *in Summ. V. Spolia Cleric.* Te iednak w wielu kraiach nie ſą w zwyczaiu dla oſobliwſzych Przywileiow Papieſkich, lub też dla umowy uczynioney z Kamerą Rzymſką.

413. Liczy ſię między ſpadkami to wſzyſtko, cokolwiek z ſprzętow lub pieniędzy zoſtaie ſię po śmierci oſoby duchowney, co

co wſzyſtko należy do Kamery Rzymſkiey, tak przez oſobliwſze na to uſtawy Papieſkie, iako też przez dawny zwyczay funduiący ſię podobno na naturze dobr Kościelnych, z ktòrych *beneficiatus* nic więcey nad przyſtoyne brać nie powinien wyżywienie, a cokolwiek zbywa, y cokolwiek w zbiorach znayduie ſię, to wſzyſtko obracać ſię powinno na uczynki pobożne; ani dziedzicowie naturalni brać to mogą *ab inteſtato*, iako to czytamy *tit. de teſtamentis & ultima volunt.* chociaż w niektórych kraiach przeciwny ieſt zwyczay, tak dalece, iż *beneficiati* teſtamenta czynią, ktòre chociaż ważne ſą, iednak nie godziwe. *Diana Coord. t. 6. tr. 8. reſ. 92.* chyba że Stolica Apoſtolſka wyraźnie pozwoli to czynić nawet *ad cauſſas profanas*, co ſprawiedliwie czaſem być może w nadgrodę prac y uſług czyich. *Paſſer. t. 1. de ſtat. q. 145. art. 8. n. 242.* Z kąd prawdziwa ieſt przypowieść, iż oſoba duchowna żyie iak Pan, umiera iak ſługa.

414. Według Bulli S. Piusa V. *Romani Pontificis* 42. ſprzęt domowy nie należy do tych ſpadkow, iako ſą: ſtoły, ſtołki, ſkrzynie, ſzafy, beczki y inne tym podobne, także ornaty, naczynie y Kſięgi Kościel-

ścielne, chociażby były naydroższe y naybogatsze, chociażby do Kaplicy iakieykolwiek prywatney applikowane były, ani od Kamery Rzymskiey ani od dziedzicow zabierane być nie mogą; ieżli iednak z dziedzicznych przychodow sprawione będą, można ie komu chcąc zapisać. *Passerin. l. c. n.* 245.

415. Nie należą tu także owego pozostałe sprzęty, którego *beneficium*, albo też *beneficia*, nie czyniły rocznego przychodu nad 30. czerw. zł. byleby taki handlem żadnym nie bawił się przeciw ustawom Kanonicznym. Podobnym sposobem nie należą dobra dziedziczne albo iakby dziedziczne, to iest pozyskane pracą lub dowcipem, byleby nie handlem, gdyż takie przez osobliwszą ustawę Piusa IV. *Decens.* 19. należą do Kamery. Tak tedy, cokolwiek zbierze *Beneficiatus* z dystrybucyi chorowych, z iałmużny na msze, z pensyi Kapelanskiey, Spowiedniczey, Kaznodzieyskiey, Wikaryuszowskiey, z uczenia Szkoł lub iakieykolwiek godziwey sztuki, wszystko to nie należy do Kamery, ale można podług woli komu chcąc zapisać; a kiedy zapisano nie będzie, tedy naturalnemu dziedzicowi dostać się powinno.

Bo-

Bonac. de ſpol. qu. 1. *p.* 2. §. 1. *num.* 6.

416. Przeciwnym ſpoſobem należy wſzyſtko do Kamery Rzymſkiey, cokolwiek kto zoſtawuie po śmierci z przychodow Beneficyalnych, czy to *in ſpecie*, czyli też *in æquivalenti*; a ieżliby wątpliwość była, czy zoſtawione rzeczy ſą z beneficium, czy też z dziedzictwa? tedy uważać trzeba, czy *beneficium* ieſt bogate, a dziedzictwo ubogie, czyli też przeciwnie, co uważywſzy, łatwo będzie rzecz porozumieć. *Quaranta l. c. in Addit.* chybaby oczewiście co z dziedzictwa było, albo też, iak mowią, *de ſtola vel de pede Altaris*, gdyż o tych przychodach tak ſądzić należy, iak wyżey mowiliśmy o dyſtrybucyach chorowych &c. *Rebuff. de congru. n.* 83. *&* 86. *Laym. de Benef. tr.* 2. *l.* 1. *c.* 3. *n.* 1.

417. To co daruie komu zmarły w oſtatniey chorobie, można zatrzymać, chociażby było z przychodow beneficialnych, y chociażby przez to daruiący grzeſzył; byleby iednak takie darowanie nie było umyślnie uczynione dla tego, ażeby po śmierci Kamerze to nie ſpadło, gdyż na ow czas ieſt obowiązek reſtytucyi *Filliuc. de ſpol. c.* 8. *n.* 9. Nie trzeba w tych rzeczach czekać ſądu: a zatym na ſumnieniu

obowiązani ſą dziedzicowie oddać wraz iaktylko oto upomnienie ſię ſtanie, ani mogą włáſnym domyſłem nadgrodzić ſobie to, co zmarły utracił z dziedzictwa na wyżywienie ſię lub na uczynki pobożne, *Bonac. l. c.* §. 1. *n.* 5. chyba że on ſam w życiu z tym ſię oświadczał, iż chce żyć z beneficium, a dobra dziedziczne do wolnego ſobie zoſtawuie ſzafunku: w czym przeſtrzegaią Teologowie, iż naylepiey ieſt wcześnie Inwentarz ſporządzić, y zaprzyſiącgo, przy teſtamencie. *Bonac. p.* 4. *n.* 4.

418. Cztery przyczyny wymawiaią od ſpadkow. I. Jeżli kto z beneficium przychodow niemiał, chociaż miał inſze pożytki z Kościoła. II. Jeżeli przychody z beneficium nie przewyżſzały czerw. zł. 30. III. Jeżli przychody całe zawiſły na dyſtrybucyach chorowych, chociażby te były iak naywiękſze. IV. Jeżli kto ma oſobliwſzy na to przywiley. *Bonac. l. c.*

§. VI.
Ze rzeczy y dobr Kościelnych tracić ani przedawać nie wolno.

419. Jeſt o tym *in Extravag.* Dekret Pawła II. *Ambitioſe inter comm.* gdzie wkłada ſię exkommunika na tych wſzyſtkich, ktò-

którzy iakimkolwiek ſpoſobem odrywaią od Kościoła lub od iakichkolwiek mieyſc pobożnych, dobra nieruchome, albo ruchome drogie, bez należytego na to pozwolenia; a procz tego na wyżſzych Przełożonych wkłada ſię Interdykt, niżſi zaś *ipſo facto* ſtaią ſię nie ſpoſobni do wſzyſtkich urzędow y beneficiow. Także Urban III. w Bulli *Humanæ ſalutis* 15. ogulnie zakazuie odrywania wſzelkich dobr duchownych: a procz roznych Bull, ktòre w tey materyi wylicza *Paſſer. de ſtat. t. 1. diſp.* 185. *art.* 7. *n.* 132. Kardynali, Biſkupi y Opaci przy obeymowaniu godności ſwoich przyſięgaią na to, iż nie maią żadnym ſpoſobem dozwalać tego; ażeby dobra Kościelne odrywane były. Bo ponieważ Przełożeni Kościelni nie ſą Panami tych dobr, lecz tylko zawiadowcami dziedzictwa Chryſtuſowego ſprawiedliwość wyciąga, żeby go nie roſpraſzali bez dozwolenia Papieża naywyżſzego na ziemi rządcy y głowy widzialney Kościoła. Lecz my tu tylko roztrząśniemy przerzeczonę Bullę Pawła II.

420. *Naprzod* kweſtya ieſt między Teologami, czy ta Bulla ieſt powſzechnie przyięta, y czy obowięzuie co do wſzy-

ſtkich artykułow w niey zawartych? Na co odpowiadam; iż ieſt we zwyczaiu *in utroque foro*, ponieważ *pro foro exteriori* wychodzą *Brevia*, pozwalaiące przedać lub zamienić dobra Kościelne z tą klauzulą: *ſi inevidentem &c.* a z Penitencyaryi *quo ad forum internum* wychodzą liſty pozwalaiące uwolnienie *a cenſuris* tym, co ie na ſię zaciągneli przez nieprawne dobr duchownych oderwanie. *Quaranta in Summ. V. Alienatio. n.* 48. Nie przeczę iednak, iż może być w niektórych kraiach zwyczay, że za te przeſtępſtwo nie wſzyſtkie tam wyrażone, lecz iedna zaciąga ſię kara, na prz. exkommunika, lecz nie utrata urzędow &c. ale to pewna, iż takie kontrakty ſą nie ważne, które ſię ſtaią przeciwko uſtawom w tey Bulli opiſanym.

421. II. Oſtrzegam, iż ta Bulla nie tylko zakazuie oderwania zupełnego dobr Kościelnych, ale nawet zaſtawienia y aręndy dłużſzey nad lat trzy, y wſzelkich kontraktow, przez ktòre własność dobr z iedney ſtrony tracić ſię a z drugiey nabywać ſię może, nawet między Kościołem a Kościołem: do czego należy nawet wycinanie drzew fruktowych y laſu, ktòry dotąd wycięty nie był. *Paſſerin. l. c. n.* 340.

422. III. Dobra nieruchome ſą te, ktorych z mieyſca na mieyſce przenieść nie można, iako ſą folwarki, domy, place, grunta &c. Ruchome zaś bogate rozumieią ſię te, ktòre ſię przedawać nie łatwo zwykły, iako to: kleynoty, złoto, ſrebro, obrazy, kobierce &c. ktòre, iako mowi Bulla, *ſervando ſervari poſſunt*, ktòrych to rzeczy cenę do ſtu talarow niektórzy rozciągaią, niektòrzy zaś do roztropności zoſtawuią. czy to przedane będą razem, czy poiedynczą. Toż y o Xiążkach rozumieć ſię ma, chyba ieżliby kto przedawał zbyteczne albo mniey potrzebne dla ſkupienia lepſzych. *Boſſius in Moral. tit.* 18. *t.* 6.

423. IV. Przaſtępſtwo tego prawa, za zdaniem wſzyſtkich Teologow, zaciąga grzech śmiertelny świętokradztwa; także exkommunikę *latæ ſententiæ* y nieſpoſobność do urzędow y beneficiow; Zakonnikom zaś, według Dekretu Urbana VIII. nad to odeymuie *vocem activam & paſſivam*. *Barboſſa de Iure Eccl. univers. c.* 30. *n.* 16. Takim zaś nieprawnym ſpoſobem rzecz Kościelną nabywaiący ieſt obowiązany na ſumnieniu do reſtytucyi y nadgrodzenia wſzelkich pożytkow: iednak *poſſeſor bonæ*

fidei może pozyskać sobie prawo *ex praescriptione temporis*, chociaż Paweł IV. *Iniunctum* 2. inaczey był postanowił, lecz ten iego dekret zniesiony iest przez Bullę Piusa IV. *Provida* 11. gdzie w tym nawet razie zwykłe ustawy prawne zachować rozkazano. Niektòrzy Teologowie piszą, iż nie trzeba starać się o pozwolenie, kiedy zamiana albo przedaż oczewiście iest z pożytkiem Kościelnym: lecz to zdanie powszechnie odrzuca się, y zawsze starać się należy o *beneplacitum Apostolicum*, przed ktòrego otrzymaniem nie można ustąpić possesyi. *Passer. l. c. n.* 576.

§. VII.

O Symonii czyli świętokupstwie.

424. Procz tego, co obszernie znayduie się w Prawie Kanonicznym *in Decretal. & Extravag.* 1. *&* 2. *de Simon.* są ieszcze w tey materyi rozmaite Bulle Papieskie, iako to: Eugeniusza IV. *Cum detestabile* 7. Piusa IV. *Romanum Pontificem* 85. S. Piusa V. *Cum primum* 5. y druga *Intolerabilis.* 8. w których każdy rodzay świętokupstwa iest zakazany pod rozmaitemi karami. Przełożę tu nie które rzeczy.

425. A *Naprzod*, iż Symonia nie pod-

pa-

pada *ipſo facto* pod kary Kanoniczne, chyba że będzie popełniona względem poświęcenia, albo względem *beneficium*, albo też względem wſtąpienia do Zakonu, to ieſt kiedy ſię kto przyimuie do Nowicyatu, albo ſię przypuſzcza do profeſſyi dla dobr doczeſnych; chociaż ſą niektórzy, co tego oſtatniego przypadku między Symonią nie liczą. *Leſſ. l.* 2. *c.* 35. *d.* 27. *n.* 131. A chociaż grzech świętokradztwa iednoſtaynie ſię zaciąga przez każdą Symonią, nawet myślną, ani za umowioną tylko, lecz za przywiedzioną do ſkutku pod kary podpadaią obiedwie ſtrony, we wſzyſtkich trzech wzwyż wyliczonych rodzaiach.

426. II. Względem Symonii konfidencyalney oſtrzegam, że ta nie ma mieyſca, tylko względem beneficiow, a nie inſzych rzeczy. Nazywa ſię zaś ſymonia konfidencyalna z Bulli S. Piuſa V. *Intolerabilis*, kiedy kto rezygnuie drugiemu ſwoie *beneficium* bez wyraźney umowy, ale tylko ſpodziewaiąc ſię doczeſney od niego nadgrody, iakimkolwiek ſpoſobem, czy to z tegoż ſamego *beneficium*, czyli też z inſzych przychodow, czy to dla ſiebie, czyli też dla inſzey oſoby albo oſob, lub w nadzie-

ię, iż tož famó *beneficium* po iakim czafie do niego wroci fię, lub komu pewnemu oddane będzie: co wfzyftko rozciąga fię oraz do Biſkupow, a nawet y do świeckich ofob, ktòre maią prawo rozdawać prezenty. A ieżli ten, co *beneficium* takim fpofobem rezygnowane obeymuie, wie albo domyśla fię zamyſłow rezygnuiącego, tedy obadwa podpadaią pod rowne kary, chociażby nawet nie uczynił y nie miał przedfięwzięcia uczynić to, czego fię rezygnuiący fpodziewa; *Bonac. de fimon. q. 7. p. 1. §. 1.* ktòrego ieft zdanie, iż w takim razie popełnia fymonią ten tylko, który rezygnuie, aż chybaby fię ziściło to, czego fię on fpodziewa.

427. Wiem o tym, iż niektórzy Teologowie nawet w tym rodzaiu świętokupftwa wyciągaią, żeby było *pactum tacitum* albo *expreſſum*, nie przeſtaiąc na famey ufności rezygnuiącego, *Dian. Coord. t. 5. tr. 7. ref. 31.* Y to rozumienie dość ieft dowodne, lecz przeciwne zdanie widzi mi fię prawdziwfze, y bardziey z Bullą zgadzaiące fię, y tego trzymać fię trzeba zabiegaiąc wcześnie tą pogrozką żeby penitent nie wpadł w Symonią, gdyż od fkutku wypełnionego Symonia fię wfzczyna.

na. *Bonac. l. c. n. 4.* ani należy porywczo Spowiednikowi świętokupſkich w tym punkcie domyślać ſię zamyſłow rezygnującego, bez oczewiſtego dowodu. Y na ſamey trzeba polegać penitenta relacyi *Garzias de Benef. p. 10. c. 3. n. 187.* tłumaczy tę Bullę y dodaie iż w tych tylko okolicznościach ſpadaią kary za ſymonią myślną, ktòra w inſzych przypadkąch nie bywa karana.

428. III. Iſtotnego świętokupſtwa czyli ſymonii względem beneficiow rzeczą ſamą wykonanego z obuſtron te ſą kary. I. Exkommunika rezerwowana ſtolicy Apoſtolſkiey. II. Otrzymanie takiego beneficium przez świętokupſtwo ieſt nie ważne, y obowięzuiące nie tylko do złożenia *beneficium*, lecz oraz y wſzyſtkich pożytkow nadgrodzenia, tak dalece, że nawet nie wiadomość nie wymawia w tym razie, chybaby ta ſymonia była od kogo inſzego umyślnie na iego pokrzywdzenie: bez iego wiadomości alboliteż przez trzy lata *bona fide* toż *beneficium* trzymane było, *Layman. de iuſtit. tr. 1. c. 9. n. 16. Sanchez in opuſc. l. 2. c. 3. dub. 16.* Także świętokupiec ſtaie ſię wiecznie nieſpoſobnym do otrzymania za nową nawet prowizyą te-

go *beneficium*, ktòre kiedy niegodziwe otrzymał przez świętokupstwo, y przez Bullę S. Piusa V. *Cùm primum* staie się niesposobnym do otrzymania jakiegokolwiek inszego, chociaż niektórzy Teologowie tego nie przypuszczaią. *Thesaur. de Pœn. p.* 2. *c.* 2. gdzie wylicza wszystkie kary za istotne świętokupstwo postanowione, które iednak podobno nie rozciągaią się na tych, co biorą pensyi z dobr duchownych. *Bonac. l. c.* §. 2. *n.* 5. Jakim zaś sposobem restytucya pożytkow czynić się powinna, naucza Quaranta *in. Summ. V. Simonia* §. *altera pœna*, że ie obrocić potrzeba na pożytek tegoż samego *beneficium*, lécz ieżli symonia popełniona była od kogo trzeciego bez wiadomości otrzymuiącego *beneficium*, na ow czas taka restytucya czynić się ma, iaka przyzwoita iest possessorom *bonæ fidei*. A chociaż według prawa nawet dystrybucyi chorowych restytucya czynić się powinna, można iednak ie podarować, *Reginald. l.* 23. *n.* 176. toż samo ieżliby obowiązki były iakich usług, mszy &c. albo też Plebanowi można ustąpić część przychodow w nadgrodę przyzwoitą iego pracy. *Sanchez. Cons. Mor. l.* 1. *c.* 3. *dub.* 105. *n.* 9.

Fran-

Franc. Vende de ſimon. n. 688. *fol.* 247.

429. IV. Przez Symonią konfidencyalną Biſkupi y inſi Prałaci wyżſi zaciągaią interdykt. *ab ingreſſu Eccleſiæ*, y oraz exkommunikę, iako inſi rozumieią, *Bonac. l. c. n.* 12. inſi zaś mnieyſi tylko exkommunikę rezerwowaną. II. Takim też ſpoſobem otrzymane *beneficium* od świętokupcy żadnym ſpoſobem poſſydowane być nie może, z obowiązkiem reſtytucyi przychodow, iako ſię o ſymonii iſtotney powiedziało. III. Podpada taki utracie wſzyſtkich beneficiow y penſyi które miał pierwey, y ſtaie ſię nie ſpoſobnym do otrzymania ich na potym. IV. Beneficia tym ſpoſobem otrzymane zoſtaią do dyſpozycyi Stolicy Apoſtolſkiey. Wielu iednak ieſt Teologow, co trzymaią, iż te wſzyſtkie, Procz exkommuniki, mieyſca nie maią, aż po ſądowym dekrecie, czego ia nie rozumiem, iak by to być mogło, kiedy wyraźnie mowi Bulla, iż tacy zaraz od beneficiow odpadaią, y wrocić powinni wſzyſtkie dochody, a do tego nauka S. Tomaſza ieſt przeciwna 2. 2. *q.* 100. *art. ult. ad* 3.

430. V. Za świętokupſtwo popełnione w braniu poświęcenia nawet mnieyſzego

albo

albo tonſury procz kar powſzechnych przerzeczonych, tak święcący iako święcący ſię podpadaią w ſuſpenſę od wſzyſtkich poświęceniow nawet prawnie wziętych. *Suarez. de Cenſur. diſ.* 31. *ſect.* 4. *n.* 33. ktòra to ſuſpenſa rezerwowana ieſt w Bulli Syxta V. *Sanctum & ſalutare*, y w tey mierze od Klemensa VIII. nie ieſt znieſiona. Trzymaią niektòrzy, iż świętokupſtwo w przyimowaniu poświęcenia zaciąga *irregularitatem*, lecz mowi Diana *Coord.* *t.* 4. *tr.* 3. *reſ.* 137. iż to wyraźnie w SS. Kanonach nie znayduie ſię.

431. VI. O świętokupſtwie, które ſię popełnić może w wſtępowaniu do Zakonu piſze *Bonac. l. c.* §. 4. iż nie ma ſymonii, kiedy ſię co daie na wyżywienie wſtępuiącey oſoby, chociażby Klaſztor był bogaty, lecz tylko na ow czas ieſt prawdziwe świętokupſtwo, kiedy ſię co daie umyślnie za przyięcie. Oczewiſta zaś rzecz ieſt, iż na ow czas zaciąga ſię grzech ſymonii, kiedy ſię przyimuie oſoba nie zdolna y nieſpoſobna do pełnienia obowiązkow Zakonnych, ſzczegulnie dla pieniędzy lub innych iakichkolwiek rzeczy, chociażby te nawet na Kościoł, lub na inſze iakiekolwiek uczynki pobożne, wydane były.

432.

432. VII. Pośrzednicy, ktòrzy przez świętokupstwo staraią się o beneficium dla kogo, w padaią w exkommunikę, ieżli to świętokupstwo iest istotne, y z obudwoch stron do skutku przywiedzione. Podobnym sposobem zdaie mi się, iż podpadaią pod kary Kanoniczne ci, którzy popełniaią symonią *de jure humano*, iako to zamieniaiąc z sobą beneficia bez dołożenia się zwierzchności, albo przy rezygnacyi iakiego *beneficium* wymawiaiąc sobie pensyą, chociaż znayduią się co przeciwnie rozumieią. *Diana Coord. t. 5. tr. 7. res.* 5. bo inaczey otworzyłyby się wrota do handlu, ieżliby Kościoł tego nie karał, y tacy Pośrzednicy zostaliby w tym życiu niekarani. Przeciwnego zdania gdyby się zdało być bespieczne, rzadko kiedy użyć można, y to chyba na ow czas, kiedy iuż się co podobnego przytrafi, nie zaś przed uczynkiem, iako uważa Diana *l. c.*

433. VIII. Chociaż tu szczegulnie mowiliśmy o symonii względem poświęcenia, beneficiow y wstąpienia do Zakonu, za ktòre naznaczaią się kary w Bullach wzwyż wytkniętych, y *in Extravagantibus* Urbana IV. y Pawła II. ostrzegam iednak, iż S. Concyl. Trydentskie *sess.* 24.

cap.

cap. 18. wyraża, iż winę świętokupſtwa zaciągaią na ſiebie Examinatorowie Synodalni po Dyecezyach, ktòrzy z przyczyny examinow biorą cokolwiek, iako też y owi, ktòrzy daią; za co kara ſię wyznacza procz zwykłey exkommuniki ta, iż nie mogą być od grzechu ſamego rozgrzeſzeni, aż w przod wſzyſtkie ktòre maią opuſzczą *beneficia*; a nadto ieſzcze ſtaią ſię nieſpoſobni do otrzymania w przyſzły czas inſzych. *Theſaur. de Pœn. p.* 2. *cap.* 4. Także Paweł IV. przez Bullę *Inter cœteras* 52. zakazuie pod karą exkommuniki rezerwowaney, przywrocenia wziętych przychodow, y nieſpoſobności do otrzymania żadnego *beneficium*, ażeby nikt nie ſtarał ſię o *beneficium* dla nikogo z wymową roczney penſyi dla ſiebie lub dla kogo inſzego, bez wyraźnego na to Stolicy Apoſtolſkiey pozwolenia. Podobnym ſpoſobem zakazuie, ażeby nikt nie ſtarał ſię o *beneficium* dla drugiego z zamyſłem dla ſiebie iakiegokolwiek z tąd pożytku doczeſnego, ani też ſtarać ſię dla ſiebie z zamyſłem prędkiego rezygnowania komu drugiemu, chociażby ten zamyſł był myślny, y nikomu powierzchownie nie wyiawiony. *Theſaur. l. c. cap.* 5.

Bo-

Bonac. t. 4. de censur. dis. 4. q. 3. part. 28. Uważać należy, że ta Bulla nie wielu jest wiadoma.

434. Na resztę S. Pius V. idąc za Dekretem Conc. Trydentskiego *sess. 24. cap.* 14. zakazuie wszystkim pod karami na świętokupstwo ustanowionemi, przez Konstytucyą *Durum nimis.* 104. ażeby nikt żadnego nie wyciągał po nikim datku, iako to zowią *turnorum lucra*, z przyczyny elekcyi, kollacyi, prezenty, instytucyi *&c.* na *beneficium*: co ponowił Innocenty XII. przez Bullę *Ecclesiæ Catholicæ* 51. z przydatkiem nowych kar. W tey materyi są trzy propozycye potępione: Od Alexandra VII. 22. *Non est contra iustitiam beneficia non conferre gratis, quia Collator conferens illa beneficio Ecclesiastica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.* Od Innocentego XI. 45. *Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed dumtaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut e contra.* Y 46. *Et id quoque locum habet,* eti-

etiamſi temporale ſit principale motivum dandi ſpirituale: immo etiam ſi ſit finis ipſius rei ſpiritualis, ſic ut illud pluris æſtimetur, quam res ſpiritualis. Obſzernie o tym wſzyſtkim piſzą *Franc. Verde* y *Theſaurus loc. citatis.*

§. VIII.
O powinności rezydowania przy beneficium, y o wyznaniu wiary.

435. Chociaż Conc. Trident. *ſeſſ.* 23. *de ref. c.* 1. doſtatecznie opiſało rezydencyą Biſkupow y Plebanow, a inſzych *beneficia* Kościelne trzymaiących obowiązuiące do rezydencyi *ſeſſ.* 24. *cap.* 12. o czym y ia mowiłem *w Rozdz.* 2. *y* 4. *tey drug.ey Części*, iednakże potym wyſzły w teyże materyi nowe Bulle, z przydatkiem inſzych kar duchownych y doczeſnych na przeſtępcow. Pierwſza z nich ieſt Piusa IV. *In ſuprema* 19. w ktòrey to ſię wyraża, iż ieżliby który Prałat *curam animarum* maiący przy Parafii ſwoiey nie rezydował, zbior iego cały po śmierci ma ſię doſtać Kamerze Rzymſkiey, a nie ſukceſſorom krewnym, chociażby na to oſobliwſze miał Przywileie y pozwolenia Papieſkie. Druga ieſt S. Piusa V. *Cupientes pro noſtra* 65. w ktòrey nakazuie ſię wſzyſtkim Plebanom

rezy-

rezydować przy właſnych Kościołach, chociażby mieli Kanonie, albo pierwſze godności po inſzych Kościołach. Trzecia Urbana VIII. *Sancta Synodus*. 139. w ktòrey wznawiaią ſię wſzyſtkie w tey materyi Concylium Trydentſkiego *loc. cit.* uſtawy, y nakazuie ſię wſzyſtkim nawet Patryarchom, Prymaſom, Arcybiſkupom, Biſkupom y Kardynałom *in virtute S. obedientiæ*, ażeby przy właſnych Kościołach mieſzkali, pod karą interdyktu, nieſpoſobności czynienia teſtamentu, chociażby na to mieli oſobliwſze Papieſkie pozwolenie, y utratę przychodow w miarę niebytności, znoſząc w tym wſzelkie przeciwne zwyczaie, y za nieważne uznawaiąc.

436. Jeſt także Dekret Innocentego XII. 23. Maij 1603. iż Kanonikom y inſzym *beneficia* trzymaiącym nie może ſię dawać uwolnienie od powinności *cauſſa ſtudiorum* dłużey nad lat trzy, y nie ſtarſzym nad lat 25. ktòre to pozwolenie ma tylko ſłużyć *pro lucrandis fructibus* a nie *pro diſtributionibus quotidianis*, chybaby całe, albo prawie całe dochody na nich zależały: lecz tacy, ieżli ſię nieuczą, nie ſą wolni na ſumnieniu, według prawa *Cap. Tuæ*,

de Cler. non resid. y procz grzechu maią obowiązek restytucyi, chociażby się bawili w tym mieyscu, gdzie są nauki. *Pax Iordan. de Re. benefic. l.* 20. *cit.* 40. *n.* 142.

437. Ze Plebani, Prałaci y Kanonicy Katedralni powinni czynić wyznanie wiary w przeciągu naydaley dwoch miesięcy po obięciu beneficium, pod karą nieważności obięcia, y utraty przychodow, iest na to Dekret S. Concyl. Trydent. *sess.* 24. *de ref. cap.* 12. co ponowiono iest od Piusa IV. *Iniunctum* 89. z dodatkiem, iż toż samo czynić powinni Przełożeni Zakonni, kiedy urząd ten od Apostolskiey Stolicy dożywotnie otrzymuią. Tenże sam Papież Pius IV. *In Sacrosancta* 88. postanowił, ażeby czynili wyznanie wiary ci, co zostaią Kaznodziejami, Lektorami, Doktorami, Rektorami Akademii lub Nauczycielami *Artium liberarium* czyli jakichkolwiek nauk, na jakichkolwiek mieyscach; lecz czy się to ściąga do Zakonnikow po własnych Klasztorach? twierdzi *Diana Coord. t.* 7. *tr.* 1. *ref.* 16. ale zwyczay temu iest przeciwny. Osoby trzymaiące *beneficia* chociażby przez lat trzy, ieżli wyznania wiary niewykonaią, są obowiązane do restytucyi dochodow, co że tak *S. Con-*

170

Congregatio postanowiła, świadczy Pignatel. *tom.* 9. *cons.* 114. *n.* 47. lecz nie pierwey aż za Dekretem sądowym. *Bonac. in Decal. disp.* 3. *q.* 2. *p.* 4. §. 3. *n.* 3.

ROZDZIAŁ XVIII.

§. I.

O *Bullach należących do Zakonnikow.*

438. Przeciwko osobom duchownym oboyga płci, czyniącym podarunki z rzeczy Klasztornych, iest Bulla Klemensa VIII. *Religiosæ Congregationes* 28. w którey się zakazuie *Naprzod*, żeby żaden Zakonnik, czy to Przełożony czy nie Przełożony, żadnych nie czynił podarunkow ani iawnie ani taiemnie, ani przez się, ani pzez inszą osobę, ani imieniem własnym ani Klasztornym, nietylko osobom duchownym albo świeckim, ale też ani Zakonnym Przełożonym tegoż lub inszego Zakonu, chyba za pozwoleniem Kapituły Generalney, albo też podarunki będą do pokarmu lub napoiu lub też do nabożeństwa należące, y to nie wielkiey ceny, albo też to, coby należało wydać na iałmużnę, albo też na przyięcie gości, iednak nie bez pozwolenia zwierzchności. *Powtòre* Za-

kazuią się tymże Przełożonym walne bankiety, przeciwne oszczędności y ubostwu Zakonnemu, tak dla swoich, iako dla obcych: także igrzyska lub widowiska chociaż nabożne w Kościołach lub w Klasztorach, publiczne lub prywatne, chyba prawdziwie ku chwale Bożey dążące. Tamże wyrażono iest, iż nikt takich podarunkow przyimować nie może pod żadnym pretextem; a ieżliby przyiął, tedy *ipso facto* obowiązanym zostaie do uczynienia restytucyi temu Klasztorowi, y nie w przod może być rozgrzeszonym: tak dalece, iż ani Klasztor od niey uwolnić może, lub zamienić, żeby na ubogie była rozporządzona.

439. Niektórzy Teologowie powątpiwali, czy ta Bulla iest wezwyczaiu, y rozne z strony tego powszczynali kwestye; lecz gdy tęż Konstytucyą wznowił y potwierdził Urban VIII. *Nuper a Congregatione* 158. potępiaiąc wszelkie przeciwne zwyczaie, nie masz więcey o tym y być nie powinno żadney wątpliwości. Tamże *naprzod* wyrażono iest, iż takie podarunki zakazane nie są, ktòre zawieraią w sobie *actum virtutis & meriti*, na prz. z wdzięczności, byleby za pozwoleniem Przeło-

żo-

żonego, y większey części zgromadzenia, gdzie ten iest zwyczay. II. że uczty w przyimowaniu Dobrodzieiow, Protektorow, Biskupow, te tylko zakazane są, które się przeciwią skromności stanu Zakonnego. III. Że restytucyą można uczynić Klasztorowi bliskiemu, kiedy odległość mieysca na przeszkodzie iest do uczynienia tey temu, ktòremu z słuszności należy. Nakoniec odbiera moc tłumaczyć inaczey tę Bullę. Y to uważać trzeba, że rozgrzeszenie w tym razie Papieżowi iest rezerwowane, chociaż niema żadney przywiązaney censury: a ieżli podarunek przewyższa szacunek dziesiąciu talarow, tedy nie może dać się rozgrzeszenie nawet od naywyższego Penitencyaryusza, aż w przod nastąpi restytucya istotna, przynaymniey ieżli to być może. *Placentin. in dilucid. fol. mihi* 149. Ta rezerwa pada tylko na przyimuiących podarunki, a nie na dawaiących ie, ktòrzy za tym od każdego Spowiednika rozgrzeszeni być mogą, ieżli o restytucyą starać się przyobiecaią.

440. Insze Bulle do Zakonnych osob ściągaiące się są: Pierwsza Syxta V. *Cum de omnibus* 71. względem wstępuiących do Zakonow, ktòrey ostrość umnieyszona

ieſt przez Grzegorza XIV. y Klemenſa VIII. *Drugie* ma mieyſce Dekret Klemenſa VIII. *Nullus omnino* 60. pod tytułem *de reformatione Regularium*, iako też o przyimowaniu y ćwiczeniu nowicyuſzow, *Regularis Diſciplinæ*, y *Cum ad regularem*. 84. ponowiony od Urbana VIII. *Sacra Congregatio* 28. y od Innocentego XII. *Sanctiſſimus* 95. Które to Dekreta, ponieważ bardziey *ad forum externum* należą, niżli *ad internum*, tu opuſzczaią ſię; chociaż wiadomość ich pożyteczna być może Spowiednikom do ſłuchania oſob Zakonnych wyznaczonym, ktòrych obowiązek ieſt utrzymywać karność Zakonną, y ktòrzy za iey osłabienie, oraz z Przełożonymi BOGU oddadzą rachunek. Jakoż po wielu Zakonnych zgromadzeniach oſobliwſze ſą na to uſtawy, ktòre Spowiednicy kiedy niekiedy czytać powinni, żeby ie w świeżey zachowali pamięci.

§. II.

O Klauzurze Zakonney, y zakazaniu uczęſzczać do Mniſzek.

441. Procz Dekretu Bonifacego VII. *cap. Periculoſo*, *de ſtat. Regul. in 6.* y Dekretu Koncyl. Trydentſk. *ſeſſ.* 25. *de Regul.* *cap.*

cap. 5. ſą w tey materyi rozmaite Bulle, ktore wylicza *Quaranta in Summ. Bull. V. Monaſteria Monial.* y inſze nowſze, iako to Pawła V. *Monialium ſtatui* 74. y Alexandra VII. *Felici Sacrarum.* 156. których ta ieſt treść, iż nikt, iakiegokolwiek ſtanu, kondycyi, płci albo wieku, nie może w chodzić do Klaſztoru Mniſzek, bez ſłuſznych przyczyn, y bez pozwolenia Przełożonych; iako też żadna Mniſzka Profeſka, chociaż Konwerſka albo Tercyarka nie może wyniść za klauzurę ani na czas krotki, ani na kilka krokow bez podobney przyczyny y pozwolenia; inaczey, nietylko Mniſzka w pada w exkommunikę rezerwowaną, ale oraz y zwierzchność pozwalaiąca, y ktokolwiek do tego ieſt radą lub iakąkolwiek pomocą. *Bonac. de clauſ. Monial.* Procz tego gwałcenie tey klauzury *ad malum finem* ieſt rezerwowane od Klemensa VIII. o czym niżey mowić ſię będzie. Uważać trzeba, iż w gwałceniu klauzury Zakonney nie maſz małości materyi, ieżli ſię choć trochę wychodzi całym ſobą. *Id. l. c. q.* 1. *punct.* 8. *n.* 7.

Benedykt XIV. 3. *Ianuar.* 1746. ſkaſſował wſzyſtkie Przywileie, iakimkolwiek oſobom duchownym czy świeckim

nadane, pozwalaiące w chodzenie do Klasztorow Mniszek, procz własnych Biskupow, y własnych Przełożonych Zakonnych, pod ktòrych rządami Klasztory zostaią.

442. Względem klauzury Klasztorow męskich iest Konstytucya S. Piusa V. *Regularium* 20. w ktòrey zakazuie się Zakonnikom *sub pœna excommunicationis, suspensionis, privationis & inhabilitatis, ipso facto incurrenda*, w prowadzać białegłowy do Klasztoru, a kobietom w chodzić do nich, w czym exkommunika iest rezerwowana; a ieżliby to w prowadzenie było *ad inhenestos usus*, takim występcom Penitencyarya nie daie rehabilitacyi, iako też kiedy się łamie Klauzura Mniszek *ad malum finem*, nie daie Penitencyarya rozgrzeszenia, chyba pod kondycyami wyrażonemi w Bulli Innocentego Papieża *Romanus Pontifex*. Wyżey w spomnioney *Placentin. fol mihi* 126. Nie ktòrym się zdaie, iż ta rezerwa pada tylko na owych, którzy w prowadzaią niewiasty do Klastoru *prætextu privilegiorum seu licentiarum. Suarez. de Censur. disp.* 22. *sect.* 6. *n.* 11. lecz zwyczay inaczey niesie. *Beia Resp. part.* 1. *cas.* 30.

Jest

Jest także Dekret Benedykta XIV. *Regularis disciplinæ* 3. *Januar.* 1741. w którym ponawia wszelkie dawnieysze w tey mierze ustawy, z tym dodatkiem, iż niewolno białymgłowom w chodzić do Klasztorow męskich nawet pod pretextem iakieykolwiek processyi. Zachowuie iednak w swoiey mocy wszelkie dawnieysze pozwolenia białogłowom w tey mierze służące, iako to Fundatorkom, albo osobliwszym Dobrodzieykom.

443. Uczęszczać do Klasztoru Mniszek bez pilney potrzeby, nie tylko zakazuią Biskupi po roznych Dyecezyach, ale też prawo Kanoniczne ogulnie tego zabrania wszystkim *cap. Monasteria & de vit. & honest.* Zakonikom zaś osobliwy iest na to zakaz 11. *Maii* 1669. iako mowi *Passerin. in* 6. *l.* 3. *de statu Regul. n.* 164. w ktorym to iest wyrażono, iż oni grzeszą śmiertelnie, kiedy bez należytego pozwolenia rozmawiaią z Mniszkami lub z inszemi iąkiemikolwiek osobami za klauzurą mieszkaiącemi, chociażby przez czas bardzo krotki. Zdanie zaś owych, ktorzy rozumieią iż przez kwadrans lub przez pułgodziny wolno rozmawiać, iest naganne. Nie przeczę iednak temu, iż przeciwny w tey mierze

zwyczay w niektòrych Prowincyach albo Dyecezyach mieyſce mieć może, byleby z kąd inąd niebyło w tym wyſtępku.

§. III.
O beśpieczeńſtwie Kościelnym.

444. Beśpieczeńſtwo Kościelne nieuważa ſię tu co do oſob, które należy do Bulli *Cœnœ Domini*, y o ktòrym na ſwoim mieyſcu mowiło ſię, lecz tylko co do mieyſca, według uſtaw Kanonicznych, a oſobliwie według Bulli Grzegorza XIV. *Cum alias* 7. w ktòrey wyiąwſzy ośm większych wyſtępkow, iako to zaboyſtwo dobrowolne, *crimen læſæ maieſtatis &c.* zabroniono ieſt Sędziom Swieckim y ich ſlugom: I. brać albo areſztować kogo w Kościele. II. Wyciągać kogo z niego. III. Więzić, IV. Trzymać w więzieniu świeckim. V. W dzierać ſię w ſprawy kryminalne do Sądow świeckich nie należące; procz gdzie prawo pozwala. VI. Uſiłować cokolwiek czynić *præter vel contra hanc Bullam VII.* Czynić cokolwiek nawet w ośmiu wyſtępkach excypowanych bez pozwolenia Biſkupa lub iego Officyała, albo też nie tym ſpoſobem, ktòry ſię w tey Bulli przępiſuie. Bonacina *in Decal. diſp.* 3. *q.* 7. ktòry doda-

daie, iż to beśpieczeństwo służy Kościołowi chociaż nie poświęconemu, dachowi, dzwonicy, zakrystyi z Kościołem złączoney, przysionkowi, cmentarzowi: także Pałacom Biskupim, Klasztorom, Domom Zakonnym, rezydencyom Plebańskim y Kanoniczym, ktòre są przyległe Kościołowi, szpitalom ufundowanym za wolą Biskupow, Seminaryom, y Kaplicom publicznym.

445. Gwałtownicy tego beśpieczeństwa, podług zdania Teologow niektòrych wpadaią w censury *Bullæ Cœnæ:* lecz ia sądzę, iż przeciwnego zdania beśpiecznie trzymać się można. Z tym wszystkim to przestępstwo rezewowane dopiero iest Stolicy Apostolskiey od Klemensa VIII. o czym niżey mowić się będzie, od ktòrego w przypadkach iawnych ani naywyższy Penitencyarz nie rozgrzesza, według Konstytucyi Innocentego *Romanus Pontifex*, a tym bardziey inszy Spowiednik, chociażby uprzywileiowany, rozgrzeszyć nie może. Lecz to uważać trzeba, iż do tey Bulli nie należy, kiedy kto zwłasney swawoli popełnia co w niey zakazanego, gdyż ona ściąga się tylko do tych, ktòrzy powagą zwierzchności sądowey co podobnego popeł-

pełnią. *Placent. p. 1. c. 5. dub. 1.* Jeſt także Konſtytucya Benedykta XIII. 8. *Junii* 1725. w ktòrey potwierdza ſię Dekret Grzegorza XIV. y niektòre wynikaiące z tąd ułacniaią ſię trudności. I. Ze rozboynikom y naiezdnikom publicznym nie ſłuży beſpieczeńſtwo Kościelne, chociażby raz w ten wyſtępek popadli, zabiiaiąc kogo na drodze publiczney lub ſchodzącey ſię *dummodo graſſationem mors, aut membrorum mutilatio ſecuta fuerit.* II. Nie ſłuży tym, którzy ważą ſię w Kościele zabiiać albo kaleczyć kogo, iako też y tym, ktòrzyby ſtoiąc w Kościele lub na cmentarzu, zabiiali albo kaleczyli ſtoiących za Kościołem, lub przeciwnym ſpoſobem ktòrzyby ſtoiąc za Kościołem zabiiali lub kaleczyli ſtoiących w Kościele albo na cmentarzu. III. Nie ſłuży tym, ktòrzy uciekaiącym do Kościoła, lub do inſzych mieyſc uprzywileiowanych, drogę tamuią. Tamże wyrażono ieſt, iż ci, ktòrzy w przerzeczonych przypadkach Kościołowi gwałt uczynili, nie tylko w tym ſamym Kościele, ale ani w żadnym inſzym beśpieczeńſtwa mieć nie mogą. IV. Nie ſłuży tym, ktòrzy z namowy czyiey kogo zabiiaią, y tym ktòrzy namowili. V. Tym, ktòrzy zabiiaią

iaią uważnie y dobrowolnie. VI. Tym, co zmyślaią liſty od Stolicy Apoſtolſkiey. VII. Tym, co *in Monte Pietatis*, lub na bankach, albo też gdzie ſą depoſita ſkarbowe, popełniaią kradzież. VIII. Tym, co fałſzuią albo obrzynaią pieniądze, y tym, co ie wydaią, wiedząc o zfałſzowaniu lub obrzynaniu IX. Tym, ktòrzy zmyślaiąc ſię być przyſłani od ſądu, domy złupiaią, byleby przytym naſtąpiło zaboyſtwo lub kalectwo.

§. IV.
O poiedynkach.

446. Dwie ſą w tey materyi oſobliwie Bulle, Grzegorza XIII. *Ad tollendum* 78. y Klemenſa VIII. *Illius vices*. 11. y Dekret Conc. Trident. *ſeſſ*. 25. *de ref. c.* 19.

447. Przez poiedynek rozumie ſię bitwa między dwiema albo więcey oſobami, na mieyſcu y w czaſie wyznaczonym: przeto kiedy ſię kto z kim z przypadku pobiie bez wyzwania ſię, albo też pięściami tylko bez oręża lub bez niebeśpieczeńſtwa zabicia lub ranienia, nie ieſt to poiedynek.

448. Bulla Klemenſa VIII. nie do iakiego kraiu wſzczegulności, ale rozciąga ſię na wſzyſtkie świata częścj, czy to poie-

dynek będzie prywatny, czyli też publiczny w przytomności ſekundantow y ſpektatorow, umyślnie na te widowiſko zbiegaiących ſię, ktòrzy wſzyſcy karom podpadaią, iako y ci, ktòrzy wyzywaią, billety piſzą, radzą, mieyſce pozwalaią, ſłowem: ci wſzyſcy, ktòrzy iakąkolwiek czynią pomoc do tego. Dekret zaś Concyl. Trydentſk. nie o prywatnych, lecz tylko o publicznych mowi poiedynkach: a Bulla Grzegorza nie ściąga ſię do ſpektatorow y pomocnikow.

449. Kary za poiedynek ſą: Exkommunika więkſza *ipſo facto*, a ieżliby ktòry był zabity na mieyſcu, nie może być grzebiony na mieyſcu świętym: a ieżliby Panowie lub Magiſtraty mieſkie poiedynku dozwoliły, tedy kraie ich lub miaſta podpadaią pod Interdykt, który, iako też y exkommunika Stolicy Apoſtolſkiey ieſt rezerwowana, tak, że żaden uprzywileiowany Spowiednik rozgrzeſzyć nie może, procz Biſkupa w taiemnych przypadkach. W tey materyi ieſt Propozycya potępiona od Alexandra VII. 2. *Vir equeſtris ad duellum provocatus, poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.* Do tego ściąga ſię także propozycya 30. potępio-

piona od Innocentego XI. *Fas eſt viro honorato occidere invaſorem, qui nititur calumniam inferre, ſi aliter hæc ignominia vitari nequit. Idem quoque dicendum, ſi quis impingat alapam, vel fuſte percutiat, & fugiat.*

Należy tu dodać pięć Propozycyi potępionych od Benedykta XIV. 13. *Nov.* 1752. w Bulli *Deteſtabile*, ktòre ſię znayduią na ſamym końcu tey Xiążki.

§. V.

O czytaniu Xiąg zakazanych.

450. Pius IV. w Bulli *Dominici gregis.* 77. potwierdza Dekret Concyl. Trydentſk. że ktokolwiek czyta, albo trzyma Xiążki heretyckie, albo jakiekolwiek inſze zakazane, z przyczyny wiary, w pada w exkommunikę *ipſo facto*; lecz ieżli ſą zakazane dla ſproſności lub inſzey przyczyny, tedy kto ie czyta, procz grzechu śmiertelnego, może być karany według woli Biſkupa.

451. Te xiążki zakazane na trzy dzielą ſię klaſſy: I. tych, co ſą piſane przez heretykow o Wierze, o czym mowiło ſię *w Rozdz. XIV.* o Bulli *Cœnæ.* II. tych, na ktòre pada podeyzrzenie, iż ſą heretyckie. III. tych, ktore traktuią o rzeczach ſproſnych *ex profeſſo.* 452.

452. Pierwſzey klaſſy zakazane ſą przez Bullę *Cœnæ*, iako ſię powiedziało; kto tedy one czyta, chowa, drukuie albo piſze, wpada w exkommunikę *Bullæ Cœnæ*. Drugiey klaſſy zakazane ſą przez Bullę Piuſa IV. a kto ſią podobnym ſpoſobem przeſtępuie, wpada w exkommunikę mnieyſzą nie rezerwowaną. Kto zaś czyta Xiążki zakazane w trzeciey klaſſie, ten grzeſzy śmiertelnie, lecz żadney Kościelney nie zaciąga na ſiebie kary.

453. Procz xiażek w pierwſzey klaſſie zamknionych inſze nie rozumieią ſię być zakazanemi, kiedy nie ſą położone *in Indice*, ktòry częſto zwykł bywać przydrukowany. *Laym. de fide c.* 15. *n.* 8. Reguły zaś w tym to Regeſtrze położone znaczniey ſze ſą te: Druga zamyka xiążki herezyarchow, iako to Lutra, Kalwina, Zwingliuſza &c. w iakieykolwiek materyi piſane, iako też y inſzych heretykow, kiedy nie ſą od zwierzchności Kościelney approbowane. Czwarta zakazuie Biblij na oyczyſty ięzyk przełożoney. Szoſta kontrowerſyi z heretykami wiekow terazniey-ſzych, także w oyczyſtym ięzyku. Dziewiąta zakazuie xięgi czarodzieyſkie y zabobonne, do ktòrych przez Bullę Syxta V.

Creator Cœli & terræ. 17. łączą ſię Xięgi Aſtrologiczne, z którychby kto wierzył, iż przyſzłe rzeczy zgadywać może. Inſze Reguły opuſzczam, które albo ściągaią ſię do xiążek nie tak bardzo powſzechnych, albo też nauczaią ſpoſobu, iak one z błędow oczyſzczać y drukować należy.

454. Przypuſzczaią niektòrzy Teologowie, iż ieżliby kto czytał nie wiele, na prz. kartę, albo też z przyczyny nie naganney do takowego czytania był zachęcony, nie wpada w exkommunikę. *Laym. l. c. n.* 5. Inſi też ſądzą, iż Xiążki od heretykow, byleby nie o wierze piſane, iako to hiſtorya, medicyna, prawo &c. nie ſą zakazane, y bez żadnego czytać ie wolno pozwolenia. *Paſqualig. ad Franc. p.* 1. *n.* 1530. & 1531.

455. Kto chowa xiążki zakazane, nie może być rozgrzeſzonym, aż chować ich przeſtanié. Lecz co zniemi czynić? czy popalić, czy też oddać tym, co maią pozwolenie czytania? niektòrzy na to pozwalaią, lecz powſzechne zdanie ieſt, iż należy oddać do zwierzchności. *Bonac. t.* 3. *de cenſ. diſp.* 1. *q.* 2. *p.* 4. *n.* 18. A ktoby miał Biblią w ięzyku oyczyſtym, Reguła IV. *Indicis* nakazuie, żeby ią w przod od-

 dał

dał Biſkupowi, niż rozgrzeſzenie w ziąć może.

456. Jakim ſpoſobem Penitencyarya daje rozgrzeſzenie od exkommuniki *Bullæ Cœnæ* tym, ktòrzy czytaią xiążki heretyckie, naucza *Placent. in Dilucid. fol. mihi* 83. y uważa, iż kiedy kto przez czytanie takich xiąg powziął błędy heretyckie, y inſzych nauczał, tedy nie odbiera rozgrzeſzenia, aż wyiawi wſpołtowarzyſzow, iako też y wyżey mowiło ſię, iż nie otrzymuie rozgrzeſzenia ten, ktòry wie o kim inſzym, iż chowa xiążki przeciwko wierze *ex profeſſo* traktuiące, a nie donoſi. Jeſt w tey materyi Propozycya potępiona od Alexandra VII. 45. *Libri prohibiti donec expurgentur, poſſunt retineri, uſque dum adhibita diligentia corrigantur.*

§. VI.

O niektòrych Bullach z ſtrony Kontraktow.

457. Trzy rodzaie kontraktow tu uważamy, do ktòrych ſtoſuią ſię trzy udzielne Bulle. Pierwſza ieſt S. Piuſa V. o podatkach *Cum omnes.* 80. Druga tegoż o zamianach *In ea* 118. Trzecia Syxtuſa V. *Deteſtabilis* 45. o tych, ktòrzy razem pieniądze złożywſzy w kompanii handluią.

458. O pierwszey *co do podatkow* wątpliwość iest, czy wszędzie y co do wszystkich swoich punktow iest przyięta, względem nowych kondycyi, ktore się tam przepisuią: y pewna rzecz iest, że nawet w samych Włoszech nie wszędzie ią zachowuią, osobliwie w Królestwie Sycyliiskim y Neapolitanskim, gdzie w zwyczaiu są Bulle Mikołaia V. *Sollicitudo.* y Grzegorza XIII. *Quæ a Romanis* które w spomina Quaranta *in Summ. V. Contractus.* Jeżli więc w których kraiach względem niektòrych punktow iest przyięta, dowiedzieć się tamże tego można z samego zwyczaiu y używania. *Bonac. de Contract. disp.* 3. *q.* 4.

459. Druga Bulla względem *zamian* to w sobie zawiera. I. Potępia takie zamiany lichwiarskie, gdzie kto komu daie niby towar w małych pieniądzach y zaraz tenże sam towar nazad odbiera w większych na oblig. II. Potępia w zamianach istotnych odłożenie terminu z wyciąganiem procentu. III. Rozkazuie, żeby w zamianach czyniących się pod czas iarmarkow dalszego terminu nie zakładać, iak do iarmarku następuiącego; a ktòre się czynią procz iarmarkow, żeby nie dłużey prze-

ciągane były nad zwykły termin w kraiu. IV. Zakazuie, żeby nie było żadney umowy względem płacenia procentu, nawet chociażby na terminie rzecz przystawiona nie była, gdyż to iest lichwa. Lecz iak rozumieć y zachowywać należy te ustawy? Wielu Teologow iest zdanie, iż ta Bulla nie iest w zwyczaiu, y że nie wprowadza większego obowiązku na sumnienie, procz żeby tak miarkować te interessa, żeby krzywda ani bliźniemu ani sobie nie działa się. *Bassæus V. Cambium n.* 24. gdyż te zakazy funduią się tylko na mniemaney lichwie, co wagi nie ma, kiedy w prawdzie iey nie masz.

460. Trzecia Bulla Syxtusowa względem kontraktow społhandluiących, *naprzod* potępia spolność taką, gdzie cała praca y zachowanie towarow albo pieniędzy albo bydląt na iednego się zwala, ktory nadgrodzić powinien, ieżliby co przypadkiem zgineło. *Powtóre* zakazuie takich kontraktow, gdzie towarzyszowi pewna część wzysku wyznacza się, z obowiązkiem, żeby się więcey nie wdawał ani do przychodow ani do wydatkow: co według roznych okoliczności, może być sprawiedliwa y nie sprawiedliwa. *Filliuc.*

tr.

tr. 36. *c.* 3. *n.* 36. Tu tedy tylko zakazuie ſię, żeby krzywdy nikomu nie było, y wolno rozne, nawet y takie czynić kontrakty, byleby pokrzywdzenie, ieżli ſię iakie ſtanie, nadgrodzone było, gdyż ſprawiedliwość kontraktu z natury ſwoiey zawiſła na rowności zyſku lub ſtraty. *Card. de Luca in Theatron.* 1. *dec.* 7.

461. Ogulnie mowiąc o wſzyſtkich tych trzech Bullach: tam one zachowane być powinny, y obowięzuią *in utroque foro*, gdzie idzie o przeſtępſtwo prawa Boſkiego lub naturalnego; lecz co do inſzych okoliczności, które ſię w nich zawieraią, mogą mieć mieyſce y przeciwnych Teologow zdania, byleby wſzyſtko działo ſię po Chrześciańſku bez krzywdy bliźniego: chociaż ia trzymam, iż beśpiecznieyſza ieſt iść za zdaniem tych Bull, dla uniknienia niebeśpieczeńſtwa lichwy, ktòremu tu zabiezeć chciano.

§. VII.

O zagubieniu płodu.

462. Syxtus V. w Bulli *Effrænatam* 87. bardzo ſurowe kary naznacza tym, ktòrzy ſtaraią ſię, radzą lub dobrowolnie dopomagaią do zatracenia płodu ożywionego

 lub

łub nieożywionego, albo też daią lekarſtwa przeſzkadzaiące poczęciu ſię; także niewiaſtom złośliwie ie przyimuiącym; na ktòrych wſzyſtkich wkłada exkommunikę reżerwowaną: a ieżliby byli, lub na potym zoſtali duchownymi, czyni ich irregularnymi y nieſpoſobnymi do wſzyſtkich urzędow y beneficiow Kościelnych, ſobie tylko y ſwoim naſtępcom zoſtawuiąc moc rozgrzeſzenia, nawet *in foro conſcientiæ.* Lecz te kary umnieyſzone ſą od Grzegorza XIV. *Sedes Apoſtolica* 8. gdzie od grzechu y exkommuniki daie władzę rozgrzeſzyć każdemu Spowiednikowi, byleby na to oſobliwe od Biſkupa miał pozwolenie, *in foro conſcientiæ tantum;* co zaś do inſzych kar, zoſtawuie one według uſtawy dawnieyſzych kanonow do woli zwierzchności: względem czego.

463. Uważam *naprzod*, że względem zatracenia płodu żyiącego Bulla Grzegorza nic nie wznawia, zaczym wſzyſtkie kary w Bulli Syxtuſowey uſtanowione w ſwoiey zoſtaią mocy, krom że grzech y klątwa, iako ſię rzekło, nie ieſt rezerwowana. Lecz co do płodu nie żyiącego wſzyſtkie te kary y klątwa ſą znieſione. *Quaranta V. Abortus. n.* 4.

464. II. Nie iednoftayne ieft zdanie, w którym czafie płod ożywiony zoftaie: powfzechnie iednak fądzą, iż męfzczyzna w dni 40. a białagłowa w 80. po poczęciu fię *Diana Coord. loc. infr. citand. ref.* 19. Jeżeli tedy płod będzie żywy (co poznać z tąd można, kiedy mieć będzie wfzyftkie członki y liniamenta znaczne) nie mafz trudności; lecz ieżli będzie wątpliwość? fądzić trzeba, iż płod ieft płci męfkiey, a za tym przez zatracenie go po dniach 40. od poczęcia fię, zaciągaią fię kary, tak iak w wątpliowości o zaboyftwie zaciąga fię *irregularitas.*

465. Z tym wfzyftkim zdaie mi fię, iż można iść za przeciwnym zdaniem, *Diana Coord. t. 5. tr. 6. ref. 20. & 21.* gdyż Kanony, które uznaią *irregularitatem in dubio commiffi homicidii* nie wfpominaią tego przypadku, na coż tam ią w prowadzać, gdzie Kanony nie wyznaczaczaią? tym bardziey, kiedy ci Teologowie w takiey wątpliwości famą tylko irregularność, a infzych kar nie uznaią. *Diana l. c. ref.* 21. Zgadzam fię z tych zdaniem, którzy trzymaią, iż kiedy używano fpofobow nie pewnych y omylnych, na prz. puścić krew, na ow czas nie zaciąga fię irregularitas,

lecz kiedy używano ſpoſobow pewnych y nie zawodnie ſprawuiących poronienie, na ow czas irregularitas zaciąga ſię. *Theſaur. de Pœnit. p.* 1. *c.* 16.

466. III. Chociażby płod wyſzedł na świat żywy, lecz taki, który żyć nie może, iako to zawſze ieſt przed ſiodmym mieſiącem po poczęciu ſię, zaciąga ſię *irregularitas*: owſzem ieżliby z tey przyczyny Matka umarła, tedy dwoiaka *irregularitas* będzie; co wſzyſtko rozumieć ſię ma, kiedy ſię to dzieie umyślnie, a nie z przypadku iakiego trafi ſię. *Laym. de juſt. l.* 3. *tr.* 4. *p.* 3. *c.* 10. *n.* 4. Z kąd wnoſi ſię, iż kto nie ſtarał ſię o zatracenie płodu, y nie czynił umyślnie tego, zaczymby ono koniecznie naſtąpić muſiało, nie ieſt *irregularis. Wagnerech. in Comment. Iur. Canon. l.* 5. *tit.* 12. *c.* 13.

467. IV. Dwie ſą propozycye w tey materyi potępione od Innocentego XI. 34. *Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehenſa gravida occidatur, aut infametur.* Y 35. *Videtur probabile omnem fœtum, quamdiu in utero eſt, carere anima rationali, & tum primum incipere eandem habere, cum paritur, ac conſequenter dicendum erit, in nullo abortu homici-*

micidium committi. Jak w tym razie ſtarać ſię o dyſpenſę, czytay *Rozdz.* 14. tey drugiey Części §. 2.

ROZDZIAŁ XIX.

O niektórych Bullach w ſzczegulności do Dworu y Stanu Papieſkiego należących.

§. 1.

O podarunkach lub obietnicach czynionych dla otrzymania Reſkryptow od Dworu Rzymſkiego.

468. Cztery ſą Bulle w tey materyi pod tytułem: *De datis & promiſſis pro iuſtitia vel gratia apud Sedem Apoſtolicam obtinenda.* Pierwſza od Bonifacego VIII. położona w Rubryce *de Sent. exc. inter. comm.* gdzie na przeſtępcę wkłada ſię exkommunika rezerwowana z obowiązkiem rozdania na ubogie, co ſię wzięło z przydatkiem rozkazu, żeby tacy Papieżowi donoſzeni byli. Druga od Grzegorza XIII. *Ab ipſo* 29. która nową dodaie karę *privationis officiorum & beneficiorum.* Trzecia od Alexandra VII. *Inter graviſſimas.* 19. Czwarta od Innocentego XII. *Sacerdotalem. R.* 1699. *Ianuar.* 29. Procz tego

go Klemens VIII. nową wydał Konstytucyą *Pro commissa*. 10. §. 22. w którey przerzeczone dwie Bulle pierwsze każe zachowywać w stanie całym Papieskim Sędziom nawat Swieckim, co od Alexandra VII. w przerzeczoney Bulli *Inter gravissimas* iest zniesiono, zostawuiąc tylko te kary na ow czas, kiedy idzie o rzecz do iakiego zgromadzenia należącą.

469. Pierwsza Konstytucya Bonifacego rozciąga się do każdego stanu ludzi, do świeckich y do duchownych, do Zakonnikow oboiey płci, a nawet do Biskupow y kardynałow, iako to iawnie wyraża posledniey sza Bulla Alexandra. Pięć rzeczy iest w niey zakazanych: czynić umowę, obiecywać, przyimować obietnicę, tę obietnicę przywodzić do skutku, y dawać albo brać cokolwiek bez obietnicy, y bez umowy, dla otrzymania dla siebie lub dla kogo inszego sprawiedliwości albo łaski iakiey od Stolicy Apostolskiey, w iakichkolwiek sprawach, sądach lub okolicznościach: do ktòrych to pięciu rzeczy przydane są ieszcze trzy w Bulli Grzegorza, to iest: starać się umyślnie dla zysku o takie sprawy przez instancye osob wysokich; chodzić do tych, ktòrzy się mienią być u

Dwo-

Dworu faworytami; z myślać, iż za ich ftaraniem co się wyiednało, za pieniądze, lub iakim dowcipnym fpofobem. Ci wfzyfcy w zwyż przerzeczone wpadaią kary, y ktokolwiek do tego ieft radą lub pomocą.

470. W Bulli Alexandra VII. ieszcze wyraźniey te przypadki wyliczaią się *Naprzod* iż te Bulle rozciągaią się nie tylko do rzeczy y spraw duchownych, lecz oraz y do świeckich. II. Czy to ow interes należeć będzie do samego Papieża, czyli też do iakichkolwiek inszych osob, Urzędnikow, Sędziow duchownych lub Swieckich, a nawet Biskupow y Kardynałow, albo też do Krewnych, wftanie duchownym albo świeckim zostaiących. III. Ze pod rowne kary podpadaią wszyscy pośrzednicy, iakieykolwiek godności lub ftanu, chociażby szło o rzecz bardzo dobrą y chwalebną, bez naymnieyszego podeyzrzenia złego, czy to dla utrzymania się przy własności, czyli też dla otrzymania sobie prawa, nawet dla odkupienia się od niesprawiedliwey wexy, nawet chociażby szło o rzecz nie od sprawiedliwości, ale od dobrey woli zawisłą, nawet dla prędszego y łatwieyszego otrzymania. IV. Że zakazane są wszystkie słowa, a nawet y znaki cho-

chociażby oboiętne, przez które zdawałby się kto obowięzywać do wdzięczności albo nadgrody. V. Że podobnym karom podpadaią y ci, ktòrzy, daią, obiecuią &c. dla przeszkodzenia, opoźnienia &c. staraiącym się o iaką łaskę lub sprawiedliwość. VI. Że też Bulle rościągaią się na staraiących się o iakiekolwiek urzędy, chociażby y pomnieysze, iako też y do rozdawaiących one, iż ci nie mogą sobie wymawiać żadney płacy ani żadnego pożytku. VII. Że Agenci Patronowie &c. nie mogą nic brać pod pretextem, iż to wyrobili przez pieniądze lub podarunki: ani też, iż to, co mieli sobie z iakichkolwiek przyczyn nadanego, na kogo inszego przenoszą, z uszczerbkiem właśnym.

471. Na koniec, iż te kary mieysce maią, chociażby podarunki y obietnice przyięte nie były, chociażby się nie dotrzymało to, co z ktòreykolwiek strony było obiecano, chociażby żaden nie nastąpił skutek, chociażby obietnice czy podarunki nie były zdolne do nakłonienia umysłu osoby tey, o którą idzie. Zostawuie się tylko wolność przysłużenia się rzeczami do pokarmu albo napoiu należącemi. Wolno także sługom dworskim domowić się o przy-

przyzwoitą ſobie zapłatę. To także ieſt dołożono, iż przerzeczona uſtawa wiecznymi czaſy trwać powinna; ani można kiedy rozumieć, iż przez przeciwny zwyczay y przez pobłażanie Naywyżſzey zwierzchności może być znieſiona. Co iednak poſtanowił był Bonifacy o donoſzeniu wyſtępnych, to ieſt ſkaſſowano.

472. Do przerzeczonych rzeczy przydane ſą od Innocentego XII. naſtępuiące: że pod te kary podpada każdy, ktokolwiek expedycye Rzymſkie wyprawuie y inſzym przeſyła, nawet Prokuratorowie Kapitulni y Zakonni, czy to świeccy czy duchowni, ktòrzy ani pod pretextem ſłuſzney zapłaty, ani pod pretextem uczynionych albo maiących ſię czynić podarunków, ani dla żadnych inſzych ktòrebykolwiek kiedy na potym wynaleść ſię mogły, nic wymagać nie maią. Podobnym ſpoſobem to wſzyſtko zakazuie ſię względem owych, którzy ſą *extra Curam*, iako to: Nuncyuſzowie, Poſłowie &c. W też kary podpadaią, ktòrzy na takie rekwizycye cokolwiek płacą, albo płacić rozkazuią, chociażby w ſkutku ſamym nie było zapłacono.

473. A ponieważ w rzeczy tak oczewiſtey

ſtey prożna by rzecz była wſzczynać wątpliwości, oſtrzegam tylko iż należy poprawić tych Teologow, iako ieſt *Navarrus*, *Diana*, *Bonacina*, którzy przed Bullą Alexandra piſząc, wiele rzeczy przeciwnych iey trzymali, idąc tylko za dwiema pierwſzemi Bullami Bonifacego y Grzegorza.

474. Są iednak trudności, ktòre koniecznie ułacnić należy. I. Czy te uſtawy ściągaią ſię rownie do Nuncyuſzow, Poſłow y Miniſtrow Papieſkich w Kraiach obcych zoſtaiących? II. Czy y za rzecz małą iednoſtayne zaciągaią ſię kary, według Bulli Bonifacego: *ſeu aliquid parvum vel magnum promittant*? III. Czy ſię tu zakazuią podarunki z ſamey grzeczności? IV. Czy można co wziąć po zakonczonym zupełnie intereſſie? V. Jak ſię tu ma rozumieć obowiązek reſtytucyi? VI. Czy niewiadomość tych uſtaw wymowić może, tak od grzechu iako y od cenſur Kościelnych?

475. Odpow. na I. iż ponieważ te Bulle mowią o łaſce y ſprawiedliwości otrzymaney *apud Sedem Apoſtolicam*, zdaie ſię iż ſię one nie rozciągaią procz Rzymu; lecz na Nuncyuſzow, Poſłow, Miniſtrow

Pa-

Papieſkich &c. zoſtaiących *extra Curiam* ieſt oſobna Bulla Innocentego XII. o ktòrey wyżey mowiło ſię.

476. Odp. na II. iż chociaż zdaie ſię być gruntowne zdanie tych Teologow, ktòrzy trzymaią, iż podarunek powinien być tak znaczny, żeby mogł nakłonić umyſł biorącego, do uczynienia tego, o co go proſzą: że iednak Bulla Alexandra y małych nawet zakazuie wyraźnie podarunkow, przeto trzymam ſię tych zdania, ktòrzy twierdzą, iż do zaciągnienia w tym razie kar Kościelnych doſyć ieſt takiey rzeczy, ktòraby grzech śmiertelny ſprawiła w kradzieży. *Bonac. t.* 3. *diſp.* 2. *q.* 3. *pun.* 31. *n.* 13. chociaż pozwalam nie brać tego w zbytniey ſurowości, lecz podług ſtanu daiącego y biorącego. *Diana Coord. t.* 5. *tr.* 7. *reſ.* 54. który iednak pozwala niektòre rzeczy, ktòrychby podług Bull przerzeczonych pozwalać nie należało.

477. Odp. na III. Ze podarunki z ſzczerey grzeczności nie ſą zakazane: lecz w ſkutku trudne ſą do rozeznania y nie ſą beſpieczne, zwłaſzcza kiedy ſą większe, niż zwyczay nieſie.

478. Odp. na IV. iż ponieważ przerze-

czo-

czone Bulle nie wſpominaią nigdźie podarunkow po zakonczonym intereſſie czyniących ſię, trzeba ſądzić, iż te nie ſą zakazane, byłeby nie poprzedzała umowa.

479. Odp. na V. iż biorący takowe podarunki powinien ie rozdać na ubogie w przod niż otrzyma rozgrzeſzenie: a ieżliby wrocił daiącemu, tedy tenże do podobney ubogim reſtytucyi ieſt obowiązany. *Bonac. l. c.*

480. Odp. na VI. iż ſłużyć tu może powſzechna nauka, ktòra ſię dawać zwykła względem niewiadomości, oſobliwie co do cenſur Kościelnych. *Lezana t.* 2. *V. Dare. n.* 41. Na oſtatek oſtrzegam, iż co nie ktòrzy Teologòwie piſzą, iż te Bulle nie ſą we zwyczaiu, tego ia nie widzę przyczyny; gdyż oſtatnieyſze dwie Bulle Alexandra VII. y Innocentego XII. wyraźnie przeciwko przeciwnemu zwyczaiowi odwoływaią ſię, ktòry z kąd inąd mocy prawa ſkazić nie może. *Paſſerin. in* 6. *l.* 1. *de conſuetud. n.* 176.

§. II.

O Bullach zakazuiących dawać y brać podarunki.

481. Paweł II. w Bulli *Munera.* 2. zakazuie Gubernatorom y wſzelkim Urzędni-

dnikom państw stanu Papieskiego brać wszelkich podarunkow od osob pod ich rządami będących, procz co do na poiu y pokarmu, tak mało, ile może w przeciągu dwoch dni zakończyć się, pod karą (wyiąwszy samych Kardynałow) exkommuniki rezerwowaney *ipso facto*, y restytucyi we dwoynasob: na czym ciż urzędnicy przed obięciem urzędu przysięgać muszą. Procz tego Klemens VIII. *Pro commissa.* 10. §. 24. zakazuie wszelkim urzędnikom, Przełożonym, Magistratom &c. żeby żadnych podarunkow nie czynili z kassy publiczney, iakimkolwiek sposobem zebraney, ani Gubernatorowi, urzędnikom &c ani ich krewnym, przyiaciołom, sługom &c. pod żadnym pretextem, nawet żeby na stancye, obiady y insze traktamenta ich nic nie expensowano, pod karą restytucyi zwłasnych dobr.

482. Uważać trzeba, iż Bulla Pawła II. nie mowi o wszystkich urzędnikach, lecz tylko o tych, ktòrzy maią iurysdykcyą. Ci tedy nie mogą brać nic od osob pod ich iurysdykcyą będących, lecz brać od innych nie iest zakazano. *Diana l. c. res.* 51. Wyżey powiedziało się *w Rozdz.* 8. że procz sprawiedliwey zapłaty, nie wolno

brać podarunkow Sędziom, Konſyliarzom, Aſſeſſorom, Piſarzom &c. co także za rzecz niegodziwą uznaie *Paſſerin. in 6. l. 1. de reſer. c. 11. n.* 374. bo to może być częſtokroć przyczyną do ubliżenia ſprawiedliwości: z kąd też on uznaie, iż takich podarunkow reſtytucya czynić ſię powinna, nie czekaiąc dekretu ſądowego, chociaż inaczey o tym rozumie *Diana l. c. reſ.* 51.

483. Co do pokarmu y napoiu, czy to ſamym urzędnikom, czyli też ich krewnym, ſługom, albo też koniom &c. chociaż w inſzych przypadkach to zamilczano, tu iednak naznacza ſię, żeby nie więcey było, iak przez dwa dni ſkonczyć ſię może. Wymagać ich nie godzi ſię, lecz tylko przyiąć od dobrowolnie dawaiących, y to nie zbyt częſto. *Paſſer. l. c. n.* 392. Z kąd nie podoba mi ſię owych zdanie, ktorzy pozwalaią brać, chociażby na rok wynoſiło na ſto talarow, nawet od iedney oſoby.

484. Bulla Klemenſa VIII. nie wkłada żadney cenſury Kościelney, lecz tylko obowięzuie urzędnikow nadgradzać krzywdę tym ſpoſobem uczynioną zgromadzeniom, y procz tego drugie tyle naznacza za karę. Co do pierwſzego ponieważ tak ſprawiedliwość wyciąga, należy tę reſty-

tu-

tucyą uczynić iak nayprędzey; lecz co do drugiego, ponieważ to ieſt uſtanowiona kara nikt nie ieſt obowiązany, aż za wypadnieniem dekretu. *Theſaur. de Pœn. p. 1. c.* 37. Uważać potrzeba, z iak wielką pilnością dochody publiczne maią być zachowywane, ponieważ ta Bulla nie tylko reſtytucyą uznaie urzędnikom ie rozſypuiącym, ale też nieprzeſzkadzaiącym tego, kiędy mogą, y zezwalaiącym na to: a nakoniec y tym, którzy przez niedbalſtwo one zoſtawuią niewybrane, ponieważ to wſzyſtko ieſt przeciwko ſprawiedliwości.

§. III.

O Bullach zakazuiących noſić oręże, wywozić zboże y żywność z Stanow Papieſkich.

485. Dla zabieżenia zaboyſtwom, Pius IV. w Bulli *Cum vices* 49. zakazuie wſzelkim oſobom noſić krocice, tak w Rzymie jako też we wſzyſtkich ſtanach Papieſkich, pod wſzelkim pretextem: drogi, ſłużby żołnierſkiey &c. pod rowną karą iak rebellia y *crimen læſæ maieſtatis.* A ieżliby zwierzchność iaka tego komu dozwoliła, tedy za to popada w exkommunikę *ipſo facto*, chociaż nie reſerwowaną, y w ſuſpenſę *a Divinis.* S. Pius V. inſzą ſwoią Bullą *Cum vices.* 145. pod podobnemi ka-

rami zakazuie nosić puginałow, nożow &c. ktòreby krotsze były nad trzy piędzi, procz nożow do chleba, które piędziowe być mogą, y nie kończaste: lecz to prawo nie obowięzuie cudzoziemcow, ktòrzy w drodze znayduią się. *Bonac. t.* 3. *disp.* 2. *q.* 10. *punct.* 16. Nie zdaie mi się iednak, żeby tę Bullę przestępuiący, zaciągali na się klątwę, ponieważ to nie iest wyraźnie napisano, chociaż tak sądzi pomieniony Teolog; zaciągaią iednak bez wątpienia grzech ciężki przez nie posłuszeństwo w tak wielkiey materyi.

486. Względem wyprowadzania z Stanu Papieskiego zboża, oleiu, zwierząt y iakichkolwiek żywności, rozne są Bulle, które przywodzi Bonacina *l. c. qu.* 3. *punc.* 42. między ktòremi godna iest uwagi Bulla Urbana VII. *Superni* 30. ktòra poznosiwszy inne kary od roznych Papieżow na przestępcow ustanowione, naznacza tylko exkommunikę tym, ktòrzy wywożą zboże dla handlu. W tym iednak naznacza się małość materyi, ile ieden koń uciągnąć może: iako oraz y ci nie wpadaią w klątwę, ktòrzy wyprowadzaią zboże do bliskich kraiow na wyżywienie siebie y swoich. *Id. l. cit.* Dodaie Filliuccius *tr.*

25.

25. *n.* 162. iż kto ie wywozi bez pozwolenia, powinien nadgrodzić cło ukrzywdzone: lecz na to nie zezwalaią Teologowie owi, ktòrzy cło maią za rzecz uciążliwą: ktòrych naukę chyba tylko ubogim przystosować można. *Laym. de justit. l.* 3. *tr.* 3. *c.* 3. *n.* 6.

ROZDZIAŁ XX.

O rozmaitych niektòrych Bullach.

487. Dla doskonalszey nowego Spowiednika wiadomości przywodzę tu niektòre Bulle potrzebne do Konfessyonału, między ktòremi pierwsze trzymaią mieysce sześć Bull S. Piusa V.

488. Pierwsza zaczyna się *Supra gregem* 3. w ktòrey ponawiaiąc Dekret Innocentego III. *cap. cum infirmitas, de pœn. & rem.* rozkazuie Lekarzom, ażeby nadewszystko chorym zalecali spowiedź, ktòrey ieżliby w przeciągu trzech dni po wezwaniu Lekarza chory nie uczynił, nie ma więcey od niego być wizytowany, chybaby się samemu Spowiednikowi zdało dłuższy czas pozwolić mu do przygotowania się: na czym Lekarze przy Doktoracyi poprzysięgać maią. Wykładaią niektòrzy, iż ta Bul-

Bulla obowięzuie tylko w chorobach niebeśpiecznych, y że dosyć ieſt, ażeby Lekarz przeſtrzegł w tym krewnych albo Plebana. *Silvius in Summ. V. Medicus.* Lecz Barboſa *de offic. & poteſt. Epiſc. p. 3. alleg.* 97. rozumieć to każe o każdey chorobie obłożney, chociażby ſię nie zdawała być niebeśpieczną; z ktòrym ia chętnie zgadzam ſię: gdyż ten ieſt dosyć iawny Bulli zamyſł.

489. Druga *Cum primum* 5. wiele dobrych zamyka uſtaw względem uſzanowania winnego Kościołom, odprawowania nabożeńſtwa, zachowania świąt, tudzież przeciwko Swiętokupcom, bluzniercom, wyſtępnym przeciwko naturze, za co duchowne oſoby podpadają degradowaniu y oddaniu na ſąd świecki. *Quaranta in Summ. V. Sodomia.*

490. Trzecia, Czwarta y Piąta ktòre ſą w tey Bulli 13. 14. y 64. należą do małżeńſtwa; to ieſt, iż proſząc o dyſpenſę w pokrewieńſtwie albo w powinowactwie nie trzeba wyrażać ſtopnia bliżſzego, chybaby był pierwſzy, lecz dosyć ieſt w ſuplice wyrazić dalſzy, byleby potym otrzymane były *Litteræ declaratoriæ ſuper propinquiori*, o czym mowiło ſię *w Rozdz.* 15. *w §.*

3. y

3. *y 7. tey drugiey Części.* Czwarta obiaśnia, iż nie masz żadnego pokrewieństwa duchownego między ochrzczonym, y mężem lub żoną trzymaiących do chrztu, także iż trzymaiący do chrztu nie maią pokrewieństwa z rodzicami chrzczonego, według wyraźnych słow Conc. Trydentsk. *Sess.* 24. *de ref. c.* 2. y że *impedimentum affinitatis ex fornicatione* nie rozciąga się nad drugi stopień. Piąta Bulla stanowi, że *impedimentum publicæ honestatis in sponsalibus per verba de futuro* w pierwszym tylko zostaie stopniu, lecz *de præsenti* według dawnych Kanonow rozciąga się aż do czwartego.

491. Szosta Bulla S. Piusa V. *Ex debito* 137. iest względem nauki Chrześciańskiey dla dzieci, gdzie się zaleca, ażeby po miastach y Dyecezyach były na to szkoły, ktore Biskupow, Officyałow &c. porucza pieczołowitości y tak uczącym iak słuchaiącym rozne pozwala odpusty.

492. Siodma Bulla Grzegorza XIII. *Officii* 37. gdzie się obiaśnia, że nie mogą Spowiednicy rozgrzeszać od herezyi mocą *Bullæ Cruciatæ.*

493. Osma Klemensa X. *Superna* w ktorey iest postanowiono, ażeby Zakonnicy

cy kazań nie miewali, nawet w właſnym Kościele, ani u Mniſzek pod ich rządami zoſtaiących, ieżliby temu Biſkup był przeciwny. Owi zaś Zakonnicy, ktòrzy chcą miewać kazania w cudzych Kościołach, mogą być od Biſkupa examinowani *quo ad doctrinam.* Co zaś do Spowiedzi, ci ktòrzy ſą approbowani w iedney Dyecezyi, nie mogą ſłuchać w drugiey, nawet Dyecezanow owego Biſkupa, od którego ſą approbowani: ani mogą ſłuchać Mniſzek bez oſobliwego na to pozwolenia; y maiąc ie na ieden Klaſztor, nie mogą ſłuchać w inſzym. Ani mogą mocą ſwoich Przywileiow rozgrzeſzać od przypadkow Biſkupom rezerwowanych, ani od cenſur Kościelnych także reſerwowanych, *quo ad forum externum, etiam ſatisfacta parte.*

494. Dziewiąta ieſt Klemenſa XI *Vineam Domini* 13. *Iulii* 1705. przeciwko heretykom Janſeniſtom, w którey ſponawiaiąc dawnieyſze Konſtytucye Innocentego X. y Alexandra VII. objaśnia ſię, iż nie doſyć ieſt nie mowić o tey herezyi, lecz trzeba wewnętrznie potępiać ią w ſercu, pod w padnieniem w cenſury Kościelne, uſtanowione przeciwko heretykom.

„ Procz tych ſą ieſzcze cztery Bulle Be-

ne-

„ nedykta XIV. z ktòrych trzy ſą o poście, a czwarta o Kaplicach prywatnych. W pierwſzey *Non ambigimus.* 30. *Maia* 1741. y w drugiey *In ſuprema* 22. *Aug.* tegoż ſamego roku, nakazuie, ażeby ci, ktòrzy w poſt wielki maią dyſpenſę dla ſłuſzney przyczyny ieść z mięſem, raz tylko na dzień iadali, obiad albo wieczerzę, y nie mieſzali potraw mięſnych z poſtnemi. W trzeciey *Libentiſſime* 10. *Iunii* 1745. rozne względem poſtu ułacniaią ſię wątpliwości, ktòre przełożone były od Arcybiſkupa Kompoſtelli. A *naprzod*, kto pozwala w czaſy zakazane z ſłuſznych przyczyn ieść z mięſem. nie inaczey to pozwolić może, pod ciężkim grzechem, iak tylko pod temi dwiema kondycyami, to ieſt: żeby raz ieść na dzień, y żeby nie mięſzać potraw; ktòre kondycye od proſzących o dyſpenſę, powinny być koniecznie zachowane, pod rownym grzechem, iak złamanie poſtu. II. Takie oſoby kollacyi z mięſem ieść nie mogą. ale powinny ſię kontentować takiemi y w takiey wielości potrawami, iak ludzie uważni y bogoboyni, ktòrzy w rzeczy ſamey poſzczą, używać zwykli. III. Ktòrzy w poſt iedzą z mięſem, powinni zachować czas przepiſany poſzczącym.

IV. Jedzącym z mięſem nie wolno ieść ryb: iedzącym zaś ryby wolno ieść iayca y mleczne potrawy, kiedy maią na to pozwolenie. V. Zakaz nie mięſzania potraw powinien być zachowany nawet w Niedziele. VI. To prawo nie ściąga ſię do Bulli Krucyaty. VII. Podobnym ſpoſobem zachować ſię należy w Wigilie, Suchedni &c. nie tylko w poſt wielki. Czwarta Bulla Benedykta XIV. względem Kaplic prywatnych: *Cum duo*, zakazuie odprawować mſze w Kaplicy, kiedy nie znayduie ſię choć iedna oſoba z tych, dla których Indult ieſt pozwolony; inaczey wedni świą- " teczne nie ſtaie ſię zadoſyć obowiązko- " wi ſłuchania Mſzy S. „

ROZDZIAŁ XXI.

O przypadkach rezerwowanych Stolicy S.

495. Według powſzechnego Teologow zdania, wſzyſtkie przypadki Papieżowi reſerwowane, ſą reſerwowanemi nie ſame dla ſiebie, lecz dla przywiązanych ſobie cenſur Kościelnych, tak, iż kiedy zoſtanie znieſiona cenſura, przez to ſamo znoſi ſię reſerwa, y każdy Spowiednik

dnik od grzechu rozgrzeszyć może. *Passer. t. 2. de stat. q. 157. art. 1. n. 580.* wyiąwszy ieden tylko przypadek, kiedy kto wziął od Zakonnikow podarunek nad cenę dziesiąciu talarow, taki chociaż w żadną nie w pada censurę, rozgrzeszonym iednak zostać nie może, iedno przez samego Papieża, iako się wyżey powiedziało na swoim mieyscu.

496. Reserwowane są Stolicy S. następuiące przypadki: I. Te, co się wyliczaią *in Bulla Cœnæ*, o ktorych mowiło się *w Rozdz. XV.* y ktokolwiek ważyłby się od nich rozgrzeszać, w pada sam w exkommunikę reserwowaną z Dekretu Klemensa VIII. wyżey wspomnionego. II. Jest reserwowanych pięć przypadkow położonych w tymże Dekrecie, zaczynaiacym się *Sacra Congregatio*, ktore wylicza Quaranta *in Summ. Bull. V. Casus reserv.* to iest: zgwałcenie bespieczeństwa Kościelnego, przeciw dekretowi Grzegorza XIV. *Cum alias* zgwałcenie Klauzury Mniszek *ad malum finem*, to iest: *ad finem luxuriæ.* Wyzywanie na poiedynek przeciw Dekretowi *Conc. Trident. sess. 25. de ref. c. 10.* y przeciw Bulli Grzegorza XIII. *Ad tollendum.* Podniesienie ręki na duchowną osobę, prze-

przeciw prawu *Si quis.* 17. *q.* 4. Symonia istotna dobrowolnie popełniona. III. Są ieszcze reserwowane nie które przypadki, o ktòrych mowić się będzie niżey *w Rozdz.* 22. *o Censurach Kościelnych.*

497. Spowiednicy uprzywileiowani, iako są Zakonnicy, mogli przed tym rozgrzeszać òd wszelkich przypadkow Stolicy Apostolskiey reserwowanych; lecz Klemens XI. R. 1711, dnia 13. Maia postanowił, ażeby żaden nie mogł rozgrzeszyć, nawet *in foro conscientiæ* gwałcącego Klauzurę Mniszek *ad malum seu inhonestum finem*, ani tego, co iawnie zabił Kapłana, ani iawnego gwałciciela beśpieczności Kościelney, według Bulli Grzegorza *Cum alias nonnulli.* ani nawet taiemnego ieżli gwałt uczyniony iest z rozkazu zwierzchności świeckiey. W inszych zaś przypadkach Przywileie ich nie naruszone zostały.

Do pomienionych Stolicy Apostolskiey reserwowanych przypadkow przydał ieszcze trzy Bendykt XIV. od ktòrych nikt, procz samego Papieża, rozgrzeszyć nie może; a te są; I. kto zatrzymuiąc część iałmużny, mszą inszemu Kapłanowi odprawić porucza. II. Ktoby się ważył rozgrzeszać wspołuczęstnika w grze-

w grzechu nieprzyſtoynym przeciwko ſzoſtemu przykazaniu. III. Kto fałſzywie oſkarża niewinnych Spowiednikow o ſollicytacyą.

ROZDZIAŁ XXII.

O przypadkach reſerwowanyck Biſkupom.

498. Chociaż rozni Teologowie utrzymywali, iż Zakonnicy mocą Przywileiow ſwoich mogą rozgrzeſzać od przypadkow reſerwowanych Biſkupom, teraz iednak po wyſzłych Dekretach Stolicy S. nie można tego trzymać, owſzem taka Propozycya potępiona ieſt od Alexandra VII. *num.* 4. & 12.

499. Mogą więc Biſkupi w Dyecezyach ſwoich reſerwować ſobie niektòre przypadki, od których żaden Spowiednik, Swiecki ani Zakonny rozgrzeſzyć nie ma władzy. *Conc. Trident. ſeſſ.* 14. *de Sacram. Pœnit. c.* 6. chociażby o takowey reſerwie nie wiedzieli. *Paſſer. in* 6. *l.* 1. *de Conſt. n.* 36. co nie tylko mogą czynić Biſkupi po ſwoich Dyecezyach, lecz oraz Przełożeni Zakonni co do oſob pod rządami ſwymi zoſtaiących, według Konſtytucyi Klemen-

menſa VIII. którą przywodzi Quaranta *in Summ. V. Caſ. reſ.* y według Bulli 28. Urbana VIII. Lecz z iaką to ſię czynić powinno uwagą, naucza Quaranta *loc. cit.* gdzie oraz przywodzi Konſtytucyą *Sacræ Congregationis Epiſcoporum & Regularium* w tey materyi. Co do Przełożonych Zakonnych, ieſt oſobny na to Dekret Klemenſa VIII. w ktòrym rozmaite znayduią ſię uſtawy względem reſerwowania y wyznaczania Spowiednikow w domach Zakonnych: mianowicie, że ſię reſerwować nie mogą, iak tylko grzechy zewnętrzne w ſkutku ſamym popełnione; chyba gdzie prawo inaczey wyraźnie rozkazuie: o czym czytać można Laymana *de Pœn. c.* 12. y Paſſerina *de ſtat. t.* 2. *q.* 187. *art.* 1. *n.* 571.

500. Wzniecaią niektòrzy trudność: czy przypadki Biſkupom reſerwowane ſą reſerwowanymi przez prawo, czyli też przez ſam zwyczay? Na co odpowiadam z *Paſſerynem de ſtat. t.* 1. *q.* 187. *art.* 1. iż dopioro nie ma żadnego z prawa powſzechnego Biſkupom reſerwowanego przypadku. Trzymaią niektórzy ieden taki kazus zatracenia płodu gruntuiąc ſię na Bulli Grzegorza XIV. co on iednak nie zowie

wia reſerwą, lecz delegacyą. *Id. l. c. n.* 458. Temu iednak nie przeczę, iż może być grzech iaki reſerwowany Biſkupowi przez zwyczay w Dyecezyi, albo też przez uſtawy Synodalne Prowincyalne lub dyecezalne: y zdaie mi ſię, iż rozgrzeſzyć wſpoł-uczęſtnika grzechu nieczyſtości, było to zawſze wyſtępkiem reſerwowanym Biſkupom po wſzyſtkich Dyecezyach; ani ſię to mogło zawierać w iakichkolwiek pozwoleniach, iako ſię mowiło *w Rozdz.* 13. *tey drugiey Częśćı w §.* 3.

501. Przypadki reſerwowane od Biſkupow wykładać ſię zwykły publicznie na tablicy, y ieżli iakie reſerwowane będą od Synodu: chociaż niektòrzy twierdzą, iż ieżliby te na tablicy razem wyrażone nie były: tedy uſtaie reſerwa, lepiey iednak ieſt, wywiedzieć ſię w tym wyraźnie woli Biſkupa. Te zaś nayczęściey bywaią reſerwowane: bluznierſtwo heretyckie, zabobony proſte, to ieſt: nic heretyckiego w ſobie nie maiące, gdyż ieżliby co miały takiego, na ow czas ſą reſerwowane *in Bulla Cœnæ*, zaboyſtwo dobrowolne, ſodomſki grzech, kaziorodztwo, y inne tym podobne wyſtępki cięższe: między ktòremi ponieważ w niektòrych Dyece-

cezyach ieſt także zakazano kłaść małe dzieci przy ſobie dla niebeśpieczeństwa uduſzenia, przeto przywodzę w tey materyi naukę Kaietana 2. 2. *q.* 64. *art.* 8. *&* *in Summ. V. Homicidium per accidens.* gdzie tak mowi: *Tenere infantes tenellos ſecum in lecto, opus eſt ſtatim periculum oppreſſionis offerens, & propterea niſi cum debitis circumſtantiis, puta, quia lectus eſt extenſus, & non habetur prope ſe, & nutrix conſuevit ſemper invenire in eodem loco & ſitu, quo ſe incipiendo dormire, poſuit, & implacabilitas infantis hoc exigat, excuſari videtur, quia non eſt rationale, his concurrentibus, periculum timere, propterea in cap. conſuluiſſe* 2. *q.* 5. *non omnino præcipitur parentibus, ne pueros in lecto teneant, ſet admonendi & proteſtandi dicuntur, ne negligentia proveniente mors ſequatur.* Także *in Summa loc. cit.* mowi, iż zimno nie ieſt ſłuszną przyczyną do kładzienia dzieci w pościeli; pozwala iednak ie kłaść na ow czas, kiedyby nie było niebeśpieczeństwa przyciśnienia. Toż trzyma S. Thomaſz *loc. cit.* y toż ſamo wyraża ſię *cap. quæſitum, de pœn. & rem.*

502. Przełożonym Zakonnym nakazuie ſię w przywiedzionym Dekrecie, ażeby reſer-

reſerwow nie czynili procz przypadkow w prawie wyliczonych, chyba za zgodą Kapituły Generalney, kiedy ſię co ſtanowi na cały Zakon, albo Prowincyalney, kiedy na iedną Prowincyą. Takowe zaś ſą: zabobony, czarodzieyſtwa, Apoſtazya od Zakonu *etiam retento habitu*, wychodzenie nocne bez pozwolenia, chociażby *non animo apoſtatandi*, mieć co przeciwko ślubowi uboſtwa w takiey wielkości, iaka uczynić może grzech śmiertelny; krzywoprzyſięſtwo u ſądu; ſtarać ſię, radzić lub dawać pomoc do zatracenia płodu żywego, *etiam effectu non ſequuto;* zmyślać rękę lub pieczęć Przełożonych, kraść rzeczy Klaſztorne w takiey wielkości, iaka czynić może grzech śmiertelny; grzech cieleſny iakikolwiek w ſkutku wykonany, do czego w niektórych Zakonach dodaie ſię iakikolwiek w tym rodzaiu wyſtępek zewnętrznie popełniony; zaboyſtwo, ranienie lub ciężkie uderzenie iakieykolwiek oſoby; nakoniec przeymowanie, zatrzymywanie lub zagubienie liſtow od Przełożonych lub do Przełożonych. *Quaranta l. c.*

593. Czy może Spowiednik rozgrzeſzyć Penitenta maiącego przypadek rezer-

wówany w swoiey Dyecezyi, który nie iest reserwowanym w tey Dyecezyi, w ktòrey się on spowiada? Odp. że może, byleby penitent nie szukał tego umyślnie bez inszey słuszney przyczyny. *Passer. l. c. n.* 562. o czym iest także Bulla Klemensa X. *Superna.*

504. Na koniec ostrzegam Spowiednika, iż kiedy będzie miał pozwolenie na rezerwy y censury Kościelne, żeby go używał na zbudowanie, nie na zepsowanie, ażeby przez to karność Kościelna nie upadała, do którey utrzymania wielce takowe rezerwy są pomocne, iako to uznaie S. Koncyl. Trydentsk. *sess.* 12. *de pœn. c.* 7. co tym potrzebnieysza iest do uwagi, im więcey iest Spowiednikow, ktòrzy sobie nad to w tey materyi pozwalaią, y zbyt pobłażaiących trzymaią się opinii.

ROZDZIAŁ XXIII.
O censurach y innych karach Kościelnych.

505. Censury Kościelne dzielą się na exkommunikę, suspensę y Interdykt: a te są reserwowane, albo nie reserwowane. Od exkommuniki nie rezer-

wo-

wowaney może rozgrzeszyć każdy Spowiednik; lecz ieżli będzie rezerwowana Stolicy S. albo Biskupowi w iego Dyecezyi, nie może Spowiednik rozgrzeszyć bez osobliwszego pozwolenia, Papieskie pozwolenie nie rozciąga się do exkommunik rezerwowanych Biskupom, iako to obiaśnia Paweł V. w Dekrecie *Quoniam*, ktory przywodzi *Passerin. l. c. n.* 375.

506. Exkommuniki rezerwowane Stolicy Apostolskiey, procz tych, ktore się zawieraią *in Bulla Cœnæ*, wylicza Busembaum *lib. 7. cap. 2. art.* 3. do ktorych przyłączyć należy te, które w dalszym czasie są dodáne, iako to od Urbana VIII. w Bulli *Exponi nobis.* 150. gdzie włożona iest exkommunika na Audytorow *Rotæ Romanæ*, sekreta iey wydaiących, od ktorey niżsi Penitencyaryuszowie rozgrzeszyć nie mogą *Placentin. fol. mihi* 153 Insza Bulla iest tegoż Papieża Urbana VIII. *Inscrutabilis.* 114. gdzie się w kłada exkommunika na tych, ktorzy sposobami zabobonnymi zgadywać usiłuią o przyszłym powodzeniu Chrześciaństwa, lub też o długim życiu albo prędkiey śmierci Papieża y krewnych iego; czy to kto czyni sam przez się, czyli przez insze osoby; od którey

exkommuniki y naywyżſzy Penitencyarz rozgrzeſzyć nie może, ieżli wrożenie ieſt o życiu ſamego Papieża, może zaś kiedy o życiu krewnych Papieſkich. Ta exkommunika rozciąga ſię na tych wſzyſtkich, którzy takie zgadywania przyimuią, zatrzymuią, ich uzywaią, y drugim donoſzą.

507. Inſza exkommunika przez Bullę Pawła IV. *Cum ſecundum* 16. ieſt przeciwko owym, ktòrzy za życia Papieża w chodzą w uważne umowy o obieraniu naſtępcy, od którey także ani naywyżſzy Penitencyarz rozgrzeſzyć nie może. Podobnym ſpoſobem podpadaią pod oſobliwſzą rezerwę Papieſką, przypadki przez Bullę Grzegorza XV. *Æterni Patris* 13. y Urbana VI. *Ad Romani.* 47. *ob non ſervatam formam electionis Papæ.* Także przez Bullę S. Piuſa V. *Si de protegendis* 82. tych, ktòrzy iakąkolwiek krzywdę czynią oſobom *ad S. Officium* należącym. Przez drugą Bullę tegoż Papieża *Regularium.* 20. wykroczenia Zakonnikow, ktòrzy do Klaſztorow ſwoich wprowadzaią niewiaſty *ad inhoneſtos uſus*, od ktòrych to kazuſow nie rozgrzeſzaią Penitencyaryuſzowie niżſi, przez co pochop ieſt do wątpliwości, czy mogą rozgrzeſzać inſi Spowiednicy u-

przy-

przywileiowani *Campion. in Instrut. Confessar. p. 2. cap. 18. n. 20.* a ieszcze za iakim przywileiem powszechnym poślednieyszym od dekretu Klemensa VIII. przez Regułę: *In generali Confess.* gdyż rzecz nie podobna, ażeby Papież chciał im więcey pozwalać, niż Rzymskim Penitencyaryuszom, y z nich Naywyższemu, którym daie się nawet moc rozgrzeszenia od przypadkow Biskupom rezerwowanych, y od niektórych *in Bulla Cœnæ* zawartych, czego insi, chociaż uprzywilejowani, nie maią Spowiednicy. W czym ia wstrzymuię zdanie moie, uważaiąc zwłaszcza tych, którzy maią przywileie bardzo obszerne, tak dalece, że w nich same tylko przypadki *ad Bullam Cœnæ* należące są excipowane, y że przywileie byłyby daremne, gdyby niezamykały w sobie kazusow przynaymniey *extra Bullam Cœnæ* będących, iak trzyma *Passer. in 6. l. 1. de Procur. n. 19.* Przeto sądzę za rzecz do prawdy podobną, iż tacy Spowiednicy maią moc rozgrzeszenia w tych przypadkach. Zarzut bowiem wyż wspomniony względem Penitencyaryuszow nie zbiia pozwolenia innym powszechnego, jasnego, dowodnego, wyrażonego w przywileiu, co przyznaie im *Pas.*

de elect. c. 26. *& seq.* chociaż sam tego czynić nie odważyłbym się. Lecz kiedy y jak poprzedzić ma rozwiązanie od censur Papieskich rezerwowanych, nadgroda albo przyrzeczenie zadosyć uczynienia sądowi Kościelnemu w czasie należytym, jak przepisano *in Bulla Cœnæ*, także względem Podpalaczow, kościelney bespieczności gwałcicielow, duchowne osoby iawnym uderzeniem krzywdzących, procz tego, co się powiedziało *w Rozdz.* 21. czytać należy *Dianę Coord. t.* 4. *tr.* 3. *res.* 55. *& seqq. Doarda in Bulla Cœnæ l.* 3. §. 2. *q.* 14. *& seqq. Placentina loc. cit.* który wylicza rożne przypadki do Penitencyaryuszów należące, z rożnicą, ktore z nich do Naywyższego, a które do niższych należące Penitencyaryuszow.

508. Od exkommuniki y innych censur reserwowanych Biskupowi sądownie na jaką osobę w szczegulności ferowanych, nie może rożgrzeszyć żaden Spowiednik świecki bez jego pozwolenia, ani Zakonny po w zwyż w spomnionym Dekrecie Pawła V. bo inaczey karność kościelna upadałaby. *Laym. de cens. c.* 7. *n.* 2.

509. Lecz czy mogą Spowiednicy uprzywileiowani przywileiem otrzymanym

wpo-

w poznieyſzym czaſie już po Dekrecie Klemenſa VIII. y Pawła V. lub za innym dawnieyſzym rozgrzeſzać od exkommuniki *ab homine* od Biſkupow ferowanych w ogulności, *de futuro*, naprz. żeby duchowni broni nie noſili, albo przez wyroki wpowſzechności *de preterito*, na prz. na tego ktòry ukrzywdzonym nie nadgradza, albo też wyſtępcy nie wyiawia? Ja trzymam, iż w takim razie rozgrzeſzyć można, byleby przypadek był taiemny, gdyż to żadnego pogorſzenia nie czyni. ani ſądowey jurysdykcyi nie mieſza. *Laym. l. c. n.* 3. *Diana Coord. t.* 5. *tr.*1. *reſ.* 193. *Suarez. de Relig. t.* 4. *tr. ult. lib.* 9. *cap.* 2. *n.* 21. Radzę iednak, żeby y to, ieżli można, działo ſię za wiadomością y wolą Biſkupa, gdyż nic nie maſz ſłużbie Bożey przyzwoitſzego nad poſłuſzeńſtwo Zwierzchności od jego w Kościele S. uſtanowioney; a co do wyiawienia wyſtępcy, to poprzedzić powinno, jako ſię wyżey powiedziało *n.* 281.

510. Y to przydaię, iż bez żadnego przywileiu można rozgrzeſzyć Penitenta maiącego przypadek rezerwowany w ſwoiey Dyecezyi, ieżeli nie był reſerwowany w Dyecezyi Spowiednika, byleby ten

przypadek nie był iawny, y Penitent nie umyslnie w cudzey Dyecezyi szukał rozgrzeszenia. *Del Bene de Imm. p.* 1. *c.* 14. *dub.* 14. *sect.* 7. *n.* 4. gdyż każdy Spowiednik może y powinien rozgrzeszać według ustaw własney Dyecezyi, a nie cudzych.

511. Od Interdyktu y suspensy, kiedy nie są ferowane na iaką osobę wymienioną w szczegulności, może rozgrzeszyć Spowiednik uprzywileiowany, chociażby były reserwowane; a jeżli reserwowane nie będą, tedy każdy prosty, gdyż te iednym prawem chodzą, co y exkommunika. *Placent. fol. mihi* 156. A chociaż względem suspensy (od ktòrey rozgrzeszenie potrzebne nie jest do otrzymania rozgrzeszenia od grzechow) niektórzy Teologowie przeciwnie trzymaią, *Laym. de suspens. cap.* 4. *n.* 2. moie jednak zdanie powszechnieysze iest, y wspiera się na formie absolucyi napisaney w Rytuale Rzymskim, co iednak rozumie się na ow czas, kiedy te cenzury nie są reserwowane. *Bonac. de cens. t.* 1. *q.* 3. *p.* 1. *n.* 10. Lecz ieżli suspensa iest reserwowana, zwłaszcza względem owych, ktòrzy nie przyzwoitym sposobem przyimuią poświęcenia, powinien Spowiednik być bardzo ostrożonym, sprawu-

iąc

iąc się według tego, co się wyżey napisało *w Rozdz.* 2. *y* 17. §. 1. O tym też dobrze pisze *Placent. p.* 2. *c.* 4. nauczaiąc, iakim sposobem takowe rozgrzeszenia daią się w Penitencyaryi Rzymskiey.

512. Względem inszych kar Kościelnych, iako są: *irregularitas*, *inhabilitas*, *privatio vocis*, *officiorum*, *beneficiorum*, *restitutio fructuum &c.* ostrzegam, że te nie należą do spowiedzi, y od Spowiednika zniesione być nie mogą, gdyż to są *pœnæ vindicativæ non correctivæ*, a zatym trzeba mieć takim penitentom dyspensę.

513. Ponieważ iednak do rządzących sumnieniem należy y to wiedzieć, iak w tych przypadkach postąpić, przeto ostrzegam *naprzod*, iż na kogo te kary włożone są, prawa wymagaią iż powinien ie zachować pod ciężkim grzechem. *Pasqual. ad Franc. p.* 1. *n.* 117. chociaż są Teologowie, ktòrzy twierdzą, iż kara prawem ludzkim naznaczona nie obowięzuie pod żadnym grzechem: co o prawie zwłaszcza Kościelnym mowić, zdaie się rzecz być fałszywa. *Del Bene l. c. dub.* 5. *sect.* 2. *Powtóre.* Że po wypadłym Dekrecie sądowym bez wątpienia wielki iest na sumnieniu obowiązek wykonać włożoną karę,

ktòra powſzechnie nie bywa zbyt oſtra: na prz. zapłacić naznaczoną ſummę, uſtąpić z beneficium, niebrać penſyi &c. III. Wniektórych przypadkach wprawie wyrażonych, winowayca *ipſo facto* nie czekaiąc Dekretu ſądowego podpada pod kary, na prz. maiący *beneficium*, a nie odprawuiący pacierzy Kapłańſkich; obowiązany ieſt na ſumnieniu do reſtytucyi pożytkow; iako też ten, ktòry otrzymał Plebanią nie maiąc zamyſłu święcenia ſię na Kapłańſtwo w przeciągu roku, albo też choć miał zamyſł, ale nie ſtateczny lecz wątpliwy, obowiązany ieſt pod ſumnieniem według Kanonow uczynić reſtytucyą wſzyſtkich odebranych pożytkow. *Layman de Benef. c.* 14. *n.* 9. *& ſeqq.* Podobnym ſpoſobem kto zaciągnął *irregularitatem ex delicto*, na ſumnieniu obowiązany ieſt poprzeſtać funkcyi Kapłańſkich.

514. W inſzych przypadkach, gdzie prawo nie dokłada *ipſo facto*, rożne rożnych Teòlogow zdania, a mnie ſię łagodnieyſze podoba, iż można czekać dekretu ſądowego. *Laym. de legib. c.* 14. *n.* 6. chociaż y przeciwne zdanie doſyć gruntowne ma ſwoie przyczyny, jednakże w przypadkach taiemnych bynaymniey obo-

wię-

więzywać nie może, dla zgorſzenia lub nieſławy, któreby ztąd naſtępowało. *Theſaur. de Pœn. p. 1. per tot.* Potępiona od Alexandra VII. *Propoſ.* 44. *Quoad forum conſcientiæ reo correcto, ejusque contumacia ceſſante, ceſſant cenſuræ.*

ROZDZIAŁ XXIV.

O zamienieniu ślubow y od nich uwolnieniu.

515. Chociaż ta materya, ścisle mòwiąc, nie należy do Konfeſſyonału, lecz bardziey do Zwierzchności duchowney, że jednak częſtokroć Spowiednikom moc daie ſię śluby zamieniać, iako to pod czas Jubileuſzu, albo czaſem przez oſobliwſzy reſkrypt S. Penitencyaryi, albo od Biſkupa, a nawet Zakony niektòre maią te od Stolicy Apoſtolſkiey Przywileie, przeto y o tym nie co pomowić należy.

516. A *naprzod* Spowiednik uważać powinien, czy ma moc uwolnienia zupełnie od ślubow, czyli też tylko zamienienia ich: iako to poſpolicie bywać zwykło, ażeby nie wykroczył nad zamierzone granice; a ieżli ma pozwolenie od Biſkupa, nie może go używać, tylko w iego Dyecezyi.

517. Wstrzymawszy trochę swoią władzę, powinien uważyć Spowiednik istność y naturę ślubu, o ktòrego zniesienie lub zamianę iest proszony; który ieżli iest ieden z piąciu Stolicy Apostolskiey rezerwowanych, nic czynić nie można, chyba pod czas Jubileuszu, gdzie każdemu Spowiednikowi daie się moc zamieniania wszelkich ślubow, procz czystości wieczney, y wstąpienia do Zakonu. Lecz iakim sposobem y kiedy przerzeczone pięć ślubow są Stolicy S. rezerwowane? Powszechne iest Teologow zdanie, iż na ow czas tylko, kiedy są zupełne, doskonałe y wieczne; iako oraz y insze śluby proste, na prz. nie starać się y nie przyimować żadney godności, lub też po niektòrych Zgromadzeniach Zakonnych, czynić ślub czyli przysięgę przetrwania, nie czyniąc solenney professyi. *Posser. de stat. t. 2. q. 187. art. 1. n. 699. Placent. in Dilucid. p. 1. c. 6. dub. 11.* a w potrzebie naylepiey widzieć, ieżli można, *Breve* Apostolskie w podobnym przypadku otrzymane.

518. W zamienianiu inszych ślubow nie rezerwowanych, ieżliby to było za reskryptem Penitencyaryi Rzymskiey, należy zachować wszystkie tam wyrażone okoli-

czno-

cznośći, które rozne ſą według rożnicy ślubow. A ieżliby zaś to było pod czas Jubileuſzu, lub za oſobliwſzym przywilejem, alboliteż za pozwoleniem Biſkupa, na ow czas rzecz cała zależy na roſtropnośći Spowiednika, ktory *Naprzod* nie powinien być zbytecznie troſkliwy o przyczynę zamiany; w czym Teologowie obſzerną daią wolność, upewniaiąc, iż można zamienić, byleby ſłuſzna była przyczyna, chociaż nie bardzo wielka. *Suarez, de voto l.* 6. *c.* 18. *n.* 9. *Powtòre*. Nie powinien być także troſkliwy o materyą, na ktòrą ma czynić zamianę, gdyż to nie koniecznie ieſt, ażeby rowne ſobie były, jak na ſzali, lecz to można uczynić według rozſądku, uważaiąc pożytek duchowny penitenta, owſzem żeby nie był przez tę zamianę bardziey obciążony, z niebeśpieczeńſtwem złamania ślubu.

519. Z tey przyczyny zamieniać należy na takie dzieła, do ktòrych Penitent ma ſkłonność y ochotę, na przykład, pośćić w dzień pewny: ſpowiadać ſię, odprawować pewne nabożeńſtwo, klęczenie, rekollekcye, medytacye, dawać iałmużny, bywać na naukach duchownych &c. z tą oſtrożnośćią, iż ieżliby ſłuſzna przeſzko-

da

da była w dzień wyznaczony, tedy na inſzy wolnieyſzy przenieść można, byleby nie opuścić. Lecz to uważać trzeba, iż ślubu przyiętego z ochoty nie można zamienić na takie dzieło, które czynić się powinno z przykazania, ani też ślub wieczny może być zamieniony na doczeſny, *Boſſius de tripl. Jubil ſect. 2. caſ. 27.* gdzie uważa, iż w zamianie ślubu pielgrzymowania, nie tylko uważać trzeba na fatygę, lecz y na wydatki podrożne, a przeto zamieniaiąc, nie tylko umartwienie, lecz y iałmużna naznacza się; z kąd brać można miarę, co do zamiany inſzych ślubow, chociaż, iako się mowiło, nie należy w tym mieć zbyteczney troſkliwości: gdyż y owſzem można czaſem uczynek zamienić na rzecz, y rzecz na uczynek, na prz. poſt na iałmużnę, lub przeciwnie.

520. Co zaś do dyſpensy, lub zupełnego od ślubu uwolnienia, mowię I. iż tego czynić nie można mocą Przywileiow, które pozwalaią tylko zamianę: a chociaż kto ma moc dyſpenſowania, ma oraz y zamienienia, lecz nie przeciwnie. Owſzem Stolica Rzymſka nie zwykła dawać pozwolenia na dyſpenſowanie; Biſkupi to czaſem pozwalaią, lecz bardzo oſtrożnie:

bo

bo rzadkie ſą przyczyny, któreby tego wyciągały, y przyzwoiciey ieſt zoſtawić ie roztrząśnieniu Przełożonych, a też beśpieczniey ieſt zawſze iakąkolwiek uczynić zamianę, iak zwyczay ieſt S. Penitencyaryi.

521. II. Jakie ſą ſłuſzne przyczyny dyſpenſy? Trzy naznaczaią Teologowie, to ieſt: pożytek Kościoła lub Oyczyzny, dla którego może Papież uwolnić nawet od ślubow ſolennych, a przynaymniey od czyſtości przywiązaney do Sakramentu Kapłańſtwa. *D. Th.* 2. 2. *q.* 88. *art.* 11. Znaczna trudność w zachowaniu ślubu, do czego iednak roſtropney potrzeba uwagi. Na oſtatek, ieżliby kto z lekkomyślności, w młodym zbyt wieku, albo zboiazni ślub uczynił, albo też ieżliby wątpliwość była, iż nie ſpodziewał ſię, żeby za takowym ślubem taka naſtępowała powinność. *Bonac. de voto diſp.* 4. *qu.* 2. *pun.* 7. §. 4. *n.* 24.

522. III. Tak ſądzę, iż kto ma władzę pyſpenſować lub zamieniać śluby, może iey użyć nawet względem zaprzyſiężonych, chyba że mu to będzie wyraźnie od zwierzchności zakazano; lecz nie na ow czas, kiedy taka przyſięga ieſt uczynio-

niona na pożytek kogo inſzego, na prz. kiedy kto poprzyſiągł, iż tę lub ową ma poiąć za Zonę, y ona na to zezwoliła.

523. IV. Oſtrzegam, iż chociaż zamiana y dyſpenſa od ślubow może ſię czynić procz ſpowiedzi, iednak lepiey ieſt zawſze czynić ią pod czas Spowiedzi, a czaſem y koniecznie tego potrzeba, ieżli pozwolenie będzie dane od Papieża albo od Biſkupa *ſub hac forma*. iako ieſt zwyczay S. Penitencyaryi, y rozumieć trzeba, iż tak chcą mieć Biſkupi, kiedy tey władzy proſtym udzielaią Spowiednikom, nie maiącym żadney iuryſdykcyi *in foro exteriori*: Którym na oſtatek tę ieſzcze daię przeſtrogę, iż ponieważ oſoby proſte, a zwłaſzcza niewiaſty, częſtokroć mowią, iż śluby maią, niewiedząc nawet, co to ieſt ślub, przeto pilnie wypytywać ſię trzeba, żeby to doſkonale wyrozumieć; gdyż im ſię zdaie to być ślubem, co w ſamey rzeczy ieſt tylko żądzą lub przedſięwzięciem; co w iſtocie ſą rzeczy bardzo rozne. *In Text. cap. Literaturam, de voto & voti redempt.* Naydoſkonaley o tym piſzą *Marcus Leo in Praxi Sacr. Pœnit.* y Placentinus *in Dilucidatione.*

ROZ-

ROZDZIAŁ XXV.

O przypadkach, w których penitenci do Biſkupa odſyłani być powinni.

524. Procz tego, co ſię mowiło w Rozdżiałach poprzedzaiących o grzechach rezerwowanych y o cenſurach czyli karach Kościelnych, zbiorę tu rozne przypadki, w ktòrych Spowiednik ſam nic czynić nie może dla niedoſtatku władzy, nie maiąc pozwolenia, lecz powinien Penitenta odeſłać do wyżſzey zwierzchności. Takowe przypadki dwoiakiego ſą rodzaiu, albo co do rozgrzeſzenia, albo co do dyſpenſy.

525. A *naprzod* procz władzy urzędowi ſwemu właściwey (o czym rozliczni piſzą Teologowie) Koncyl. Trydentſkie *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 6. wielką moc daie Biſkupom *quo ad forum conſcientiæ*, rozgrzeſzać, dyſpenſować we wſzyſtkich przypadkach Papieżowi rezerwowanych, byle taiemnych: *Liceat Epiſcopis in irregularitatibus omnibus & ſuſpenſionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentioſum, diſpenſare, & in quibuſcunque caſibus occultis, etiam*

ſedi Apoſtolicæ reſervatis, delinquentes quoſcunque ſibi ſubditos, in Diœceſi ſua per ipſos aut Vicarium ad id ſpecialiter delegandum, in foro conſcientiæ gratis abſolvere, impoſita pœnitentia ſalutari. Idem & in hæreſis crimine, in eodem foro conſcientiæ, eis tantum, non eorum Vicariis, ſit permiſſum.

526. II. Więc w przypadkach zdarzaiących ſię, uważać powinien Spowiednik, czy uczynek takowy taiemny ieſt, y ſądowi ieſzcze nie donieſiony, według tego, co ſię mowiło *w Rozdz.* 12. *tey drugiey Części*, to ieſt, że taiemny uczynek nazywa ſię ten, który nie ieſt ieſzcze powſzechnie wiadomy y rozgłoſzony, chociaż mnie bardziey podoba ſię w tey mierze ściśleyſze zdanie. *Fagnan. in cap. Veſtra, de cohabit. Cler. & Mulier. n.* 126. Nie ważę ſię iednak ganić y przeciwnego zdania, które uczynek ma za taiemny, kiedy o nim kilka tylko wie oſob, *Id. l. c. n.* 119. a chociażby ſy więcey, kiedy ſą wſpołuczęſtnicy tego wyſtępku. *Id. l. c. n.* 142.

527. Powinien mieć Spowiednik w pamięci, iakie ſą przypadki rezerwowane Stolicy Apoſtolſkiey, tak co do rozgrzeſzenia, iako też co do dyſpenſy; o czym cho-

chociaż wyżey obszernie mowiło się, tu iednak dodaię: iż może Biskup rozgrzeszyć, ieżeli występek nie iest iawny, od piąciu przypadkow rezerwowanych od Klemensa VIII. o ktorych mowiono wyżey *w Rozdz.* 21. lecz nie może rozgrzeszyć od suspensy włożoney od Syxtusa V. w Bulli *Sanctum & Salutare*, na tych, ktòrzy świętokupstwa używaią w święceniu się. *Bonac. l. c. disp.* 3. *q.* 2. *p.* 11. *n.* 6. Jako też nie może uwolnić od censur włożonych przez Innocentego XII. w Bulli *Romanus Pontifex*. O ktòrych także mowiło się *w Rozdz.* 21. gdyż te Bulle poznieysze są, niż Concilium. *Id. l. c. disp.* 2. *q.* 7. *p.* 1. *n.* 8.

528. Podobnym sposobem nie może Biskup rozgrzeszyć od przypadkow *Bullæ Cœnæ*, a mianowicie od iawney herezyi, iako się wyżey powiedziało, chociaż Bossius *loc. cit.* §. 2. przeciwnego iest zdania, ktòre Passerinus *de elect. c.* 26. *n.* 57. sądzi być nie bardzo bespiecznym. W inszych zaś wszelkich przypadkach może Biskup rozgrzeszać swoich Dyecezanow, a od exkommuniki nawet y nie Dyecezanow, ieżeliby się spowiadali w iego Dyecezyi, podług powszechnego zwyczaiu. Zdaie

mi ſię iednak, iż od ſuſpenſy uwolnić nie zawſze może, według tego, co ſię powiedziało *w Rozdz.* 23. *num.* 511. iako też cudzym Dyecezanom inſzych łaſk y dyſpens udzielać nie może, *Diana l. c. reſ.* 13. gdyż to Concylium Trydentſkie pozwala Biſkupom względem właſnych tylko Dyecezanow. A chociażby przypadki były iawne, lecz kiedy penitent nie może ſtawić ſię u Stolicy Apoſtolſkiey, na ow czas Biſkup go rozgrzeſyć może, według Kanonow *cap. de cætero*, & *cap. ea noſcitur, de Sent. excom. Boſſius in Moral. tit.* 4. §. 10. & *ſequ.*.

529. Co do dyſpens, pewna rzecz ieſt, iż Biſkup nie może dyſpenſować *in irregularitate ex defectu, cap. liceat.* ani także *ex delicto*, ktòraby pochodziła z zaboyſtwa dobrowolnego nie ſprawiedliwego, bo te także wyraźnie ſię w prawie *loc. cit.* z pod władzy Biſkupiey excypuią. Lecz ponieważ wielka ieſt między Teologami kweſtya: kiedy zaboyſtwo nazywać ſię ma *dobrowolne*? nie mogąc dla krotkości wſpomnieć wſzyſtkiego, co każdy o tym napiſał, do ichże ſamych odſyłam Czytelnika; tu tylko dodaię, że zaboyſtwo dobrowolne to ſię nazywa, które ſię dzieie z za-

z zamyſłem zabicia, a chociażby y bez zamyſłu, lecz takim ſpoſobem, za ktòrym koniecznie śmierć naſtępować zwykła. *Laym. l. 3. de iuſt. tr. 3. p. 3. c. 12.*

530. Procz tego iakabykolwiek inſza była *irregularitas ex delicto*, może Biſkup dyſpenſować ſwoich Dyecezanow, chociaż niektòrzy excypuią *irregularitatem incurſam propter hæreſim*, lecz zdanie tych nie ma mocnego fundamentu. Lecz nie może dyſpenſować *ab irregularitate*, kiedy kto oświęciwſzy ſię przez świętokupſtwo ſprawował funkcye poświęcenia ſwego, według Bulli Syxta V. *Sanctum & Salutare.* Uważać potrzeba, iż w inſzey cenſurze zoſtaiąc chociażby kto ſprawował funkcye mnieyſzego iakiegokolwiek poświęcenia, nie zaciąga *irregularitatem*, *Bonac. de irregul. q. 5. punct. 5. n. 1.* lecz zaciąga poświęcony przez świętokupſtwo, chociażby tylko mnieyſzego poświęcenia ſprawował funkcye *Laym. l. 4. c. 17.*

531. Co do Przeſzkod y nie ſpoſobności, zaciągnioney przez nie zachowanie iakowego prawa, iak y kiedy może dyſpenſować Biſkup, oſtrzegam, iż nie ma władzy, iak tylko względem tych, ktòrzy ſą z rodzeni *ex illegitimo matrimonio*,

Laym. de Benef. c. 14. *n.* 3. Co zaś do przeszkod małżeńskich pewna rzecz iest, iż Biskup może dyspensować od ślubu prostego czystości, uczynionego po ślubie małżeńskim; także od przeszkody pochodzącey z kazirodztwa y z pokrewieństwa duchownego, wszystko to kiedy się trafi po zawartym małżeństwie, lecz nie czasu poprzedzaiącego. *Laym. de Matr. c.* 6. *n.* 10. *Bonac. q.* 3. *p.* 15. *n.* 6. *Fagnan. cap. dilectus, de temp. ordin.*

532. Na koniec ostrzegam spowiednika, iż ieżli będzie miał pozwolenie od Biskupa, czy to w niektórych, czyli też we wszystkich ogulnie przypadkach Biskupom rezerwowanych, nie może tego użyć względem dyspensowania, iak tylko co do Dyecezanow tegoż Biskupa; lecz co do rozgrzeszenia, może go użyć względem wszystkich osob do spowiedzi przystępuiących, byleby w granicach tey Dyecezyi. *Diana Coord. t.* 3. *tr.* 3. *supra cap. liceat. Duard. in Bulla Cœnæ l.* 5. §. 2. *q.* 12.

RO-

ROZDZIAŁ XXVI.

Przestrogi Spowiednikowi maiącemu od Stolicy S. albo od Biskupa ogulnie lub szczegulnie pozwolenie względem rozmaitych przypadkow rezerwowanych.

533. Ponieważ każdey władzy, a zwłaszcza duchowney używać należy ku zbudowaniu, a nie ku pogorszeniu, iako czytamy w prawie Kościelnym: *Præcavendum est, ne cuiusvis indulgentiæ, remissionis vel facultatis obtentu, Christi fideles proclivìores ad illicita in posterum committenda reddantur, aut veniæ facilitas eis peccandi tribuat incentivum. in Extravag. Etsi Domi nici, inter comm. l. 5. c. 3.* przeto następuiące tu kładę przestrogi.

534. I. Nazywam tu *Spowiednikiem uprzywileiowanym* tego, ktory z przyczyny Jubileuszu, lub inszego pozwolenia Papieskiego, ma moc rozgrzeszać od takich przypadkow, od ktorych insi Spowiednicy rozgrzeszać nie mogą: iako tę, według dawnych przywileiow, maią władzę *Ordines mendicantes*, że mogą rozgrzeszać od przypadkow Papieżowi rezerwowanych,

wyiąwszy te, ktòre się zamykaią *in Bulla Cœnæ*, y pięć inszych w pośledniéyszym czasie od Klemensa VIII. y od Klemensa XI. rezerwowanych.

535. Kiedy się więc zdarzy przypadek rezerwowany, czyli sam przez się, iako są wszystkie rezerwowane Biskupom, czyli też z przyłączoną censurą Kościelną, iako są wszystkie prawie rezerwowane Papieżowi, Spowiednik maiący pozwolenie rozgrzeszać, niech uważy, czy rzecz będzie pożyteczna użyć go zaraz, czyli też pożytecznieysza odłożyć na czas dalszy, albò w cale odesłać penitenta do zwierzchności wyższey, żeby tym ostrożnieyszy był w czasie przyszłym: gdyż takowe pozwolenie dane iest na zbudowawanie, nie na pogorszenie.

536. II. Niech będzie Spowiednik pamiętny, iż nie może rozgrzeszyć od herezyi iawney, chyba przy śmierci, chociażby miał nayobszernieysze przywileie, ani nawet podczas Jubileuszu, iakò się powiedziało *num.* 350. chyba na ow czas, kiedyby heretyk iawnie rozgrzeszony był od Biskupa lub od Inkwizytora. *Diana p.* 52. *de coll. vet. temp. Conc. res.* 25.

537. Względem pięciu przypadkow rezer-

zerwowanych Stolicy Apoſtolſkiey od Klemenſa VIII. y Pawła V. iako ſię powiedziało *w Rozdz.* 21. *num.* 496. chociaż daie ſię ogulnie pozwolenie Spowiednikom uprzywileiowanym, iednak podług oſobliwego Dekretu Klemenſa XI. nie można rozgrzeſzyć od iawnego Klauzury Mniſzëk zgwałcenia *ad malum finem*, od zaboyſtwa Kapłana, od iawnego zgwałcenia beśpieczności Kościelney, a nawet y od taiemnego, kiedy ſię ſtaie za rozkazem zwierzchności, iako ſię powiedziało.

538. Choćiaż kto ma pozwolenie rozgrzeſzyć od przypadkow Papieſkich, nie przez to iednak rozumie ſię mieć one od Biſkupich; ani żadne pozwolenie rozgrzeſzenia od cenſur czyli kar Kościelnych ważne być może *pro foro externo etiam ſatisfacta parte*, y penitenci chociażby co do ſumnienia rozgrzeſzeni zoſtali, ſprawować ſię tak powinni, iakoby rozgrzeſzenia nie mieli, aż go doſtąpią ſądownie; co wſzyſtko ieſt w Bulli Klemenſa X. *Superna* o ktòrey mowiło ſię wyżey *num.* 493.

539. Niech ſpowiednik będzie oſtrożny, żeby w przypadki iawne, które ſądowi ſą doniesione, albo maią być doniesione, w cale nie wdawał ſię, nawet do rozgrze-

ſzenia co do ſumnienia, chyba czaſem potrzeba duchowna Penitenta tegoby wyciągała, na ow czas może dać rozgrzeſzenie *in foro conſcientiæ ſervatis ſervandis*, to ieſt żeby wypełnił wſzyſtkie obowiązki przez ſąd włożone, do czego ieżli nie podeymuie ſię, nie ieſt godny rozgrzeſzenia.

540. Chociaż, rozgrzeſzenie od cenſury może dać ſię procz ſpowiedzi, iako naucza Layman *de Pœn. c.* 10. *n.* 21. y inſi, tego iednak czynić nie radzę dla wielu nieprzyzwoitości. *Id. loc. cit.*

541. Pozwolenie abſolwowania od cenſur Kościelnych nie rozciąga ſię do inſzych kar, iaką ſą: *irregularitas*, *inhabilitas*, *privatio &c.* a nawet ani do cenſur wyraznie y oſobiście na kogo ferowanych. Także ieżliby Biſkup pozwolił komu rozgrzeſzać od przypadkow ſobie rezerwowanych, nie przez to rozumie ſię, że pozwala y od cenſur; iako y przeciwnym ſpoſobem, kiedy pozwala abſolwować od cenſur, nie znaczy ſię to że razem y od grzechow. *Boſ. de iuſtit. ſect.* 1. *caſ.* 3. *n.* 1. y inſi.

542. Chociaż niektòrym ſię zdawało, iż pozwolenia ogulne abſolwowania od cenſur nie rozciągaią ſię do ſuſpenſy, ktòra nieprzeſzkadza uwolnienia od grzechow

y do-

y dostąpienia zbawienia; lecz poniewaź przeciwna temu iest nauka dobrych Teologow, *Medina Instruct. l.* 11. *c.* 11. *qu.* 8. *Boss. de Iub. sect.* 1. *cas.* 4. *n.* 2. *Castropał. tom.* 6. *disp.* 4. *p.* 9. *n.* 6. Spowjednik uprzywileiowany może dać absolucyą od suspensy, co do sumnienia tylko; w czym iednak uważać powinien to, co następuie.

543. Ze od suspensy włożoney przez Piusa II. na tych, ktòrzy się święcą nie maiąc lat zupełnych według Kanonow, albo procz czasow wyznaczonych, albo bez dymissoryow własnego Biskupa; także od suspensy włożoney przez Urbana VIII. na tych, ktòrzy się święcą *ad titulum falsum*, o czym mowiło się *num.* 45. 362. 363. chociaż Spowiednik uprzywileiowany może rozgrzeszyć w ten sposob, który się opisuie niżey *num.* 545. powinien iednak uważać, iż ieżli ci suspendowani urząd poświęcenia swego odbywali, zostaią *irregulares*, od czego on ich absolwować nie może; a chociażby nie wpadli w irregularność owi, ktòrzy się święcili nie maiąc lat zupełnych, przecie iednak po zniesieniu suspensy nie będą mogli odbywać urzędu swoiego, aż chyba kiedy doydą lat owych, ktòrych Kanony wyciągaią na każde

żde z osobna poświęcenie, Co do tych, ktòrzy się oświęcili bez dymissoryow, ieżli ten przypadek iest taiemny, y niema niebeśpieczeństwa rozgłoszenia, można ich rozgrzeszyć: lecz ieżli ieszcze tacy brać maią iakie poświęcenie, powinni koniecznie starać się o dymissorye nim wezmą absolucyą.

544. Podobnym sposòbem kto wezmie iakie poświęcenie *ad titulum falsum*, nie może brać drugiego aż będzie miał *titulum verum*, y inaczey takiego rozgrzeszyć nie można: lecz ieżliby iuż był Kapłanem, a nie miał sposobu wystarania się prawdziwego tytułu, ieżli ta rzecz iest taiemna, a Kapłan ow z inszych miar iest bogoboyny y obyczayny, można go absolwować od suspensy co do sumnienia tylko, żeby mògł mszą S. odprawować, ieżeli tylko nie sprawował urzędu poświęcenia nie prawnie wziętego, y przez to nie zaciągnął *irregularitatem*. Co oraz na ow czas czynić można, kiedy Kapłan prawnie będzie poświęcony, a potym przypadkiem niespodzianym utraci dziedzictwo, y nie ma *beneficium*, nie należy mu zabraniać mszy odprawować, ieżli ta rzecz nie iest iawna, y ieżli Biskup mu tego nie zakazuie.

zuie. *Quid faciet, qui fodere non valens, mendicare erubeſcit?* zwłaſzcza że Bulle zakazuią tylko święcić ſię bez tytułu, a nic nie mowią o tych, którzy prawnie ſię oświęciwſzy, tytuł utracaią. Czy można abſolwować od ſuſpenſy włożoney przez Syxta V. na święcących ſię przez świętokupſtwo, iako ſię mowiło *num.* 350. & 360? Odp. iż można na ow czas, kiedy w pozwoleniu dołożono będzie: *non obſtantibus Conſtitutionibus Apoſtolicis quibuſcunque in contrarium &c. Boſſ. de Iub. ſect.* 1. *caſ.* 4. *n.* 8.

545. Teraz przyſtępuiąc do inſzych partykularnieyſzych przypadkow, a mianowicie do piąciu owych, ktòre ſą rezerwowane od Klemenſa VIII. według tego, co ſię wyżey o tym powiedziało, przeſtrzegam, iż w przypadkach iawnych niepowinien Spowiednik mieſzać ſię, ani w takich, ktòre ſię wyiawić mogą, ani nawet co do ſumnienia, lecz takiego Penitenta odeſłać należy do zwierzchności. Mowi *Boſſius de Iub. ſect.* 1. *caſ.* 8. *n.* 1. *Admonendum cenſeo quemlibet Confeſſarium, quod accidente aliquo ex caſibus Bullæ Cœnæ circa abſolutionem utatur grano ſalis, cum agatur de materia graviſſima, & ſi non ſit in tali materia verſatus, conſulat peritiores.*

546. Co do poiedynkow, w tym, w czym podpadaią rezerwie trzeba także być ostrożnym, zwłaszcza iż tacy powszechnie bywaią zufali, y może się zdarzać, iż maiąc rozgrzeszenie *in foro conscientiæ* tylko, nie zechcą być posłuszni zwierzchności sądowey.

547. Względem uderzenia osoby duchowney to uważać trzeba, iż samo tylko uderzenie ciężkie rezerwowane iest Papieżowi, lecz od ledkiego, a czasem y od pomiernego mogą rozgrzeszać Biskupi *juxta iuris dispositionem*. Jeżli zaś ta rzecz doniosła się sądowi, lub w krotce donieść się ma, Spowiednik w dawać się w to nie powinien. Y to uważać trzeba, iż chociaż duchowni, ktorzy nie noszą sukni przyzwoitey stanowi swoiemu *non gaudent privilegio fori*, według ustawy Conc. Tryd. *sess.* 23. *de ref. c.* 6. iednak nie iest to pewna, czy oraz *non gaudent privilegio Canonis*; lecz w tym ponieważ rozne są zdania, należy iść za wolą Biskupa.

548. Względem świętokupstwa, ponieważ to są po większey części przypadki skryte, można postępować odważnie; lecz to uważać należy, iż Spowiednik uprzywilejowany ma tylko moc znjesienia ex-

kom-

kommuniki, a ieżliby to świętokupstwo popełnione było względem święcenia się, ma moc zniesienia suspensy od Syxta V. włożoney, lecz przez to nie może się świętokupca utrzymać przy *beneficium*, ani przy pożytkach z niego wybranych, gdyż w tym do Penitencyaryi Rzymskiey udać się należy, ktòra przywraca sposobność do otrzymania inszego *beneficium*, lecz nie tego, względem ktòrego popełnione iest świętokupstwo: owszem bywa to czasem, iż trzeba wyraźney woli Oyca S. iako się powiedziało *cap.* 18. §. 5. Przed daniem rozgrzeszenia uważać potrzeba, czy penitent gotow iest wyzuć się z tego *beneficium*, ieżli Oyciec S. *de plenitudine potestatis* utrzymać się mu przy nim nie dozwoli. Lecz taki będąc absolwowany od exkommuniki, ieszcze zostaie *irregularis*, ieżli w tym stanie będąc sprawował urząd Kapłaństwa (co we wszystkich duchownych przypadkach pilnie uważać należy) od czego ieżli występek taiemny, może dyspensować Biskup, albo maiący od niego pozwolenie. Czytay co się mowiło *w Rozdz.* 17. §. 7. kiedy świętokupca obowiązany iest czynić restytucyą pożytkow, a kiedy nie, y że mu nawet *triennalis possesio non suffragatur, si fuerit* pos-

possessor malæ fidei o czym mowi *Regula* 35. *Cancellariæ Apostolicæ.*

549. Czy mocą pozwolenia y przywileiow Papieskich można absolwować uporczywych y zastarzałych w censurach Kościelnych, o ktòrych mowi *Regula* 66. *Cancellariæ Apostolicæ.* Odp. że nie, ponieważ ta reguła nie iest więcey we zwyczaiu, mowi Bossius *de Iub. sect.* 1. *cas.* 4. *n.* 10. A ia dodaię, iż ta reguła położona iest z przyczyny klauzuły generalney, ktòra się kłaść zwykła w Reskryptach Papieskich *ad effectum consequendæ gratiæ*, co w tym razie nie służy.

550. Na ostatek uważać trzeba, iż chociaż Zakonnicy uprzywileiowani rozgrzeszać nie mogą od piąciu przypadkow rezerwowanych przez Klemensa VIII. ieżeli iednak po tym Dekrecie ma kto pośledníeyszy na to przywiley, w ktòrymby się same tylko przypadki *Bullæ Cœnæ* excypowały, taki y od owych piąciu będzie mogł ważnie rozgrzeszać. *Diana p.* 5. *tr.* 10. *res.* 55. y wielu inszych Teologow, których on wylicza.

KONIEC
CZĘSCI DRUGIEY.

RE-

REGESTR
Rzeczy w tey drugiey Części zawartych.

Agentowie. Regenci &c.

Apoſtata.

Bulle należące do Duchownych.

Bulle rozmaite.

Cza-

być

Dla

Edicta S. Officii.

Exkommunika.

Herezye.

Kary Kościelne.

Kaznodzieia.

Konaiący.

Jaki

Małżeństwo.

Mniszki.

Swię-

Ja-

Kie-

Reservati Casus.

Rozboynicy Morſcy.

Rzemieſlnicy.

Sędziowie.

Czy

Na-

Spadki po Duchownych.

Spowiednik.

Spo-

Suknia y ſtrzyżenie ſię Duchownych.

Su-

Więzień.

KONIEC.

PRZE-

PRZESTROGI SWIĘTEGO KAROLA DLA SPOWIEDNIKOW.

1. Ażeby Spowiednicy ſprawowali Sakrament Pokuty S. z należytym pożytkiem, to ieſt z prawdziwą poprawą życia Penitentow, a nie zaniedbywali tak głownego intereſſu z wielkim obciążeniem ſumnieniow włąſnych, iako ſię wielce obawiać trzeba, że w tym nie mało ieſt wyſtępnych, ponieważ tak nie wiele widać poprawy w tak częſto ſpowiadaiących ſię: dla tego zebraliśmy razem wſzyſtkie rozkazy y przeſtrogi naſze w roznych okolicznościach dawane, które ſądziemy być Spowiednikom wielce pożyteczne y potrzebne. Upominamy przeto ich przez wnętrzności Pana Naſzego JEZUSA CHRYSTUSA, ażeby podług wielkości urzędu

y

y powołania ſwego przykładali ſię z wſzelką pilnością do poparcia zamyſłow naſzych w pracy około zbawienia duſz rządom naſzym powierzonych.

2. Zaden Kapłan świecki czy Zakonny niech ſię nie wtrąca do ſłuchania ſpowiedzi S. bez pozwolenia naſzego, jako rozkazuje Koncylium Trydentſkie.

Niech ſię każdy ſtrzeże w tym pobłądzić pod pretextem ſłuchania dzieci, gdyż nawet w małym wieku zdarzają ſię grzechy śmiertelne: ani pod pretextem potrzeby w letkich chorobach, ani nawet w ciężkich y niebeſpiecznych, jeżliby można ſię udać do właſnego Plebana, lub też do inſzego Spowiednika od nas approbowanego.

3. Owi Kapłani, którzy wezmą od nas pozwolenie ſpowiadać w pewny tylko czas, lub na pewnym tylko mieyſcu, lub pewne tylko oſoby, niech ſię ſtrzegą nie przeſtąpić założoney granicy. Spowiednicy mający pozwolenie uwolnić *a cenſuris & a caſibus reſervatis*, niech tego używają na zbudowanie, nie na zepſowanie.

4. Każdy Spowiednik chociaż od nas uznany za zdolnego, niech jednak nie przeſtaje czytać dobrych Teologow, gdyż

częſtokroć trafiaią ſię penitenci z przypadkami bardzo trudnemi: a jeżliby ſam nie potrafił doſkonałey dać rezolucyi, niech ſię poradzi biegleyſzego.

Niech ſię miarkują po ſiłach y po nauce ſwojey, a nie naſtręczają ſię do ſłuchania oſob takich, o ktòrych powątpiwaią, czy im wyſtarczyć potrafią.

Niech dobrze wiedzą *cenſuras & caſus reſervatos* oſobliwie *in Bulla Cœnæ Domini*: niech także czytają *Canones pœnitentiales*, y te naſze przeſtrogi.

5. Ponieważ w grzechu śmiertelnym ſprawuiący jakikolwiek Sakrament grzeſzy śmiertelnie, dla tego pilnie wyſtrzegać ſię ma Spowiednik ſłuchać ſpowiedzi będąc ſam w grzechu śmiertelnym, a bardziey jeſzcze mając jaką na ſobie *cenſuram Eccleſiaſticam.*

Owſzem gorliwy Spowiednik pragnący dopomoc duſzom, pokazać im gościniec do cnot Chrześciańſkich, przepiſać lekarſtwa duchowne do uniknienia grzechu, oświecić w poznawaniu zdrady nieprzyjaciela duſznego, jednym ſłowem: odnowić człowieka z dawnego na nowego, na doſkonałego Chrześcianina, nie powinien przeſtawać na ſamym wyſtrzeganiu

ſię grzechu śmiertelnego w przyſtępowaniu do ſłuchania ſpowiedzi S. lecz powinien ſam naprzod w ſobie to mieć, czego żąda po penitentach; gdyż bardziey pociągają przykłady niż ſłowa: dla tego jak nayuſilniey ſtarać ſię powinien o doſkonałość y o cnoty do niey potrzebne.

6. A ponieważ przypuſzczaiąc Zakonnikow do ſłuchania ſpowiedźi, wybadywamy ſię tylko o ſpoſobność ich y naukę, nie mogąc powziąć wiadomości o ich obyczaiach, zaczym pokładamy to na ſumnieniu ich Przełożonych, ażeby do tego urzędu oſob niegodnych nie przypuſzczali.

7. Powinien być Spowiednik ochoczy y nie tylko nie odpędzać od ſiebie penitentow, unikając pracy, lecz naymnieyſzego nie dać znaku nieukontentowania, owſzem pokazywać, iż wielką mają ochotę czynić tę uſługę.

Zeby ſię więc penitenci nie uſkarżali na niedoſtatek Spowiednika, nie powinni Spowiednicy oddalać ſię dla pogrzebow, lub jakichkolwiek przyczyn, zwłaſzcza w te czaſy, kiedy częściey ſpowiedź czynić ſię zwykła, oſobliwie około Swięta Wielkonocnego, y w znacznieyſze uroczyſtości.

8. Zą-

8. Ządąmy oraz, żeby Przełożeni Zakonni tego postrzegali, ażeby w czasy pomienione w Kościołach ich jak naywiększa liczba znaydowała się spowiednikow bogoboynych, uczonych, y od nas approbowanych.

9. Spowiednicy Zakonni kiedy będą wołani do spowiadania chorych, niech się wprzod wywiedzą od Plebana, ieżeli czas y okoliczność pozwoli, o stanie y przyzwoitościach chorego, ażeby się tym bardziey przygotować mogli do dania pomocy choremu do usprawiedliwienia się przed Bogiem, zwłaszcza w tym momencie, od ktorego zawisło zbawienie lub wieczne potępienie duszy: a jeżli czas nie pozwoli uczynić to przed spowiedzią, niechze to dopełnią jak nayprędzey po spowiedzi, ażeby oraz z Plebanem mogli jak naylepiey usłużyć choremu, podług ich urzędu y powinności.

10. Po wysłuchaney spowiedzi wraz należy napisać świadectwo, ażeby Lekarze nie odstapili chorego, według Bulli Piusa V. albo też żeby ztąd nie brali wymowki do pokrycia niedbalstwa swego.

11. W domach świeckich nie należy spowiadać ani męszczyzn ani niewiast jakiey-

kol-

kolwiek godności, chyba prawdziwie chorych, a ſpowiadając niewiaſty powinny być drzwi otwarte, żeby w bliſkiey izbie będący widzieć mogli.

Procz choroby nie należy ſpowiadać niewiaſt, chyba w Kościele y to w konfeſſyonale, nie przed wſchodem Słońca, ani po zachodzie.

Męſzczyzn także podług zwyczaju ſłuchać należy w konfeſſyonale, nie na inſzym mieyſcu.

12. Na ten koniec w każdym Kościele potrzeba, żeby tyle było konfeſſyonałow, jak wiele w nim zwykło bywać Spowiednikow.

Te konfeſſyonały powinny ſtać w mieyſcach zupełnie jaſnych, żeby ze wſzech ſtron widziane być mogły; y ieżli być może jaka zawała, żeby drudzy do ſpowiadającego ſię zbyt przybliżać ſię nie mogli, niech będzie: inaczey, Spowiednik tak przed weyściem do Konfeſſyonału, iako też pod czas ſamych ſpowiedzi na to mieć oko y przeſtrzegać powinien.

13. Zamyſł Spowiednika w ſprawowaniu tego Sakramentu nie powinien zmierzać do żadnego celu docześnego, lecz ſzczegulnie ku chwale Bożey y zbawieniu

duſz

duſz ludzkich: przeto tak przyſtępuiąc do ſłuchania, iako też pod czas ſamych ſpowiedzi, powinien mieć myſl podnieſioną do Boga, y pamiętać na to, że urząd jego jeſt, omywać duſze w naydroższey krwi Zbawiciela naſzego.

14. A ponieważ wiele jeſt niebeſpieczeńſtwa w ſprawowaniu tego Sakramentu, jako to: albo omylić ſię w rozeznaniu przypadkow y w rozſądzeniu obowiązkow, albo w daniu rozgrzeſzenia niegodnym, albo w pokalaniu duſzy właſney ſłyſząc cudze rozpuſty, przeto Spowiednik przyſtępując do ſłuchania ſpowiedzi powinien zawſze proſić Pana Boga o światło, żeby nie pobłądził, y o tę łaſkę, żeby oczyſzczając cudze ſzpetności ſam ſię nie pomazał. Oraz niech proſi Boga o nawrocenie dla tych, ktorych ma ſłuchać. Na ten koniec ſłużyć może naſtępująca część Pſalmu 50. y modlitwa z dawnych czaſow w Kościele S. używana.

℣. *Cor mundum crea in me DEUS.*

℟. *Et Spiritum rectum innova in viſceribus meis.*

℣. *Ne proiicias me a facie tua.*

℟. *Et Spiritum S. tuum ne auferas a me.*

℣.

℣. *Redde mihi lætitiam ſalutaris tui.*
℟. *Et Spiritu principali confirma me.*
℣. *Docebo iniquos vias tuas.*
℟. *Et impii ad te convertentur.*
℣. *Libera me de ſanguinibus DEUS, DEUS ſalutis meæ.*
℟. *Et exultabit lingua mea juſtitiam tuam.*

ORATIO.

Domine DEUS Omnipotens propitius eſto mihi peccatori, ut digne poſſim tibi gratias agere, qui me indignum propter tuam magnam miſericordiam miniſtrum feciſti officii Sacerdotalis, & me exiguum humilemque mediatorem conſtituiſti, ad orandum & intercedendum ad Dominum noſtrum JESUM CHRISTUM Filium tuum pro peccatoribus & ad pœnitentiam revertentibus, Ideoque Dominator Dominus, qui omnes vis ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, qui non vis mortem peccatorum, ſed ut convertantur & vivant, ſuſcipe orationem meam, quam fundo pro famulis & famulabus tuis, qui ad pœnitentiam venerunt; da illis Spiritum compunctionis, & reſipiſcant a diaboli laqueis, quibus adſtricti tenentur, ut ad te per dignam ſatisfactionem revertantur. Per eundem Dominum noſtrum & c.

15. Widząc, iż kto bez słuszney przyczyny odstępuie zwykłego swego Spowiednika, który był sposobnieyszy do prowadzenia go w drodze zbawienney, niech stara się dobrym sposobem powròcić go, naganiaiąc częste a szkodliwe takowe odmiany: bo iako nie chętnie odmieniamy znaiących przyrodzenie nasze Lekarzow, ktòrzy lepiey potrafią skuteczne przepisać nam lekarstwa, tak też penitenci nie łatwo powinni opuszczać lekarzow swoich dusznych, ktòrzy znaiąc ich potrzebę łatwiey ich wspomoc potrafią.

16. Niech nie przypuszczaią żadnego, ktòby nie był należycie przygotowany tak wewnętrznie, jak zewnętrznie; takich niech upominaią słowami łagodnemi, żeby odeszli, lepiey się przygotowali y powrocili.

17. Żaden przeto spowiadać nie powinien niewiast, któreby nie były skromnie przybrane, jako przystoi na uczczenie tego Sakramentu, na skruchę y pokorę, z którą każdy stawać powinien przed tym sądem Pańskim prosząc o miłosierdzie.

18. Z większą nie równie dokładnością wyciągać będą przygotowania wewnętrznego, które zawisło na pilnym roztrząsnie-

ſnieniu ſumnienia, na prawdziwym żalu; na mocnym przedſięwzięciu pokutować za przeſzłe wyſtępki, a poprawić ſię w przyſzłym czaſie. Kogo więc poſtrzegą nie tey gotowości, poradzą mu wprzod o nią poſtarać ſię. Znaki do poznania tego ſa naſtępujące.

Jeżli przyſtępuią do ſpowiedzi zaraz od zabawy jakiey światowey, nie zabawiwſzy ſię przez jaki czas na modlitwie; albo kiedy ſię nie poczuwaią do grzechow popełnionych, albo kiedy poznaje pewnie Spowiednik, że niechcą poprawić ſię y odſtąpić oczewiſtey okazyi do grzechu wiodącey: albo też mogąc przywrocić rzecz cudzą, tego nie czynią.

19. Powinien jednak na to mieć baczność Spowiednik, iż kiedy penitent dołożył z ſtrony ſwojey pilności w przygotowaniu ſię, a jednak nie zdaje ſię być zupełnie ſpoſobnym dla nie pojętności, lub jakieykolwiek inſzey przyczyny; na ten czas powinien Spowiednik dopomoc mu, pobudzając do żalu prawdziwego, przekładając ſproſność grzechu y ciężkość, ſamemu Bogu ſprzeciwiającą ſię, nieſkończoną ſzkodę duſzy w wiecznym potępiepieniu, y tym ſpoſobem niech go napro-

wa-

wadzi do ſkruchy za każdy grzech śmiertelny, żeby beſpiecznie mogł mu dać rozgrzeſzenie.

20. Procz tego, nauczać pilnie będzie penitentow każdego według potrzeby, zwłaſzcza rzadko ſpowiadających ſię, o doſkonałym przyſpoſobieniu ſię, o potrzebie całości ſpowiedzi y o inſzych okolicznościach.

21. Chwalebny jeſt zwyczay przywodzić dzieci lat pięciu nawet nie mające do Konfeſſyonału, żeby brali naukę y przyſpoſabiali ſię do Sakramentu Pokuty S. Spowiednicy jednak dawać im rozgrzeſzenia nie powinni, chyba że znaydą w nich materyą rozgrzeſzenia, y taki rozſądek, jakiego do przyimowania tego Sakramentu potrzeba: lecz naybardziey dzieci w ſiodmym y w oſmym roku będące nauczać należy dobrego ſpowiadania ſię, przekładać im potrzebę y ſkutki tego Sakramentu.

22. Spowiadając dzieci będące w wieku lat dzieſiąciu a naydaley dwunaſtu, ktòrzy już ſpoſobni być mogą do przyjęcia Przenayświętſzego Sakramentu, niech nie dozwala, ażeby dla niedbalſtwa ſwego lub Rodzicow ſwoich, przez dłużſzy

czas nieużywaniem tego Skarbu duchowego pokrzywdzeni byli, lecz jak naypilniey niech ich nauczy, czego trzeba do godnego przyięcia tego Sakramentu, z jaką pokorą, uczciwością y czystością sumnienia do niego przystępować należy, ażeby otrzymali te skutki nieprzeliczone, które z niego pochodzą; y wyspowiadawszy je trzy lub cztery razy, albo niech sam da Kommunią S. albo też odeszle do Plebana dawszy na piśmie świadectwo ich zdolności, osobliwie dla Kommunii Wielkonocney.

23. Zaczynaiąc spowiedź zwłaszcza osob prostych y nie maiących zwyczaju częstego spowiadać się, ażeby Spowiednik umiał z nimi należycie obeyść się, powinny poprzedzić niektòre pytania, jako to:

Naprzod, jeżliby nie wiedział, czyby to była osoba taka, ktòrą on rozgrzeszyć może, niech się o to pyta: a znalazłszy, że nie, niech ią odeszle do kogo należy: a ieżliby osoba była, ktòrą on rozgrzeszyć może, niech się pyta, jakiego jest stanu, czym się bawi &c.

Pytać się będzie, jak dawno po ostatniey spowiedzi, przekładając wielkie pożytki z częstego spowiadania się.

Czy

Czy pokuta naznaczona jeſt odprawiona.

Czy umie artykuły Wiary S. przykazania Boſkie y Kościelne: a któryby nie umiał, jak z takim poſtąpić, niżey powiedziano będzie.

Czy dołożył pilności w rożtrząſnieniu ſumnienia, ktòra taka być powinna, iaka być zwykła w intereſſach bardzo wielkiey wagi. W tych okolicznościach podług potrzeby nie zaniedba dać należytey nauki, nawet w czynieniu rachunku ſumnienia dla przypomnienia wſzyſtkich grzechow popełnionych y ich okoliczności, to ieſt: rozważając w ſobie ſamym *naprzod* rożność wieku, lata dziecinne, młodość &c. II. Różność ſtanu, iako to: przed ożenieniem ſię, po ożenieniu ſię &c. III. Co do przypadkow ſzczęścia y nieſzczęścia, zdrowia y choroby, rożnych urzędow, rożnych kompanii, rożnych mieyſc, krajow, domow &c. na reſztę, coby zgrzeſzył myſlą, mową lub uczynkiem.

24. Niech też przekłada, ktòre ſą właſności dobrey ſpowiedzi, a to z jak nayw większą krotkością y łatwością; y można do piąciu lub ſześciu ściągnąć owe ſzeſnaście, które zwykli kłaść Teolo-

ologowie w następujących wierszach:

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, discreta, libens, verecunda,
Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata,
Fortis, & accusans, & sit parata. . . .

25. Pytać się będzie, ieżli się nie zna mieć *casum reservatum*, albo exkommunikę, albo jakąkolwiek przeszkodę, niech daley nie postępuje, lecz odeszle Penitenta do tego, do kogo należy. Lecz ieżliby dla słusznych przyczyn penitent do zwierzchności iść nie mogł, powinien iść Spowiednik po pozwolenie.

26. Jeżli penitent postrzeżony będzie w exkommunice, niech mu przełoży wielkość tey kary, iak bardzo się iey chronić należy, y jak wielkie iest niebespieczeństwo w iey trwać.

Niech się też pyta, czy nie wie czego o kim, coby zwierzchności doniesiono być powinno.

27. Powinien wypytywać się z spowiedzi przeszłych tyle, ile potrzeba do poznania, czy ważne były, albo nie, a przeto należałoby ie powtorzyć, na prz. żeby się kto spowiadał przed takim, ktòry nie

nie ma mocy dać mu rozgrzeszenie, lub jeżliby ten nie używał sposobu prawnego w rozgrzeszeniu, lub ieżliby Kapłan był taki prostak, żeby nie wiedział y nie rozumiał rżeczy do tego Sakramentu potrzebnych; albo jeżliby penitent dobrowolnie zamilczał iaki grzech śmiertelny, albo podzielił spowiedź, przed iednym Kapłanem mòwiąc iedną część grzechow, przed drugim drugą, albo jeżliby się spowiadał bez należytego żalu za grzechy lub przedsięwzięcia poprawy, albo żadney nie dokładaiąc pilności w przygotowaniu się do spowiedzi.

28. A ponieważ ludzie żyiący rozwięzle, pospolicie niedbale gotuią się do spowiedzi, ktòrą czynią bardziey dla zwyczaiu, niż dla zgładzenia grzechow, takim spowiedz generalna bardzo iest pożyteczna, osobliwie kiedy zaczynaią prawdziwie żądać poprawy y nawrócić się do Boga: przeto uważaiąc osoby, mieysce y czas powinni Spowiednicy upominać takich do uczynienia pilnie spowiedzi generalney, żeby tak nadgrodzić przeszłych spowiedzi niedoskonałości.

Skończywszy takowe pytania, które są nieiako przygotowaniem do spowiedzi,

niech Spowiednik naprowadzi penitenta, żeby wprzod wſzyſtkie wypowiedział grzechy, które tylko pamięta.

29. Co gdy ſię ſtanie, poznawſzy, iż penitent potrzebuie być pytanym, iako ſię to nayczęściey zdarza, tak ażeby przypomniał, czego nie pamięta, iako też ażeby to iaśnie wyraził, co mòwił w zawiłości, maiąc na baczności pytać ſię zawſze o liczbę każdego grzechu ſmiertelnego, tak dalece, iż choćby tego penitent doſkonale nie pamiętał, powinien iednak powiedzieć liczbę, ktòra mu ſię naypodobnieyſzą być zdaie. Pytać ſię należy porządnie zacząwſzy od przykazań Bożych, do ktòrych chociaż wſzyſtkie grzechy ściągać ſię mogą, pożyteczna iednak rzecz ieſt zwłaſzcza z ludzmi proſtymi y rzadko ſię ſpowiadaiącymi poſtępować pytaiąc ſię o ſiedmiu grzechach głownych, piąciu zmyſłach, przykazaniach Kościelnych y uczynkach miłoſiernych.

30. Powinien być Spowiednik roſtropny w pytaniu ſię o te grzechy, w ktòre ludzie według każdego ſtanu, nayczęściey wpadać zwykli.

A w grzechach ciała z roſtropnością trzeba mieć wielką oſtrożność, żeby zro-

zu-

zumiawſzy *ſpeciem* grzechu y okoliczności bardzo obciążające, więcey ni o co nie pytać ſię.

31. Powinien tedy Spowiednik dobrze wiedzieć wſzyſtkie okoliczności, ktòre rodzay grzechu odmieniaią, y ktòre go znacznie powiękſzaią, gdyż te okoliczności konieczn̄ie na ſpowiedzi wymienione być powinny: o czym czytać trzeba tych, ktòrzy wykładaią wierſz naſtępuiący:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando?

32. Niech będzie oſtròżny w rozpytywaniu ſię niewiaſt y dzieci, żeby nienauczył tego, czego nie umieią y niech ſię wyſtrzega ſłow takich, które mogą obrazić uſzy penitenta, wyſtrzegaiąc ſię naymnieyſzego znaku lub ſkinienia, zkądby w koło ſtoiący o wielkości grzechu penitenta wnoſić mogli, żeby drugiego ciężkiego grzechu nie zataił, ktòrego owſzem zachęcać trzeba do mòwienia wielkich y wſzetecznych grzechow.

33. Spowiednik maiący pozwolenie zamieniać wota, powinien ie zamieniać tylko na inſze uczynki pobożne, większe, pożytecznieyſze y milſze Bogu, a przynaymniey na rowne, maiąc wzgląd na expen-

ſa, prace y inſze niewygody, ktòreby cierpieć muſieli w pierwſzego przedſięwzięcia wykonaniu,

Pod czas Jubileuſzu, lub za oſobliwſzym przywileiem Stolicy Apoſtolſkiey, maiąc moc rozgrzeſzać od grzechow, chociażby ciężkich y od kar albo *a cenſuris Eccleſiaſticis*, niech pamiętaią, że nie mogą dyſpenſować *ab irregularitate*, chyba że to wyraznie w pozwoleniu będzie napiſano.

34. Ażeby Spowiedniey potrafili nie dać rozgrzeſzenia tym, którzy go wcale nie ſą godni, iako to: przez nie uwagę, niedbalſtwo y inſze przyczyny czeſto bywać zwykło, przez co wielu gniie w zaſtarzałych nałogach z niezmierną Boga obrazą, na ten koniec maią tu niżey zebrano to, co czynić powinni w przypadkach częſtych, za zdaniem rozlicznych Teologow tak świeckich jako też y Zakonnych.

35. Ponieważ każdy przyſzedłſzy do rozeznania obowiązany ieſt pod grzechem ſmiertelnym wiedzieć artykuły ſkładu Apoſtolſkiego, przynaymniey co do iſtoty, Przykazania Boże y Kościelne, ktòre obowiązuią pod grzechem ſmiertelnym, ieżeli Spowiednik poſtrzeże, iż penitent

te-

tego nie umie, y iak nayprędzey uczyć ſię ochoty nie ma, nie powinien dać rozgrzeſzenia; lecz ieżli ma ochotę uczyć ſię. ale przedtym będąc o to od Spowiednika albo od ſwego Plebana upomnionym (o co pytać ſię go należy) zaniedbał, trzeba odłożyć rozgrzeſzenie, aż przynaymniey uczyć ſię zacznie: lecz ieżli mu tego przedtym nie zalecano, trzeba go rozgrzeſzyć dawſzy wprzod obiaſnienie w rzeczach naypotrzebnieyſzych, iakie w takim czaſie być może.

Poſtrzegłſzy, iż goſpodarze lub goſpodynie nie dokładaią pilności w nauczaniu rzeczy przerzeczonych, Syny, Corki, ſługi, ſłużebnice pod ich rządami zoſtaiących, o co ſię pytać należy, albo nie ſtaraią ſię, ażeby od nich zachowane były przykazania Boſkie y Kościelne, albo, co gorſza ieſt, przeſzkodą im ſą do ich zachowania, iako na prz. obciążaiąc zbytnią pracą we dni powſzednie ſługi y ſłużebnice, nie dozwalaiąc im czaſu ſobie co potrzebnego zrobić, chyba w święto, albo nie dopuſzczaiąc ſłuchać Mſzy S. albo bez rożnicy wſzyſtkim w domu daiąc wieczerzę w dni poſtne, albo nie upominaiąc poſtrzegłſzy iaką nieſforność, lub też gorſzą-

 cych

cych y nie poprawuiących się sług z domu nie wypędzaiąc.

36. W tych wszystkich przypadkach ieżli nie pokazuią ochoty poprawienia się, nie dać im rozgrzeszenia. A ieżli iuż byli upomnieni, a obietnicy swey nie dotrzymali, odłożyć rozgrzeszenie, aż przynaymniey zaczną to czynić.

Toż zachować z pracuiącymi w święto, z przedaiącymi, lub cokolwiek zakazanego czyniącymi.

Podobnym postąpić sposobem z tymi, którzy przez zbytki w stroiach, pompach &c. grzeszą smiertelnie.

37. A ponieważ zbytki czasow teraznieyszych naybardziey gòrę wzięły, po większey części przez niedbalstwo Spowiednikow o to nie upominaiących, przeto położą się tu znaki, kiedy przez zbytek staje się grzech smiertelny, z którymi penitentami postąpić ma Spowiednik według wzwyż daney nauki.

Kiedy tych zbytkow kto używa dla grzechu smiertelnego, iest to grzechem smiertelnym.

Kiedy tym zbytkiem przestępuią, albo przyczyną są przestępstwa przykazań Bożych lub Kościelnych, na prz. pracuiąc

lub

lub każąc pracować, opuszczaiąc Mszą, lub drugim słuchać nie dozwalaiąc w dni świąteczne dla strojenia się, lub pociągaią męża czyli inszych do expensy nad intratę, zkądby mogły nastąpić zwady, nienawiści, bluznierstwa, krzywdy, zdrady, oszukania, należytych iałmużn, innych uczynkow pobożnych, albo testamentow, zapisow zaniedbania, długow dawnych nie płacenia albo nowych zaciągania, slug y robotnikow pokrzywdzenia, albo zapłaty im przewleczenia, zkąd krzywda bliźniemu, corek iuż dorosłych za mąż wydać nie masz zaczym, zkąd bywa przyczyna wielkich grzechow, a to wszystko z zbytkow pochodzi, ktòre na ow czas są grzechem śmiertelnym.

A ponieważ iest prawie rzecz nie podobna, aby która expensuie więcey nad przychody, w ieden przynaymniey, ieżeli nie w więcey z przerzeczonych grzechow nie wpadała, zaczym trzymać można w powszechności, iż takie osoby są zawsze w grzechu śmiertelnym, chyba że z spowiedzi ich inaczey pokaże się dla iakiey osobliwszey przyczyny.

Grzeszy także śmiertelnie ta osoba, która chociaż w stroieniu się nie przechodzi in-

intrat swoich, przez to iednak wzrusza w inszych passyą lubieżności, czy to w samey rzeczy, czyli też przez powszechne ludzi mniemanie, albo też maiąc powątpiwanie, iż przez to pociągnie kogo do nieporządnych affektow, a z tym wszystkim woli być przyczyną grzechu, niż od tych sukień wstrzymać się.

38. Niech to uważaią Spowiednicy, iż nie tylko rozgrzeszyć nie mogą tych, co nie maią mocnego przedsięwzięcia unikać grzechu śmiertelnego, lecz nawet ani tych, ktòrzy mòwią, iż chociaż tego żądaią, sądzą iednak, iż nie dokażą; chyba że przyimą na się te sposoby, ktòre Spowiednik za podobne osądzi. Odłożyć też trzeba rozgrzeszenie tym, ktòrzy chociaż obiecuią poprawę, nie zwykli iednak iey dotrzymywać, iako są naybardziey młodzi, co naywięcey czasu trawią na prożnowaniu, na grach, piiaństwie, zalotach, grzechach cielesnych, bluznierstwach, słowach nie przystoynych, mruczeniu, nienawiściach, obmowach, a przychodzą do spowiedzi ledwo w wielki tydzień; lub też ktòrzy przez długi czas trwaią w nałogach, często odpadaią w też same grzechy, ani kiedy dołożyli pilności w poprawieniu się.

39.

39. Nie można też rozgrzeszać y tych, co nie maią przedsięwzięcia razem z grzechami smiertelnymi odstąpić y okazyi do nich prowadzących. Co że dobrze wyrozumieć należy, dla tego tu obszerniey wykłada się. Nazywa się okazyą grzechu to, co iest przyczyną grzechu, czyli to iest rzecz sama z siebie do grzechu prowadząca, czyli tez iż ten penitent często zwykł tym sposobem upadać, zkąd wnosić należy, iż z nałogu y daley upadać będzie. iak długo tey okazyi nie porzuci.

Pierwszego rodzaiu okazye, czyli z przyrodzenia swego do grzechu prowadzące są na prz. być kartownjkiem lub kostyrą, albo też trzymać dom tego dla inszych; mieć w domu własnym, lub na swoie skinienie, osobę, z ktorą się grzeszy, albo iakimkolwiek inszym sposobem z nią przebywać; nie unikać rozmow, spoyzrzenia y inszych praktyk do lubiezności prowadzących.

Jesliby tedy penitet był w iedney z tych, lub w podobney okazyi, a ta okazya trwała *actu* na prz. chować w domu nałożnicę, nie mozna rozgrzeszyć, aż wprzod się od niey uwolni: w inszych zaś okazyach, iako to grywać, rozmawiać &c.

mo-

mozna rozgrzeſzyć za obietnicą poprawy, iezeli ſię tylko przedtym nie obiecało, a nie dotrzymało.

40. A ponieważ może zdarzyć ſię, iż penitent żadnym ſpoſobem nie może porzucić okazyi bez wielkiego niebeſpieczeńſtwa albo zgorſzenia, na ow czas Spowiednik tak ma poſtąpić.

Naprzod: odłożyć rozgrzeſzenie poty, poki ſię nie dadzą dowody prawdziwey poprawy; czego ieżli uczynić nie można bez niebeſpieczeńſtwa wielkiey nieſławy penitenta, ktory daie znaki prawdziwey ſkruchy, y przyimuie chętnie wſzelkie od Spowiednika przepiſane lekarſtwa, na prz. żeby ſię nie znaydował ſam na ſam z tą oſobą, żeby odprawował pewne modlitwy, czynił pewne umartwienia, często ſpowiadał ſię, można go rozgrzeſzyć.

A ieżli to obiecawſzy przedtym nie dotrzymuie, nie dać mu rozgrzeſzenia, aż ſię wcale tey okazyi pozbędzie: inaczey, Nam to donieść należy nie wymieniaiąc oſob, y tak poſtąpić, iak nakażemy.

41. Drugiego rodzaiu okazye ſą te, ktore ſame z ſiebie ſą godziwe, lecz penitentowi iako grzechu bywały przyczyną, tak roſtropnie wnoſić należy, że y napotym

do grzechu go prowadzić będa, ieżli ich nie uniknie. Takie niektórym być zwykły przez zepsucie świata: żołnierstwo, kupiectwo, sędziostwo, patronostwo, Kancellarye, regencye y inne tym podobne, w których kto z nałogu smiertelnie zwykł grzeszyć, iako są: złorzeczenia, bluznierstwa, krzywoprzysięstwa, kalumnie, fabrykacye dokumentow prawnych, nie sprawiedliwe bliznięgo pokrzywdzenie &c. w których zostaiąc nie można sądzić, iż ten potrafi ustrzedz się grzechu, który do tych czas go ustrzedz się nie mogł.

Przeto takowi, iako mòwi S. Augustyn, albo powinni poprzestać tey professyi zbawieniu swemu niebespieczney, albo nie używać iey bez pozwolenia rostropnego Spowiednika, który wprzod wyprobować powinien, czy się ten penitent może w tey okazyi ustrzedz grzechu, albo nie. Niedbalstwo y nie rozsądek w tym punkcie Spowiednikow sprawuie to, iż teraz w rzeczach naygodziwszych wielkie popełniaią się niegodziwości.

Na prz. Sędziowje zaprzysięgaią wiele rzeczy, których potym nie zachowuią.

Patronowie, Regenci &c. używaią sposobow przeciwko własnemu sumnieniowi na utrzymanie złey sprawy. Zoł-

Zołnierzowi wolno wſzyſtko, cokolwiek ieſt naygorſzego, nayniewſtydliwſzego.

Kupcy zdzieraią nad ſłuſzny zarobek, y łatwo fałſz zaprzyſięgaią.

42. Rzemieſlnicy iak w dzień powſzechny, tak y w święta robią, chwały Bożey y ſłowa Bożego zaniedbawſzy y domownikow ſwoich około teyże pracy zabawiaią.

Y tak w każdym ſtanie znaydziemy ludzi w uſtawicznych grzechach ſmiertelnych żyiących, ktorym nie można dać rozgrzeſzenia nie doświadczywſzy poprawy.

43. Owſzem dobry Spowiednik znaydzie podobno, iż tacy nigdy ſię dobrze nie ſpowiadali: czego doświadczywſzy należy im przełożyć, iż nie tylko rozgrzeſzenia wziąć nie mogą bez poprawy, lecz oraz powinni uczynić ſpowiedź generalną, od okazyi grzechu uwolnić ſię y mocno pokutować.

44. Bardziey ieſzcze poſtrz[illegible]ć ma Spowiednik te ſprawy, ktore nie ſą potrzebne ani użyteczne: a chociażby te nie były z pierwſzego gatunku okazyi do grzechu koniecznie wiodących, iednak kiedy nakła-

kłaniaią do złego y zachęcaią, iako to: bywać na tańcach, przestawać z bluznierami, huczkami, smiałkami, chodzić po karczmach, prożnować &c. zkąd częstokroć grzechy smiertelne początek biorą, nie należy takich rozgrzeszyć, aż wprzod przyrzeką poprawę, za którą raz y drugi rozgrzeszyć można, lecż ieżli y daley iey nie dotrzymuią, odłożyć rozgrzeszenie do rzeczywistey poprawy.

45. Nie mogą też rozgrzeszać Spowiednicy takich, ktòrzy nie słuszne poczynili kontrakty, aż wprzod ich odstąpią y zupełnie nadgrodzą. Jeżli zaś te kontrakty są wątpliwe, a penitent przyrzecze bez zwłoki do sądu udać się, y według prawa postąpić, można go rozgrzeszyć y przypuścić do Kommunii.

46. Nie można rozgrzeszyć nawet pod czas Jubileuszu tych, co za edyktem Papieskim lub Biskupim nie wyiawili winowaycy, aż go wyiawią, y szkody ztąd wynikaiące nadgrodzą.

47. Nie można rozgrzeszyć żadnego, ktòry mogąc nadgrodzić uczynioną iakimkolwiek sposobem krzywdę nie nadgradza: wyiowszy tych, co zostaią w cieżkiey a niebespieczney chorobie, byleby mieli

przedsięwzięcie uczynić to iak nayprędzey będą mogli.

48. To wszystko uczyniwszy ieżli nie będzie przeszkody do dania rozgrzeszenia, niech penitent zakończy spowiedź, daiąc się winnym wszystkich grzechow swoich popełnionych myślą, mową y uczynkiem, ktòrych nawet nie pamięta.

Przełoży potym spowiednik mianowicie osobom rzadko spowiadaiącym się wielkość obrazy Bożey, w szczegulności w tych grzechach, w których penitent naybardziey iest uwikłany; poradzi mu sposoby do poprawy, które się naybardziey skuteczne być zdadzą: do czego służyć ma Xiążka pod tytułem: *Methodus Confessorum*, albo też *Directorium Confessorum.*

Jeżli tego będzie potrzeba, nakaże restytucyą sławy albo rzeczy iakiey, w czym kto był pokrzywdzony, y naznaczywszy zbawienną pokutę według tego, co się niżey powie, da rozgrzeszenie.

49. Jeżliby czasem penitent był *innodatus aliqua censura Ecclesiastica*, od ktoreyby Spowiednik mogł go uwolnić, trzeba, żeby to było przed rozgrzeszeniem, owszem pożyteczna rzecz iest *ad cautelam*, żeby to zawsze poprzedzało, ile może

Spo-

Spowiednik, y ile penitent potrzebuie.

50. Ażeby wſzyſcy iednoſtaynego zażywali w rozgrzeſzaniu ſpoſobu, niech to czynią w ſłowa naſtępuiące, pilno poſtrzegaiąc, żeby nie opuścić: *Ego te abſolvo a peccatis tuis*, na czym cała iſtność rozgrzeſzenia zawiſła. Tak tedy rozgrzeſzać będą:

Miſereatur tui &c. Indulgentiam &c. Dominus noſter JESVS CHRISTVS te abſolvat, & ego auctoritate Ipſius abſolvo te ab omni vinculo excommunicationis, ſuſpenſionis & interdicti, ſi quod incurriſti, quantum poſſum & tu indiges. Deinde ego te abſolvo a peccatis tuis in Nomine Pa✠tris, & Fi✠lii, & Spiritus ✠ Sancti Amen.

Paſſio D. N. JESV CHRISTI, merita Beatæ MARIÆ ſemper Virginis & OO. Sanctorum, & quidquid boni feceris & mali ſuſtinueris, ſint tibi in remiſſionem peccatorum, augmentum gratiæ & præmium vitæ æternæ, Amen.

51. Powinien być Spowiednik oſtrożny w naznaczaniu pokuty, żeby nie były zbyt letkie, zkądby władza kluczow ſzła w pogardę, y ſam nie iako ſtawałby ſię uczęſtnikiem cudzych grzechow: ani też tak

ciężkie y długie, żeby penitenci przyiąć ich wzbraniali się, albo też przyiąwszy nie wykonywali.

52. Powinien Spowiednik wiedzieć *Canones pœnitentiales*; bo chociaż teraz takie pokuty nie naznaczaią się, można iednak ztąd brać miarę wielkości grzechu iednego nad drugi. Można też czasem takie Kanony penitentowi opowiedzieć, żeby tym bardziey do skruchy y pokuty był pobudzony.

Powinna pokuta grzechom być przeciwna, to iest: za grzechy ciała naznaczać klęczenia, posty, dyscypliny y insze umartwienia; za łakomstwo oprocz powinney restytucyi ieszcze naznaczyć iałmużnę podług możności penitenta.

Za pychę y inne grzechy duszne przyzwoita iest modlitwa, przez którą uniżamy się przed Bogiem.

Za niedbalstwo w nauczeniu się rzeczy do zbawienia potrzebnych, y za oziębłość w modlitwie, chodzić na Katechizmy y nauki duchowne, nawiedzać Kościoły y często modlić się.

Osobliwie bluzniercom wkładać należy ciężką pokutę według wielkości występku, według SS. Kanonow, Dekretow

Pa-

Papieskich y ustaw Concilium Lateraneńskiego.

53. Trzeba też mieć roztropność, żeby nie naznaczać ciężkich iałmużn ubogim, ani postow chorym, ani nawet tym, co z pracy rąk żyią y tak daley

54. Publicznych grzesznikow nie rozgrzeszać, aż przyjmą publiczną pokutę, którąby naprawili uczynione zgorszenie według rozkazu Concilium Trydentskiego *sess.* 24. *de reform. c.* 8.

55. Ażeby Spowiednik bespieczniey postępować mogł z penitentem, y od niego we wszystkim był poważony, niech nie tylko unika łakomstwa, lecz naymnieyszego w tym podeyzrzenia.

Pod czas spowiedzi ani z okoliczności spowiedzi niech o nic nie prosi ani słowami, ani naymnieyszym skinieniem, owszem niech to pokazuie, iż nie nawidzi podobnych postępkow.

Naznaczaiąc za pokutę dawać iałmużnę na Mszą, niech iey nie naznacza sobie, ani swemu Kościołowi lub Klasztorowi.

Toz samo zachować się ma w czynieniu restytucyi nie pewnych, także w zamienianiu wotow y w inszych okolicznościach.

Nawet niech nie przyimuie pieniędzy do

do uczynienia komu reſtytucyi, chybaby dla nie osławienia penitenta tego potrzebą była, a na ow czas niech wezmie kartę od tego, komu oddał, y wroci ią penitentowi.

56. Naybardziey Spowiednik niech ſię wyſtrzega, żeby ani słowem, ani naymnieyſzym ſkinieniem nie wydał penitenta, nawet w naymnieyſzym grzechu na ſpowiedzi powiedzianym. A ieżli czaſem w iakim przypadku potrzeba poradzić ſię doſkonalſzego, niech to czyni tak oſtrożnie, żeby ſię o penitencie domyſlić nie możono.

Z tey przyczyny dobra ieſt rzecz nie rozmawiać nigdy ni z kim o grzechach słyſzanych na ſpowiedzi; ani nawet z ſamymże penitentem, chyba za iego pozwoleniem, y to pod ſekretem ſpowiedzi przyzwoitym.

57. Spowiednik proſzony od penitenta o dowod uczynioney ſpowiedzi, żeby to pokazać mogł ſwemu Plebanowi, lub komukolwiek, niech taką napiſze kartę: *Roku .... Mieſiąca .... dnia .... wyſpowiadałem oſobę nazywaiącą ſię N. N. z Parafii N. ktorey to daię ſwiadectwo.*

Na końcu tey karty Spowiednik podpiſać

ſać ſię powinien imieniem, przezwiſkiem y urzędem ſobie właściwym, iakim go powſzechnie nazywaią, na prz. Pleban Parafii N. Kanonik N. Kapelan Kościoła N. lub Zakonnik N. z klaſztoru N. &c.

58. Dla lepſzey nauki, iak maią Spowiednicy poſtępować z penitentami, żeby mogli trwać y pomnażać ſię w łaſce Bożey, napiſaliśmy tu naſtępuiące przeſtrogi. Powinni Spowiednicy upominać y kierować w poſtępku cnot wſzyſtkich ſwoich penitentow, a naybardziey tych, którzy ich ſobie obrali za Oycow duchownych, y u nich zwykli nayczęściey ſpowiadać ſię y brać poradę w ſwoich wątpliwościach.

Niech więc uſiłuią utwierdzić ſyny ſwoie duchowne w prawdziwym przedſięwzięciu nie obrażać Pana Boga ſmiertelnie, y mieć zawſze żywą żądzę ſtoſować ſię do woli iego świętey. Nauczać będą na iaki koniec ieſt człowiek ſtworzony, to ieſt: żeby ſłużył Bogu w tym życiu, a w przyſzłym w Niebie cieſzył ſię, a przeto człowiek doczeſnych rzeczy tak powinien używać, ażeby mu pomagały y nie przeſzkadzały do oſiągnienia tego końca, do ktòrego wſzyſtkie ſprawy y zamyſły ściągać ſię powinny.

Więc tedy w tym życiu iedzenie, ſpanie, ubieranie ſię, rozmowy, kupczenie, goſpodarſtwo &c. takie być powinno, żeby nie przeſzkadzało zbawieniu, y każdy gotow być powinien odſtąpić tego wſzyſtkiego, ieżliby do zbawienia przeſzkodą były, za oſądzeniem Oyca duchownego Spowiednika, ktory zważywſzy każdego ſkłonności do tego celu prowadzić powinien.

Niech uczy ſpoſobu modlenia ſię według poięcia każdego, y przyzwyczaia przynaymniey dwa razy na dzień do mowienia pacierza, rano wſtawſzy y w wieczor kładąc ſię.

59. Którzy mogą, żeby co dzień Mſzy S. ſłuchali, we dni święte żeby na całych nabożeńſtwach bywali, ktorzy mogą, żeby medytacye odprawowali, inſi zaś żeby nabożnie mówili Rożaniec albo Koronkę, Godzinki do N. M. P. ſiedm Pſalmow pokutnych, y inſze nabożeńſtwa: a naybardziey żeby co dzień czynili rachunek ſumnienia, do którego czas wieczorny nayſpoſobnieyſzy ieſt pod czas modlitwy z całym domem.

Którzy mogą, żeby ſię ſpowiadali y komunikowali co tydzień, iako radzi Augu-
ſtyn

styn S. a przynaymniey w uroczyste święta albo co miesiąc.

Niech maią pilne na to oko, ażeby dni świąteczne na chwale Bożey bywały przepędzone, na ten koniec zalecać będą penitentom, ażeby się wpisywali do takich Bractw, ktòre dni świąteczne trawić zwykły na modlitwach y inszych uczynkach pobożnych. Gospodarzom y gospodyniom zalecać będą, ażeby się w domu swoim starali o wykorzenienie obrazy Bożey, żeby dzieci uczono nauki Chrześciańskiey, żeby w święta bywali na naukach duchownych, na jutrzniach, nieszporach &c. żeby się zwyczaili do częstego spowiadania się y kommunikowania.

Niech zalecaią, ażeby mąż żonę, a żona męża prowadzili do bogoboyności, przypominaiąc im to, co mòwi Paweł S. iż częstokroć mąż żonę, a żona też męża pozyskúie Chrystusowi.

Ktòrzy mogą czytać y maią za co kupić, niech doradzaią, żeby się starali o Xiążki duchowne, y czytali ie nie tylko sami, lecz y domownikom słuchać kazali, osobliwie w dni świąteczne, iako są: żywoty Oycow SS. Gerson o naśladowaniu Chrystusa &c.

Przydać tu można; Droga do życia pobożnego S. Franciſzka Salezego. Tegoż ſamego rozmowy duchowne. Woyna duchowna. Droga Krzyża S. Katechizm Concilium Trydentſkiego &c.

60. Bogatym przekładać będą, iż ſą tylko ſzafarzami bogactw od Boga ſobie powierzonych; iż ich ſkromnie po Chrześciańſku używać należy, iż unikanie zbytkow zachwalali nawet poganie.

Że maią wielki obowiązek czynić iałmużny, y że w tym poſtępować maią za zdaniem oſob duchownych y roſtropnych.

Na koniec wſzyſtkim ſwoim ſynom duchownym dawać będą takie przeſtrogi y upominania, ktoreby ich urrzymywały na drodze Pańſkiey, y dalſzy ſprawowały poſtępek.

Naſtępuie przydatek potępionych Propozycyi, Bullow y Dekretow Papieſkich, do wiadomości Spowiednikom potrzebnych.

DE-

DECRETA
ALEXANDRI PP. VII.

CONTRA

VARIAS PROPOSITIONES MORALES

Feria V. die 24. Septembris 1665.

IN Congregatione generali Sanctæ Romanæ & univerſalis inquiſitionis habita in Palatio Apoſtolico Montis Quirinalis coram Sanctiſſ. D. N. D. Alexandro Divina Providentia Papa VII. ac Eminentiſſimis & Reverendiſſimis DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Chriſtiana adverſus hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus a Sancta Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis.

Sanctiſſimus D. N. audivit non ſine magno animi ſui mœrore complures opiniones Chriſtianæ diſciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, partim anti-

antiquas, iterum ſuſcitari, partim noviter prodire. Et ſummam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excreſcere, per quam in rebus ad conſcientiam pertinentibus modus opinandi irrepſit alienus omnino ab Evangelica ſimplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina, & quem ſi pro recta regula fideles in praxi ſequerentur, ingens eruptura eſſet Chriſtianæ vitæ corruptela. Quare ne ullo unquam tempore viam ſalutis, quam ſuprema veritas Deus, cuius verba in æternum permanent, arctam eſſe definivit, in animarum perniciem dilatari, ſeu verius perverti contingeret, idem Sanctiſſimus D. N. ut oves ſibi creditas ab eiuſmodi ſpatioſa lataque, per quam itur ad perditionem, via, pro paſtorali ſollicitudine in rectam ſemitam evocaret, earundem opinionum examen pluribus in ſacra Theologia Magiſtris, & deinde Eminentiſſimis & Reverendiſſimis D. D. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus ſerio commiſit: qui tantum negotium ſtrenue aggreſſi, eique ſedulo incumbentes, & mature diſcuſſis uſque ad hanc diem infraſcriptis propoſitionibus, ſuper unaquaque ipſarum ſua ſuffragia Sancti-

ctitati suae sigillatim exposuerunt.

1. Homo nullo unquam vitae suae tempore tenetur elicere actum fidei, spei & charitatis ex vi praeceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia asserens Bullam coenae solum prohibere absolutionem haeresis & aliorum criminum, quando publica sunt; & id non derogare facultati Tridentini, in quo de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. Julii in Consistorio Sacrae Congregationis Eminentissim. Cardinalium visa & tolerata est.

4. Praelati Regulares possunt in foro conscientiae absolvere quoscunque saeculares ab haeresi occulta & ab excommunicatione propter eam incursa.

5. Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse haereticum, non teneris denunciare si probare non possis.

6. Confessarius, qui in Sacramentali confessione tribuit poenitenti chartam postea legendam, in qua ad Venerem incitat, non censendus sollicitasse in confessione, ac proinde non est denunciandus.

7. Mo-

7. Modus evadendi obligationem denunciandæ ſollicitationis eſt: ſi ſollicitatus confiteatur cum ſollicitante, hic poteſt ipſum abſolvere abſque onere denunciandi.

8. Duplicatum ſtipendium poteſt Sacerdos pro eadem Miſſa licite accipere, applicando petenti partem etiam ſpecialiſſimam fructus ipſimet celebranti correſpondentem, idque poſt Decretum Vrbani VII.

9. Poſt Decretum Vrbani poteſt Sacerdos, cui Miſſæ celebrandæ traduntur, per alium ſatisfacere collato illi minori ſtipendio, alia parte ſtipendii ſibi retenta.

10. Non eſt contra iuſtitiam pro pluribus ſacrificiis ſtipendium accipere, & ſacrificium unum offerre. Neque etiam eſt contra fidelitatem etiamſi promittam promiſſione etiam iuramento firmata danti ſtipendium, quod pro nullo alio offeram.

11. Peccata in confeſſione omiſſa ſeu oblita ob inſtans periculum vitæ aut ob aliam cauſam, non tenemur in ſequenti confeſſione exprimere.

12. Mendicantes poſſunt abſolvere a caſibus Epiſcopis reſervatis non obtenta ad id Epiſcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annuæ confeſſionis, qui confitetur regulari, Epiſcopo præ-

præſentato, ſed ab eo iniuſte reprobato.

14. Qui facit confeſſionem voluntarie nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.

15. Pœnitens propria auctoritate ſubſtituere ſibi alium poteſt, qui loco ipſius pœnitentiam adimpleat.

16. Qui beneficium curatum habent, poſſunt ſibi eligere Confeſſarium ſimplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17. Eſt licitum Religioſo vel Clerico calumniatorem gravia crimina de ſe, vel de ſua religione ſpargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non ſuppetit, uti ſuppetere non videtur, ſi calumniator ſit paratus, vel ipſi Religioſo, vel eius Religioni publica & coram graviſſimis Viris prædicta impingere niſi occidatur.

18. Licet interficere falſum accuſatorem, falſos teſtes, ac etiam Judicem, a quo iniqua certo imminet ſententia, ſi alia via non poteſt innocens damnum evitare.

19. Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehenſam.

20. Reſtitutio a Pio V. impoſita beneficiatis non recitantibus non debetur ante

ſententiam declaratoriam Judicis, eo quod ſit pœna.

21. Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium Eccleſiaſticum, ſi ſtudio literarum vacet, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi officium per alium recitet.

22. Non eſt contra iuſtitiam beneficja Eccleſiaſtica non conferre gratis, quia Collator conferens illa beneficia Eccleſiaſtica pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens ieiunjum Eccleſiæ, ad quod tenetur non peccat mortaliter; niſi ex contemptu vel inobedientia hoc faciat; puta; quia non vult ſe ſubiicere præcepto.

24. Mollities, ſodomia & beſtialitas ſunt peccata eiuſdem ſpeciei infimæ, ideoque ſufficit dicere in confeſſione ſe procuraſſe pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum ſoluta, ſatisfacit confeſſionis præcepto, dicens commiſi cum ſoluta grave peccatum contra caſtitatem non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro ſe opiniones æque probabiles, poteſt Judex pecuniam accipere pro ferenda ſententia in favorem unius præ alio.

27. Si liber ſit alicuius iunioris & moderni, debet opinio cenſeri probabilis, dum non conſtet reiectam eſſe a Sede Apoſtolica tanquam improbabilem.

28. Populus non peccat etiamſi abſque ulla cauſa non recipiat legem a Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum ſimilium propoſitjonum examinj cura, & ſtudium impenditur, interea idem Sanctiſſimus re mature conſiderata ſtatuit & decrevit prædictas propoſitiones & unamquamque ipſarum, ut minimum, tanquam ſcandaloſas, eſſe damnandas & prohibendas, ſicut eas damnat ac prohibet, ita ut quicumque illas aut coniunctim, aut diviſim docuerit & defenderit, ediderit aut de eis etiam diſputative publice aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in Excommunicatjonem, a qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, niſi a pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi.

Inſuper djſtricte in virtute Sanctæ obedientiæ & ſub interminatione divini Judicii prohibet omnibus Chriſti fidelibus cujuſcunque conditionis, djgnitatis, ac ſtatus

etiam ſpeciali & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Joannes Lupus Sanctæ Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis Not. &c.

Loco ✝ Sigilli

Anno a Nàtivitate D. N. Jeſu Chriſti milleſimo ſexcenteſimo ſexageſimo quinto, Indictione tertia, die vero 2. Menſis Octobris, Pontificatus autem Sanctiſſ. in Chriſto Patris D. N. D. Alex. Divina Providentia Papæ VII. anno undecimo, ſupradictum Decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum Cancellariæ Apoſtolicæ, ac in acie Campi floræ, ac in aliis locis ſolitis, & conſuetis Urbis per me Carolum Melanum eiuſdem Sanctiſſ. D. N. Papæ &c. SS. Inquiſitionis Curſorem.

Feria V. die 18. Martii 1666.

In Congregatione generali Sanctæ Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis habita in Palatio Apoſtolico Montis Quirinalis coram Sanctiſſ. D. N. D. Alexandro Divina Providentia Papa VII. ac Eminentiſſimis & Reverendiſſimis DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Chriſtiana adverſus hereticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus a Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis.

San-

Sanctissimus D. N. post latum decretum die 14. Septembr. proxime elapsi, quo viginti octo propositiones damnatæ fuerunt, examinatis sedulo & accurate usque ad hanc diem infrascriptis aliis quadragesimum quintum numerum implentibus, per plures in Sacra Theologia Magistros, ac per Eminentissimos & Reverendissimos DD. Cardinales adversus hæreticam pravitatem Generales Inquisitores eorum sufragia singillatim super unaquaque ipsarum audivit.

Propositio 29. In die jeiunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comedet non frangit jeiunium.

30. Omnes officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jeiunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

31. Excusantur absolute a præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcunque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit & etiamsi iter unius diei conficiant.

32. Non est evidens quod consuetudo non comedendi ova & lacticinia in Quadragesima obliget.

33. Restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri potest per quascunque eleemosinas, quas antea Beneficiarius de fructibus sui Beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans officium Paschale satisfacit præcepto.

35. Unico officio potest quis satifacere dúplici præcepto pro die præsenti & crastíno.

36. Regulares possunt in foro consciéntiæ uti privilegiis suis, quæ sunt expresse revocata per Concilium Tridentjnum.

37. Indulgentiæ concessæ Regularibus & revocatæ a Paulo V. hodie sunt revalidatæ.

38. Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali confitendi quam primum, est consilium non præceptum.

39. Illa partjcula *quam primum* intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.

40. Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem & sensibilem, quæ ex osculo oritur secluso periculo consensus ulterjoris & pollutionis.

41. Non est obligandus concubinarius ad

ad eiiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii vulgo regalo, dum deficiente illo, nimis ægre ageret vitam & aliæ epulæ tedio magno concubinarium afficerent & alia famula nimis difficile inveniretur.

42. Licitum est mutuanti aliquit ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

43. Annuum legatum pro Anima relictum non durat plus quam per decem annos.

44. Quo ad forum conscientiæ, Reo correcto, ejusque contumacia cessante, cessant censuræ.

45. Libri prohibiti donec expurgentur possunt retineri, usque dum adhibita diligentia corrigantur.

Quibus mature pensatis, idem Sanctissimus statuit ac decrevit prædictas propositiones & unamquamque ipsarum, ut minimum, tanquam scandalosas esse damnandas atque prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet: ita ut quicumque illas aut conjunctim aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputative publice aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommuni-

cationem, a qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, nisi a pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districte in virtute Sanctæ obedientiæ & sub interminatione Divini Judicicii prohibet omnibus Christi fidelibus cuiuscunque conditionis, dignitatis ac status, etiam speciali ac specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Joannes Lupus S. Romanæ, &.
Universalis Inquisitionis Notarius
Loco ✝ Sigilli.

Anno a Nativitate D. N. JESU Christi millesimo sexcentesimo sexagesimo sexto, Indictione quarta, die vero 13. *Mensis Martii Pontificatus autem Sanctiss. in Christo Patris D. N. D. Alexandri Divina Providentia Papæ VII. Anno undecimo, supradictum Decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac in acie Campi Floræ, ac in aliis locis solitis & consuetis Urbis per me Carolum Melanum ejusdem Sanctiss. D. N. Papæ & Sanctiss. Inquisitionis Cursorem.*

Fe-

Feria V. die 2. Martii 1679.

In Generali Congregatione Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Vaticano coram Sanctiss. D. N. Innocentio Divina Providentia Papa XI. ac Eminentissimis & Reverendissimis Dominis S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus a Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctiss. D. N. Innocentius Papa XI. prædictus, ovium sibi a DEO creditarum saluti sedulo incumbens & salubre opus in segregandis doctrinarum pascuis ab innoxiis a fel. rec. Alexandro VII. Prædecessore suo inchoatum prosequi volens, plurimas propositiones partim ex diversis, vel libris, vel thesibus seu scriptis excerptas, & partim noviter adinventas, Theologorum plurium examini & deinde Eminentissimis & Reverendissimis Dominis Cardinalibus Inquisitoribus subiecit. Quibus propositionibus sedulo & acurate sæpius discussis, eorundem Eminentissimorum Cardinalium & Theologorum votis per Sanctitatem Suam auditis, idem Sanctissimus D. N. re postea mature considerata, statuit & decrevit pro nunc sequentes

tes propositiones, unamquamque ipsarum sicut jacent, ut minimum tanquam scandalosas & praxi perniciosas esse damnandas & prohibendas, sicuti eas damnat & prohibet. Non intendens tamen Sanctitas sua per hoc Decretum alias Propositiones in ipso non expressas, & Sanctitati Suæ quomodolibet & ex quacumque parte exhibitas vel exhibendas ullatenus approbare.

1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem de valore Sacramenti relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacramentalis aut Episcopalis.

2. Probabiliter existimo Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

3. Generatim dum probabilitate sive intrinseca sive extrinseca quantumvis tenui modo a probabilitatis finibus non exeatur confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

4. Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens, ductus opinione minus probabili.

5. An peccet mortaliter, qui actum dilecti-

lectionis DEI ſemel tantum in vita eliceret condemnare non audemus.

6. Probabile eſt ne ſingulis quidem rigoroſe quinquenniis per ſe obligare præceptum charitatis erga DEUM.

7. Tunc ſolum obligat, quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam, qua iuſtificari poſſimus.

8. Comedere & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem non eſt peccatum, modo non obſit valetudini, quia licite pôteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui.

9. Opus Conjugii ob ſolam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa ac defectu veniali.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno & formali.

11. Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos.

12. Vix in Sæcularibus invenies, etiam in Regibus ſuperfluum ſtatui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemoſinam, quando tenetur tantum ex ſuperfluo ſtatui.

13. Si cum debita moderatione facias, potes abſque peccato mortali de vita alicuius triſtari, de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere & de-

ſiderare: non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum.

14. Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem Patris, non quidem, ut malum patris, ſed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura eſt pinguis hæreditas.

15. Licitum eſt filio gaudere de Parricidio Parentis a ſe in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias, inde ex hæreditate conſecutas.

16. Fides non cenſetur cadere ſub præceptum ſpeciale & ſecundum ſe.

17. Satis eſt actum fidei ſemel in vita elicere.

18. Si a poteſtate publica quis interrogetur fidem ingenue confiteri, ut Deo, & fidei glorioſum conſulo tacere, ut peccaminoſum per ſe non damno.

19. Voluntas non poteſt efficere, ut asſenſus fidei in ſe ipſo ſit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad aſſenſum pellentium.

20. Hinc poteſt quis prudenter repudiare aſſenſum, quem habebat ſupernaturalem.

21. Aſſenſus fidei ſupernaturalis & utilis ad ſalutem ſtat cum notitia ſolum probabili revelationis, immo cum formidine, qua quis

quis formidet, ne non ſit locutus Deus.

22. Nonniſi fides unius Dei neceſſaria videtur neceſſitate medii, non autem explicata remuneratoris.

23. Fides late dicta ex teſtimonio creaturarum, ſimilive motivo ad iuſtificationem ſufficit.

24. Vocare Deum in teſtem mendacii levis non eſt tanta irreverentia, propter quam velit aut poſſit damnare hominem.

25. Cum cauſa licitum eſt iurare ſine animo iurandi, ſive res ſit levis, ſive gravis.

26. Si quis, vel ſolus, vel coram aliis, ſive interrogatus, ſive propria ſponte, ſive recreationis cauſa, ſive quocunque alio fine iuret, ſe non feciſſe aliquid, quod revera fecit: intelligendo intra ſe aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec eſt periurus.

26. Cauſa iuſta utendi his amphibologiis eſt, quoties id neceſſarium aut utile eſt ad ſalutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio cenſeatur tunc expediens & ſtudioſa.

28. Qui mediante commendatione vel munere ad Magiſtratum, vel officium publicum

cum promotus eſt, poterit cum reſtrictione mentali præſtare iuramentum, quod de mandato Regis a ſimilibus ſolet exigi, non habito reſpectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29. Urgens metus gravis eſt cauſa iuſta Sacramentorum adminiſtrationem ſimulandi.

30. Fas eſt viro honorato occidere invaſorem, qui nititur calumniam inferre, ſi aliter hæc ignominia vitari nequit, idem quoque dicendum, ſi quis impingat alapam, vel fuſte percutiat, vel poſt impactam alapam, vel ictum fuſtis fugiat.

31. Regulariter occidere poſſum furem pro conſervatione unius aurei.

32. Non ſolum licitum eſt defendere defenſione occiſiva, quæ actu poſſidemus, ſed etiam ad quæ ius inchoatum habemus, & quo nos poſſeſſuros ſperamus.

33. Licitum eſt tam hæredi, quam Legatario contra iniuſte impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata ſolvantur ſe taliter defendere, ſicut & ius habenti in Cathedram vel præbendam contra eorum poſſeſſionem iniuſte impedientem.

34. Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehenſa gravida occidatur, aut infametur.

35. Videtur probabile omnem fœtum, quamdiu in utero eſt, carere anima rationali, & tunc primum incipere eamdem habere, cum paritur, ac conſequenter dicendum erat in nullo abortu homicidium committi.

36. Permiſſum eſt furari non ſolum in extrema neceſſitate, ſed etiam in gravi.

37. Famuli & famulæ domeſticæ poſſunt occulte hæris ſuis ſurripere ad compenſandam operam ſuam, quam maiorem iudicant ſalario, quod recipiunt.

38. Non tenetur quis ſub pœna peccati mortalis reſtituere, quod ablatum eſt per pauca furta, quantumcunque ſit magna ſumma totalis.

39. Qui alium movet aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad reſtitutionem iſtius damni illati.

40. Contractus Mohatra licitus eſt etiam reſpectu eiuſdem perſonæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito cum intentione lucri.

41. Cum numerata pecunia pretioſior ſit numeranda, & nullus eſt, qui non majoris ſaciat pecuniam præſentem, quam futuram, poteſt creditor aliquid ultra ſortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab uſura excuſari.

42. Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia & gratitudine debitum, sed solum si exigatur tanquam ex iustitia debitum.

43. Quidni nonnisi veniale sit detrahentis, auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere.

44. Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam iustitiam & honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45. Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed duntaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam, quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut e contra.

46. Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale: immo etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sicut illud pluris æstimetur, quam res spiritualis.

47. Cum dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi eos digniores & Ecclesiæ magis utiles ipsi iudicaverint ad Ecclesias promovent, Concilium, vel primo

mo videtur per hoc *digniores* non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo, vel secundo locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos, vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.

48. Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

49. Mollities iure naturæ prohibita non est, unde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum coniugata consentiente marito non est adulterium, adeoque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.

51. Famulus, qui submissis humeris scienter adiuvat hærum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem & multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo ianuam, aut quid simile cooperando non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne a Domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

52. Præceptum servandi festa non obligat

gat ſub mortali, ſepoſito ſcandalo, ſi abſit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo ſacro, qui duas eius partes, immo quatuor ſimul a diverſis celebrantibus audit.

54. Qui non poteſt recitare Matutinum & Laudes, poteſt autem reliquas horas, ad nihil tenetur, quia maior pars trahit ad ſe minorem.

55. Præcepto communionis annuæ ſatis fit per ſacrilegam Domini manducationem.

56. Frequens confeſſio & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, eſt nota prædeſtinationis.

57. Probabile eſt ſufficere attritionem naturalem modo honeſtam.

58. Non tenemur Confeſſario interroganti fateri peccati alicuius conſuetudinem.

59. Licet Sacramentaliter abſolvere dimidiate tantum confeſſos ratione magni concurſus pœnitentium, qualis v.g. poteſt contingere in die magnæ alicuius feſtivitatis aut indulgentiæ.

60. Pœnitenti habenti conſuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Eccleſiæ, etſi emendationis ſpes nulla appareat, nec eſt neganda, nec differenda abſolutio, dummodo ore profe-

rat

rat se dolere & proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimmo directe & ex proposito quaerit, aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit.

63. Licitum est quaerere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali vel temporali nostro vel proximi.

64. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum fidei, & etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat Mysterium Sanctissimae Trinitatis & Incarnationis Domini nostri JESU CHRISTI.

65. Sufficit illa Mysteria semel credidisse.

Quicunque autem cuiusvis conditionis, status & dignitatis, illas vel illarum aliquam coniunctim, vel divisim defenderit, vel ediderit, vel de eis disputative, publice aut privatim tractaverit, vel praedicaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem latae sententiae, a qua non possit (praeterquam

in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, nisi pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districte in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini iudicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cuiuscunque conditionis, dignitatis & status etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Tandem, ut ab iniuriosis contentionibus Doctores seu scholastici aut alii quicunque imposterum se abstineant, & ut paci & charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute sanctæ obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis ac manuscriptis, quam in thesibus, disputationibus ac prædicationibus caveant ab omni censura & nota, nec non a quibuscunque convitiis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec a sancta sede recognitæ super iisdem propositionibus iudicium proferatur.

Franciscus Riccardus S. Romanæ & universalis Inquisitionis Notarius.

Loco ✝ Sigilli.

Anno a Nativitate Domini nostri JESU CHRISTI millesimo sexcentesimo septuagesimo

mo nono, indictione secunda, die vero 2. Mensis Martii, Pontificatus autem Sanctissimi in Christo Patris, & D. N. D. Innocent. Divina providentia Papæ XI. anno tertio, supradictum decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac in acie Campi Floræ, ac in aliis locis solitis & consuetis Vrbis, per me Franciscum Perinam eiusdem Sanctiss. D. N. Papæ, & sanctissimæ Inquisitionis Cursorem.

Feria V. die 23. Novembris 1679.

In Congregatione generali Sanctæ Romanæ & universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram Sanctiss. D. N. D. Innocentio Divina providentia Papa XI. ac Eminentissimis & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus a Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Cum supradictis Eminentissimis & Reverendissimis D.D. delatæ fuerint hæ duæ propositiones: *Deus donat nobis omnipotentiam suam, ut ea utamur, sicut aliquis donat alteri villam, vel librum, & Deus subjicit nobis suam omnipotentiam,* eorundem iussu per Theologos ad id specialiter SS. D. N.

N. relata & coram sua sanctitate proposita, una cum votis ipsorum Eminentissimorum & R.R. D.D. S. R. E. Cardinalium, Sanctitas sua decrevit & mandavit, ut ambæ propositiones omnino prohiberentur, sicut eas præsenti decreto damnat & prohibet, uti temerarias ad minimum, & novas, mandatque, ne quiquam deinceps cuiuscunq; sit gradus, ordinis aut conditionis, illas vel illarum alterutram audeat imprimere, vel imprimi facere sive scriptis, aut etiam oretenus docere vel asserere, sub pœnis & censuris in indice librorum prohibitorum contentis, aliisque Sanctitati suæ bene visis.

Franciscus Riccardus S. Romanæ Ecclesiæ & universalis Inquisitionis Secretarius.

Loco ✝ Sigilli.

Die 2. Decembris 1679. supradictum Decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac in acie Campi Floræ, ac in aliis locis solitis & consuetis Urbis per me Franciscum Perinum eiusdem Sanctiss. D. N. Papæ, & sanctiss. Inquisitionis Cursorem.

Feria IV. die 18. Novembris 1682.

In generali Congregatione Sacræ Romanæ

næ & univerſalis Inquiſitionis habita in Conventu S. Mariæ ſuper Minervam coram Eminentiſſimis & Reverendiſſimis D.D. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Chriſtiana contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus a ſancta Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis. Prævia matura conſultatione D. D. Conſultorum facta fuit diſcuſſio ſequentis propoſitionis: *Scientia ex confeſſione acquiſita uti licet, modo fiat ſine directa aut indirecta revelatione & gravamine pœnitentis, niſi aliud multo gravius ex non uſu ſequatur, in cuius comparatione prius merito contemnatur;* addita deinde explicatione ſive limitatione, quæ ſit intelligenda de uſu ſcientiæ ~~ex con~~feſſione acquiſitæ cum gravamine pœnitentis, ſecluſa quacunque revelatione, atque in caſu, quo multo gravius gravamen eiusdem pœnitentis ex non uſu ſequeretur, ut ſtatuerunt dictam propoſitionem, quatenus admittit uſum dictæ ſcientiæ cum gravamine pœnitentis, omnino prohibendam eſſe etiam cum dicta explicatione ſeu limitatione, & præſenti decreto prohibent, ne quis ultra audeat talem doctrinam publice, aut privatim docere, aut defendere ſub pœnis arbitrio ſacræ Congregationis infligendis: mandantes etiam univerſis Sacramenti

Pœnitentiæ Miniſtris, ut ab ea in praxim deducenda prorſus abſtineant.

Franciſcus Riccardus Sanctæ Romanæ & univerſalis Inquiſitionis Notarius.
Loco ✝ Sigilli.

Die 5. *Decembris* 1682. *ſupradictum Decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum Palatii S. Officii, & in aliis locis ſolitis & conſuetis Vrbis per me Franciſcum Perinum Sanctiſſimi D. N. Papæ & ſanctiſſimæ Inquiſitionis Curſorem.*

INNOCENTIVS
EPISCOPVS
SERVUS SERVORVM DEI.
Ad perpetuam rei memoriam.

COELESTIS Paſtor CHRISTVS Dominus ut iacentem in tenebris mundum variiſque Gentium erroribus involutum, a poteſtate diaboli, ſub qua miſere poſt lapſum primi Parentis tenebatur, ſua ineffabili miſeratione liberaret, carnem ſumere, & in ligno crucis chirographo redemptionis noſtræ affixo, in teſtimonium ſuæ in nos charitatis ſeſe Hoſtiam viventem Deo pro nobis offerre dignatus eſt, mox rediturus in

Cœ-

Cœlum, Eccleſiam Catholicam Sponſam ſuam tanquam novam civitatem ſanctam Hieruſalem deſcendentem de Cœlo, non habentem rugam, neque maculam unam, ſanctamque in terris relinquens, armis potentiæ ſuæ contra portas inferi circumvallatam, Petro Apoſtolorum Principi & Succeſſoribus eius regendam tradidit, ut doctrinam ab ipſius ore hauſtam ſartam, tectamque cuſtodirent, ne oves pretioſo ſuo ſanguine redemptæ pravarum opinionum pabulo in antiquos errores reciderent, quod præcipue B. Petro mandaſſe ſacræ literæ docent, cui enim Apoſtolorum niſi Petro dixit: Paſce oves meas, & rurſus: Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando converſus confirma fratres tuos? Quare nobis qui non noſtris meritis ſed inſcrutabili Dei omnipotentis conſilio in eiuſdem Petri Cathedra pari poteſtate ſedemus, ſemper fixum in animo fuit, ut populus Chriſtianus eam ſectaretur fidem, quæ a Chriſto Domino per Apoſtolos ſuos perpetua & nunquam interrupta traditione prædicata fuit, quamque ipſe uſque ad ſæculi conſummationem permanſuram eſſe promiſit.

Cum igitur ad Apoſtolatum noſtrum re-

latum fuiſſet quemdam *Michaelem de Molinos* prava dogmata tum verbo, tum ſcripto docuiſſe, & in praxim deduxiſſe, quæ prætextu orationis quietis contra doctrinam, & uſum a ſanctis Patribus, ab ipſis naſcentis Eccleſiæ primordiis receptum, fideles a vera religione, & a Chriſtianæ pietatis puritate in maximos errores & turpiſſima quæque inducebant; nos cui cordi ſemper fuit, ut fidelium animæ nobis ex alto commiſſæ, purgatis pravarum opinionum erroribus, ad optatum ſalutis portum tuto pervenire poſſint, legitimis præcedentibus indiciis prædictum *Michaelem de Molinos* carceribus mancipari mandavimus, deinde coram Nobis & Venerabilibus Fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Chriſtiana Generalibus Inquiſitoribus Apoſtolica Auctoritate ſpecialiter deputatis, auditis pluribus in Sacra Theologia Magiſtris, eorumque ſuffragiis tum voce tum ſcripto ſuſceptis, maturæque perpenſis, implorata etiam S. Spiritus aſſiſtentia cum prædictorum Fratrum noſtrorum unanimi voto ad damnationem infraſcriptarum Propoſitionum ejuſdem Michaelis de Molinos, a quo fuerunt pro ſuis recognitæ, & de quibus Propoſitionibus tamquam a ſe di-

dictatis, ſcriptis, communicatis & creditis ipſe convictus & reſpective confeſſus fuerat, ut latius in proceſſu & Decreto de mandato noſtro lato die 28. Auguſti praeſentis anni 1687. devenire, ut infra decrevimus.

PROPOSITIONES

1. Oportet Hominem ſuas potentias annihilare. Et hæc eſt via Interna.

2. Velle operari active, eſt Deum offendere, qui vult eſſe ipſe ſolus Agens: & ideo opus eſt, ſeipſo in Deo totum & totaliter derelinquere & poſtea permanere velut Corpus exanime.

3. Vota de aliquo faciendo ſunt perfectionis impeditiva.

4. Activitas naturalis eſt Gratiæ inimica, impeditque Dei operationes & veram perfectionem, quia Deus operari vult in Nobis ſine nobis.

5. Nihil operando Anima ſe annihilat & ad ſuum principium redit & ad ſuam originem, quæ eſt eſſentia Dei, in qua transformata remanet, ac divinizata & Deus tunc in ſeipſo remanet, quia tunc non ſunt amplius duæ, ſed una tantum & hac ratione Deus vivit & regnat in nobis & anima ſeipſam annihilat in eſſe operativo.

6. Via interna eſt illa in qua non cognoſcitur nec lumen, nec amor, nec reſignatio, & non oportet Deum cognoſcere & hoc modo recte proceditur.

7. Non debet anima cogitare, nec de præmio, nec de punitione, nec de Paradiſo, nec de Inferno, nec de morte, nec de æternitate.

8. Non debet velle ſcire an gradiatur cum voluntate Dei, an cum eadem voluntate reſignata maneat, necne, nec opus eſt, ut velit cognoſcere ſuum ſtatum nec proprium nihil, ſed debet ut corpus exanime manere.

9. Non debet anima reminiſci nec ſui nec Dei, nec cujuscunque rei, & in via interna omnis reflexio eſt noxiva, etiam reflexio ad ſuas humanas actiones, & ad proprios defectus.

10. Si propriis defectibus alios ſcandalizet, non eſt neceſſarium reflectere, dummodo non adſit voluntas ſcandalizandi, & ad proprios defectus non poſſe reflectere, gratia Dei eſt.

11. Ad dubia, quæ occurrunt, an recte procedatur necne, non opus eſt reflectere.

12. Qui ſuum liberum arbitrium Deo donavit, de nulla re debet curam habere, nec

nec de inferno, nec de Paradiſo, nec debet deſiderium habere perfectionis, nec virtutum nec propriæ ſanctitatis nec propriæ ſalutis, cuius ſpem expurgare debet.

13. Reſignato Deo libero arbitrio, eidem Deo relinquenda eſt cogitatio, & cura de omni re noſtra, & relinquere, ut faciat in nobis ſine nobis ſuam Divinam voluntatem.

14. Qui Divinæ voluntati reſignatus eſt, non convenit, ut a Deo rem aliquam petat, quia petere eſt imperfectio, cum ſit actus propriæ voluntatis & electionis, & eſt velle, quod Divina voluntas noſtræ conformetur & non quod noſtra Divinæ. Et illud Evangelij *Petite & accipietis* non eſt dictum a Christo pro animabus internis, quæ nolunt habere voluntatem. Imo huiuſmodi animæ eo perveniunt, ut non poſſint a Deo rem aliquam petere.

15. Sicut non debent a Deo rem aliquam petere, ita nec illi ob rem aliquam gratias agere debent, qnia utrumque eſt actus propriæ voluntatis.

16. Non convenit Indulgentias quærere pro pæna propriis peccatis debita, quia melius eſt Divinæ Juſtitiæ ſatisfacere, quam Divinam miſericordiam quærere, quoniam illud ex puro Dei amore procedit,

&

& istud ab amore nostri interessato, nec est res Deo grata, nec meritoria, quia est velle crucem fugere.

17. Tradito Dei libero arbitrio, & eidem relicta cura, & cognitione animæ nostræ non est amplius habenda ratio tentationum, nec eis alia resistentia fieri debet, nisi negativa nulla adhibita industria, & si natura commovetur, oportet sinere, ut commoveatur, quia est natura.

18. Qui in oratione utitur imaginibus, figuris, speciebus, & propriis conceptibus, non adorat Deum in spiritu & veritate.

19. Qui amat Deum eo modo, quo ratio argumentatur, aut intellectus comprehendit, non amat verum Deum.

20. Asserere quod in oratione opus est sibi per discursum auxilium ferre, & per cogitationes, quando Deus animam non alloquitur, ignorantia est. Deus nunquam loquitur: ejus locutio est operatio, & semper in anima operatur, quando hæc suis discursibus, cogitationibus, & operationibus, eam non impedit.

21. In oratione opus est manere in fide obscura & universali cum quiete & oblivione cuiuscumque cogitationis particularis ac distinctæ atributorum Dei ac Trinitatis

&

& ſic in Dei præſentia manere ad illum adorandum & amandum, eique inſerviendum, ſed abſque productione actuum, quia Deus in his ſibi non complacet.

22. Cognitio hæc per fidem non eſt actus a creatura productus, ſed eſt cognitio a Deo creaturæ tradita, quam creatura ſe habere non cognoſcit, nec poſtea cognoſcit illam ſe habuiſſe & idem dicitur de amore.

23. Myſtici cum S. Bernardo in ſchola clauſtralium, diſtinguunt quatuor gradus, lectionem, meditationem, orationem & contemplationem infuſam.

Qui ſemper in primo ſiſtit, nunquam ad ſecundum pertranſit. Qui ſemper in ſecundo perſiſtit, nunquam ad tertium pervenit, qui eſt noſtra contemplatio acquiſita, in qua per totam vitam perſiſtendum eſt, dummodo Deus animam non trahat, abſque eo, quod ipſa id expectet, ad contemplationem infuſam, & hac ceſſante, anima regredi debet ad tertium gradum, & in ipſo permanere, abſque eo, quod amplius redeat ad ſecundum aut primum.

24. Qualeſcunque cogitationes in oratione occurrant, etiam impuræ, etiam contra Deum, Sanctos, Fidem, & Sacramen-

menta, si voluntarie non nutriantur, nec voluntarie expellantur, sed cum indifferentia & resignatione tolerentur, non impediunt orationem Fidei, imo eam perfectiorem efficiunt, quia anima tunc magis Divinæ voluntati resignata remanet.

25. Etiamsi superveniat somnus & dormiatur, nihilominus fit oratio & contemplatio actualis, quia oratio & resignatio, resignatio & oratio idem sunt & dum resignatio perdurat, perdurat & oratio.

26. Tres illæ viæ: Purgativa, illuminativa & Unitiva sunt absurdum maximum, quod dictum fuerit in Mystica, cum non sit nisi unica via, scilicet via interna.

27. Qui desiderat & amplectitur devotionem sensibilem, non desiderat, nec quærit Deum, sed se ipsum & male agit, cum eam desiderat & eam habere conatur, qui per viam internam incedit, tam in locis sacris, quam in diebus solemnibus.

28. Tædium rerum spiritualium bonum est, siquidem per illud purgatur amor proprius.

29. Dum anima interna fastidit discursus de Deo & virtute & frigida remanet, nullum in se ipsa sentiens fervorem, bonum signum est.

30.

30. Totum ſenſibile, quod experimur in vita ſpirituali, eſt abominabile ſpurcum & immundum.

31. Nullus meditativus veras virtutes exercet internas, quæ non debent a ſenſibus cognoſci. Opus eſt amittere virtutes.

32. Nec ante nec poſt Communionem alia requiritur præparatio aut gratiarum actio (pro iſtis animabus internis) quam permanentia in ſolita reſignatione paſſiva, quia modo perfectiori ſupplent omnes actus virtutum, qui poſſunt & fiunt in via ordinaria. Et ſi hac occaſione in Communione inſurgunt motus humiliationis, aut gratiarum actionis, reprimendi ſunt, quoties non dignoſcatur, eos eſſe ex impulſu ſpeciali Dei, alias ſunt impulſus naturæ nondum mortuæ.

33. Male agit anima quæ procedit per hanc viam internam, ſi in diebus ſolemnibus vult aliquo conatu particulari excitare in ſe devotum aliquem ſenſum: quoniam animæ internæ omnes dies ſunt æquales, omnes feſtivi. Et idem dicitur de locis ſacris, quia hujuſmodi animabus omnia loca æqualia ſunt.

34. Verbis & lingua gratias agere Deo non eſt pro animabus internis, quæ in ſilen-

ſilentio manere debent, nullum Deo impedimentum apponendo, quod operetur in illis; & quo magis Deo ſe reſignant, experiuntur ſe non poſſe Orationem Dominicam, ſeu Pater noſter recitare.

35. Non convenit animabus hujus viæ internæ, quod faciant operationes, etiam virtuoſas, ex propria electione, & activitates, alias non eſſent mortuæ, nec debent elicere actus amoris erga B. Virginem, Sanctos, aut Humanitatem Chriſti, quia cum iſta objecta ſenſibilia ſint, talis eſt amor erga illa.

36. Nulla Creatura, nec B. Virgo, nec Sancti ſedere debent in noſtro corde: quia ſolus Deus vult illud occupare & poſſidere.

37. In occaſione tentationum etiam furioſarum, non debet anima elicere actus explicitos virtutum oppoſitarum, ſed debet in ſupradicto amore & reſignatione permanere.

38. Crux voluntaria mortificationum pondus grave eſt & infructuoſum, ideoque dimittenda.

39. Sanctiora opera & pœnitentiæ, quas peregerunt Sancti, non ſufficiunt ad removendam ab anima vel unicam adhæſionem.

40. Beata Virgo nullum umquam opus ex-

exterius peregit, & tamen fuit Sanctis omnibus ſanctior: igitur ad ſanctitatem perveniri poteſt abſque opere exteriori.

41. Deus permittit & vult ad nos humiliandos, & ad veram transformationem perducendos, quod in aliquibus animabus perfectis, etiam non arreptitiis, Dæmon violentiam inferat eorum corporibus, eaſque actus carnales committere faciat, etiam in vigilia & ſine mentis offuſcatione, movendo phiſice illorum manus & alia menbra contra earum voluntatem. Et idem dicitur quoad alios actus per ſe peccaminoſos, in quo caſu non ſunt peccata, quia his non adeſt conſenſus.

42. Poteſt dari caſus, quod huiuſmodi violentiæ ad actus carnales contingant eodem tempore ex parte duarum perſonarum ſcilicet maris & fæminæ, & ex parte utriuſque ſequatur actus.

43. Deus præteritis ſæculis Sanctos efficiebat Tyrannorum miniſterio, nunc vero eos efficit Sanctos miniſterio Dæmonum, qui cauſaudo in eis prædictas violentias, facit ut illi ſeipſos magis deſpiciant, atque annihilent, & ſe Deo reſignent.

44. Job blaſphemavit & tamen non peccavit labiis ſuis, quia fuit ex Dæmonis violentia.

45, Sanctus Paulus hujusmodi Dæmonis violentias in suo corpore passus est, unde scripsit: *Non quod volo bonum, hoc ago, sed quod nolo malum; hoc facio.*

46. Hujusmodi violentiæ sunt medium magis proportionatum ad annihilandam animam, & ad eam ad veram transformationem & unionem perdúcendam, nec alia superest via. Et hæc est via facilior & tutior.

47. Cum huiusmodi violentiæ occurrunt, sinere oportet, ut Satanas operetur, nullam adhibendo industriam, nullúmque proprium conatum, sed permanere debet homo in suo nihilo; & etiamsi sequantur pollutiones, & actus obscæni propriis manibus, & etiam peiora, non opus seipsum inquietare, sed foras emittendi sunt scrupuli, dubia & timores, quia anima fit magis illuminata, magis roborata, magisque candida, & acquiritur sancta libertas. Et præ omnibus non opus est hæc confiteri, & sanctissime fit, non confitendo, quia hoc pacto superatur Dæmon & acquiritur thesaurus pacis.

48. Sathanas, qui huiusmodi violentias infert, suadet deinde, gravia esse delicta, ut anima se inquietet, ne in via interna ulterius progrediatur, unde ad eius vires ener-

enervandas, melius eſt ea non confiteri, quia non ſunt peccata, nec etiam venialia.

49. Job ex violentia Dæmonis ſe propriis manibus polluebat, eodem tempore, quo *mundas habebat ad Deum preces* (ſic interpretando locum ex cap. 16. Job.)

50. David, Hieremias, & multi ex Sanctis Prophetis huiuſmodi violentias patiebantur harum impurarum operationum externarum.

51. In Sacra Scriptura multa ſunt exempla violentiarum ad actus externos peccaminoſos. Ut illud de Samſone, qui per violentiam ſeipſum occidit cum Philiſtæis, coniugium iniit cum alienigena, & cum Dalila meretrice fornicatus eſt, quæ alias erant prohibita, & peccata fuiſſent. De Juditha, quæ Holopherni mentita fuit. De Elizæo, qui puero maledixit. De Elia, qui conbuſſit Duces cum turmis Regis Achab. An vero fuerit violentia immediate a Deo peracta, vel dæmonum miniſterio, ut in aliis animabus contigit, in dubio relinquitur.

52. Cum hujuſmodi violentiæ etiam impuræ abſq; mentis obfuſcatione accidunt, tunc anima Deo poteſt uniri, & defacto ſemper magis unitur.

53. Ad cognoſcendum in praxi, an aliqua operatio in aliis perſonis fuerit violentia, regula, quam de hoc habeo, nedum ſunt proteſtationes animarum illarum, quæ proteſtantur ſe dictis violentiis non conſenſiſſe, aut jurare non poſſe, quod in iis conſenſerint, & videre, quod ſint animæ, quæ proficiunt in via interna, ſed regulam ſumere a lumine quodam actuali, cognitione humana, ac Theologia ſuperiore, quod me certo cognoſcere facit cum interna certitudine, quod talis operatio eſt violentia, & certus ſum, quod hoc lumen a Deo procedit, quia ad me pervenit coniunctum cum certitudine, quod a Deo proveniat, & mihi nec umbram dubii relinquit in contrarium, eo modo, quo interdum contingit, quod Deus aliquid revelando eodem tempore animam certam reddit, quod ipſe ſit, qui revelat, & anima in contrarium non poteſt dubitare.

54. Spirituales vitæ ordinariæ in hora mortis ſe deluſos invenient & confuſos, & cum omnibus paſſionibus in alio mundo purgandis.

55. Per hanc viam internam pervenitur, etſi multa cum ſufferentia, ad purgandas & extinguendas omnes paſſiones, ita quod nihil amplius ſentitur nihil nihil, nec ulla ſentitur

titur inquietudo, ſicut corpus mortuum, nec anima ſe amplius commoveri ſinit.

56. Duæ leges, & duæ cupiditates, animæ una, & amoris proprii altera, tamdiu perdurant, quamdiu perdurat amor proprius, unde quando hic purgatus eſt, & mortuus, ut fit per viam internam, non adſunt amplius illæ duæ leges, & duæ cupiditates, nec ulterius lapſus aliquis incurritur, nec aliquid ſentitur amplius, ne quid veniale peccatum.

57. Per contemplationem acquiſitam pervenitur ad ſtatum non faciendi amplius peccata nec mortalia, nec venialia.

58. Ad huiusmodi ſtatum pervenimur non reflectendo amplius ad proprias operationes, quia defectus ex reflexione oriuntur.

59. Via interna ſeiuncta eſt a confeſſione, a Confeſſariis, & a caſibus conſcientiæ, a Theologia & Philoſophia.

60. Animabus provectis, quæ reflexionibus mori incipiunt, & eo etiam perveniunt, ut ſint mortuæ, Deus confeſſionem aliquando efficit impoſſibilem, & ſupplet ipſe tanta gratia præſervante, quantam in Sacramento reciperent, & ideo huiusmodi animabus non eſt bonum in tali caſu ad Sacramentum Pœnitentiæ ac-

accedere, quia id eſt illis impoſſibile.

61. Anima cum ad mortem myſticam pervenit, non poteſt amplius aliud velle, quam quod Deus vult, quia non habet amplius voluntatem, & Deus illi eam abſtulit.

62. Per viam internam pervenitur ad continuum ſtatum immobilem in pace inperturbabili.

63. Per viam internam pervenitur etiam ad mortem ſenſuum, quinimo ſignum quod quis in ſtatu nullitatis maneat, id eſt: mortis myſticæ, etſi ſenſus exteriores non repræſentent amplius res ſenſibiles, ac ſi non eſſent, quia non perveniunt ad faciendum, quod intellectus ſe ad eas applicet.

64. Theologus minorem diſpoſitionem habet, quam homo rudis ad ſtatum contemplativi. Primo: quia non habet fidem adeo puram. Secundo: quia non eſt adeo humilis. Tertio: quia non adeo curat propriam ſalutem. Quarto: quia caput refertum habet phantaſmatibus, ſpeciebus, opinionibus & ſpeculationibus, & non poteſt in illum ingredi verum lumen.

65. Præpoſitis obediendum eſt in exteriore, & latitudo voti obedientiæ Religioſorum tantummodo ad exterius pertingit. In interiore vero aliter res ſe habet,

bet, quo solus Deus & Director intrant.

66. Risu digna est nova quaedam doctrina in Ecclesia Dei, quod anima quoad internum gubernari debeat ab Episcopo, quod si Episcopus non sit capax, anima ipsum cum suo directore adeat. Novam dico doctrinam, quia nec sacra Scriptura, nec Concilia, nec Canones, nec Bullae, nec Sancti, nec Auctores eam unquam tradiderunt, nec tradere possunt, quia Ecclesia non iudicat de occultis, & anima ius habet eligendi quemcunque sibi bene visum.

67. Dicere quod internum manifestandum est exteriori Tribunali Praepositorum, & quod peccatum sit id non facere, est manifesta deceptio, quia Ecclesia non judicat de occultis, & propriis animabus praejudicant his deceptionibus & simulationibus.

68. In mundo non est facultas, nec jurisdictio ad praecipiendum, ut manifestentur epistolae Directoris, quoad internum animae, & ideo opus est animadvertere, quod hoc est insultus satanae, &c.

Quas quidem Propositiones tanquam haereticas, suspectas, erroneas, scandalosas, blasphaemas, piarum aurium offensivas, temerarias, Christianae disciplinae relaxativas & eversivas & seditiosas respective, ac quae-

quæcumque ſuper iis verbo, ſcripto vel typis emiſſa pariter cum voto eorundem fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium & Inquiſitorum Generalium damnavimus, circumſcripſimus, & abolevimus: deque eiſdem & ſimilibus omnibus & ſingulis poſthac quoquo modo loquendi, ſcribendi, diſputandi, eaſque credendi, tenendi, docendi, aut in praxim reducendi facultatem quibuſcumque interdiximus, & contrafacientes omnibus Dignitatibus, Gradibus, Honoribus, Beneficiis & officiis ipſo facto perpetuo privavimus, & inhabiles ad quæcumque decrevimus, vinculoque etiam anathematis eo ipſo innodavimus, a quo niſi a Nobis & a Romanis Pontificibus ſucceſſoribus noſtris valeant abſolvi: præterea eodem noſtro Decreto prohibuimus & damnavimus omnes libros, omniaque opera, quocunque loco & idiomate impreſſa, nec non omnia manuſcripta ejuſdem *Michaelis de Molinos* vetuimusque, ne quis cujuſcumque, gradus conditionis vel ſtatus, etiam ſpeciali nota dignus, audeat ſub quovis prætextu quolibet pariter idiomate, ſive ſub eiſdem verbis, ſive ſub æqualibus, aut æquipollentibus, ſive abſque nomine ſeu ficto aut alieno nomine ea imprimere vel

vel imprimi facere, neque impreſſa ſeu manuſcripta legere vel apud ſe retinere, ſed Ordinariis locorum aut hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus ſtatim tradere & conſignare teneantur ſub eiſdem pæni ſuperius inflictis, qui Ordinarii & Inquiſitores ſtatim ea igni comburant, vel comburi faciant; tandem ut prædictus *Michael de Molinos* ob hæreſes, errores & turpia facta prædicta debitis pænis in aliorum exemplum & ipſius emendationem plecteretur, lecto in eadem noſtra Congregatione toto proceſſu, & auditis dilectis Conſultoribus noſtris Sanctæ Inquiſitionis Officii, in Sacra Theologia & in jure Pontificio Magiſtris, cum eorumdem Venerabilium Fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium unanimi voto dictum *Michaelem de Molinos* tanquam reum convictum & confeſſum reſpective, & uti hæreticum formalem, licet pænitentem, in pænam arcti & perpetui carceris & ad peragendas alias pœnitentias ſalutares, prævia tamen abjuratione de formali per ipſum emittenda, ſervato juris ordine, damnavimus, mandantes, ut die & hora præfigendis in Eccleſia Sanctæ Mariæ ſupra Minervam huius almæ Vrbis, præſentibus omnibus Venerabilibus Fratribus noſtris

S. R. E. Cardinalibus, & Romanae Curiae noſtrae Praelatis, univerſoque populo ad id etiam per conceſſionem indulgentiarum convocando, ex alto legeretur tenor proceſſus, ſtante in ſuggeſtu eodem *Michaele de Molinos*, quo habitu poenitentiae indutus, praedictos errores & haereſes publice abiuraſſet, facultatem dedimus dilecto Filio noſtri Sancti Officii Commiſſario, ut eum a cenſuris, quibus innodatus erat, in forma Eccleſiae conſueta abſolveret: quae omnia in executionem dictae noſtrae ordinationis die 3. Septembris labentis anni ſolemniter adimpleta ſunt. Et licet ſupra narratum Decretum de mandato noſtro latum ad maiorem fidelium cautelam typis editum, publicis locis affixum, & divulgatum fuerit, nihilominus ne huius Apoſtolicae damnationis memoria futuris temporibus deleri poſſit, utque populus Chriſtianus Catholica veritate inſtructior per viam ſalutis incedere valeat, Praedeceſſorum noſtrorum Summorum Pontificum veſtigiis inhaerentes, haec noſtra perpetuo valitura conſtitutione ſupradictum Decretum denuo approbamus, confirmamus, & debitae executioni tradi mandamus, iterum ſupradictas propoſitiones definitive damnantes & reproban-

bantes, librosque & manuscripta eiusdem *Michaelis de Molinos* prohibentes & interdicentes sub eisdem pœnis & censuris contra transgressores latis & inflictis.

Decernentes insuper præsentes literas semper & perpetuo validas, & efficaces existere & fore, suosque plenarios & integros effectus sentiri & obtinere, sicque per quoscunque Judices ordinarios, delegatos quavis auctoritate fungentes & functuros ubique iudicari, & definiri debere, sublata eis, & eorum cuilibet, quavis aliter iudicandi & interpretandi facultate & auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Volumus autem, ut præsentium transumptis etiam impressis, manu Notarii publici subscriptis, & sigillo alicuius Personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem fides prorsus adhibeatur, quæ ipsis originalibus literis adhiberetur, si essent exhibitæ, vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum licet hanc paginam nostræ approbationis, confirmationis, damnationis, reprobationis, punitionis, Decreti & voluntatis infringere, vel ei usu temerario contraire, si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolo-

rum

rum eius se noverit incursurum. Datum Romæ apud S. MARIAM Maiorem anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo octuagesimo septimo, duodecimo Kalendas Decembris. Pontificatus nostri anno duodecimo.

F. Datarius.

J. F. Albanus.

Registrata in Secretaria Brevium.

Visa de Curia S. de Pilastris.

D. Ciampinus.

Loco ✠ Plumbi.

Anno a Nativitate Domini nostri JESV CHRISTI millesimo sexcentesimo octuagesimo octavo, indict. undecima, die vero 19. Februar. Pontificatus autem Sanctiss. in Christo Patris & D. N. D. Innocentii Divina Providentia Papæ XI. anno eius duodecimo, præsentes literæ Apostolicæ affixæ, & publicatæ fuerunt ad valvas Ecclesiæ Sancti Joannis Lateran. Basilicæ Principis Apostolorum, & Cancellariæ Apostolicæ, ac in acie Campi Floræ, & in aliis locis solitis & consuetis Urbis, per me Franciscum Perinum Sanctiss. D. N. Papæ, & Sanctissimæ Inquisitionis Cursorem.

Feria V. die 24. Augusti 1690.

In Generali Congregatione Sanctæ Romanæ & universalis Inquisitionis habita in Palatio

tio Apostolico Montis Quirinalis coram Sanctiss. D. N. D. Alexandro Divina Providentia Papa VIII. ac Eminentissimis & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus, in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus a Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. ALEXANDER Papa VIII. non sine magno animi sui mærore audivit duas Theses, seu Propositiones, unam denuo & in maiorem Fidelium perniciem suscitari, alteram de novo erumpere; Et cum sui Pastoralis Officii munus sit, oves sibi creditas a noxiis pascuis avertere & ad salutaria semper dirigere, dictarum Thesium seu Propositionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis & Reverendiss. DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus sedulo commisit, qui pluries, re mature discussa, infrascriptis Thesibus seu Propositionibus super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati Suæ singillatim exposuerunt.

1. *Bonitas objectiva consistit in convenientia objecti cum natura rationali: Formalis vero in conformitate actus cum regula morum, ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ulti-*

ultimum interpretative, --- HUNC HOMO NON TENETUR AMARE, NEQUE IN PRINCIPIO, NEQUE IN DECURSU VITÆ SUÆ MORALIS.

II. Peccatum Philosophicum seu morale est actus humanus disconveniens naturæ rationali & rectæ rationi, Theologicum vero & mortale & transgressio libera Divinæ legis; Philosophicum, quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.

Quibus peractis Sanctissimus omnibus plene & mature consideratis, primam Thesim seu Propositionem declaravit hæreticam, & uti talem damnandam & prohibendam esse, sicuti damnat & prohibet sub Censuris & pœnis contra Hæreticos & eorum fautores in jure expressis; secundam Thesim seu Propositionem declaravit scandalosam, temerariam, piarum aurium offensivam & erroneam, & uti talem damnandam & prohibendam esse, sicut damnat & prohibet, ita ut quicumque illam docuerit defenderit, ediderit, aut de ea etiam disputaverit publice, seu privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, a qua non possit (præter-

terquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, niſi a pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi. Inſuper diſtricte in virtute ſanctæ obedientiæ & ſub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Chriſtifidelibus, cuiuscumque conditionis, dignitatis, ac ſtatus, etiam ſpeciali & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictam Theſim ſeu propoſitionem ad praxim deducant.

Alexander Speronus S. Romanæ & univerſalis Inquiſitionis Notarius.

Loco ✠ Sigilli.

Die 24. *Auguſti* 1690. *ſupradictum Decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, Palatii S. Officii, in acie Campi Floræ, ac aliis locis ſolitis & conſuetis Urbis, per me Franciſcum Perinum SS. D. N. Papæ & Sanctiſſ. Inquiſitionis Curſorem.*

Feria V. die 7. Decembris 1690.

In Congregatione Generali S. Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis habita in Palatio Apoſtolico montis Quirinalis coram Sanctiſſimo D. N. ALEXANDRO Divina Providentia Papa VIII. ac Eminentiſſ. & Reverendiſſ. DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Chriſtiana contra hæreticam pravitatem

tem Generalibus Inquisitoribus a S. Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. ALEXANDER Divina Providentia Papa VIII. prædictus: pro Pastorali cura ovium CHRISTO Domino sibi commissa de earum salute sollicitus, ut inoffenso gradu per rectas semitas possint incedere & pascua nimium perniciosa in pravis doctrinis exhibita vitare, unius supra triginta propositionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris & deinde Eminentissimis ac Reverendiss. DD. Cordinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus commisit, qui tantum negotium diligenter aggressi, eique sedulo, ac pluries incumbentes, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati Suæ singillatim detulerunt. *Propositiones autem sunt infrascriptæ. Videlicet.*

1. In statu naturæ lapsæ ad peccatum formale & demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in causa sua, peccato originali & libertati Adami peccantis.

2. Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat a peccato formali.

3. Non licet ſequi opinionem, vel inter probabiles probabiliſſimam.

4. Dedit ſemetipſum pro nobis oblationem Deo, non pro ſolis Electis, ſed pro omnibus & ſolis fidelibus.

5. Pagani, Judei, Hæretici, aliiq; huius generis nullum omnino accipiunt a JESU Chriſto influxum, adeoq; hinc recte inferes, in illis eſſe voluntatem nudam & inermem ſine omni gratia ſufficienti.

6. Gratia ſufficiens ſtatui noſtro, non tam utilis, quam perniciosa eſt, ut proinde merito poſſimus petere: *a gratia ſufficiente libera nos Domine.*

7. Omnis humana actio deliberata eſt Dei dilectio vel mundi: ſi Dei, charitas Patris eſt, ſi mundi, concupiſcentia carnis; hoc eſt, mala eſt.

8. Neceſſe eſt infidelem in omni opere peccare.

9. Revera peccat, qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem & diſconvenientiam cum natura rationali, ſine ullo ad Deum offenſum reſpectu.

10. Intentio, qua quis deteſtatur malum, & proſequitur bonum, mere ut cœleſtem obtineat gloriam, non eſt recta, nec Deo placens.

11. Omne, quod non est ex fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum est.

12. Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, & etiamsi videantur credere, non est fides Divina, sed humana.

13. Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur.

14. Timor gehennæ non est supernaturalis.

15. Attritio, quæ gehennæ & pænarum metu concipitur, sine dilectione benevolentiæ Dei propter se, non est bonus metus ac supernalis.

16. Omnem præmittendi satisfactionem absolutioni, induxit non politia, aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex & præscriptio, natura rei idipsum quodammodo dictante.

17. Per illam praxim mox absolvendi, ordo pænitentiæ est inversus.

18. Consuetudo moderna quoad administrationem Sacramenti Pænitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sistet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.

19. Homo debet agere tota vita pænitentiam pro peccato originali.

20. Confessiones apud Religiosos factæ, pleræque vel sacrilegæ sunt, vel invalidæ.

21. Parochianus potest suspicari de Mendicantibus, qui eleemosinis communibus vivunt, de imponenda nimis levi & incongrua pænitentia seu satisfactione, ob quæstum seu lucrum subsidij temporalis.

22. Sacrilegi sunt judicandi, qui ius ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pænitentiam egerint.

23. Similiter arcendi sunt a Sacra Communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus, & omnis mixtionis expers.

24. Oblatio in Templo, quæ fiebat a B. V. Maria in die Purificationis suæ per duos pullos columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccatis, sufficienter testantur, quod indiguerit purificatione, & quod Filius, qui offerebatur, etiam macula matris maculatus esset, secundum verba legis.

25. Dei Patris sedentis simulacrum nefas est Christiano in Templo collocare.

26. Laus, quæ defertur Mariæ, ut Mariæ, vana est.

27. Valet Baptismus aliquando sub hac

forma collatus: *In nomine Patris &c.* prætermiſſis illis: *Ego te batptizo.*

28. Valet Baptiſmus collatus a Miniſtro, qui omnem ritum externum formamque baptizandi obſervat, intus vero in corde ſuo apud ſe reſolvit: *Non intendo facere, quod facit Eccleſia.*

29. Futilis & toties convulſa eſt aſſertio de Pontificis Romani ſupra Concilum Oecumenicum auctoritate, atque in fidei quæſtionibus decernendis infallibilitate.

30. Ubi quis invenerit doctrinam in Auguſtino clare fundatam, illam abſolute poteſt tenere & docere, non reſpiciendo in ullam Pontificis Bullam.

31. Bulla Urbani VIII. *in eminenti*, eſt ſubreptitia.

Quibus mature conſideratis idem Sanctiſſimus ſtatuit & decrevit 31. ſupradictas Propoſitiones tanquam temerarias, ſcandaloſas, male ſonantes, iniurioſas, hæreſi proximas, hæreſim ſapientes, erroneas, ſchiſmaticas & hæreticas reſpective eſſe damnandas & prohibendas, ſicut eas damnat & prohibet ita, ut quicumque illas aut conjunctim, aut diviſim docuerit, defenderit, aut de eis etiam diſputative publice, aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando

do, ipſo facto incidat in excommunicationem, a qua non poſſit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, niſi a pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi.

Inſuper diſtricte in virtute Sanctæ obedientiæ & ſub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Chriſtifidelibus cuiuſcumque conditionis, dignitatis & ſtatus etiam ſpeciali & ſpecialiſſima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipſarum ad praxim deducant.

Non intendit tamen Sanctitas Sua per hoc Decretum alias propoſitiones in majori numero ultra ſupradictas 31. jam exhibitas, & in hoc Decreto non expreſſas approbare.

Alexander Speronus S. Rom. & Univ. Inquiſition. Notarius.

Loco ✠ Sigilli.

Anno a' Nativitate D. N. Jeſu Chriſti 1690. *indict.* 13. *die* 20. *Decemb. Pontificatus autem SS. D. N.* Alexandri *Divina Providentia PP. VIII. anno* 2. *ſupradictum decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, Palatii, S. Officii in acie Campi Floræ, ac in aliis locis ſolitis & conſuetis Urbis, per me Franciſcum Perinum SS. D. N. Papæ & Sanctiſſ. Inquiſitionis Curſorem.*

Sanctiss. D. N. D. INNOCENTII
Divina Providentia PAPÆ XII.

Damnatio & prohibitio libri Parisiis anno MDCXCVII impressi, cui titulus:

Explication des Maximes des Saints Sur la vie interieure &c.

INNOCENTIVS PAPA XII.
Ad perpetuam rei memoriam.

Cum alias ad Apostolatus Nostri notitíam pervenerit in lucem prodiisse librum quemdam Gallico idiomate editum, cui titulus: *Explication des Maximes des Saints sur la vie interieure, par Monsieur Francois de Solignac Fenelon, & Archeveque, Duc de Cambray, Precepteur de Monseigneurs les Ducs de Bourgogne, d'Anjou, & de Berry. A Paris chez Pierre Auborin, Pierre Emery, Chartesl Cousier.* 1697. Ingens vero subinde de non sana libri huiusmodi doctrina excitatus in Galliis rumor adeo percrebuerit, ut opportunam Pastoralis vigilantiæ nostræ opem efflagitaverit; Nos eundem librum nonnullis ex Venerabilibus Fratribus Nostris S. R. E. Cardinalibus, aliisque in sacra Theologia Magistris, mature, ut rei gravitas postulare videbatur, examinandum commisimus.

Por-

Porro hi mandatis noſtris obſequentes, poſtquam in quamplurimis Congregationibus varias propoſitiones ex eodem libro excerptas diuturno accuratoq; examine diſcuſſerant, quid ſuper earum ſingulis ſibi videretur, tam voce, quam ſcripto nobis expoſuerunt. Auditis igitur in pluribus itidem coram Nobis deſuper actis Congregationibus memoratorum Cardinalium, & in ſacra Theologia Magiſtrorum ſententiis, Dominici Gregis Nobis ab æterno Paſtore crediti periculis, quantum Nobis ex alto conceditur, occurrere cupientes, motu proprio ac ex certa ſcientia, & matura deliberatione Noſtris, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, librum prædictum ubicunq; & quocunq; alio idiomate, ſeu quavis editione, aut verſione hucuſq; impreſſum, aut in poſterum imprimendum, quippe ex cuius lectione & uſu fideles ſenſim in errores ab Eccleſia Catholica iam damnatos induci poſſent, ac inſuper tanquam continentem propoſitiones ſive in obvio earum verborum ſenſu, ſive attenta ſententiarum connexione, temerarias, ſcandaloſas, male ſonantes, piarum aurium offenſivas, in praxi pernicioſas, ac etiam erroneas reſpective, tenore præſentium damnamus & reprobamus, ipſiuſq; libri impreſ-

pressionem, descriptionem, lectionem, retentionem, & usum omnibus & singulis Christi fidelibus, etiam specifica, & individua mentione & expressione dignis, sub pœna excommunicationis per contrafacientes ipso facto absq; alia declaratione incurrenda, interdicimus & prohibemus. Volentes, & Apostolica auctoritate mandantes, ut quicunque supradictum librum penes se habuerint, illum, statim atq; præsentes literæ eis innotuerint, locorum Ordinariis, vel hæreticæ pravitatis Inquisitoribus tradere ac consignare omnino teneantur. In contrarium facientibus, non obstantibus quibuscunque. Cæterum propositiones in dicto libro contentæ, quas Apostolici censura iudicii, sicut præmittitur, configendas duximus, ex Gallico idiomate in latinum versæ, sunt tenoris, qui sequitur, videlicet.

I. Datur habitualis status amoris Dei, qui est charitas pura, & sine ulla mixtione motivi proprii interesse. Neq; timor pœnarum, neq; desiderium remunerationum habent amplius in eo partem. Non amatur amplius Deus propter meritum, neq; propter perfectionem, neq; propter felicitatem in eo amando inveniendam.

II. In statu vitæ contemplativæ sive unitivæ amittitur omne motivum interessatum timoris & spei.

III.

III. Id quod est essentiale in directione animæ, est non aliud facere, quam sequi pedetentim gratiam cum infinita patientia, præcautione & subtilitate. Oportet se intra hos limites continere, ut sinatur Deus agere, & nunquam ad purum amorem ducere, nisi quando Deus per unctionem interiorem incipit aperire cor huic verbo, quod adeo durum est animabus adhuc sibimet affixis, & adeo potest illas scandalizare, aut in perturbationem coniicere.

IV. In statu sanctæ indifferentiæ anima non habet amplius desideria voluntaria & deliberata propter suum interesse, exceptis iis occasionibus, in quibus tota suæ gratiæ fideliter non cooperatur.

V. In eodem statu sanctæ indifferentiæ nihil nobis, omnia Deo volumus. Nihil volumus, ut simus perfecti & beati propter interesse proprium, sed omnem perfectionem ac beatitudinem volumus, in quantum Deo placet efficere, ut velimus res istas impressione suæ gratiæ.

VI. In hoc sanctæ indifferentiæ statu nolumus amplius salutem, ut salutem propriam, ut liberationem æternam, ut mercedem nostrorum, ut nostrum interesse omnium maximum, sed eam volumus voluntate plena, ut gloriam & beneplacitum Dei, ut rem, quam ipse vult, quam nos vult velle propter ipsum.

VII. Derelictio non est, nisi abnegatio, seu sui ipsius renunciatio, quam Jesus Christus a nobis in Evangelio requirit, postquam æterna omnia reliquerimus. Ista nostri ipsorum abnegatio non est, nisi quod interesse proprium. Extremæ probationes, in quibus hæc abnegatio, seu sui ipsius derelictio exerceri debet, sunt tentationes, quibus Deus æmulator vult purgare amorem; nullum ei ostendendo perfugium, neq; ullam spem quoad suum interesse proprium, etiam æternum.

VIII. Omnia Sacrificia, quæ fieri solent ab animabus quam maxime disinteressatis circa earum æternam beatitudinem sunt conditionalia. Sed hoc Sacrificium non potest esse absolutum in statu ordinario. In uno extremarum probationum casu hoc Sacrificium fit aliquo modo absolutum.

IX. In extremis probationibus potest animæ invincibiliter persuasum esse persuasione reflexa, quæ non est intimus conscientiæ fundus, se iuste reprobatam esse a Deo.

X. Tunc anima divisa a semetipsa expirat cum Christo in Cruce dicens: Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? in hac involuntaria impressione desperationis conficit Sacrificium absolutum sui interesse proprii quoad æternitatem.

XI. In hoc statu anima amittit omnem spem sui

ſui proprii intereſſe, ſed nunquam amittit in parte ſuperiori, id eſt in ſuis actibus directis & intimis ſpem perfectam, quæ eſt deſiderium disintereſſatum promiſſionum.

XII. Director tunc poteſt huic animæ permittere, ut ſimpliciter acquieſcat iacturæ ſui proprii intereſſe, & iuſtæ condemnationi, quam ſibi a Deo inditam credit.

XIII. Inferior Chriſti pars in Cruce non communicavit ſuperiori ſuas involuntarias perturbationes.

XIV. In extremis probationibus pro purificatione amoris fit quædam ſeparatio partis ſuperioris animæ ab inferiori. In iſta ſeparatione actus partis inferioris manant ex omnino cæca & involuntaria perturbatione, nam totum, quod eſt voluntarium, & intellectuale, eſt partis ſuperioris.

XV. Meditatio conſtat diſcurſivis actibus, qui a ſe invicem facile diſtinguuntur. Iſta compoſitio actuum diſcurſivorum & reflexorum eſt propria exercitatio amoris intereſſati.

XVI. Datur ſtatus contemplationis adeo ſublimis, adeoq; perfectæ: ut fiat habitualis ita, ut quoties anima actu orat, ſua oratio ſit contemplativa, non diſcurſiva. Tunc non amplius indiget redire ad meditationem, eiuſque actus methodicos.

XVII.

XVII. Animæ contemplativæ privantur intuitu distincto, sensibili & reflexo JESU CHRISTI duobus temporibus diversis. Primo in fervore nascente earum contemplationum. Secundo, anima amittit intuitum JESU Christi in extremis probationibus.

XVIII. In statu passivo exercentur omnes virtutes distinctæ, non cogitando quod sint virtutes. In quolibet momento aliud non cogitatur, quam facere id, quod Deus vult, & amor zelotypus simul efficit, ne quis amplius sibi virtutem velit, nec unquam sit adeo virtute præditus, quam cum virtuti amplius affixus non est.

XIX. Potest dici in hoc sensu, quod anima passiva, & disinteressata nec ipsum amorem vult amplius, quatenus est sua perfectio, & sua felicitas, sed solum quatenus est id, quod Deus a nobis vult.

XX. In confitendo debent animæ transformatæ sua peccata detestari, & condemnare se, & desiderare remissionem suorum peccatorum, non ut propriam purificationem & liberationem, sed ut rem, quam Deus vult, & vult nos velle propter suam gloriam.

XXI. Sancti Mystici excluserunt a statu animarum transformatarum exercitationes virtutum.

XXII. Quamvis hæc doctrina (de puro

amo-

amore) *esset pura & simplex perfectio Evangelica in universa traditione designata, antiqui Pastores non proponebant passim multitudini iustorum, nisi exercitia amoris interessati eorum gratiæ proportionata.*

XXIII. Purus amor ipse solus constituit totam vitam interiorem, & tunc evadit unicum principium, & unicum motivum omnium actuum, qui deliberati & meritorii sunt.

Non intendimus tamen per expressam propositionum hujusmodi reprobationem alia in eodem libro contenta ullatenus approbare. Ut autem eadem præsentes literæ omnibus facilius innotescant, nec quisquam illarum ignorantiam valeat allegare, volumus pariter & auctoritate præfata decernimus ut illæ ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, ac Cancellariæ Apostolicæ, nec non Curiæ generalis in Monte Citorio & in acie Campi Floræ de Urbe per aliquem ex cursoribus nostris, ut moris est, publicentur, illarumque exempla ibidem affixa relinquantur, ita ut sic publicatæ omnes & singulos, quos concernunt, perinde afficiant, ac si unicuique illorum personaliter notificatæ & intimatæ fuissent; utque ipsarum præsentium literarum transumptis seu exemplis, etiam impressis, manu

ali-

alicuius Notarii publici ſubſcriptis & ſigillo perſonæ in Eccleſiaſtica Dignitate conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides tam in judicio, quam extra illud ubique locorum habeatur, quæ ipſis præſentibus haberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Datum Romæ apud S. Mariam ſub annulo Piſcatoris die XII. Martii MDCXCIX. Pontificatus Noſtri Anno octavo.

I. F. Card. Albanus.

Anno a Nativitate Domini noſtri JESV Chriſti 1690. indiction. 7. die vero 13. Menſis Martii, Pontificatus autem Sanctiſſimi in Chriſto Patris & D. N. Innocentii Divina Providentia Papæ XII. anno eius octavo ſupradictum Breve affixum & publicatum fuit ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, Magnæ Curiæ Innocentianæ, in acie Campi Floræ, ac in aliis locis ſolitis & conſuetis Urbis per me Franciſcum Perinum, eiuſdem Sanctiſſ. D. N. Papæ Curſorem.

Sebaſtianus Vaſellus Mag. Curſ.

Hic refert addere quinque propoſitiones circa duellum noviſſime proſcriptas a N. SS. P. Benedicto XIV. in Bulla *Deteſtabile* edita die 13. Novembris. Anno 1752.

I. Vir militaris, qui niſi offerat & acceptet duellum, tanquam formidoloſus, timidus, abie-

iectus, & ad officia militaria ineptus haberetur, indeq; officio, quo se, suosq; sustentat, privaretur, vel promotionis alias sibi debitæ, ac promeritæ spe perpetuo carere deberet, culpa & pœna vacaret, sive offerat, sive acceptet duellum.

II. Excusari possunt etiam honoris tuendi vel humanæ vilipensionis vitandæ gratia duellum acceptantes, vel ad illud provocantes, quando certo sciunt pugnam non esse sequuturam, utpote ab aliis impediendam.

III. Non incurrit Ecclesiasticas pœnas contra duellum latas Dux, vel Officialis militiæ acceptans duellum ex gravi metu amissionis famæ, vel officii.

IV. Licitum est in statu hominis naturali acceptare & offerre duellum ad servandas cum honore fortunas, quando alio remedio eorum iactura propulsari nequit.

V. Asserta licentia pro statu naturali applicari etiam potest statui Civitatis male ordinatæ, in qua nimirum vel negligentia, vel malitia Magistratus iustitia aperte denegatur.

KONIEC DRUGIEY CZĘSCI.

Casus reservati Episcopo Vilnensi in Synodo Anno Domini 1613.

I. Hæresis.
II. Lectio librorum hæreticorum, qui ex professo tractant de dogmatibus fidei.
III. Periurium publicum in iudiciis.
IV. Falsificatio sigillorum & cirographorum.
V. Falsum testimonium in iudiciis scripto, vel voce dantium.
VI. Sodomia.
VII. Bestialitas.
VIII. Incestus cum consanguinea, vel affine in primo gradu.
IX. Violatio Virginum.
X. Raptus cuiuscunque mulerih, multo magis alienæ uxoris.
XI. Homicidium deliberate voluntarium, & ad illud operam & consilium navantes (*intellige actu exteriore factum.*).
XII. Percussores Parentum.
XIII. Incendiarii, si incendium sit factum ante denuntiationem malo animo, & ex proposito factum, & ad id dantes consilium vel auxilium.
XIV. Peccatum Clericorum piis legatis non satisfacientium.
XV. Ad beneficia curata ordinarie non residentium sine facultate Episcopi.

Additi casus reservati in Synodo anno 1669.

I. Crimen magiæ, veneficiorum, incantantium, divortia inter coniuges procurantium, foventium.
II. Supellectilem post intestatos Sacerdotes rapientium, aut viliora pro melioribus supponentium.

P Kurowski

Pow[i]ż nie Wóyta

Dito probae

1 probae Mea plus ultra

proba plus ultra

Probae obrege Nie[?]

Posseso Cer Księżki

Michał Ruszka Mosonia

administrator —

pr

probes dobrze

Probae dobrze.

Niegdyby gym proźbie jego

